

05
V-54

VIATA ROMÂNEASCĂ

REVISTĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN R. P. R.
Apare sub conducerea unui comitet de redactie

Biblioteca Municipiului Deva
SALA DE LECTURĂ

06
no
88
81
7
ap

Biblioteca Județeană
"OVID DENSUSIANU"
Hunedoara - Deva
Nr. Inv. P1544707

ANUL V — IULIE

1 9 5 2

Biblioteca Centrală
Regională
Hunedoara-Deva

24

* P 7 5 4 4 7 0 7 *

PROIECT DE CONSTITUȚIE A REPUBLICII POPULARE ROMÂNĂ

CAPITOL INTRODUCȚIV

Republica Populară Română este un stat al oamenilor muncii dela orașe și sate.

Republica Populară Română a luat naștere ca urmare a victoriei istorice a Uniunii Sovietice asupra fascismului german și a eliberării României de către glorioasa Armată Sovietică, eliberare care a dat putință poporului muncitor, în frunte cu clasa muncitoare condusă de Partidul Comunist, să doboare dictatura fascisto-antonesciană, să nimicească puterea claselor exploatare și să făurească statul de democrație populară, care corespunde pe deplin intereselor și năzuințelor maselor populare din România.

Astfel s'a putut încununa cu o victorie istorică lupta de secole dusă de poporul muncitor român pentru libertate și independență națională, luptele eroice ale clasei muncitoare aliată cu țărănimea muncitoare, pentru doborârea regimului capitalisto-moșieresc și scuturarea jugului imperialist.

Făurirea și întărirea statului de democrație populară, prietenia și alianța cu marea Uniune Sovietică, sprijinul și ajutorul ei dezinteresat și frățesc, asigură independența, suveranitatea de stat, dezvoltarea și înflorirea Republicii Populare Române.

Forțele armate ale Republicii Populare Române stau de strajă suveranității și independenței poporului român, securității sale și păcii.

Politica externă a Republicii Populare Române este o politică de apărare a păcii, de prietenie și alianță cu Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice și cu țările de democrație populară, o politică de pace și prietenie cu toate popoarele iubitoare de pace.

Minoritățile naționale din Republica Populară Română se bucură de deplină egalitate în drepturi cu poporul român. În Republica Populară Română se asigură autonomie administrativ-teritorială populației maghiare din raioanele secuești, unde ea formează o masă compactă. .

Prezenta Constituție a Republicii Populare Române consacră rezul-

tatele obținute până acum de oamenii muncii, în frunte cu clasa muncitoare, în opera de construire a societății socialiste în țara noastră.

Politica statului de democrație populară este îndreptată spre lichidarea exploatării omului de către om și construirea socialismului.

CAPITOLUL I

ORÂNDUIREA SOCIALĂ

ART. 1. Republica Populară Română este un stat al oamenilor muncii dela orașe și sate.

ART. 2. Baza puterii populare în Republica Populară Română este alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare, în care rolul conducător aparține clasei muncitoare.

ART. 3. Republica Populară Română s'a născut și s'a întărit ca rezultat al eliberării țării de către forțele armate ale Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice, de sub jugul fascismului și dominației imperialiste, ca rezultat al doborârii puterii moșierilor și capitaliștilor de către masele populare dela orașe și sate în frunte cu clasa muncitoare, sub conducerea Partidului Comunist Român.

ART. 4. În Republica Populară Română puterea aparține oamenilor muncii dela orașe și sate, care o exercită prin Marea Adunare Națională și Sfaturile Populare.

Sfaturile Populare constituie baza politică a Republicii Populare Române.

ART. 5. Economia națională a Republicii Populare Române cuprinde trei formațiuni social-economice: formațiunea socialistă, mica producție de mărfuri și formațiunea particular-capitalistă.

ART. 6. Fundamentul formațiunii social-economice socialiste este proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție, care are fie forma proprietății de stat (bun al întregului popor), fie forma proprietății cooperatiste-colectiviste (proprietatea gospodăriilor agricole colective sau a organizațiilor cooperatiste).

În formațiunea socialistă a economiei naționale este lichidată exploatarea omului de către om.

Formațiunea socialistă, căreia îi aparține rolul conducător în economia națională a Republicii Populare Române, constituie baza dezvoltării țării pe calea socialismului. Statul de democrație populară, proclamând ca principală sarcină a sa construirea socialismului, întărește și lărgeste neîntrerupt formațiunea socialistă, asigură creșterea neîntreruptă a bunei stări materiale și a nivelului cultural al oamenilor muncii.

ART. 7.. Bogățiile de orice natură ale subsolului, fabricile, uzinele și minele, pădurile, apele, izvoarele de energie naturală, căile de comuni-

cație de orice fel, transportul feroviar, fluvial, maritim și aerian, băncile, poșta, telegraful, telefonul, radio-ul, mijloacele de tipar, cinematografia și teatrul, gospodăriile agricole de stat, stațiunile de mașini și tractoare, întreprinderile comunale și partea naționalizată a fondului de locuințe dela orașe, constituie proprietatea de stat și sunt bunuri ale întregului popor.

ART. 8. Pământul în Republica Populară Română aparține celor ce-l muncesc.

ART. 9. Inventarul viu și mort al gospodăriilor agricole colective și cooperativelor, producția realizată de ele, cât și toate întreprinderile sau construcțiile ce le aparțin, reprezintă proprietatea obștească a gospodăriilor agricole colective și a cooperativelor.

Țăranii, membri ai gospodăriilor agricole colective, au dreptul de a avea în proprietate personală casa de locuit, un lot de pământ pe lângă casă, animale productive, păsări și inventar agricol mărunț, în conformitate cu statutul gospodăriei agricole colective.

ART. 10. Mica producție de mărfuri în Republica Populară Română cuprinde gospodăriile țărănești mici și mijlocii, care posedă proprietatea particulară asupra pământului bazată pe munca proprie a producătorului, ca și atelierele meseriașilor și meșteșugarilor care nu exploatează munca altora. Statul ocrotește dreptul de proprietate particulară asupra pământului a țăranilor cu gospodării mici și mijlocii, pe baza legilor în vigoare.

Statul democrat-popular sprijină pe țăranii cu gospodării mici și mijlocii, pe meșteșugari și meseriași, cu scopul de a-i feri de exploatarea capitalistă, de a spori producția realizată de ei și de a ridica bunăstarea lor.

ART. 11. Formațiunea particular-capitalistă în Republica Populară Română cuprinde gospodăriile chiaburești, întreprinderile comerciale particulare, micile întreprinderi industriale nenaționalizate, bazate pe exploatarea muncii salariate.

Statul democrat-popular realizează în mod consecvent politica de îngrădire și eliminare a elementelor capitaliste.

ART. 12. Dreptul de proprietate personală al cetățenilor Republicii Populare Române asupra veniturilor și economiilor provenite din muncă, asupra casei de locuit și gospodăriei auxiliare pe lângă casă, asupra obiectelor casnice și de uz personal, cât și dreptul de moștenire asupra proprietății personale a cetățenilor sunt ocrotite de lege.

ART. 13. În Republica Populară Română comerțul exterior este monopol de stat.

ART. 14. Viața economică și culturală a Republicii Populare Române se dezvoltă pe baza planului de stat al economiei naționale, în interesul construirii socialismului, creșterii neîncetate a bunei stări materiale și culturale a oamenilor muncii, întăririi independenței naționale a țării și a capacității ei de apărare.

ART. 15. În Republica Populară Română munca este o datorie și o chestiune de onoare pentru fiecare cetățean capabil de muncă, după princi-

piul „cine nu muncește nu mănâncă“. În Republica Populară Română se înfăptuește tot mai larg principiul socialismului : „Dela fiecare după capacitatea lui, fiecăruia după munca sa“.

CAPITOLUL II

ORÂNDUIREA DE STAT

ART. 16. Regimul de stat al Republicii Populare Române este regimul democrației populare, care reprezintă puterea oamenilor muncii.

ART. 17. Statul român democrat-popular

a) apără independența și suveranitatea poporului român, cuceririle oamenilor muncii delă orașe și sate, drepturile, libertățile și puterea oamenilor muncii împotriva dușmanilor poporului muncitor ;

b) asigură întărirea și dezvoltarea forțelor de producție ale țării prin industrializarea ei socialistă, prin lichidarea înapoierii economice, tehnice și culturale, prin transformarea socialistă treptată a agriculturii pe baza liberului consimțământ al țăranilor muncitori ;

c) organizează și dezvoltă economia planificată, bazându-se pe întreprinderile de stat și cooperatiste ;

d) organizează apărarea republicii de dușmanii externi și conduce forțele armate ale țării ; forțele armate ale Republicii Populare Române păzesc hotarele țării, independența, suveranitatea și securitatea poporului român și pacea ;

e) asigură securitatea internă a cetățenilor, face inofensivi și reprimă pe dușmanii poporului ;

f) conduce sistemul bănesc și de credite, elaborează și realizează bugetul de stat, stabilește impozitele, taxele și veniturile necesare pentru nevoile statului ;

g) administrează băncile, întreprinderile și instituțiile de stat industriale, agricole și comerciale ;

h) conduce învățământul public de toate gradele ;

i) asigură creșterea continuă a bunei stări și sănătatea maselor populare delă orașe și sate ;

j) asigură dezvoltarea culturii poporului român și a culturii minorităților naționale, socialistă în conținut, națională în formă ;

k) veghează la aplicarea și respectarea Constituției și legilor Republicii Populare Române, ele fiind expresia voinței și intereselor poporului muncitor.

Respectarea și aplicarea întocmai a Constituției și a legilor țării este datoria principală a fiecărei instituții de stat și a fiecărui cetățean, ele fiind obligatorii pe întreg teritoriul Republicii.

ART. 18. Republica Populară Română are următoarea împărțire administrativ-teritorială :

Regiunile Arad, Bacău, Baia Mare, Bârlad, București, Cluj, Constanța, Craiova, Galați, Hunedoara, Iași, Oradea, Pitești, Ploești, Stalin, Suceava, Timișoara, Regiunea Autonomă Maghiară.

ART. 19. Regiunea Autonomă Maghiară a Republicii Populare Române este formată din teritoriul locuit de populația compactă maghiară secuiască și are conducere administrativă autonomă, aleasă de populația Regiunii Autonome.

Regiunea Autonomă Maghiară cuprinde raioanele: Ciuc, Gheorghieni, Odorhei, Reghin, Sângeorgiu de Pădure, Sft. Gheorghe, Tg. Mureș, Tg. Săcuesc, Toplița.

Centrul administrativ al Regiunii Autonome Maghiare este orașul Târgul-Mureș.

ART. 20. Legile Republicii Populare Române, hotărârile și dispozițiile organelor centrale ale Statului sunt obligatorii pe teritoriul Regiunii Autonome Maghiare.

ART. 21. Regulamentul Regiunii Autonome Maghiare este elaborat de Sfatul Popular al Regiunii Autonome și supus spre aprobare Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române.

CAPITOLUL III

ORGANUL SUPREM AL PUTERII DE STAT A REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

ART. 22. Organul suprem al puterii de stat al Republicii Populare Române este Marea Adunare Națională a Republicii Populare Române.

ART. 23. Marea Adunare Națională este unicul organ legiuitor al Republicii Populare Române.

ART. 24. Marea Adunare Națională are în competența sa directă :

a) alegerea Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române ;

b) formarea Guvernului Republicii Populare Române ;

c) modificarea Constituției ;

d) chestiunile războiului și ale păcii ;

e) stabilirea planurilor economiei naționale ;

f) aprobarea bugetului Statului și încheierii exercițiilor bugetare ;

g) stabilirea numărului de ministere, denumirea, contopirea și desființarea de ministere ;

h) modificarea împărțirii pe regiuni a teritoriului Republicii Populare Române ;

i) acordarea amnistiei ;

j) controlul general asupra aplicării Constituției.

ART. 25. Marea Adunare Națională este aleasă de către oamenii muncii, cetățeni ai Republicii Populare Române, pe circumscripții electorale, câte un deputat la 40.000 locuitori.

Marea Adunare Națională se alege pe timp de 4 ani.

ART. 26. O lege se socotește adoptată dacă e votată de majoritatea simplă a Marii Adunări Naționale.

ART. 27. După adoptarea legilor de către Marea Adunare Națională, ele sunt semnate de Președintele și de Secretarul Prezidiului și publicate în Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale.

Indeplinirea legilor adoptate de Marea Adunare Națională este obligatorie pentru toți cetățenii Republicii Populare Române.

ART. 28. Sesiunile Marii Adunări Naționale se țin de două ori pe an. Convocarea Marii Adunări Naționale se face de către Prezidiul Marii Adunări Naționale.

ART. 29. Marea Adunare Națională poate fi convocată în sesiuni extraordinare de către Prezidiul Marii Adunări Naționale, sau la cererea unei treimi din numărul total al deputaților.

ART. 30. Marea Adunare Națională își alege în fiecare sesiune un Președinte și doi Vice-președinți care conduc ședințele Marii Adunări Naționale conform cu regulamentul interior de funcționare.

ART. 31. Marea Adunare Națională validează mandatele deputaților aleși.

În vederea verificării condițiilor în care s'a desfășurat alegerea fiecărui deputat, Marea Adunare Națională alege o comisie de validare. Această comisie supune raportul său aprobării Marii Adunări Naționale, care hotărăște validarea sau anularea alegerii fiecărui deputat.

ART. 32. Marea Adunare Națională poate numi comisii de anchetă și revizie în diverse probleme.

Toate autoritățile și funcționarii de stat au obligația să pună la dispoziția acestor comisii informațiile și documentele necesare.

Marea Adunare Națională stabilește pentru fiecare comisie în parte împuternicirile și modul ei de activitate.

ART. 33. Fiecare deputat are dreptul de a pune întrebări sau de a interpela guvernul ori pe miniștri în parte. Guvernul sau ministrul întrebant are obligația de a răspunde verbal sau în scris, în termen de cel mult 3 zile.

ART. 34. Niciun deputat nu poate fi trimis în judecată și nu poate fi arestat fără încuviințarea Marii Adunări Naționale, în timpul sesiunilor, iar între sesiuni — a Prezidiului Marii Adunări Naționale.

ART. 35. Marea Adunare Națională a Republicii Populare Române alege Prezidiul Marii Adunări Naționale, compus dintr'un Președinte, doi Vice-președinți, un secretar și treisprezece membri.

ART. 36. Prezidiul Marii Adunări Naționale răspunde de toată activitatea sa în fața Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române.

ART. 37. Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române are următoarele atribuțiuni:

- a) convoacă în sesiuni Marea Adunare Națională ;
- b) emite decrete ;
- c) interpretează legile votate de Marea Adunare Națională ;
- d) hotărăște consultarea poporului (referendum) ;
- e) abrogă hotărârile și dispozițiunile Consiliului de Miniștri, când acestea nu sunt conforme legilor ;
- f) în intervalul dintre sesiunile Marii Adunării Naționale, revocă din funcțiuni și numește miniștri în Guvern la propunerea Președintelui Consiliului de Miniștri și cu aprobarea ulterioară a Marii Adunări Naționale ;
- g) institue decorațiile, medaliile și titlurile onorifice ale Republicii Populare Române ;
- h) conferă decorațiile, medaliile și titlurile onorifice ale Republicii Populare Române ; stabilește gradele militare, rangurile diplomatice și alte titluri speciale ;
- i) în intervalul dintre sesiunile Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române, la propunerea Guvernului, declară starea de război în cazul unei agresiuni armate îndreptate împotriva Republicii Populare Române sau împotriva unui alt stat, față de care Republica Populară Română are obligațiuni de apărare mutuală ce decurg din tratatele internaționale ;
- j) numește și revocă pe comandantul suprem al forțelor armate ale Republicii Populare Române ;
- k) declară mobilizarea parțială sau generală ;
- l) exercită dreptul de grațiere și comutare a pedepselor ;
- m) ratifică și denunță tratatele internaționale ale Republicii Populare Române ;
- n) acreditează și recheamă pe reprezentanții plenipotențari ai Republicii Populare Române în statele străine ;
- o) primește scrisorile de acreditare și de rechemare ale reprezentanților diplomatici ai statelor străine, acreditați pe lângă Prezidiu ;
- p) în interesul apărării Republicii Populare Române sau al asigurării ordinii publice și securității statului, proclamă în unele localități sau pe întreg teritoriul țării starea excepțională.

ART. 38. Marea Adunare Națională se dizolvă la expirarea mandatului pentru care a fost aleasă.

ART. 39. După expirarea mandatului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române, Prezidiul Marii Adunări Naționale fixează noi alegeri în termen de cel mult trei luni, socotite dela ziua expirării mandatului Marii Adunări Naționale.

Prezidiul în funcțiune își păstrează împuternicirile sale până la alegerea noului Prezidiu de către noua Mare Adunare Națională a Republicii Populare Române.

ART. 40. În caz de război sau în cazul altor împrejurări excepționale,

Marea Adunare Națională poate să-și prelungească mandatul pentru timpul cât va dura starea excepțională.

ART. 41. Marea Adunare Națională nou aleasă este convocată de către Prezidiul în funcțiune, în termen de cel mult trei luni după alegeri.

CAPITOLUL IV

ORGANELE ADMINISTRAȚIEI DE STAT A REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

ART. 42. Organul suprem executiv și de dispoziție al puterii de stat a Republicii Populare Române este Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române.

ART. 43. Consiliul de Miniștri este constituit de către Marea Adunare Națională a Republicii Populare Române și este format din:

Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române ;
Vice-președinții Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române ;

Președintele Comitetului de Stat al Planificării ;
Președintele Comisiei Controlului de Stat ;
Miniștrii Republicii Populare Române ;
Președintele Comitetului de Stat al Aprovizionării ;
Președintele Comitetului de Stat pentru colectarea produselor agricole ;

Președintele Comitetului Invățământului Superior ;

Președintele Comitetului pentru Artă.

ART. 44. Consiliul de Miniștri este răspunzător și dă socoteală de activitatea sa în fața Mării Adunări Naționale, iar în intervalul dintre sesiunile Marii Adunări Naționale — în fața Prezidiului Marii Adunări Naționale.

ART. 45. Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române emite hotărâri și dispoziții pe baza legilor în vigoare sau în vederea aplicării lor și controlează executarea acestora.

ART. 46. Aplicarea hotărârilor și dispozițiilor Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române este obligatorie pe întreg teritoriul Republicii Populare Române.

ART. 47. Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române are următoarele atribuții :

a) coordonează și îndrumază activitatea ministerelor și a celorlalte instituții subordonate lui ;

b) ia măsuri pentru realizarea planului economiei naționale, a bugetului statului și în vederea consolidării sistemului monetar și de credit ;

c) ia măsuri în vederea asigurării ordinii publice, apărării intereselor statului și ocrotirii drepturilor cetățenilor ;

d) exercită conducerea generală în domeniul relațiilor cu statele străine ;

e) fixează contingentele anuale de cetățeni care urmează să fie chemați la îndeplinirea serviciului militar activ ; conduce organizarea generală a forțelor armate ale țării ;

f) înființează, după necesități, comitete și comisiuni speciale precum și direcții generale pe lângă Consiliul de Miniștri pentru probleme economice, culturale, juridice și militare.

ART. 48. Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române poate anula ordinele și instrucțiunile miniștrilor neconforme legilor și hotărârilor Consiliului de Miniștri.

ART. 49. În limitele competenței ministerelor pe care le conduc, Miniștri dau ordine și instrucțiuni pe baza și în vederea aplicării legilor în vigoare și a hotărârilor sau dispozițiilor Consiliului de Miniștri controlând executarea lor.

ART. 50. Ministerele Republicii Populare Române sunt următoarele:

Ministerul Afacerilor Externe ;

Ministerul Afacerilor Interne ;

Ministerul Agriculturii ;

Ministerul Comerțului Exterior ;

Ministerul Comerțului Interior ;

Ministerul Construcțiilor și al Industriei Materialelor de Construcții ;

Ministerul Cultelor ;

Ministerul Energiei Electrice și Industriei Electro-tehnice ;

Ministerul Finanțelor ;

Ministerul Forțelor Armate ;

Ministerul Gospodăriilor Agricole de Stat ;

Ministerul Gospodăriei Comunale și Industriei locale ;

Ministerul Gospodăriei Silvice ;

Ministerul Industriei Alimentare ;

Ministerul Industriei Cărnii, Peștelui și Laptelui ;

Ministerul Industriei Cărbunelui ;

Ministerul Industriei Chimice ;

Ministerul Industriei Metalurgice ;

Ministerul Industriei Petrolului ;

Ministerul Industriei Lemnului, Hârtiei și Celulozei ;

Ministerul Industriei Ușoare ;

Ministerul Învățământului Public ;

Ministerul Justiției ;

Ministerul Poștelor și Telecomunicațiilor ;

Ministerul Prevederilor Sociale ;

Ministerul Sănătății ;

Ministerul Transporturilor ;

CAPITOLUL V

ORGANELE LOCALE ALE PUTERII DE STAT

ART. 51. Organele puterii de stat în regiuni, raioane, orașe și comune sunt Sfaturile Populare ale oamenilor muncii dela orașe și sate.

ART. 52. Sfaturile Populare se compun din deputați aleși pe timp de doi ani de către oamenii muncii, cetățeni ai Republicii Populare Române, din regiunea, raionul, orașul și comuna respectivă.

Normele de reprezentare în Sfaturile Populare se stabilesc prin lege.

ART. 53. Sfaturile Populare îndrumă munca organelor administrative subordonate lor, conduc activitatea locală pe tărâm economic și cultural, asigură menținerea ordinii publice, respectarea legilor și ocrotirea drepturilor cetățenilor, întocmesc bugetul local.

ART. 54. Sfaturile Populare iau hotărâri și dau dispoziții în limitele drepturilor ce le sunt acordate prin legile Republicii Populare Române.

ART. 55. Sfaturile Populare organizează participarea activă a oamenilor muncii la conducerea treburilor de stat și obștești și la opera de construire a socialismului.

ART. 56. Organele executive și de dispoziție ale Sfaturilor Populare regionale, raionale, orășenești și comunale sunt Comitetele Executive alese de deputații Sfaturilor Populare și sunt alcătuite din Președinte, Vice-președinte, Secretar și membri.

ART. 57. Organul puterii de stat al Regiunii Autonome Maghiare este Sfatul Popular al Regiunii Autonome.

Organul executiv al Sfatului Popular al Regiunii Autonome Maghiare este Comitetul Executiv ales de el.

ART. 58. Sfatul Popular al Regiunii Autonome Maghiare este ales după normele stabilite de lege, pe timp de doi ani, de către oamenii muncii din Regiunea Autonomă, cetățeni ai Republicii Populare Române.

ART. 59. Organul executiv și de dispoziție al Sfatului Popular din comunele mici este alcătuit din Președinte, Vice-președinte și Secretar, aleși de deputații Sfatului Popular respectiv.

ART. 60. Organele executive și de dispoziție ale Sfaturilor Populare dau socoteală de activitatea lor atât Sfatului Popular care le-a ales, cât și Comitetului Executiv al Sfatului Popular imediat superior.

ART. 61. Sfaturile Populare regionale, raionale și orășenești organizează secțiuni ale Comitetelor Executive.

Organizarea, modul de funcționare și activitatea secțiunilor este determinată prin lege.

ART. 62. Secțiunile Comitetelor Executive ale Sfaturilor Populare sunt subordonate atât Sfatului Popular și Comitetului Executiv pe lângă care funcționează, cât și secțiunii corespunzătoare a Comitetului Executiv al Sfatului Popular imediat superior și Ministerelor respective.

ART. 63. După expirarea mandatului Sfatului Popular, Comitele Executive își păstrează atribuțiile până la constituirea noilor organe executive de către Sfaturile Populare nou alese.

CAPITOLUL VI

INSTANȚELE JUDECĂTOREȘTI ȘI PROCURATURA

ART. 64. Justiția, în Republica Populară Română, este exercitată prin Tribunalul Suprem al Republicii Populare Române, Tribunalele regionale și Tribunalele populare.

Prin lege pot fi înființate instanțe judiciare speciale.

Organizarea, atribuțiunile și procedura tribunalelor sunt stabilite prin lege.

ART. 65. Tribunalele apără regimul de democrație populară și ceririle poporului muncitor; asigură legalitatea populară, proprietatea obștească și drepturile cetățenilor.

ART. 66. Judecarea proceselor, la toate instanțele, se face cu participarea asesorilor populari, afară de cazurile când legea dispune altfel.

ART. 67. Tribunalul Suprem al Republicii Populare Române este ales de Marea Adunare Națională pe termen de cinci ani.

Judecătorii și asesorii populari sunt aleși în conformitate cu procedura stabilită prin lege.

Prin lege este stabilită și numirea judecătorilor în instanțele speciale.

ART. 68. În Republica Populară Română, procedura judiciară se face în limba română, asigurându-se în regiunile și raioanele locuite de populație de altă naționalitate decât cea română, folosirea limbii materne a acelei populații.

Părților, care nu vorbesc limba în care se face procedura judiciară, li se asigură posibilitatea de a lua cunoștință, prin traducător, de piesele dosarului, precum și dreptul de a vorbi în instanță și a pune concluziuni în limba maternă.

ART. 69. În toate instanțele judecata este publică, în afară de cazurile prevăzute de lege.

Acuzatului i se garantează dreptul de apărare.

ART. 70. Judecătorii sunt independenți și se supun numai legii.

ART. 71. Tribunalele pronunță sentințele lor în numele poporului.

ART. 72. Tribunalul Suprem al Republicii Populare Române exercită supravegherea activității judiciare a tuturor instanțelor judecătorești din Republica Populară Română.

ART. 73. Procurorul General al Republicii Populare Române exercită supravegherea superioară a respectării legilor de către Ministere și

celelalte organe centrale, de către organele locale ale puterii și administrației de stat, precum și de către funcționari și ceilalți cetățeni.

ART. 74. Procurorul General al Republicii Populare Române este numit de Marea Adunare Națională pe termen de cinci ani.

Locțiitorii Procurorului General al Republicii Populare Române și procurorii unităților locale ale procuraturii sunt numiți de Procurorul General pe termen de patru ani.

ART. 75. Procurorul General răspunde față de Marea Adunare Națională a Republicii Populare Române, și — în intervalul dintre sesiuni — față de Prezidiul Marii Adunări Naționale și față de Consiliul de Miniștri.

ART. 76. Organele Procuraturii sunt independente de organele locale, subordonându-se numai Procurorului General al Republicii Populare Române.

CAPITOLUL VII

DREPTURILE ȘI DATORIILE FUNDAMENTALE ALE CETĂȚENILOR

ART. 77. Cetățenilor Republicii Populare Române le este asigurat dreptul la muncă, adică dreptul de a căpăta o muncă garantată și plătită potrivit cu cantitatea și calitatea ei.

Dreptul la muncă este garantat prin existența și dezvoltarea formațiunii socialiste a economiei naționale, prin creșterea neîntreruptă și sistematică a forțelor de producție în Republica Populară Română, prin înlăturarea posibilității crizelor economice și prin lichidarea șomajului.

ART. 78. Cetățenii Republicii Populare Române au dreptul la odihnă.

Dreptul la odihnă este asigurat prin: stabilirea zilei de muncă de 8 ore pentru muncitori și funcționari; reducerea zilei de muncă sub 8 ore pentru anumite profesii cu condiții de muncă grele și pentru secții cu condiții de muncă deosebit de grele; stabilirea de concedii anuale plătite pentru toți muncitorii și funcționarii; punerea la dispoziția oamenilor muncii a caselor de odihnă, sanatoriilor și instituțiilor de cultură.

ART. 79. Cetățenii Republicii Populare Române au dreptul la asigurare materială la bătrânețe, în caz de boală sau incapacitate de muncă.

Acest drept este garantat prin dezvoltarea largă a asigurărilor sociale ale muncitorilor și funcționarilor, pe socoteala Statului, prin asistența medicală gratuită acordată celor ce muncesc și prin punerea stațiunilor balneare și climaterice la dispoziția oamenilor muncii.

ART. 80. Cetățenii Republicii Populare Române au dreptul la învățătură.

Acest drept este asigurat prin învățământul elementar general, obligatoriu și gratuit; prin sistemul burselor de stat acordate studenților și ele-

vilor merituosi din școlile învățământului superior, mediu și elementar ; prin organizarea pe lângă întreprinderi industriale, gospodării agricole de stat, stațiuni de mașini și tractoare și gospodării agricole colective a învățământului profesional gratuit pentru cei ce muncesc.

Învățământul de toate gradele este învățământ de stat.

Statul se îngrijește de dezvoltarea științei, literaturii și artei.

ART. 81. Oamenilor muncii, cetățeni ai Republicii Populare Române, fără deosebire de naționalitate, rasă și sex, le este asigurată deplina egalitate de drepturi în toate domeniile vieții economice, politice și culturale.

Orice fel de îngădire directă sau indirectă a drepturilor oamenilor muncii, cetățeni ai Republicii Populare Române, stabilirea de privilegii directe sau indirecte pe temeiul rasei sau al naționalității cărora le aparțin cetățenii, orice manifestare de șovinism, ură de rasă, ură națională sau propagandă naționalistă șovină este pedepsită de lege.

ART. 82. În Republica Populară Română se asigură minorităților naționale folosirea liberă a limbii materne, învățământul de toate gradele în limba maternă, cărți, ziare și teatre în limba maternă. În circumscripțiile locuite și de populații de altă naționalitate decât cea română, toate organele și instituțiile vor folosi oral și scris și limba naționalităților respective și vor face numiri de funcționari din rândul naționalității respective sau a altor localnici care cunosc limba și felul de trai al populației locale.

ART. 83. Femeia în Republica Populară Română are drepturi egale cu ale bărbatului în toate domeniile vieții economice, politice, de stat și culturale.

Femeia are drepturi egale cu ale bărbatului la muncă, salariu, odihnă, asigurare socială și învățământ.

Statul ocrotește căsătoria și familia și apără interesele mamei și copilului. Statul acordă ajutor mamelor cu mulți copii și mamelor singure, concedii cu plata salariului femeilor însărcinate ; organizează maternități, creșe și cămine de copii.

ART. 84. Libertatea de conștiință este garantată tuturor cetățenilor Republicii Populare Române.

Culte religioase sunt libere să se organizeze și pot funcționa liber. Libertatea exercitării cultelor religioase este garantată tuturor cetățenilor Republicii Populare Române.

Școala este despărțită de biserică. Nici o confesiune, congregație sau comunitate religioasă nu poate deschide sau întreține instituții de învățământ general, ci numai școli speciale pentru pregătirea personalului cultului.

Modul de organizare și funcționare a cultelor religioase se reglementează prin lege.

ART. 85. În conformitate cu interesele celor ce muncesc și în vederea întăririi regimului de democrație populară, cetățenilor Republicii Populare Române li se garantează prin lege :

- a) libertatea cuvântului ;
- b) libertatea presei ;
- c) libertatea întrunirilor și a meetingurilor ;
- d) libertatea cortegiilor și a demonstrațiilor de stradă.

Aceste drepturi sunt asigurate punându-se la dispoziția maselor muncitoare și organizațiilor lor tipografiile, depozitele de hârtie, clădirile publice, străzile, mijloacele de comunicații și alte condiții materiale necesare exercitării acestor drepturi.

ART. 86. În conformitate cu interesele celor ce muncesc și în scopul dezvoltării activității politice și obștești a maselor populare, cetățenilor Republicii Populare Române li se asigură dreptul de asociere în organizații obștești, în sindicate profesionale, uniuni cooperatiste, organizații de femei, de tineret, organizații sportive, asociații culturale, tehnice și științifice.

Orice asociație cu caracter fascist sau antidemocratic este interzisă. Participarea la astfel de asociații este pedepsită de lege.

Cetățenii cei mai activi și mai conștienți din rândurile clasei muncitoare și din rândurile celorlalte pături de oameni ai muncii se unesc în Partidul Muncitoresc Român, detașamentul de avangardă al oamenilor muncii în lupta pentru întărirea și dezvoltarea regimului de democrație populară și pentru construirea societății socialiste.

Partidul Muncitoresc Român este forța conducătoare atât a organizațiilor celor ce muncesc cât și a organelor și instituțiilor de stat. În jurul lui se strâng laolaltă toate organizațiile celor ce muncesc din Republica Populară Română.

ART. 87. Cetățenilor Republicii Populare Române le este garantată inviolabilitatea persoanei.

Nimeni nu poate fi arestat decât pe baza hotărârii tribunalului sau a procurorului, conform prevederilor legii

ART. 88. Inviolabilitatea domiciliului cetățenilor și secretul corespondenței sunt ocrotite de lege.

ART. 89. Republica Populară Română acordă drept de azil cetățenilor străini urmăriți pentru apărarea intereselor celor ce muncesc, pentru activitate științifică, pentru participare la lupta de eliberare națională sau de apărare a păcii.

ART. 90. Fiecare cetățean al Republicii Populare Române este dator să respecte Constituția și legile Statului de democrație populară ; să păzească, să întărească și să desvolte proprietatea obștească socialistă ; să respecte disciplina muncii ; să contribuie activ la întărirea regimului de democrație populară și la propășirea economică și culturală a țării.

ART. 91. Serviciul militar este obligatoriu. Serviciul militar în rândurile forțelor armate ale Republicii Populare Române este o îndatorire de onoare a cetățenilor Republicii Populare Române.

ART. 92. Apărarea Patriei este datoria sfântă a fiecărui cetățean al Republicii Populare Române. Trădarea de Patrie, călcarea jurământului,

trecerea de partea inamicului, aducerea de prejudicii capacității de apărare a statului, spionajul, constituie crimele cele mai grave față de popor și de stat și sunt pedepsite de lege cu toată asprimea.

CAPITOLUL VIII

SISTEMUL ELECTORAL

ART. 93. Alegerile de deputați pentru Marea Adunare Națională și pentru Sfaturile Populare se fac prin vot universal, egal, direct și secret.

ART. 94. Toți oamenii muncii, cetățeni ai Republicii Populare Române, care au împlinit vârsta de 18 ani, fără deosebire de rasă sau naționalitate, sex, religie, grad de cultură, profesie sau durata domiciliului, au dreptul de a lua parte la alegerea deputaților, cu excepția alienaților, a persoanelor condamnate prin sentință judecătorească la pierderea dreptului electoral și a celor declarați nedemni prin lege.

Poate fi ales deputat al Marii Adunări Naționale oricare om al muncii, cetățean al Republicii Populare Române, cu drept de vot, care a împlinit vârsta de 23 ani.

ART. 95. Toți oamenii muncii, cetățeni ai Republicii Populare Române, iau parte la alegeri în mod egal, fiecare având dreptul la un singur vot.

ART. 96. Femeile au dreptul de a alege și de a fi alese în Marea Adunare Națională și în Sfaturile Populare la fel cu bărbații.

ART. 97. Cetățenii aflați sub arme în rândurile forțelor armate ale Republicii Populare Române au dreptul de a alege și a fi aleși, la fel ca toți oamenii muncii, cetățeni ai Republicii Populare Române.

ART. 98. Alegerile de deputați pentru Marea Adunare Națională și pentru Sfaturile Populare se fac de către oamenii muncii, cetățeni ai Republicii Populare Române, prin vot direct.

ART. 99. Alegerile de deputați se fac prin vot secret.

ART. 100. Candidaturile pentru alegerea deputaților se depun pe circumscripții electorale, după normele stabilite prin lege.

Dreptul de a depune candidaturi este asigurat tuturor organizațiilor oamenilor muncii, organizațiilor Partidului Muncitoresc Român, sindicatelor profesionale, cooperativelor, organizațiilor de tineret și altor organizații de masă, precum și asociațiilor culturale.

ART. 101. Fiecare deputat este obligat să dea socoteală în fața alegătorilor de activitatea sa și de aceea a organului ales din care face parte.

Deputatului i se poate retrage oricând mandatul, în urma hotărârii majorității alegătorilor, luată în conformitate cu procedura fixată de lege.

CAPITOLUL IX

STEMA, DRAPELUL ȘI CAPITALA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

ART. 102. Stema Republicii Populare Române reprezintă munți împăduriți, deasupra cărora se ridică soarele. În partea stângă a stemei se află o sondă. Stema este încadrată de o cunună de spice de grâu. În partea de sus a stemei se află o stea în cinci colțuri.

ART. 103. Drapelul Republicii Populare Române poartă culorile roșu, galben și albastru, așezate vertical cu albastrul lângă lăncie. În mijloc este așezată stema Republicii Populare Române.

ART. 104. Capitala Republicii Populare Române este orașul București.

CAPITOLUL X

PROCEDURA DE MODIFICARE A CONSTITUȚIEI
REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

ART. 105. Constituția Republicii Populare Române poate fi modificată numai prin lege votată de Marea Adunare Națională.

Proiectul de lege asupra modificării Constituției se consideră adoptat dacă a fost votat de cel puțin două treimi din numărul total al membrilor Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române.

AVEȚI CUVÂNTUL !

Pe un om îl cunoști după mers, mlădiere, cuvânt :
Un popor, după inima lui, după fiecă cânt.
Pe un om îl cunoști după ochi, după port, după faptă ;
Un popor, după luptele lui, după pravila dreaptă.

Stăpânii de veacuri așa ne scriau în ursită :
Juvățul de gât să-l purtăm în țara robită.
Dar foaia aceasta pe care o flutur în față,
a smuls-o poporul în lupta pe moarte și viață.

Nu-l vârsta de aur visată în vremi fără soare.
În drum spre isbândă străbatem căliți prin vâltoare.
Al nostru e statul, al acelor ce liber muncesc
din zare în zare pe vechiul pământ românesc.

Și pentru că'n frunte pot sta azi aceste cuvinte,
slăviți pionerii ce drum au tăiat înainte,
ce-au rupt în fărâme tot muntele greu de 'ntuneric, —
o, recunoștință poporului scump sovietic !

Slăviți-i pe cei ce'nfruntară osânde'n restriști.
Al nostru e azi viitorul, prin voi, comuniști !
De-atunci, din Doftana, în firave foi de țigară
creșteți încă'n sâmbure pravila nouă de țară.

Ce mândru-o citește poporul ! O treaptă-a suit.
Urcușu-i nainte, și culmile-s fără sfârșit.
Proiectul vi-e'n față ; adânc chibzuiți-l de'ndată.
Din orice cuvânt, ca o piatră lucind, nestemată,

sclipește vieața și pacea și patria voastră.
Citiți, șlefuiți-l ; e-o armă în lupta cea aspră.
Răspunderea-i grea ; tălșu'ndreptat spre dușmani !
Nainte, voi mari făurari ai marilor ani !

DARUL LUI MUSZKA IMRE

Când ai fost călător, te'nconjoară
tovarășii : ce povestești
despre libera Dunării țară
și pustele mari, ungurești ?

Cu dăruri te 'ntorci de departe,
din largul frățescului plai.
Fiecărui prieten în parte
dorința de mult i-o știai...

Totuși, dintre aceia la care
m'am gândit pe pământul maghiar,
doar tovarășul Vasu, îmi pare,
că nu se-aștepta la un dar.

Insă Vasu al nostru se'nșeală :
Pentru el am venit azi aci,
unde cântă mașinile'n hală,
în mâna sa, noi melodii.

Il cunoașteți pe Vasu. Ridică
nu doar un tovarăș ori doi :
cinci secții'n uzină aplică
metode sovietice noi !

Statura ? Mai mult mijlocie,
iar palma, asprită și grea.
Să fie în hală o mie,
Pe Vasu eu tot l-aș vedea !

Căci poartă o flacăără'n ochii
cei negri, clipind îndârjit,
pe care o ai când te-apropii
de ziua când intri'n Partid.

... Și-i spun : — Îți aduc într'o mapă,
cu grijă, o foaie de calc.
E-o schiță pe ea desenată,
un calcul, tovarășe drag.

Dacă vrei, în puține cuvinte
ți-oi spune de cine ți-e dat :
de vestitul strungar Muszka Imre,
tot de Bâkov, ca tine, 'ndrumat.

Pe drumu-i găsiți inovații.
Și faceți onoare'nzecit
Aceleiași noi generații i
ce'n 54-a pășit !

Nu, Muszka nu-ți seamănă ție ;
la trup e spătos și legat.
Ici-colo, în păr, mărturie
cărunță amaru-a lăsat.

Dar poartă oțel în privire,
— deși nu e tânăr de ani, —
sclipind ca o lamă subțire,
temută mereu de dușmani !

Ce caldă e mâna de frate
ce-a scris sub desene așa :
„Pentru pace și Vasu se bate,
pentru pace și lui le vei da...”

Pe foaia ce-ai pus-o deoparte,
treci mâna cu dragoste, - atent :
mai mult decât cifrele moarte
ori chiar depășiri de procent,

zărești un prieten, o cale ;
pe Muszka ce ieri mi-a cerut
să-ți aduc în desenele sale,
ca'n luptă, frățescu-i salut !

Acelaș pe drum vă e pasul,
aceeași : viață și țel.
Cu tovarăși ca Muszka ori Vasu,
ni-e frontul unit, de oțel.

... Dar torba de daruri nu'ncapă ;
n'am timp să le'mpart într'o zi.
La darul lui Muszka, din toate
mai mândră mereu voi privi.

Așadar, ia-mi desenul acesta.
E-un mesaj cum n'am multe'n bagaj.
Inovația mică din Pesta
e din lagărul păcii-uriaș !

IN PALATUL PIONIERILOR

Și eu voi fi poetă — îmi spunea
fetița care'n sală mă'nsoțea —
pe unde subț mănute de copii
țâșnesc din strune sunetele vii
și curg ca valuri pe pârâu sglobii :
și trâmbiță, și tobă, și clavier,
și-apoi ateliere mici în șir !
Câte odăi — se naște'n fiecare
și muzică, și fabrici viitoare.
Sunau mașini de zor, fremătător,
iar prin văzduh mici avioane'n sbor
și dincolo de tot ce-a fost ruini,
vedeam cum crești — viață — de lumini !

Și'n glasul fetei tu mi te-ai deschis...
„Voi fi poetă“... caldul ei surăs
un vers era, și vers, cuvântu-i viu :
„Despre Coreea am de gând să scriu,
de mama coreană care-și scoate
de subț moloz și ziduri dărâmate,
de subț cenușă, copilașu-i scrum...
De ura ei fierbinte vreau să spun,
de ura ei ce va stârpi din zare
vrăjmașele mașini ucigătoare ;
de biruință voi 'nălța cântare !“

Tu pionieră tu, dela Carpați,
fetiță, tu, cu ochii 'nflăcărați,
frumoase fi-vor versurile-acestea
de care tu-mi grăiești cu drag : nădejdea,
că țara, azi de flăcări inundată,
Coreea, va fi liberă odată,
curând, așa ca țara mea și-a ta ;
că noi grădini vor înflori în ea,
palate pentru pionieri, locuri de joacă ;
și-a morții avioane nîcîcînd n'or să mai treacă
pe-acolo prin văzduh, unde coplii
vor face nourași de mîngi să fie...
...Să scrii curând această poezie !

In românește de Mihai Beniuc

*) Zelk Zoltán, poet din Republica Populară Ungară, laureat al premiului „Kossuth“, a scris aceste versuri în timpul vizitei făcute recent în țara noastră.

DELA DOFTANA LA SINAIA

Ce viață-a fost și-aceea ? Celule ferecate,
Sbiri, santinele, lanțuri și baionete... Azi
E soare la Sinaia între păduri de brazi
Și-i liniște și omul trăiește'n libertate.

Pe vremuri la Doftana a stat Gheorghiu-Dej ;
El țara a văzut-o, de-atunci, cum o să fie !
Și tot ce-a spus Partidul, aveți acum prilej
Să'nfăptuiți : o țară pe-o nouă temelie.

Noi fabrici și uzine clădiți fără 'ncetare
In ele cresc în muncă atâția oameni noi.
Tractoarele pe care acum le faceți voi,
pe câmp răsună lângă sovietice tractoare.

Nu moșierii cu ifos și mutre îngâmfate ;
Stahanoviști destoinici și muncitori de frunte
Stau astăzi la Sinaia în vile și'n palate ;
Și-a lor e frumusețea priveliștei de munte.

Intre ce-a fost Doftana și ce-i acum Sinaia
E-un drum ce se măsoară cu veacul nu cu anul.
Stăpân e muncitorul ce poartă'n el văpaia
Avântului cu care își împlinește planul.

Un tânăr mă privește zâmbind prietenos.
El n'o să mai cunoască torturile Doftanei
Și dârz și fără teamă de piedici și pierzanii
Clădi-va socialismul luptând victorios.

Al tău e totul, totul, oriunde mergi și-ți place :
Palate, vile, cluburi, munți, văi, pârae'n spume.
Și totul îți șoptește că'n acest colț de lume
prin lupta voastră 'ncepe o epocă de pace.

Istorie, Doftano, vei deveni de-acum,
Cu negrele-ți celule și bezna ta cumplită, —
In timp ce se ridică Sinaia însorită,
Prag luminos pe largul viitorimei drum.

In românește de Al. Philippide

*) Lăcezar Stancev, poet din Republica Populară Bulgaria, care ne-a vizitat recent țara.

ÎNSTĂRITUL

În șapte sate a nășit, ca omul.
Iar cuscri își găsește'n tot raionul.
Avea o moară? Vorbe de ocară!
Un biet motor și-un șopru — asta-i moară?

Avea o crâșmă într'un sat vecin?
Aș! Un butoi, atât avea, cu vin!
Avea și el vreo cincispre'ce hectare?
Păi omului nu-i trebuie mâncare?

Găsește-oricând vreun văr, nepot, cumnat.
Dar cel mai drag i-e unul dela Sfât,
ce i-a semnat țidulă, lămurit
că-i mijlocăș, așa, mai înstărit.

Câte-un țăran mai strigă: — Măi chiabure!
Dar, răbdător, s'a învățat să'ndure
și zice: — Vere, vorba-i fără rost!
(Și'n gând: „Nu-s încă bine la-adăpost?“)

Când este de adus la colectare
i-e caru-apoape gol, dar gura mare.
Se tânguie mereu. Dar cu încetul,
și'ngrașă casa, curtea și bănetul.

Și peste sate, munți și kilometri
el simte mâna scumpilor cumetri
care se-ajută-olaltă, și încercă
să-oprească roata vremii, chiar s'o 'ntoarcă.

Dar cât îi e de bine, suflă greu,
că-s zeci de ochi pe urma lui, mereu.
Țidula, cât îi ea de șampilată,
nu'nchide gura satului — și iată

că scârțâie întreaga cumetrie
lovită în adânc, la temelie.
Partidul dă poporului o armă
cu care haita'n blăni de oi se sfarmă.

Hei, înstăriți, vă arde, nu-i așa,
când vă vedem ce-ți fost, chiaburi sadea !

N'ajută zapisul de „înstărit !“
Nu credem noi în lup domesticit.
Ați supt poporul ani și ani întregi.
Pe voi să cadă greul dreptei legi !

Poporul are ochiul viu și treaz,
din fabrici, sate, până'n ministere.
Decât oricând, mult mai puternic azi
își crește țara tânăra-i putere.

Și nicio mască'n lume nu ne minte.
Vom sfâșia-o, și-om păși'nainte.

RĂSPLATA

Creștea pe tot întinsul moldovean,
înoltoare, din adânc, furtuna.
Era în August, neuitatul an
când țara s'a mișcat pe totdeauna.

...Mugea șoseaua, surd, în goana grea.
Căruțe și chesoane 'ncălecate,
mașini în care-o clipă se zărea
vreun „ștab“ neras, privind fricos în spate,

auto-sanitare cărând prăzi,
răniți în șanțuri asvârliți, pachete,
și groaza, sdrăngănind în roți, în lăzi,
urlând din dube și motocicletate.

O spaimă animală răgușea
gâtlejurile. În priviri — pieirea.
Cei ce-au râvnit o lume, pe-o șosea
se'nghesuiau. Scăparea — nicăierea.

Furaje, haine, sticle cu lichior,
birouri descleiate, căști și pături, —
ce-i stîngherea, oricât, în fuga lor
era svârlit, c'um gâfâit, în lături.

Un camion de stat-major, vuind
ca'n clipa judecății'ngrozitoare,
tot încerca, soldații'n jur trântind,
să iasă, razna, peste drumul mare.

Și ofițerii'nghesuiți în el,
simțind în ceafă suflul răzbunării,
doar un cuvânt știau acuma : schnell !
să ni se piardă urma'n largul zării !

— Mașina-i grea ! Prea'ncet alergii, șofer!
Și mândrii ofițeri svârliră-afară
lăzi după lăzi.

Și negre cruci de fier
în praf și'n șanțuri se împrăștiară.

Răsplata crimei hitleriste-acum
zăcea în lut, ca lutul s'o coclească.
Păianjen mort — se răsucea în drum
înalta decorație drăcească.

Fasciștii, clănțănind lângă motor,
cătau un loc, departe, să-i ascundă.
Dar spaima care-i urmărea în sbor
le și spunea că n'or găsi niciunde.

Și crucile de fier, sticlind dușman,
rămaseră în urmă, pe șosele.

Ostașii frontului ucrainean
trecură'n zori, spre fronturi, peste ele.

Coloanele Armatei Roșii, lungi,
veneau vestind, în steaguri, dimineața.
Era în August 44-atunci,
când țara mea a'ntâmpinat viața.

Mi-am amintit de ziua aceasta, iar,
de-armata hitleristă sfărâmată,
văzând pe pagina unui ziar
crucea de fier, cârpită, re'nviată.

In foaia cu tipar american,
vorbesc iar hitlerii de cotropire,
și din bucăți, refac străvechiul plan
de-a'ngenunchia întreaga omenire.

De Nürnberg uitat-au prea grăbit.
(Va fi un altul, pentru ei anume !)
Alături de acei ce i-au zdrobit
Stau azi popoare, și mai mult — o lume !

Răspлата crimei iar pe piept sunând
Călăii-adună trupele, șiraguri.

Dar vom vedea-o tot în șanț zăcând,
iar cavalerii ei suiți în ștreanguri.

ȚĂRMURI FERICITE...

Încă zorii roșietici n'au sburat în răsărit...
Noapte umedă, păcloasă, fără lună, fără stele,
Asvârlită peste balta cu ciulini și stufăriș.
Încă pasărea mai doarme sub al nopții coperiș.
Dar pe mal demult se-alungă și se'ngână între ele,
Zeci și zeci de luminițe care ard în licărit.

Cherhanaua !... Lotci și plase, lăzi cu pește, lăzi cu sare...
Pescadorul *) legănându-și trupul greu, întunecat,
Ca o rață uriașă, priponită la ponton.
Câțiva oameni sorb cu grabă ciorbă caldă din castron,
Alții forfotesc și glasuri se'ntretaie săgetat,
Și înțeapă'n nări, înțeapă, iz de ierbi sălcii, amare.

Ca trezit din somn, deodată, pescadorul a icnit,
Căci de sus dela comandă glasul Leanei, cunoscut —
Printr'o pâlnie-ajunsese până jos, pân'la mașini.
A țipat prelung sirena. S'au pripit pe mal lumini,
Puntea s'a umplut de oameni și de râset s'a umplut.
Peste-o clipă pescadorul pleacă'n larg la pescuit...

Păsări negre ațipite — remorcate pân' departe
Se târăsc în șir din urmă lotci pe'ntinderile calme.
Iar de sus dela comandă, ochii Leanei stând de veghe,
Scurmă nopții învelișul peste zeci de zeci de leghe :
Nu cumva viclene mâluri, cu hoțesti, cleioase palme,
Să înhațe pescadorul, să-l abată'n mlaștini moarte.

Totuși Leanei, nu-i e teamă. Va 'nfrunța orice restriști ;
Chiar de azi când prima oară delta cea cu ape line
O despică ea la cârma pescadorului greoi.
Încă nu demult sorbise buche darnică din foi.
Păturise-apoi cu grijă diploma cu „foarte bine“
Și ștampilă lunguiață : „ȘCOALA PENTRU MOTORIȘTI“.

*) Mic vas pescăresc.

Și-apoi cum să nu răzbată ? Uite ce de mai frățâni
Sunt aici cu ea alături și în lotci și'n pescador,
...Bate'n ușa la cabină, bate'n ușa inimei,
Cântec lipovean de baltă, vorbă aspră, cu temei...
Și-i atât de cald, de bine și de drag și de ușor,
Să ți-i știi de-acum alături săptămâni și săptămâni !

Oare ce-or sporovăi ?... Poate diadca **) Macamol,
Răsucind sfătos mahorca, zâmbăreț sprânceana-ș saltă :
„Hm ! Auzi-? Procleța Jinca ***) Sus la cârmă ! Căpitan !...
Mi se'nvârte printre treburi cum s'ar învârti un ban,
Și pe noi, pescari de viță get-beget pe-aici prin baltă,
S'a găsit să ne ferească mândra asta de nămol !

Poate... poate Grișa-al ei, va fi povestind acum,
Ce-i spusese ei, acasă înainte de plecare,
Când ciocniseră 'mpreună votcă iute, uleioasă :
„Hai noroc și la mai mare ! Și-apoi lasă Leana, lasă,
Nu te joci tu cu pescarii. Am și eu brigadă tare
„Și să știi că nu rămân eu, înapoia ta pe drum“.

Da ! I-s dragi ! Atât de dragi, oamenii aceștia toți !...
Zi de zi ea îi va scoate tot ca azi la pescuit.
Și va fi bogat vânatul. Pești roșcați sau argintii
Or să fie jos în „cală“ câtu-i lumea ; mii și mii.
Și va fi mai altfel traiul peste ani. Mai pârguit,
Pentru fiecare casă ; pentru ei, pentru nepoți.

Dar de-atâta cald în suflet, parcă-i cald și în cabină.
— Pentru ce și-l mai luase ? — Și-a svârlit în colț zăbunul.
A deschis o fereștră. Dar... de ce-o fi tresărit ?
Hei, tu brâu de stufărișuri, oare ce i-ai amintit ?
Brâu înalt ca o pădure care'nconjuri tot cătunul,
Spune-mi, ce-ai șoptit tu Leanei ?... Haide, scoate la lumină...

Povestea nu-i cu zâne. Povestea-i poveste.
Trăia cândva aeve, prin locurile aceste.

Micuță ! Pirpirie !... Pășește furișat.
„Tăcuta“ - așa o strigă prietenele'n sat.

De când era de-o șchioapă, așa se știe ea :
Sărând într'una pește, aici, la cherhana.

Mâini nefiresc de albe, crăpate, sângeri,
Acestor vremi de caznă, tăcute mărturi,

Avea pe-atunci codana, ochi mari încercănați,
Grăind aprins de anii aceia încercați.

**) În limba rusă ce o vorbesc și lipovenii, „nenea“.

***) Femeie afurisită.

Ochi rotunjiți de spaime ; tăioși cum e cuțitul.
(Căci vine, uite vine, stăpânul, cătrănitul !)

Și-o va lovi desigur, cu palme usturătoare
Pe mâinile acestea mâncate-adânc de sare.

Și-o va'nghionti și astăzi, și-i va striga în față :
„Tu, leneșo ! Tu, sucica ! *) Lucrează mai cu viață !”

Și iar va'nfige ghiara-i în sânu-abia mijit ;
„Cât o s'aștept ?... Deseară ! Să vii ! Am poruncit !

Auzi tu, lipoveancă desculță și murdară ?
Cu mine nu-i de șagă. Să știi ! Te dau afară !

Lui tat-tu-i iau și lotca și sculele și tot...
Că mi-i datornic tat-tu pe ele pân'la bot.

Ce-o să crăpați atuncea ? Ciulini din baltă, hai ?
Ba o să mi te târâi pe-o mână de mălai”.

Ochi mari, rotunzi de spaime, adânci și azurii, —
Acestor vremi de caznă, tăcute mărturii...

Urca din fund de ape tăcută înserare.
Ea, lipăia desculță pe umedă cărare.

Cărare nebătută, cărare tăinuită,
Cotită printre sălcii și tufe de răchită,

Cărare care duce la salcia gheboasă,
Unde-o așteaptă Grișa, cu șoapta-i dragăstoasă.

E-atât de bine-alături, obraz lângă obraz,
Că uiți pe nesimțite și trudă și necaz :

— „Inchide ochii, Grișca. Inchide-i ! Nu e greu...
Și să visăm... să trecem spre larguri ; tu și eu...”

Acolo viața-i altfel. Desfășurată larg.
De viața ceea plină, furtunile se sparg.

Dar vom putea străbate prin'naltul stufăriș
Ce'nconjură cătunul cu ziduri de desiş ?“...

Vezi însă, Grișa parcă-i mai altfel astă seară !
Căci vorbe ca acestea rostește întâia oară :

„Nu ! Visul, numai visul, nu Leană, nu e bun,
Ca tine și ca mine, atâția-s în cătun.

*) Cățea.

Ne taie calea aspre cetăți de stufăriș
Ce nu le poți răzbate altcum decât pieptiș,

Și nu le poți răzbate oricât cerca-vei iarăși
Decât simțind alături, calzi umeri de tovarăși“...

I-s buzele mirate așa cum se deschid
Rostind întâia oară, încet de tot : Partid.

Veni și seara aceea, nu, n'ai s'o uiți nici când !
Cocori plecau spre țarmuri mai calde rând pe rând.

...E țarmul sur sub ploaia mărunță'nțepătoare
Și fulgere despică întunecata zare.

Femei îmbrobodite scrutează ploaia deasă :
„Dece nu vin pescarii ? Dece nu vin acasă ?“

I-s ochii grei de ploaie. Și umerii-i sunt grei ;
„Dece nu vin pescarii ? Și unde-i Grișca-al ei ?“

Sosesc !... Dar oare... oare a numărat ea bine ?
Nu, n'a greșit socoata. Trei lotci sunt mai puține.

Au strâns în ochi pescarii și'n bărbi și pe sub frunte,
Intreagă apăsarea acestei ploi mărunte...

Dau văduvele țipăt ! Scâncesc prin preajmă țânci !
Dar tatăl nu mai vine din fund de ape-adânci.

...Cherhanagiul ! Furii îl frig sărat pe gât :
„Dar peștele ? Cum, astăzi ați prins numai atât ?

Neghiobii ! Se'nneacă ! Și doară uite, scrie !
Aveau să-mi mai plătească atâta datorie“.

Țâșni'nainte-i Grișca. Ochi crunți ca niciodată :
„Cum poți ? Cum poți ? Răspunde, năpârcă blestemată!

Auzi ce-ți spun ? Mai taie la toți din datorii,
Că știm c'ai scris răbojul cum ți-a venit să scrii“.

„Grăiește drept ! Așa e !“ mugea în cor mulțimea.
El da'ndărăt cu teamă, simțindu-le asprimea.

...Prinsese-a curge ploaia pe țarm în boabe mari
Și'n ploaie se ciocniră cu oamenii, jândari.

...L'au dus pe Grișca'n beznă ! Nu, Leana n'a țipat
Ci ea, „tăcuta“, spuse în urmă-i răspicat :

„Tu, Grișca, nu te teme ! — Oricât ți-ar fi de greu
Pe unde mi te-or duce. — ...Rămân în locul tău.”

Și buzele uscate, cu sete se deschid,
Când ea-și șoptește sie-și încet de tot : Partid.

Și Leana își avântă privirea'n largul zării,
Acolo unde cerul cu buze de lumină
Destramă pâcla nopții și leneș se înclină
Ca să sărute darnic, întinsurile mării.

Da, marea ! iată marea !... — Răsuflă ușurată... —
Rămas-au hăt, în urmă, cetății de stufăriș,
Căci ea, cu pescadorul străpunsu-le-a pieptiș
De-acum 'nainte, cale mai largă se arată.

„He, heel !”... S'a spart deodată'n ecouri depărtate
Un strigăt larg cât apa aceasta azurie.
Se pregătesc pescarii să'nceapă bălălie
Cu marile adâncuri, atâta de bogate.

E Leana, la „comandă”, doar suflet și privire
Și glasul ei străbate cu svăcnet pescadorul :
„Cârmiți nițel spre stânga ! Așa !... Opriți motorul !”
...Prind lotcile de'ndată grăbit să se resfire.

Și iată talianul se-afundă'n miez de ape
Târît de mâini vânoase, asprite de furtună.
Și Leanei bucuria în tâmpale parcă-i sună
Și ghes îi dă la treburi și-i tremură sub pleoape.

„Ți-aduci aminte, Grișca, de serile'mpăclite
Când străpungeam cu visul, cât mările de mare,
Inalte stufărișuri, adânci, apăsătoare,
Și poposeam cu lotca pe țarmuri fericite ?...

Da ! Ele-au fost străpunse ! Și iată : amândoi
Eșim „la larg” în țara visată-odinioară...
Dar astăzi, nu cu visul o mai cătăm spre seară,
Ci îi simțim tumultul, alătura, și'n noi.

V I O R I

Prin codri trec ades să stau la sfat
cu tăetorii harnici din brigadă.
Se lasă noaptea... stelele se sbat,
pe foc ceaunele se iau la sfadă...

Caimanii *) cern făina pătând
albastrul fum de pașcă din lulele.
Noi așteptăm ospățul vorovind
gospodărește despre câte cele :

Despre orașe noi ce se ivesc
pe'ntinsul asprei stepe dobrogene,
despre Bicaz — și ochii ne sclipesc
cu'nrouări de bucurii pe gene.

Socoate câte unul câți pereți
s'or fi durat din ce-a muncit o vară
și, mulțumit, se mângâi' pe mustăți :
„Se știe și de lupta noastră'n țară !“...

Stau pe-un buștean cu un flăcău înalt
cu ochi albaștri ca un cer de seară.
Imi povestește cum a prins el drag
de cântecele limpezi de vioară...

„Eu dintre brazii care îi dobor
aleg o seamă : netezi... lemnul sună,
și îl însemn cu roș : „Pentru viori“
și parcă-aud cum crește viersu'n strună...

Auzi !... — securea'n lemnul alb izbi...
S'a'nfiorat prelung, prelung, bușteanul...
Măine din el viori s'or făuri
să cânte lupta noastră, nu aleanul !“

*) Caimani : îngrijitori ai baracamentelor muncitorești din gurile de exploatare forestieră. De obicei sunt bătrâni, foști muncitori forestieri.

...Și socotim câți brazi au mai pornit
spre uriașele șantiere ale țării
și chiar câte viori s'au făurit
să poarte cântece în faptul serii...

Ne bucurăm... și bucuria, știm,
dușmanului îi stă în gât, amară...
— Zi-i, să ne cânte meșteri din vioară,
ca mâine și mai aprig să muncim !...

CRIMĂ IN BROOKLYN

Pe Brooklyn e frig și e ceață...
Stă mama plecată spre prunc
Din nou desnădejdi o ajung :
Și boala tot mușcă din viața
Copilului firav și scump...
Pe Brooklyn e frig și e ceață
Și timpul e jalnic și lung.

Pornește cu pruncul în brațe
Prin străzile pline de lume,
Il simte la piept cum îngheață...
Spitalu-i departe... li spune
Mereu în neștire pe nume.

E Joiner, femeia cea neagră,
— Mai iute, mai iute, s'ajungă...
Și calea îi pare prea lungă,
Aleargă, femeia, aleargă.

Ajunge. Și iată spitalul
Cu ușile largi și înalte.
Indată, puternic ca valul
Viața va bate, va bate !

Trei luni are pruncul acuma,
O rugă-i privirea întreagă.
Sunt doctori !... se bucură mama.
Sunt doctori !... Nădejdea se'ncheagă.

Săli albe. O liniște rece.
Intinde spre doctor pe brațe
Copilul... Dar doctorul trece
Privind-o cu ochii de ghiață.

O reazimă zidul o clipă...
Și brațele iarăși le'ntinde.
In suflet se sbate-o aripă
Pe buze e-o rugă fierbinte :

„Scăpați-mi, scăpați-mi copilul
Nădejdea spre voi mi-o îndrept !”
Cuvântul își tremură firul,
Și inima parcă se-oprește în piept.

Rămâne cu brațele'ntinse...
Și sete-i și spaimă de viață.
Și-s lacrimi pe față prelinse
Și buzele vinete'ngheață.
Rămâne cu brațele'ntinse
De zid rezemată așa...
Copilul, în gemete stinse,
Răsuflă arare, abea...

Sunt doctori, sunt sălile pline..
Stă Joiner la zid, parcă-i prinsă.
Și-o mână nu-i, una, s'aline
Suflarea de arșiți aprinsă.

Cad vorbele repezi, de bici :
— Ce cată paiața, ce vrea,
Femeia cea neagră aici ?
— In stradă, afară cu ea !

Pe scăările'nalte o'mpinge
In brânci, polițistu'njurând.
Izbită pe trepte își strânge
Copilul la piept sângerând.
Încearcă zadarnic să strige,
I-s vorbele grele de sânge...

Și iarăși prin valul de lume
Femeia cea neagră mergea.
Fărâmele vieții cum să le-adune ?
Copilul tăcuse. Murea.

...Dar nu-i numai Joiner cea neagră
Ce pumnii și-a strâns blestemând,
Ianchei, ucigași de copii !
Sunt inimi din lumea întreagă
Alături, puternice, vii.
Și vine, e-aproape-acea zi
Când crimele, toate, amar veți plăti !... .

LA CEA MAI ÎNALTĂ TENSIUNE*)

19 -

Paznicul de noapte trebuia să facă înconjurul clădirilor pătrate ale fabricii. Era monotonă și plicticoasă această slujbă. Atâtea gânduri îi treceau prin minte, încât ar fi putut să umple cu ele o carte întrecagă. Și totuși, timpul se scurgea îngrozitor de greu. Și stelele abia dacă-și schimbau locul. N'avea mai nimic de văzut. Ce-ar fi putut zări prin întuneric? Poate doar o grămadă de fier vechiu. Piciorul știa singur drumul care devenise o potecă bătătorită dealungul clădirilor fabricii. Cunoștea fiecare groapă sau moviliță, iar mâna știa singură locul aparatului de control, instalat pe zidul clădirii. Nu-i mai rămânea astfel nimic de făcut, decât să asculte și să se lase pradă amintirilor. Paznicul de noapte ar fi putut nădăjdui să dea peste un hoț, să-l prindă fără prea multă trudă și astfel să se evidențieze. Va trece prin câteva clipe mai grele, dar noaptea se va scurge mai repede. Ce putea nădăjdui însă un paznic de noapte, care nu se gândea să prindă hoții, nici să se evidențieze, ci voia să fure sau să arunce chiar el în aer o parte mai însemnată a fabricii? Poate chiar clădirea mașinilor sau cuploarele de maleabilizare.

Cu asemenea gânduri își făcea Beke György rondul de noapte. Nu aștepta nimic dela această slujbă. Nici o bătrânețe liniștită, nici vreo răsplată pentru datoria bine îndeplinită. Cu totul altele îi erau năzuințele. Dar nu izbutise să facă niciun pas înainte pentru înfăptuirea lor. Se vorbea de mai multe săptămâni în fabrică de planurile mașinilor sovietice de țesut și ale cardeior de tip nou, dar nu reușise să afle unde erau păstrate. După câte spunea Bejan, americanii puneau mare preț pe ele... Dacă le-ar face rost de aceste planuri, de bună seamă că l-ar ajuta să treacă granița și atunci ar putea să intre și în stăpânirea hârtiilor de valoare ale familiei Kőlesi, depuse la banca din Elveția, unde îl așteptau...

Mânia îl înăbușea pe Beke la gândul că, deși împrejurările îi erau atât de prielnice, totuși nu fusese până acum în stare să afle nici unde erau ascunse planurile, nici să ajungă la un rezultat în privința sabotării turnărilor de fontă. Și i se făgăduise ajutorul pentru a fugi în străinătate, chiar numai dacă va reuși să strice turnările o vreme mai îndelungată.

De câteva săptămâni însă, în jurul cuploarelor de maleabilizare, nu se mai vedeau decât două mutre: a lui Câmpian și a morocănosului Seres. Pe cel dintâi îl ura, iar cu celălalt nici nu încerca să intre în vorbă. Cu Bindász, era altceva. Acesta îi citea versurile lui caraghioase, iar el îl oprea mereu, zicându-i: „E grozav, tovarășe“. De trei săptămâni însă, Bindász dispăruse fără urmă.

*) Vezi „Viața Românească“ Nr. 5,6/1952

Unde s'o fi dus ? De ce nu l-or mai fi punând deloc în schimbul trei ? Nu cumva or fi intrat la bănuială că era unealta lui ? Nu îndrăzneă să întrebe, ca să nu se observe că ar avea ceva de-a-face cu el. Ii era silă de rolul pe care îl juca. Ii era silă și de doamna Kőlesi. Era incredințat că ea născocise povestea cu plecarea neașteptată a Anniei, ca să se poată ține în voie de capul lui, ceea ce de altfel o și făcea, fără nici o rușine. Ah, cât de bine s'ar simți dacă ar putea să poarte iar uniforma militară, să se plimbe pe bulevard, să intre la cazino și în ceea ce privește pe bestiile astea de muncitori, să le dea cu piciorul, să-i pună din nou la locul lor.

Ascunsese în curtea fabricii o granată de mână pe care o cercea în fiecare seară. Din ce în ce mai des îl chinuia pofta de a o arunca în cuptoarele de maleabilizare. Să se sfârșească odată jocul acesta plictisitor ! Dar mai întâi trebuia să pună mâna pe planuri. Și în clipa când va putea s'o șteargă, va arunca și granata. Va mai fi nevoit să aștepte mult până atunci ? Și să recurgă mereu la banii doamnei Kőlesi ? Ce se va întâmpla când Anna va rămâne fără nicio bijuterie și nu va mai avea niciun covor persan de vânzare ? Va fi oare nevoit să se restrângă atunci numai la salariul său de paznic de noapte ? De câte ori îi treceau prin minte aceste gânduri, începea să-i fiarbă sângele. Deaceea, în timpul rondurilor de noapte, abia dacă mai era în stare să se gândească la altceva. Mai ales în noaptea aceasta îi era și mai greu să-și stăpânească pornirile răscolite. Iși aminti de toate înfrângerile suferite. Ultimele scrisori anonime, introduse pe furiș în fabrică, nu dăduseră niciun rezultat. Nădăjduse să provoace prin ele un mare scandal, pe care presa din Occident să-l poată folosi ca o armă împotriva Republicii Populare Române. Scandalul nu izbucnise însă. Redactase împreună cu avocatul, alte scrisori. Le va băga pe furiș în sertarele funcționarilor și ale muncitorilor, care nu erau membri de partid. În aceste scrisori îl învinuiau pe Bucsî că, împreună cu conducerea organizației de Partid, trimisese pe ascuns în străinătate hârtiile de valoare ale fabricii în schimbul unor importante sume de bani și că tot ei erau aceia care stricau dinadins fonta. De aceea erau tănuite și hoțiile lui Bucsî.

Da, avocatul, cu mintea lui îndrăcită, le ticluise strașnic de bine ! Aruncase toate uneltirile pregătite de ei, în spinarea lui Bucsî și a partidului. Era a treia noapte de când purta scrisorile în buzunar ; degetele doamnei Kőlesi amorfiseră copiindu-le în vreo douăzeci de exemplare. Dar, dacă nu izbutea să dea un temei acestor scrisori, dacă nu izbutea nici în noaptea asta să strice fonta pentru ca învinuirea să se adevărească iar cei mai lesne crezători să se lase amăgiți și de celelalte învinuiri, atunci toată truda le-ar rămâne zadarnică.

Beke spionă să vadă ce se petrecea pe la cuptoarele de maleabilizare. Fu înciudat văzându-l pe Câmpian care veghea treaz. Ce i-ar putea face, ca să-l cuprindă somnul măcar pentru două ore ? Cum de era în stare afurisitul ăsta, să vegheze de săptămâni de zile câte douăsprezece ore neconținut ?... Dar, pe la miezul nopții, când se furișă din nou pentru a vedea ce se mai întâmpla cu el, avu bucuria să-l vadă pe Câmpian moțând : capul îi atârna greu. Dădu să se retragă din ușă, cu gândul că dacă nu-l va turbura, va adormi poate deabinelea, dar Câmpian îl zări și-i făcu semn să se apropie :

— Dumneata ești, Beke ? — îl întreabă cu glas adormit.

— Am trecut pe aici, tovarășe Câmpian, dar plec mai departe, că am auzit niște sgomote ciudate dinspre birouri.

— Mai stai puțin, — zise Câmpian apăsându-și burta cu amândouă mâinile. — Nu știu ce-i cu mine... Mă răzbește fierbințele și-s buimăcit. Ar trebui să chemăm pe cineva, să mă schimbe. De abia mă mai țin pe picioare.

Pe fața lui Beke György se vedea compătimirea și îngrijorarea, dar ochii îi ardeau de bucurie :

— Culcă-te pe bancă, tovarășe Câmpian. Poate ți-o trece. Și eu m'am simțit așa într-o noapte. Doar că m'am întins vreo cinci minute. Și mi-a trecut numai-decât.

Rostind aceste cuvinte, Beke înaintă până sub lampa care alărna din tavan. Trase banca spre ușă.

— Hai, vino! Aici, lângă ușă, aerul e mai bun. Sau, dacă-ți place mai mult, culcă-te colo sus, pe rezervorul cel vechi de benzină.

Mâna i se avântă, arătând spre rezervorul pătrat, plin de fire de păianjeni, mai înalt decât cuptoarele de maleabilizare. Până la introducerea gazului metan, fusese folosit pentru alimentarea cu combustibil a cuptoarelor de maleabilizare. Pe acoperișul lui, printre țevile încolăcite, se afla un spațiu neted, cât o odăiță mititică. Câmpian porni spre ușă, împleticindu-se:

— Nu, nu acolo, nici n'aș fi în stare să mă urc, aș ameți.

Beke îl sprijini, ținându-l de braț și-l ajută să se culce pe banca așezată lângă ușă.

— Nu, nu vreau să mă culc, doar să mă reazim puțin de zid.

— Culcă-te liniștit, tovarășe Câmpian, oameni suntem cu toții. Orice-ai zice, e o porcărie că nu te schimbă.

— Numai să nu adorm, — gemu Câmpian clănțănind. — Peste două ceasuri trebuie să sting focul.

— De asta, să n'ai nicio grijă. Te trezesc eu. Ba, pot să-l și sting în locul dumitale.

— Nu te pricepi la așa ceva...

— Ei, cum să nu mă pricep! Nu-i pentru prima dată... — își mușcă deodată limba și urmă astfel — ...de câte ori n'am văzut cum se aprinde și se stinge focul.

— Dacă o fi să adorm, să mă trezești la ora două precis.

— Poți să-ți dai și viața pe mâna mea și să nu-ți faci nicio grijă, tovarășe Câmpian. Cu boala nu-i de glumit. Trage-i un somn bun. Până atunci, mai fac odată înconjurul uzinii. Știi ce, ca să fii și mai sigur de toată treaba asta, pune ceasul deșteptător să sune. Când o veni vremea să stingi focul, te scoală ceasul mai precis chiar decât mine.

Luă depe pervazul ferestrei ceasul deșteptător, lovit și tocit, și i-l dădu lui Câmpian, care-l potrivea gemând, pentru ora două. Iar paznicul de noapte îl puse la loc.

— Așa, vezi, — zise binevoitor. — Nu-i nevoie decât de un dram de minte pentru toate și numaidecât se ușurează munca omului.

Câmpian se culcă pe bancă, iar Beke dispăru în noapte. Pașii i se depărtară tot mai mult. Câtva timp, Câmpian mai gemu, apoi se liniști. Butoaiele de metal se înfierbântau în cuptoarele de maleabilizare. Acul termometrului arăta 965 de grade. Focul fusese reglat ca să se mențină la această temperatură. Din zece în zece minute, paznicul de noapte spiona fără să fie văzut, prin pătrățelele de lumină al ușii, dar nu intra, ci pândea trupul întins al lui Câmpian și fața lui întoarsă în sus. Câmpian începuse să sforăie. Întâi mai ușor, apoi își dădu drumul tot mai tare.

La ora unu, Beke apăru din nou. Așteptă o clipă-două, apoi intră în vârful picioarelor. Se furișă fără niciun sgomot până la ceas. Puse mâna pe el și cu o mișcare grăbită, îi cădu arătătorul înapoi. Astfel, dacă întretimp s'ar trezi, Câmpian ar fi încredințat că nu trecuse vremea și s'ar culca liniștit la loc. Când îl va trezi ceasul, fonta va fi ars cu un ceas mai mult la 965 de grade și n'ar mai fi fost bună de nimic.

Fața lui Beke, schimonosită într'un rânjel, strălucea de bucurie. Aruncă

o privire spre cel care dormea. Sforăitul lui se îmbina ritmic cu duduțul monoton al flăcărilor.

Paznicul de noapte se retrase tiptil, trecând apoi cu pași mari în curtea neagră ca funinginea. Își făcea rondul reglementar de control. Din când în când, mai arunca o privire înapoi și pornea mai departe, încântat. Ii venea să fluere. Acum își va putea strecura și scrisorile dinainte pregătite. Fonta va ieși iar proastă și vor fi nevoiți s'o arunce la fier vechi. Abia i se depărtară însă pașii, lăsând în urmă sgomotul greu al bocancilor și deodată, lângă cuptoarele de maleabilizare, depe acoperișul rezervorului scos din funcțiune se ridică pe neașteptate un cap sburlit. Apoi, încă unul. Pe obraji, sudoarea le curgea șiroaie din pricina căldurii.

— Hei, Câmpian, — strigă încet Felecan, de sus. — A plecat? Să nu cumva să te miști.

— A plecat, mama și dumnezeii lui! — murmură Câmpian, scrâșnind din dinți.

Seres nu zise nimic. Plin de praf coborî anevoie pe scara mică de fier. Se duse și cercetă termometrul, apoi trecu la ceasul deșteptător. Ii făcu semn lui Felecan, care venea în urma lui. Secretarul își scoase ceasul de buzunar și verifică timpul.

— Acum pricep totul, — mormăi Seres întunecat. Intretimp, potrivi ceasul cum trebuie.

Câmpian se ghemuia scuturat de frig pe banca de lemn. Stând lângă ușa deschisă, răcoarea nopții de toamnă îl pătrunsese până la oase.

— Pot să mă scol? Dacă mai stau aici, răcesc deabinelea.

— Nu se poate, frate, — Felecan se uită la el cu milă. — Acum caută de-ți joacă până la capăt rolul ăsta strașnic cu durerile de burtă. Să vedem ce i-o mai trece prin minte, tâlharului!

— Cum așa? — se revoltă Câmpian. — Doar n'o să mă lăsați să dărdăi aici până dimineața, la ceasurile două! Ce rost mai are farsa asta? Să-i punem tâlharului mâna în gât și basta!

— Nu-ți pierde răbdarea, măi. Asta-i numai începutul. Trebuie să luăm urma spurcăciunii ășteia. Un paznic de noapte de soiul lui nu poate fi decât o unealtă a dușmanului, pe care trebuie să punem mâna. Nu se poate să stricăm totul, pripindu-ne.

Seres se întoarse înfuriat către secretar:

— Ia-l repede și afli totul. Doar să-l strângem nițel și să vezi cum își dă complicitii de gol.

Felecan clătină din cap, supărat:

— Ați și uitat angajamentul pe care l-am luat? Așa nu se poate lucra. Dacă punem acum mâna pe el, puteți da cu piatra după ceilalți, că nu-i mai vedeți. Măine, cum ar simți că unul dintre ei a căzut în laț, se evaporează toți. În dosul unui asemenea bandit, în stare de orice ticăloșie, s'ar putea ascunde o bandă întreagă. Mi-au atras atenția niște tovarăși mult mai deștepți decât mine. Toată banda trebuie măturată, odată cu viermele ăsta.

— Dar, dacă miroase ceva și o șterge? — se împotrivi Seres. — Lasă-mă să-l înșfac cu mâna asta firavă... — și își arătă palma puternică.

— Nu mai face pe deșteptul, Seres. Ascultă mai bine ce îți spun. Mă duc și raportez numaidecât toată treaba tovarășilor dela Securitate. Il vor aresta, când vor crede ei de cuviință. Prin urmare, urcă frumușel, frate Seres, înapoi pe acoperișul rezervorului și păzește-l pe Câmpian. Dar, nu cumva să stricați treaba. Răspundeți cu capul!

Seres făcu un pas spre rezervor, încrețindu-și fruntea:

— Și ce se va întâmpla — se opri brusc — dacă ticălosul ăsta de Beke va băga de seamă că am potrivit la loc ceasul ?

— N'o să se întâmple nimic, fiindcă o să-l dai iar înapoi !

— Ce face ?! Să dau iar ceasul înapoi ? — se îngrozi Seres. — Vrei poate să lăsăm fonta să ardă mai mult decât trebuie ? N'am avut destulă pagubă ?

— Un cuptor de fontă mai mult sau mai puțin, e tot una acum. Merită, pentru o lovitură atât de strașnică. În schimbul acestei pagube s'ar putea să salvăm toată fabrica. Ba, poate mult mai mult decât atât. Ei, noapte bună. Dar fiți cu ochii în patru. Poate că acum, soarta întregii țări e în mâna voastră.

Străbătu obosit, dar în grabă, turnătoria cufundată în liniște. Câmpian înjura pe tăcute, culcat pe bancă. Între timp, strănută. Răcise. Seres privea mohorât cuptorul și ceasul mutat la ora exactă. Nu-l lăsa inima să-l dea cu o oră în urmă. Să lase el să se prăpădească atâta material și atâta muncă ?!

Dar Câmpian îi zise :

— Dă-l mai repede înapoi ! Aud pași. Dacă banditul ăla miroase ceva, e în stare să mă omoare.

Înjurând, Seres dădu ceasul înapoi. Se urcă repede după aceea pe acoperișul rezervorului. Într'un colț se afla pregătit un strât de fân... Se vede că dormise cineva de mai multe ori acolo. Pentru Seres totul părea limpede acum. Numai Bindasz era în stare să-și potrivească un asemenea culcuș. Dormea și lăsa fonta să se strice când era la rând în schimbul trei. Iși trase capul în dosul marginii rezervorului, care ieșea în afară. Printre o gaură de șurub, putea urmări tot ce se petrecea jos. Avea lângă el un revolver, dar îl împinse mai încolo, ca nu cumva să-i fie prea la îndemână, când îl va zări pe nemernicul acela. Ar fi fost în stare să descarce în el toate cele șase gloanțe. Se depărtă și de gaură. Să nu-l vadă la față, pe ticălosul acela. Ca să nu se repeadă la el și să-i sucească gâtul până ce i s'o curma suflarea. Să se ardă bunătate de fontă și el să stea și să se uite cum se strică !

Se apropiau pași. Câmpian gemea. Acum însă nu se mai prefăcea că îl dureau stomacul, ci gemea cu adevărat din pricina răcelii și a mâniei, fiindcă era nevoit să-l lase pe banditul acela să treacă nevătămat pe lângă el. Beke se strecură hoțeste înăuntru. Aruncându-și ochii spre cel care părea că doarme adânc, i se ivi pe față o expresie în care batjocura era amestecată cu bucuria triumfului.

Situația aceasta ținu încă două ceasuri. În pauze, în timp ce paznicul de noapte se afla în cealaltă parte a clădirilor fabricii, cei doi muncitori îndurau cele mai grele chinuri. Vorbeau între ei, în șoaptă :

— O mai duci ? — întreba István Seres, îngrijorat.

— O mai duc, dar o să mă îmbolnăvesc de moarte, — răspundea Câmpian clănțănind din dinți.

— Să nu-ți dau haina mea ? Să nu cumva să te îmbolnăvești cu adevărat.

— Ce-ți trece prin minte, — șoptea înfuriat Câmpian. — Ticălosul ăla o să vadă că am pe mine o haină străină. O să intre la bănuiele, scârnăvia.

— Dar ce ?! Vrei să mă uit la tine cum te îmbolnăvești ?

— Mă vindec eu, numai să prindem toată banda.

— Dacă s'ar introduce la noi pedeapsa cu moartea, aș fi în stare să-l spânzur cu mâna mea pe ticălosul ăsta...

Oare Seres era cel care vorbea atâta ? — se mira Câmpian. Niciodată până atunci Seres nu rostise fraze atât de lungi. Alții, în clipele de grea încercare încărunțesc, lui Seres însă, după cât se pare, i se deslega limba...

Cu câteva minute înainte de ora două după ceasul dat înapoi, paznicul de noapte nu trecu mai departe, ci intră și aruncându-și privirea spre ceas, se apucă să-l trezească pe Câmpian.

— Ți-e mai bine? Vino mai înăuntru. S'ar putea să răcești aici. Toamna a început să-și arate colții. E vremea să oprești focul.

În clipa aceea începu să sune și ceasul.

Câmpian se ridică anevoae și porni împleticindu-se spre cuptoare. Îl isbi o căldură care-i făcea bine. Se întoarse numaidecât cu spatele, ca nu cumva câinele ăla cu vorba mieroasă să vadă ce-i ardea în priviri.

— Bine, — mormăi el — o să-l sting.

Urmărindu-i cu grijă orice mișcare, Beke György avea sclipiri sălbatice în ochi.

— Vezi, putem face asta și altădată! De ce să stai de veghe toată noaptea? E deajuns că veghez eu, cu ceasul.

— Numai să nu mă dai de gol.

— Vezi-ți de treabă! Oamenii suntem. Și afară de asta, nu de lene te-ai culcat. Acum, că ai stins focul, urcă-te pe rezervor. Iar eu, împreună cu ceasul, o să avem grije să te sculăm când o fi timpul. Nu te mai chinui pe banca asta de lemn...

Câmpian stinse focul și chibzui ce-i rămânea de făcut acum. De câte ori preluase cuptoarele dela Bindasz, le găsisse cu ceasul bine potrivit, la fel cu toate celelalte. Gândindu-se la aceasta, îi zise lui Beke:

— Bine. Mă culc sus. Mă simt și mai rău.

Și fără să mai aștepte ca Beke să plece, după-ce potrive cuptoarele ca în timp de două ore să scadă temperatura, se urcă imediat pe rezervor.

Beke îl îndemnă cu o bunăvoință prefăcută, să se culce. Apoi plecă mulțumit.

Sus pe rezervor, cei doi muncitori vegheau vâriți unul într'altul. Din timp în timp, paznicul de noapte venea, mai arunca o privire înăuntru și apoi pleca mai departe. Odată însă, cam după vreun ceas, se furișă iar în atelier și potrive ceasornicul, dându-l cu o oră înainte.

Seres și Câmpian îl pândeau, ținându-și răsuflarea. Înțelegeau acum limpede ce se petrecea cu fonta, în timpul schimbului de noapte al lui Bindász. Poate că Bindász nici nu bănuia că era dus de nas. Din pricina mârșavelor uneltiri ale lui Beke, care schimba ceasul, fonta ardea la aceeași temperatură cu o oră mai mult decât trebuia și se răcea cu o oră mai puțin. În aparență, paznicul de noapte îl trezea întotdeauna la timp pe nenorocitul acela de Bindász, un aiurit care se ținea de versuri și era lipsit de orice simț al răspunderii.

Dimineata, Câmpian se grăbi să raporteze totul în chip amănunțit secretarului de partid. Felecan îl chemă și pe Bucsii.

Palid, acesta ascultă până la capăt și voi să ia numaidecât măsuri pentru instalarea unui ceasornic cumsecade la cuptoarele de maleabilizare, într'un loc unde să nu se poată ajunge la el.

— Până ce nu vom sfârși cu tâlharul ăsta, nu iei nicio măsură! — zise Felecan. — Nu trebuie să intre la bănuială. De azi înainte, fiecare pas îi va fi urmărit...

Fericit, Câmpian se grăbi să se ducă acasă să se culce, dar spre seară îl prinse fierbințeala. O pneumonie îl doborî la pat.

Timp de câteva zile, Beke György așteptă cu o nerăbdare mistuitoare rezultatul noilor scrisori anonime și al stricării fontei. Se ducea la uzină de vreme, după masă. Nădăjduia meru să dea acolo peste o zarvă, ca la balamuc. Muncitorii uzinei însă, nu erau mai frământați ca deobiceiu din pricina fontei stricate. Iar despre scrisorile anonime, nu se auzea nimic. Turba de mânie, văzând că nu era chip să asmută împotriva conducerii gloata asta de muncitori îndobitociți.

Oare să nu fi ajuns scrisorile la destinație? În amărăciunea lui, se hotărî să purceadă la nouă încercare.

A doua zi, la ora șase dimineața, nu se duse acasă să se culce, ci se opri lângă poartă și așteptă. Când îl zări pe Felecan apropiindu-se cu bicicleta, se trase în spatele gheretei portarului. Cel pe care-l aștepta sosi și el numaidecât. Purta haine mai bune. În părul său tuns scurt luceau câteva fire albe, îi încărunțise și mustața, dar se ținea drept. În ultimele săptămâni, Mihály Berczki nu mai venea la fabrică în haine de lucru. Și le schimba întotdeauna. Slăbise puțin. Il măcinau grijile uzinei. Bătrânul era însă voios, fiindcă începuse să se evidențieze ca inovator. Se schătuse atât de mult în ultimele săptămâni, până ce dăduse din greșală peste o inovație. Băgase de seamă că aparatul de încercat la presiune piesele mici turnate, putea fi simplificat. Înainte, muncitorii care lucrau la presă trebuiau să strângă și să desfacă patru șuruburi, până să încerce piesele. Berczki inventase un inel de strângere, cu ajutorul căruia piesa aflată în lucru putea fi pusă printr-o singură mișcare la presiunea hidraulică.

Lucra acum în atelierul mecanic la aceasă inovație, mulțumită căreia trebuia să se lichideze un număr însemnat de timpuri morți. Nu era mare lucru, la drept vorbind, dar se simțea fericit. Nu-l mai apăsa atât de mult superioritatea lui Bucsí Károly. Și ceace era mai important, avea o poftă nepotolită să cerceteze separat fiecare strung-revolver: ce s'ar mai putea găsi de simplificat la ele? Il frământau tot felul de idei tehnice și se gândea că, poate la anul, de 1 Mai, va străluci și pe pieptul lui decorația Ordinului Muncii.

Strălucia de bucurie când se apropie de el Beke György și foarte cuviincios îi spuse:

— Aș dori să vă vorbesc, domnule Berczki.

— Domn, ce fel de domn?! — îl întrerupse Berczki cu o bunăvoință plină de superioritate. — Dacă-mi aduc bine aminte, ți-am mai atras odată atenția. Hai, dă-i drumul!

— Aș vrea, la dumneavoastră în birou, to-tovarășe Berczki... E o chestiune foarte delicată...

Berczki îl măsură pe Beke de sus până jos:

— Poți vorbi și aici, nu e nimeni prin apropiere.

— S'ar putea să fim însă văzuți și n'aș vrea...

Berczki o luă înainte, iar paznicul de noapte îl urmă la câțiva pași. Berczki era plictisit, nu-i plăceau cererile confidențiale. Nu le putea rezista și de obicei făgăduia orice, dar nu făcea nimic.

— Spune-mi repede, pe scurt, — îl zori el pe individul acesta cu o înfățișare atât de ciudată, când ajunseră în biroul plin de mucuri de țigări al Comitetului de întreprindere. — Sunt peste măsură de grăbit.

— Imi dați voie să mă așed, domnule Berczki? Toată noaptea am stat în picioare.

Berczki clătină din cap, poftindu-l și se așeză la biroul său învechit, plin de pete de cerneală. Fiecare colț părea aici neprietenos și murdar, iar podelele neîngrijite. Toată încăperea avea înfățișarea respingătoare a unei cancelarii de cazarmă. Ochii paznicului de noapte se îndreptară spre fereastra care se deschidea spre curtea din dos a uzinii unde creștea iarba. Odaia aceasta era parcă anume destinată convorbirilor confidențiale. Părea că biroul Comitetului de întreprindere fusese dinadins vârit aici, într'un loc atât de dosit, pentruca, nici din întâmplare, muncitorii să nu se abată pe acolo.

— Cu ce să încep? — grăi Beke cu un glas îngrijorat.

— Cu sfârșitul, ca să nu mă ții prea mult, i-o tăie Berczki.

— Imi vine greu să vă vorbesc, tovarășe Berczki, — oftă Beke și privi în

lături. — Că eu văd și aud noaptea lucruri, pe care nici dumneavoastră nu îndrăznesc să vi le spun.

— Ce anume? — îl întrebă Bereczki, uluit.

— Ceeace am auzit și azi noapte vorbindu-se în fierărie, pe când treceam pe sub fereastra atelierului, m'a îngrozit. Că până la urmă ar putea ieși că n'am fost eu destul de vigilent.

Bereczki se ridică iritat din dosul mesei și veni în fața paznicului de noapte.

— Uite ce-i, Beke, să știi c'o pățești, dacă umbli cu născociri!

— Chiar deaceea, e mai bine să-mi țin gura, — zise Beke, ridicându-se și se retrase spre ieșire.

— Stai, că acum nu mai poți pleca așa! Trebuie să spui tot.

— Dumneavoastră într'adevăr nu știți nimic? — întrebă Beke, privind pieziș spre președintele care se aprinsese. — Doar fierarii tocmai despre asta vorbeau, că și dumneavoastră acoperiți excrocheriile domnului Bucsi.

— Ce acopăr eu?! — Indignat, Bereczki îl luă de gât pe Beke.

— Nu mă sgâlțâi, domnule Bereczki. Eu nu ți-am spus părerea mea. Nu fac decât să-ți povestesc ceeace am auzit prin fereastra spartă a atelierului de fierărie. Nu știu dacă e sau nu adevărat ce se vorbește, dar ziceau că domnul Bucsi împarte slujbe și posturi acelorora, care-l răsplătesc mai gras. Unul zicea că o cumnată a lui, care locuște pe strada lui Bucsi, a văzut-o pe nevasta grofului Tulogdy venind în vizită la familia Bucsi cu un pachet mare și plecând de-acolo cu mâna goală. Și mai ziceau, că i s'au trimis lui Felecan scrisori despre învârtelile lui Bucsi, dar n'a mișcat un deget. Și se mirau, cum de nu-ți pleci măcar dumneata urechea?

— Nu-i adevărat! — isbucni Bereczki mânios. — Nu știu nimic despre toată povestea asta și nici n'o cred...

— N'o cred nici eu, țvarășe Bereczki, dar așa se vorbește. Și nu mă doare decât că sunteți bănuți și dumneavoastră. Eu vă cunosc de ani de zile. Și știu cât v'ați frământat dumneavoastră pentru fabrica asta. Pe directorul Bucsi nu-l cunosc și habar n'am cum a ajuns aci, peste capul tuturor vechilor oameni cumsecade...

Bereczki fierbea de mânie. Își aminti deodată toate jignirile suferite. Iar acum să mai fie și bârfit, că tocmai el îl acoperea pe Bucsi...

— Hai cu mine! — rosti repezindu-se pe neașteptate la Beke și începând să-l tragă de braț. — Voi raporta imediat totul lui Felecan în fața mea.

— Eu, nu! — se dădu înapoi Beke, speriat. — Nu mă mai duc la el. Mi-a fost destul odată. Mi-a spus să-mi țin gura, dacă nu vreau să sbor din fabrică. Are mâna lungă. Și mi-e frică să nu-mi pierd bucățica de pâine din care trăesc.

— Vino, când îți spun! — răbufni Bereczki. — Cât sunt eu aci, n'ai de ce să te temi. Am și eu un cuvânt de spus, când e vorba cine să sboare de-aici...

— Nu mă mișc, domnule Bereczki. Nu mă duce cu sila în fața lui Felecan. Mă urăște. Mă urăște, fiindcă sunt maghiar, fiindcă se teme de mine. Dacă mă duci la el, o să tăgăduesc totul. Nu-mi pun mintea cu ăștia. Mai bine plec de bună voie din fabrică.

Bereczki își pierdu răbdarea

— Du-te dracului! O să mă descure și singur dacă ți-e atât de frică. Dar, dacă nu-i nimic adevărat din toate astea, să nu mai îndrăznești să dai ochii cu mine.

Beke ieși, vârîndu-și capul între umeri. Dar, după ce-l părăsi pe Bereczki, își strânse pumnii. Ii va arăta el și acestui dobitoc înfumurat. Ah, dacă și-ar mai putea îmbrăca odată haina militară! Va cere să fie repartizat la secția de ofensivă a Statului Major. Acolo va mai avea prilejul să facă o carieră strălucită...

Din pricina grabei, Bereczki deveni și mai agitat. De obicei, în asemenea cazuri, strica totul, pripindu-se. La fel se întâmplă și de data aceasta. Dădu buzna în atelierul de fierărie. Spre marea mirare a muncitorilor, îi adună pe toți și le arată, cu glasul ridicat, că el nu știa nimic despre clevetirile în privința lui Bucsi. Dacă erau adevărate însă, le făgăduia pe cinstea lui de muncitor, că nu va închide ochii asupra lor. El nu putea fi silit să tacă.

Fierarii, asudați și plini de funingine, stăteau și se uitau la el, mirați. Nu pricepeau câtuși de puțin rostul acestei declarații ciudate. Dar, n'auză când să-i mai ceară lămuriri. Bereczki plecă în grabă, lăsându-i cu gura căscată. Ușurat, se îndreptă spre biroului partidului, căutându-l pe Felecan. Pe drum, zări printr'una din ferestrele direcțiunii, fața slăbită a lui Bucsi, aplecată asupra biroului. Abia atunci își dădu seama că în ultimele zile îl văzuse pe Bucsi mereu în toane rele.

Trase de aci concluzia că, de bună seamă, trebuie să fi fost în legătură cu svonurile care circulau în privința lui. Gândul acesta îi dădu avânt. În ușa biroului partidului fu cât pe-acți să se ciocnească cu Seres István, care tocmai ieșea, mai morocănos ca niciodată. Abia-și ridică degetul arătător la șapca mototolită.

— Ce mai e nou, de ce-i azi toată lumea atât de plictisită? întrebă Bereczki oprindu-l pe cuptorar.

— Fiindcă tovarășul Câmpian e aproape pe ducă. Din pneumonie a dat în pleurită...

— Așa, pe neașteptate? Din ce?

— O s'o aflăm, numai să se facă lumină în vreo două-trei chestiuni...

Bereczki găsi ciudat acest răspuns. Felecan era și el foarte posomorît. Când Bereczki intră, Felecan tocmai telefona. Vorbea cu un medic. Ii arăta foarte apăsător, că cineva trebuia cu orice preț vindecat... Felecan era îngrijorat tot din pricina lui Câmpian. Cuptorarul îi era prieten bun. În timpul războiului, fuseseră duși împreună la munca obligatorie. Jandarmii hortiști îi siliseră să lucreze undeva, prin Carpații de nord-est, la fortificații. Când aflaseră știrea despre înaintarea trupelor sovietice, evadaseră împreună și tot împreună rătăciseră prin munții Maramureșului. Săptămâni în șir înfruntaseră riscul de a muri de foame, decât să mai ridice fortificații în calea acelor delă care-și așteptau eliberarea. Și tot împreună răzbisera până acasă, ba deveniseră și cumnați. Felecan se însurase cu sora mai mică a lui Câmpian. Apoi, uzina metalurgică și partidul îi legase și mai puternic unul de altul.

Iar acum, omul acesta zăcea între viață și moarte din pricina unei vipere blestemate!

Aerul mohorît al lui Felecan îl mai potoli puțin pe Bereczki. Se așeză în fața lui, dar nu putu începe vorba. Felecan abia sfârși cu medicul, când fu chemat din nou la telefon. De data aceasta, din uzină. Pe fața lui se ivi o încordare mănioasă; strigă în aparat:

— E chiar aici, în fața mea...

— Cine mă caută? — întrebă Bereczki, având o presimțire rea.

— Nimeni. Cei din atelierul de fierărie m'au anunțat că le-ai ținut o cuvântare, la o întrunire fulger. După câte mi se spune, se pare că te-ai apucat să răspândești svonuri alarmiste.

— Nu-i adevărat, — sări Bereczki, înroșindu-se.

— E așa cum spun, tovarășe Bereczki, te-ai apucat să răspândești svonuri alarmiste. Ai primit poate vreuna din porcăriile astea de scrisori? — și îi aruncă lui Bereczki în față mai multe hârtii cu acelaș scris. — Partidul face tot ce poate ca să strângă aceste scrisori defăimătoare, înainte ca murdăriile lor să se poată răspândi, iar dumneata rostești cuvântări, prin care te ocupi de ele.

— Asta-i o calomnie ordinară! N'am spus decât că nu știu nimic. Acum

însă, vreau să știu. Vreau să știu, ce temei au toate astea? Nu vreau să fiu terfelit, că aş acoperi şi eu murdăriile lui Bucsi.

— Prin urmare le mai dai şi crezare, spunând că acoperim ceva! — şi pumnul lui Felecan se prăvăli greu pe masă, iar ochii îi scânteiară, când îl privi pe Bereczki. — Ei, atunci, poftim de citeşte! Ca să le poţi crede!

Bereczki dădu scrisorile la o parte şi, muşcându-şi buzele, ceru lămuriri despre svonurile răspândite în privinţa lui Bucsi.

— Trebuie să văd limpede, — susţinu el, dar cu mai puţină tărie.

În câteva fraze, Felecan îl informă pe scurt, despre cazul lui Bucsi şi al soţiei sale, care răscumpăraseră prosoapele. După aerul de pe faţa bătrânului, îşi dădea însă seama că acesta nu prea credea în temeinicia explicaţiilor.

— Prin urmare, nu le merge gura chiar pe degeaba?...

— Aştia sunt duşmanii noştri, înţelegi Bereczki, duşmanii noştri! Şi, în curând vei vedea şi cine sunt! În curând vei avea prilejul să-l priveşti în faţă pe cel care răspândeşte scrisorile anonime şi alte ştiri defăimătoare. Ar fi tare neplăcut, dacă s'ar afla, că a izbutit să se folosească până şi de preşedintele Comitetului de întreprindere, pentru a-şi răspândi murdăriile.

Bereczki se gândi la paznicul de noapte, mai ales la refuzul său de a veni în faţa lui Felecan. Nu cumva l'o fi vârit într'un bucluc, omul acela ciudat? Dar nu îndrăsni să-şi ducă gândul până la capăt. Şi mai ales nu îndrăsni să-l întrebe pe Felecan, dacă era sau nu adevărat, că Beke îi raportase chestiunile acelea suspecte.

În cele din urmă, se linişti, zicându-şi că, de vreme ce în jurul lui Bucsi exista de fapt ceva, Beke nu-l minţise.

Cu toate acestea, plecă abătut din biroul partidului. Dumnezeu mai ştie ce-i drept şi ce nu, în blestemata asta de fabrică! În timpul nopţii, proasta dispoziţie îi spori. Rămase în fabrică în schimbul de noapte şi începu să-i descoase pe fierari. Aceştia nu ştiau însă despre defăimările răspândite în privinţa lui Bucsi, decât ceeace aflaseră din declaraţia lui Bereczki.

Nu-i venea să-i creadă. Poate că se ascundeau de el, că nu îndrăzneau să-i spună în faţă ce se vorbea despre conducătorii uzinei. S'ar lămuri în privinţa lui Beke, dacă s'ar hotărât să se ducă la Felecan şi să-l întrebe. Dar totul în sinea lui se împotriva acestei soluţii şi îl împiedeca să-i mărturisească cinstit secretarului de partid cele întâmplate. Poate că lucrurile se vor potoli dela sine şi atunci nu se va afla niciodată cum se lăsase amăgit, ca un nătâng, de vorbele lui Beke!

De câte ori avea o clipă liberă, Felecan îşi lua bicicleta şi se repezea până la Câmpian, care locuia într'un cartier mărginaş.

Pentru nimic în lume, cuptorarul nu voia să intre în spital. Soţia lui îl îngrijea acasă. Locuiau singuri în curte, într'o căsuţă alcătuită numai dintr'o odaie şi o bucătărie. Mobilele erau din brad vopsit; totul strălucea însă curat, ca cleştarul.

Secretarul se azea la căpătâiul prietenului său care aiura, cuprins de friguri. Privindu-i faţa înfierbântată, scofălcită, Felecan se simţea sfâşiat de durere. Se întreba dacă nu s'ar fi putut petrece lucrurile şi altfel, în noaptea aceea. Oare nu-şi împinsese de pomană prietenul şi tovarăşul în primejdia aceasta de moarte?

O vedea pe soţia lui Câmpian cum treblăluia tristă prin bucătărie. Şi i se părea că desluşa în privirile ei o mustrare. Când auzea câte un geamăt slab al bolnavului, îl treceau fiorii. Vasile se certa cu cineva, aiurând.

— ...Aşa crezi?... Cu mine nu-ţi merge aşa uşor...

Alteori râdea :

— ...Să vii să vezi peste o sută de ani...

Se posomora apoi deodată și încerca să dea din mâna vlăguită.

— ...Eu le-am spus-o... Ei însă mă tot îndemnau. Să merg înainte, până la capăt.

Apoi, își chema copiii. Iar după aceea puneă prinsoare că va mai apuca și el....

Ce anume va apuca, nu se putea desluși din vorbele sale încurcate.

Felecan pleca de acolo cu inima grea. Gonea mai tare cu bicicleta și se gândea că în noaptea aceea n'avusese încotro, fusese nevoit să procedeze astfel.

Nori grei de toamnă târzie se lăsau în fiecare dimineață atât de jos, încât crucea din vârful celei mai înalte biserici din oraș scliea deasupra lor, în timp ce casele erau cufundate cu totul într-o ceață deasă. În regiunea fabricilor, muncitorii alergau, grăbindu-se să ajungă la locul lor de muncă, sărind peste băltoace de apă. Toată lumea se zorea. Fabricile se pregăteau pentru 7 Noembrie. Rămăseseră numai câteva zile până la această zi mare. Uzina metalurgică întâmpina măreața aniversare cu o încordare deosebită.

În dosul zidurilor măcinat de ploi, cazanele și ciocanele automate bubuiau înfuriate. Mașinile mușcau și mâncau fierul și arama, turnau aliajele de fontă, fontă cenușie, bronz și oțel inoxidabil. Sub mâna muncitorilor prindeau viață o sumedenie de fitinguri, conducte pentru instalații de gaze, tieruri de călcat cu cărbuni, crampoane, instalații pentru uleiuri, conducte pentru încălzire și aerisire, mașini și piese de mașini. Fierul mesteca fierul, mașina dădea naștere altei mașini. Muncitorii urmăreau cu luare aminte sutele de mișcări diferite ale mașinilor, ale manometrelor, schimbările încete de culori ale oțelului pentru scule, care se călea și vuietul vieții din afara uzinii.

Cerul plumburiu se lăsa peste ferestre. În atelierele mai scunde și mai aglomerate stăruia chiar și la vremea amiezii o penumbră cenușie, care însă nu era în stare să frângă voia bună a muncitorilor. Erau agitați. Se revărsau spre ei multe și felurite preocupări ale orașului, ale țării și ale lumii largi de pretutindeni. Greva generală a minerilor francezi dura de patru săptămâni. Din altă parte se răspândi știrea că venise la fabrică un curier dela centrală, aducând creuzetele de platină și alte aparate de laborator.

— În sfârșit, — răsuflară ușurați turnătorii.

Personalul laboratoarelor luă cu bucurie în primire instalațiile. Printre aceștia se înghesuia și Szepesi Iános, care de când venise la fabrică, nu mai contenea cu alergăturile. Dădea fuga la universitate, să asiste la cursuri, de-acolo alerga înapoi la fabrică. Deobicei, lucra cu schimbul doi, ca să poată face față atât îndatoririlor față de uzină, cât și celor față de universitate.

A treia problemă care frământa fabrica era în legătură cu sentința pronunțată în procesul de sabotaj și spionaj al lui Bujoiu. Femeile erau cnevate din pricina târguelilor. De ce erau atât de scumpi cartofii? Când vor sosi și se vor împărți lemnele de foc?

Totuși, cea mai mare agitație era pricinuită de cele ce se spuneau despre Bucsi. Mulți nu credeau învinuirile ce i se aduceau. Dar, dintre muncitorii mai în vîrstă, prieteni cu președintele Comitetului de întreprindere, erau unii care ziceau că, devreme ce Bereczki socotise necesar să declare în fața fierarilor că pe el nu-l puteau sili să tacă, trebuia să fie totuși ceva adevărat în știrile răspândite despre Bucsi. Să fie lăsate lucrurile pe seama lui Bereczki și va limpezi el totul! — În pauza pentru masă, oamenii se strâneau la cantină, la masa

morocănosului Seres István. Știau că la unificare, acesta venise în Partidul Muncitoresc Român, împreună cu Bereczki, din Partidul Social Democrat. Il descoseau pe cuptorarul care îmbuca înfuriat. Voiau să afle ce știa el despre Bucsî, ce credea Bereczki despre toate astea.

Incruntat, Seres István nu le spunea decât atât :

— N'aveți decât să-l întrebați. Eu nu-mi pierd vremea cu răspândirea svonurilor alarmiste.

Dar, de câțva timp, Bereczki nu mai venea să ia masa cu ei. Deaceea, încercaseră să afle ceva dela Róza Zsigmond. Fata asta isteată le cerea, în timpul mesei, articole pentru gazeta de perete în cinstea zilei de 7 Noembrie. Ea însă nu știa nimic. Căutau s'o provoace; ce fel de responsabil cultural și de redactor la gazeta de perete era, dacă nu știa lucrurile cele mai importante?

La o altă masă, zornăind în grabă cu lingurile, alții căutau să afle dacă va scăpa oare cu viață Câmpian din boala gravă care-l lovise! Unii dădeau din mână, resemnați: „Astuia putem să-i deschidem colecta pentru o coroană de flori la înmormântare.“ Femeile dela miezuri protestau, îngrozite.

Până a doua zi, agitația spori.

La masă, muncitorii sușoteau între ei aplecându-se unii spre alții. Spuneau în șoaptă lucruri demne de mirare. Că s'ar fi deschis o anchetă împotriva lui Bucsî. Că va fi înlocuit, odată cu conducerea de partid a uzinii. Că nevastă-sa se boierise, trăgându-l și pe Bucsî spre rele.

Se căutau niște hârtii de valoare, care, susțineau unii, ar fi dispărut, fiind luate de Bucsî.

István Seres protestă, isbind în masă cu pumnul său sdravăn. Dar degeaba. În câteva zile numai, calomnia care trecea mai departe din șoaptă în șoaptă, prinse a se cuibări în convorbirile muncitorilor, ca rugina în fier.

Se svoni că Bucsî fusese părăsit de nevastă-sa. Alții susțineau că dimpotrivă Bucsî o gonise.

Aceste știri, spuse între patru ochi, păreau adevărate prin faptul că Bucsî se arăta prin fabrică nespun de posomorît.

Nici nu se mai bărbierea. Și de aceea, fața-i slabă părea și mai scofâlcită. Nu mai făcea observații încurajatoare, glumețe. Își spunea părerea în privința amănuntelor tehnice tăios, aproape brutal.

Unii începură să răspândească svonul că la viitoarea ședință plenară pe fabrică, Bucsî va fi dat afară, iar în locul lui va fi numit director, Bereczki. Bătrânul cunoștea de mult fabrica, îi știa pe muncitori ca în palmă. Un singur lucru era de neînțeles: cu cât îi creștea faima, cu atâta bătrânul Bereczki devenea mai acru.

Uitase și el să mai treacă pe la bărbier ca și cum s'ar fi vorbit cu Bucsî. Țepii suri îi năpădiseră cu totul fața. Slăbea văzând cu ochii, iar pantalonii îi atârnavă pe el.

De când vorbise cu Felecan, Bereczki abia mai dormea. Nu mai era în stare să pună nimic în gură. Seara, nu se îndura să plece acasă, iar dimineața nu-i venea să se ducă la fabrică.

Familia lui nu putea pricepe de ce slăbea mereu, de ce se trezea din somn strigând, de ce i se oprea mâncarea în gât? Dar degeaba-l descoseau, degeaba-l trimeteau la medic. Degeaba-i cereau să-și ia în sfârșit concediul de vară cuvenit.

Bereczki tăcea cu încăpățănare.

Vedea, îngrozit, rezultatul declarațiilor nesăbuite pe care le făcuse în atelierul de fierărie. Știa, că va trebui să dea socoteală. Va avea de ce să-i fie rușine în fața întregii muncitorimi din fabrică. Va trebui să recunoască pe față, că într'adevăr ajutase dușmanul care defăima pe ascuns.

Era atât de îngrozit, încât nu găsea cuvintele prin care să iasă din încurcătură. Să se umilească în fața lui Bucsi? Cum, când, de fapt, era totuși ceva necurat în purtarea lui. Dar ce anume? Cine putea crede că soția lui se lăsase păcălită, că voise într'adevăr să trimită prosoapele înapoi?... Stătea și se frământa, gândind că poate totuși situația se va întoarce în favoarea lui. Știa că de această problemă se ocupa acum conducerea de partid a fabricii.

Și într'adevăr, Felecan îi spuse lui Bucsi că lămurirea muncitorimii nu mai putea fi amânată. Dar că el era de părere că Bucsi trebuia mai întâi să-și rezolve problema cu soția sa. Felecan îl îndemna stăruitor, să se ducă să-și caute soția acasă la soacra sa. S'o împace. Să aibe cu ea o explicație. Acesta era și sfatul comisiei județene.

Dar, cu Bucsi nu era chip să te înțelegi. O ținea morțiș:

— Dacă Iuliska nu-mi simte lipsa, eu nu mă mișc. E rândul ei să facă primul pas.

— Nu vezi că te stingi de dorul ei, tovarășe Bucsi? Ce prostie, să te încăpățânezi așa!

Intr'adevăr, Bucsi se usca de dor. Amărăciunea îl doboră mai ales când ajungea acasă pela miezul nopții și vedea odăile pustii. În ultima jumătate de an, nu prea avusese timp să stea cu soția și cu fiul său. Dar și așa, îi umpluseră viața. De abia acum își dădea seama, când intra în locuința goală. Câtă vreme fuseseră acasă, se simțise mulțumit să-i poată vedea, să schimbe cu ei câteva vorbe în glumă, să se joace vreo cinci sau zece minute cu băiețașul său, să-l poată întreba despre prieteni, despre jocuri, despre învățător. Iuliska îi spunea noutățile dela fabrica de țesătorie. Prin povestirile ei, aflase și păsurile femeilor care lucrau împreună în colectiv, frecăturile lor mărunte, progresele lor, problemele lor de producție. Pe unele le socotea, fără să le fi văzut, ca pe niște cunoștințe personale, atât de precis i le descriesese Iuliska. Iar acum toate acestea îi lipseau. Lumea i se îngustase în jur, mărginindu-se la uzina metalurgică. De când plecase Iuliska, era nevoit să trăiască numai în mijlocul unor bărbați aspri, greoi, înconjurat de obiectele tari și reci. Uneori îi era atât de urât de pustiul de-acasă, încât își petrecea toată noaptea la fabrică. Și de multe ori i se întâmpla ca somnul să-l doboare cu fruntea plecată pe masă.

Felecan renunță să mai stăruie zadarnic pe lângă el. Intr'o seară, își luă bicicleta și se duse la soacra lui Bucsi. Voia să se înțeleagă cu Iuliska. Să se sfârșească odată jocul acesta de-a câinele și pisica, să nu le mai fie gândul numai la ei.

Pentru meritele fiului său fruntaș în producție, soacra lui Bucsi căpătase o locuință în cartierul Iris, alcătuită din două odăi și bucătărie, în una din noile case muncitorești ale primăriei. Felecan nu se mai sătura privind blocurile de locuințe cu un etaj, atât de curățele. Nu avusese încă prilejul să vadă această parte proaspăt clădită a orașului. Locuia tocmai într'un cartier din direcția opusă. Trebuie să fi fost foarte plăcut de trăit în aceste case verzui, cu o înfățișare atrăgătoare și să ai gaz metan. Coasta de deal din apropiere, pomii fructiferi, alcătuiau un fundal frumos în spatele caselor. Cartierul vuia de larma veselă a copiilor. Ceva mai departe, prinse încă în schele, se ridicau câteva clădiri noi.

O găsi repede pe soția lui Bucsi. Mama și familia fratelui ei erau plecați la cinematograful. Felecan se prezentă și Iuliska se arătă foarte mirată. Ii cercetă cu luare aminte gura voluntară, privirea curajoasă. Era o femeie vrednică. Se vedea că nici ei nu-i venea ușor să îndure despărțirea. Plină de nădejde începu să-l întrebe pe Felecan.

— Nu cumva te-o fi trimis Bucsi?

Felecan șovăi o clipă: ce-ar fi dacă ar folosi o minciună pentru a-i împăca? De ce să n'o lase să creadă că venise ca un sol de pace. Dar femeia i-o luă înainte.

— Nu stau de vorbă decât cu el. Chestiunea noastră nu poate fi rezolvată altfel.

— Asta e și dorința noastră, — zâmbi Felecan, luându-și un scaun, — s'o rezolvați între voi.

— În numele cui vorbești? — întrebă pălind soția lui Bucsi.

— Să zicem că în numele fabricii.

Iuliska își întoarse capul într-o parte, posomorită. Prin urmare, nu era un trimis al lui Károly. Il ascultase atât de fericită când crezuse, adineaori, că venise din partea lui Károly. Prin urmare, Károly nu voia să facă primul pas. Oare ea însemna atât de puțin pentru Károly? Dacă nu voia să se împace, ce căuta aici omul acesta oacheș? Nu-și găsea decât cu greu cuvintele.

— Te rog, nu te supăra, dar neînțelegerile dintre noi nu vă privesc pe dumneavoastră.

— Totuși, puțin, într-o anumită măsură ne privesc și pe noi, tovarășă. E în joc prestigiul directorului nostru. Știi dumneata ce întreabă muncitorii? Ce fel de om e Bucsi ăsta, cum poate conduce el fabrica, dacă nu-i în stare să-și conducă propria familie?

Se uită la ea mai pătrunzător:

— Măine, la adunarea pe fabrică, aș vrea să pot spune că totul merge bine în căsnicia lui și că în afară de târguiala prosoapelor, nu-i nimic adevărat din toate calomniile puse pe seama tovarășului Bucsi și a soției sale.

— Și dacă n'o vei putea spune? — întrebă soția lui Bucsi, înecându-se.

— De ce n'aș putea-o spune? — zise Felecan făcând ochi mari. Așteaptă puțin, iar după aceea urmă cu glasul scăzut: — Să fie oare întemeiate calomniile? Să le dăm crezare acelor care susțin că tovarășul Bucsi a trimis pe ascuns, în străinătate, hârtiile de valoare ale fabricii, în interesul foștilor proprietari ai uzinii?

— Asta se spune? — întrebă pălind și mai tare soția lui Bucsi.

— Da, — răspunse Felecan dând din cap.

— Dar e o minciună nerușinată! — sări femeia. — Cine a putut scorni dintr-o nimica toată, o asemenea gogoasă? Ce fel de oameni țineți acolo la uzina metalurgică?

— Nu-s mai răi decât cei pe care-i țineți în fabrica voastră.

— Ai noștri nu răspândesc asemenea ticăloșii.

— Nici la noi nu fac toți așa. Dar dacă nu vă împăcați, ar putea crede mulți că învinuirile aduse familiei Bucsi, n'ar fi lipsite de un oarecare temei. Că de bună seamă soția lui Bucsi o fi vinovată, de-i e și lui Bucsi rușine de ea...

— Asta nu o vor putea spune în nici un caz, — strigă deodată femeia, roșie ca focul. — M'am purtat cum nu se poate mai cinstit.

Felecan își apropie cu o smucitură scaunul:

— Cinstit, dar nu destul de chibzuit. Trebuie să recunoști că ai greșit când ți s'a făcut milă, orbește, de bestia aia vicleană! De ce nu l-ai întrebat mai întâi pe Bucsi cine era și ce era Tulogdy ăsta? Vezi bine care-i rezultatul. Nu le-ai dat decât degetul mic și ți-au luat toată mâna. Ba au fost în stare să-l facă și pe Bucsi să se îndoiască de dumneata.

Soția lui Bucsi își duse repede batista la ochi și se ridică:

— Asta-i ceea ce mă doare mai mult și mă face să mă rușinez.

— Ei hai, șezi jos și nu te mai enerva. N'ai voie să-ți pierzi capul. Nu-i îngăduit ca într-o familie de comuniști să izbucnească certuri, la primul atac mai serios al dușmanului. V'ați început căsnicia în timpuri grele și ați trecut prin

atâtea încercări, mai mult chiar ca mine sau ca alții. De aceea așteptăm dela voi, și în cazul de față, un exemplu.

Ochii soției lui Bucsi se umplură de lacrimi.

— Recunosc, am greșit. Am greșit de două ori. Nu pot să mă duc însă la Károly să-l rog să mă ierte. El a început cu jignirile, tot el să înceapă și cu împăcarea. Dar nu simte nevoia. A fost în stare să rabde, fără să treacă pe-aici... Măcar de dragul copilului. Ce vă crede despre mine, dacă voi alerga după el!...

Felecan isbuti cu greu să se stăpânească pentru a nu isbucni în hohote de râs... Mureau unul după altul, dar nici unul nu voia să se apropie...

— Îți dau un sfat, — se ridică el, reținându-și zâmbetul. — Strânge-ți frumos lucrurile și du-te acasă. Să te găsească acasă, diseară. Celelalte vor veni dela sine. Dacă Bucsi nu va ține seama nici de asta, atunci o să vorbim noi altfel cu el.

— Nu vreau să mă expun la o asemenea rușine. Ce-ți trece prin minte?

Felecan își luă șapca. Îi venea să înjure, dar se strădui să se arate răbdător.

— Nu te silesc, — zise el aspru. Strânse din ochi și ținti spre mașina de cusut așezată în dreptul ferestrei. — Dacă vrei să-i faci dușmanului pe plac, n'ai decât să continui jocul ăsta prostesc de-a supărarea. Noapte bună!

Plecă fără să-i mai dea mâna. Era mai furios ca niciodată.

Când ajunse în stradă, furia îi crescuse. Pe când se certa în casă, afară începuse să plouă. Acum, pe strada întunecoasă și alunecoasă fu nevoit să-și ia bicicleta în spinare. Călcând printre grămezile de moloz rămase dela construcții, fu cât pe-acți să cadă. Bugetul orașului nu ajunsese și pentru pavarea și iluminarea străzilor.

În anul acesta, de când fusese ales secretar al organizației de bază din fabrică, Felecan făcuse atâtea, că nici nu le-am putea înșira pe toate. Dar niciodată n'ar fi crezut că va fi nevoie să facă pe împăciuitorul între un soț și o soție și încă fără nici un succes.

Turna cu găleata, bicicleta era grea. Cum să nu înjure? Și mai era și Beke acela, căruia trebuia să-i strângă mai tare ștreangul de gât!

Ajungând pe străzile pavate, sări pe bicicletă. Se repezi până la locuința lui Páll Iános. Ploaia-l împoșca mereu, cu glod; intră scuturându-și șapca, în casa alcătuită dintr'o singură odaie și o bucătărie. Páll Iános n'avea copii. Soția lui era o femeie blondă cu fața moale, plină de bunătate. De îndată ce-l zări pe Felecan, se retrase în odaie cu lucrul în mână. Știa că cei doi bărbați aveau secrete de vorbit. Nu era prima dată că venea Felecan pe la ei.

Felecan își scoase haina udă și o întinse pe speteaza scaunului, pe care-l trase chiar lângă cuptor, de unde se revărsa prietenos căldura. De altfel la familia Páll totul era atât de prietenos: abajurul ușor trandafiriu, broderia depe perete care te pofta la masă, perdelele dela fereastră, albă ca spuma, scaunul gălbui proaspăt frecat și găleata smălțuită din colț. Lui Felecan îi plăcea să-și petreacă timpul în această casă.

Se așeză pe scaunul, la gura cuptorului, să-și usuce cămașa muiată. Își privi întrebător prietenul, care se spălase.

Páll Iános aruncă întâi o privire spre ușa închisă de soția sa, apoi spre Felecan:

— Azi am avut o zi bună. Dimineața am reușit să aflu noua locuință a individului. L-am urmărit până acasă. Ce crezi, la cine stă?

— N'o să m'apuc să ghicesc...

— Deși ai putea lesne ghici. În vila familiei Kőlesli.

— La naiba! sări Felecan.

— Și încă la acelaș etaj cu ei.

— Ai raportat ?

— Da. Și închipuește-ți, știau. Ba m'au și dojenit. Mi-au spus că în afară de fabrică să nu mai umblu după el. Că restul e treaba lor. Azi, către prânz, individul a venit la fabrică și s'a strecurat în biroul de desen tehnic. Il căuta pe Bogdan. După câte mi-au spus desenatorii, a stat de s'a sgâit mult la desenele de detaliu ale noilor mașini de țesut. Ticălosul îndruga tot felul de vorbe, că ar vrea să se facă și el desenator tehnic. Cică pe Bogdan îl căuta fiindcă ar vrea să intre și el în echipa turistică. Banditul s'a învârtit pe-acolo toată după masa, până ce au plecat desenatorii. I-a petrecut până la biroul lui Buci. Și a așteptat până ce-au predat desenele ca să fie depuse în casa de fier a lui Buci...

Felecan nu mai avu răbdare, se ridică repede și-și luă haina :

— Mă reped la fabrică ! Atâta timp cât banditul ăsta se învârtiște noaptea pe-acolo, nu mai am liniște...

A doua zi dimineață, primul drum al lui Felecan fu în biroul lui Buci. Se uită la el. Era tot nebărbierit și încă și mai sălbătăcit ca ieri.

— Ai dormit acasă, tovarășe ? — îl întreabă supărat.

— Acasă. De ce mă întrebi ?

— Și ai dormit bine ?

— Ca orfanii.

Felecan nu-l mai întreabă nimic. Aflase ceeace voia să știe. Soția lui Buci nu-l ascultase. Iar ursul ăsta de bărbat, strânsese desigur toată noaptea perna în brațe, în loc să se fi dus să-și aducă femeia acasă.

— Ascultă-mă, Buci, — izbucni din el, în cele din urmă, otrava, — la ședința pe fabrică de azi după masă va fi pe ordinea de zi și chestiunea duminică. Așa a hotărât biroul. Vrem să punem capăt bârfelilor în ceeace te privește. Sper că-ți recunoști greșeala.

Buci privi întunecat în gol.

— N'ar fi deajuns s'o recunosc numai în fața adunării generale de partid ?

— Nu ! Trebuie să vadă limpede situația și cei fără de partid.

Buci își pironi cu încăpăținare capul în piept și nu se mai împotrivi.

Felecan străbătea biroul în lung și în lat. Iși răsuca o țigară după alta. Uită că de ziua sa de naștere soția sa îi făcuse o surpriză dăruindu-i o brichetă și o svârli într'un colț, ca pe-un băț de chibrit. Pocnitura îl trezi și, rușinat, în timp ce-o ridica, se uită chiorș la Buci.

— Uite, ce-i, — zise pe un ton ceva mai îngăduitor. — Nu poți fi învinuit de nicio faptă necinstită. Poți să te prezinți fără frică.

Apoi se opri deodată în fața lui Buci și își schimbă cu totul glasul.

— Nu ți se pare curios că defăimătorii ăia anonimi fac mereu aluzii la niște hârtii de valoare ?... Știi ceva despre asta ? Unde le ții ?

Buci își smuci supărat capul în sus și-și încrucișă privirea încruntată cu secretarul :

— Nu cumva crezi, tovarășe, că eu...

— Nu cred nimic, dar la adunare trebuie să dăm lămuriri și în această privință. Să nu mai rămână nimic nelimpedit.

— Asta o să fie cam greu. Hârtiile de valoare au fost puse amanet de foștii stăpâni ai fabricii la nu știu ce bancă din Elveția. N'am aflat-o decât din vechile registre. De scrisorile de depozit, nici urmă. Și nu se poate stabili nici dacă a fost livrată comanda primită pe baza hârtiilor de valoare. Și asta am aflat-o abia de când am încredințat contabilitatea lui Selmeczy.

Nemulțumit, Felecan dădu drumul unui rotogol de fum.

— Apoi asta nu prea-i limpede — sublinie el înfuriat, dar e tot una, adăugă imediat. — La ședința de fabrică trebuiesc spuse toate, așa cum sunt.

Bucsi dădu din cap, învoindu-se și se aplecă asupra hârtiilor. Studia oferta Oficiului de Stat al fierului. Avea în față și o adresă a C.F.R.-ului. Cerea o ofertă de prețuri pentru turnarea saboților de frână. Dar lui Bucsi nu-i era mintea la aceste hârtii. Se gândea la plenara pe fabrică, de după-masă. Indată ce Felecan îl lăsă singur, sări de pe scaun și începu să străbată biroul în lung și în lat. Se întreba : ce prestigiu va mai avea în fața muncitorimii, când va ieși la iveală cât de mult greșise. Dar oare greșise cu adevărat ?

Între timp, Felecan trecu repede prin toate secțiile fabricii, căutându-i pe responsabili cu agitația. Schimba cu ei câteva cuvinte și pleca mai departe. În turnătorie, muncitorii erau acum mai voioși. Rebuturile de fontă dispăruseră aproape cu totul. Se bucurau în deosebi de creuzetele de platină. Se vor putea bizui pe noile analize. Nu vor mai fi nevoiți să alerge pe la laboratoarele universității.

Doar István Seres rămăsese morocănos. Mai morocănos ca niciodată. În ziua aceea trebuia să lucreze în toate cele trei schimburi. Trebuiau instruiți lucrători noi, pentru a înlocui pe Câmpian și pe Bindász. El, Seres, avea sarcina de a-i îndruma. De aceea, orice vorbă care nu privea problemele strict profesionale, trebuia să-i fie smulsă cu cleștele.

Sosirea lui Felecan însă îi deslegă limba într-o oarecare măsură. Il însoți până în curte, privi de jur împrejur și încredințându-se că nu putea fi auzit de nimeni, porni plin de amărăciune să-l atace pe secretar.

— Câtă vreme o să-l mai lăsăm pe ticălosul acela să se plimbe ? Când o să putem arăta că din vina lui se sbate acum Vasile Câmpian între viață și moarte ?

— O zi-două și se limpezește totul, ocoli Felecan tăios discuția și plecă grăbit mai departe.

În colțul turnătoriei, se ciocni de Iaskó Ferenc. Din cîipa când aflate că fusese concediat, bătrânul dirijor rotofei se ținea scai de el. Ii cerea mereu să nu se ia după vorbele unei muncitoare fără școală, care nu se pricepea deloc la muzică, cum era cazul cu responsabilă aceea culturală.

Acum, silindu-se să-și potrivească pasul cu picioarele lungi ale lui Felecan, își pleda cauza.

— Domnule secretar, sunt profesor de muzică și toată viața am muncit cu cînstă și omenie, dar până acum nimeni nu m'a învinuit că aș fi decadent. Sub bagheta mea de dirijor s'au format generații întregi de muzicanți. Vă rog să întrebați corul Societății de înmormântare a agricultorilor sau orchestra Asociației de înmormântări a ciubotarilor.

Felecan, abia stăpânindu-și zâmbetul, sublinie :

— Vezi, tocmai aici e buba, domnule Iaskó. Dumneata ai pregătit oamenii numai pentru înmormântări. Iar noi ne pregătim mereu de viață. S'a, schimbă lumea, trebuie să ții seama de asta.

Domnul Iaskó dădu din mână obosit :

— Câtă vreme nu se pune capăt morții, nu poate fi vorba de schimbare. Până atunci, scurta noastră viață rămâne mai departe o vale a plîngerii.

— Să lăsăm asta, domnule Iaskó. N'am vreme de discuții acum. Totuș, pot să-ți mai spun ceva. La noi, fiecare își îmbunătățește cu ceva norma. Fă și dumneata la fel, domnule Iaskó. Încearcă să dirijezi în ritmul nostru.

Și-l lăsă cu gura căscată pe dirijorul care, cu fruntea încrețită, căzu pe gânduri. Domnul Iaskó încercă să-i înduplece și pe Bereczki, și pe Bucsi. Să-i dea cel puțin o pensie. În cele din urmă, se hotărî să vorbească și cu Róza Zsigmond. Intră la cantină și așteptă ca responsabilă culturală să vină la masă. Rămase

acolo toată dimineața, cu coatele pe mesele proaspăt frecate. Dar Róza Zsigmond nu veni. Muncitorii îi dădură lui Iaskó să mănânce din masa dela cantină. Mai schimbă cu el câte o vorbă. Apoi pleacă în fugă înapoi la lucru. Veneau să mănânce în trei schimburi. Într'un ceas și jumătate se sfârșea prânzul. Apoi sala cantinei era din nou transformată în sală de ședințe. Uneori încăperea își schimba destinația de vreo trei patru ori pe zi. Era când sală de mese, când sală de muzică, când școală de cadre. Doar mirosul rămânea neschimbat. Intotdeauna avea un ușor iz de ceapă, care venea dela bucătărie. Domnul Iaskó află că după amiază va avea loc o ședință și nădăjdui s'o găsească acolo și pe Róza Zsigmond. De aceea, rămase s'o aștepte, fără să-și piardă răbdarea, mulțumindu-se cu mirosul rănced de ceapă prăjită, sau mai bine zis îndurându-l cu eroism.

Și astfel, domnul dirijor luă parte pentru întâia oară în viața sa, la o ședință plenară pe fabrică. Până să înceapă, ca să-i mai treacă plictiseala, citi toate articolele gazetei de perete. O făcea tot pentru întâia oară în viață. Și se miră. Nu-i venea să creadă că articolele erau scrise de muncitori. Cel puțin vreo patru erau iscălite de Róza Zsigmond. De dragul variației, nu-și pusesese însă iscăltura completă decât pe unul. Celelalte erau semnate numai Zs. Róza sau R. Zsigmond. sau înfrâșit R. Zs. Bătrânul îi citi și reciti de vreo două ori articolele. Voia să-și cunoască dușmanul, să știe cât prețuia. Află într'adevăr, pe cine voiau să aducă în locul său ca dirijor. Ii ajunsese la ureche s'vlonul că Róza era aceea care forța lucrurile și care-l tot recomanda pe tânărul acela din anul patru dela Academia de muzică, stăruind să fie numit în locul său. Bătrânul bănuia să Róza îl sprijinea pe flăcăul acela pentru că era chipeș și spătos și avea și alte însușiri tinerești. Într'un cuvânt, îl susținea pentru ceea ce el, la vârsta lui de cincizeci de ani, nu mai putea oferi, nici dacă ar fi avut geniul muzical al unui Musorgski sau Ceacovschi.

Dar articolul scris de Róza Zsigmond, în legătură cu biblioteca întreprinderii, îl uimi. Mai ales câteva fraze îl puseră pe gânduri. În ele se spuneau următoarele: „...Tovarășe fierar! Te uiți cel puțin odată pe zi în oglindă, ca să-ți piepteni părul încălțit! Dar, te-ai gândit oare că s'ar putea să-ți fie și mintea încălțită? Uită-te, prin urmare, zilnic, cel puțin odată și într'o carte bună! Cartea bună este oglinda neștiinței tale“.

Domnul Iaskó se întoarse bombănind către un muncitor, venit mai devreme la ședință, care stătea cu coatele pe masă și își odihnea în palme capul lăsat într'o parte.

— Spune-mi, te rog, astea sunt scrise chiar de Róza Zsigmond?

— De ce nu? — răspunse muncitorul privindu-l. — E o femeie strașnică! Domnul Iaskó nu renunță la gândul său și întrebă din nou:

— Cine știe dacă n'or fi copiate dintr'o carte.

Muncitorul stătu și chibzui puțin, apoi ridică din umeri:

— N'ar fi nicio rușine. E destul de greu să alegi dintre atâtea lucruri bune, pe cel mai potrivit.

Iaskó îl cercetă de vreo două ori cu luare aminte pe muncitor. Iși puse ochelarii în toc și se așeză în fața lui de cealaltă parte a mesei.

— Scrii și dumneata articole?

— Nu-mi dă mâna. Deși, de mult mă tot îndeamnă Róza.

Domnul Iaskó se uita mirat la muncitorii care veneau pe rând la ședință. Oare toți or fi așa? În cazul acesta, nu-l vor mai ține în slujbă. Căci oamenii aceștia știau ce vor. Se așezau toți pe rând, fără să scoată o vorbă, și își răsuceau țigările, ici colo, câte-unul arăta mai obosit. Dar, dacă i-ar întreba, l-ar pocni cu cine știe ce răspuns. Nu mai dorea, nu mai îndrăzneă s'o întâlnească pe Róza Zsigmond. Nu se mai încumeta nici măcar s'o bănuiască pe responsabilă

culturală; ar fi vrut însă s'o vadă, s'o privească bine. Se mai întâlnise cu ea și se certaseră din pricina orchestrei, dar n'o luase în serios. Credea că nu făcea decât să repete ca o gaită lozinci învățate pe dinafară. După ce se mai frământă puțin, cufundat în gânduri, atinse din nou brațul muncitorului din fața lui.

— Spune-mi, te rog, unde o fi acum Róza? Vine pe aici?

— Nu-i sigur. Se zice că s'ar fi dus la Universitatea de Partid.

Fața domnului Iaskó se însenină. Nu mai spuse nimic, dar gândurile îl năpădiră și mai puternic. Dacă Róza va pleca, nu va mai fi cine să tot sgândăre chestia cu orchestra. Va fi dată uitării și el va putea rămâne mai departe instructor. Și, măcar până ce fabrica îi va asigura o pensie, se va strădui să dirijeze mai vioi. Se ghemui într'un loc mai ferit. Se retrase la capătul sălii și se așeză în fund de tot pe o bancă, să nu fie în văzul celorlalți. Își puse și ochelarii; în sală mai erau și alții cu ochelari. Muncitorii calificați mai bătrâni. Și chiar dacă va fi recunoscut, nu-l vor da afară.

Dar muncitorii nici nu-l luară în seamă. Se îmbulzeau tot mai mulți în sala de ședințe. Erau mai numeroși ca altădată. Veniră și muncitorii din schimbul trei. Aflaseră că ședința de azi nu va fi ca oricare alta, că vor fi „prelucrate“ probleme mai gingașe, că s'ar putea să se ajungă și la excluderi sau la schimbarea directorului. Trebuia să fie limpezită problema lui Károly Bucsi. Ia te uită, veniseră chiar și paznicii de noapte...

Vuia sala de discuții sgomotoase. Se aplecau peste mese unii către alții. Muncitorii își scoaseră și carnetele pentru însemnări. Femeile dela miezuri, după cum le era obiceiul, ocupară primele rânduri de bănci, în partea dinspre ușă, ca să poată pleca în fugă dela ședință. Femeile erau întotdeauna grăbite. Cei care sosiră mai târziu, umplură sala până la refuz. Unii, ca să încapă mai bine, se așezară în adâncitura ferestrelor. Fumul de țigări începu să plutească în încăpere. Unii strigau:

— Deschideți o fereastră, măcar cele de sus...

În sală, lumea fremăta de nerăbdare. De ce nu începea odată ședința? Scena era încă pustie. Dar pe masa acoperită cu pânză roșie, o cană cu apă și un șir întreg de pahare, înfruntau privirile celor din sală. Ce rost or fi având atâtea pahare? căutau să ghicească femeile. Câți s'or fi pregătind să se urce la masa prezidiului; nu cumva or fi vrând să vorbească toți?

În cele din urmă, biroul adunării luă loc pe scenă. Dar nu erau decât trei membri ai Comitetului de întreprindere. În frunte Bereczki, uscat de atâtea necazuri, apoi Páll Iános, secretarul Comitetului de întreprindere și o muncitoare lustritoare. Se așezară. Bereczki deschise ședința și citi punctele de pe ordinea de zi, care nu făgăduiau nimic neobișnuit. Dar, parcă de data aceasta „problemele organizatorice“ și „diversele“ sunau altfel. Toți îl căutau cu privirea pe Károly Bucsi. Dar nu-l găseau. Unde o fi Bucsi, de ce nu era de față? Înainte, nu lipsea niciodată. O fi având tâlcul ei, lipsa asta. Să-l fi și schimbat? Dar secretarul de Partid? Unde era Felecan? Nici el nu se afla în sală. Dacă lipseau Bucsi și secretarul de Partid, nu se va întâmpla nimic deosebit — începură a-și șopti nemulțumiți ba unii, ba alții. Dar, deodată, răsuflară ușurați. Károly Bucsi sosi împreună cu Felecan. Le făcură un locșor în rândul din față, printre femei.

Cel dintâi se ridică Páll Iános, secretarul Comitetului de întreprindere, cu documentele lui și făcu o prezentare generală a schimbărilor produse dela naționalizare încoace în privința producției fabricii. Făcând comparații cu alte fabrici, arătă că atelierele de lăcătușerie și de reparare a mașinilor, precum și atelierul de fierărie luaseră o dezvoltare frumoasă în producție. Și tot în aceleași ateliere înceuseră să înmugurească și întrecerile socialiste. Turnătoria însă dădea și azi rezul-

tate variabile, împiedicând munca atelierului de montaj și a celor care prelucrau fonta, precum și a atelierelor de fitingărie.

Își dresă glasul, îndreptându-și privirea către muncitori.

— Comitetul de întreprindere propune însă unele schimbări, pentru a da avânt producției și în acest sector.

Palmele vânjoase ale muncitorilor metalurgiști începură să aplaude. Unii strigau :

— Trăiască Bereczki.

— Be-recz-ki - Be-recz-ki - Bereczki, trăiască Bereczki...

Aplauzele se întetiră, ochii se ațintiră asupra feței palide a lui Bereczki. Bătrânul privea spre masă cu capul în piept și deveni mai palid. Felecan nu aplauda. Lucrul acesta fu observat și de alții, care se opriră, încruntați. Nimeni însă nu băgă de seamă, că în colțul din fund al sălii, în grupul paznicilor de noapte și al portarilor, cel care prelungea aplauzele șirurilor din spate și răcnea scandat numele lui Bereczki, era Beke György.

În cele din urmă se potoliră și rândurile din fund. Domnul Iasko, dirijorul, nu înțelegea motivul aplauzelor. Și nici nu-și dădea seama de rostul ovațiilor. Ii părea rău că rămăsese să-și piardă timpul aici. Își aținti privirea asupra muncitorului care dădea raportul la masa prezidiului și care, îndemnat de aplauze își ridică și mai tare glasul :

— Putem anunța, mai departe, că în sfârșit am isbutit să reorganizăm temeinic laboratorul. Ne-au sosit și noile planuri de fabricație. Iar din Uniunea Sovietică ne-au fost expediate noile strunguri.

Turnătorii izbucniră în ovații însuflețite. Numeroși strungari și turnători începură să strige :

— Să se introducă schimbul trei !

— O să întrecem Reșița !

— Trăiască industria grea sovietică !

Furtuna însuflețirii se potoli cu greu. Iar domnul Iaskó nu pricepea nici acum, ce se petrecea în jurul său. Însă, ca nu cumva să supere pe cineva, aplauda și el. Între timp, căuta să vadă pe unde ar putea scăpa de-aici. Când toți își reluară locurile, se așeză și el și urmări cu luare aminte ședința. Vorbea acum Bereczki. Propunea ca în cinstea zilei de 7 Noiembrie să fie chemate la întrecere socialistă atelierele căilor ferate. În cinstea aniversării Republicii să fie depășit planul pe luna Decembrie.

— Primim, — strigară turnătorii.

— Chiar și mai mult...

— Să-i provocăm și pe metalurgiștii dela Hunedoara. Să nu ne mai trimită fontă cenușie slabă...

Bucsi se ridică și propuse ca turnătoria să se întrunească în ziua următoare într-o ședință specială. Și să nu se întrecă măsura cu angajamentele, căci, până la aprobarea introducerii schimbului trei, nu pot fi angajați noi muncitori la turnătorie.

— Eu preiau două schimburi, — strigă turnătorul Rostás Mihali.

— Nu se poate lucra cu ore suplimentare, — se amestecă altul.

Bereczki închise discuția, sfătuind turnătoria să discute într-o ședință specială posibilitățile de accelerare a muncii. Turnătorii primiră această soluție. Iaskó se arătă mai atent la problemele organizatorice care urmau la rând. Inima-i bătea tare. Bereczki vesti că în locul Rózei Zsigmond trebuia să fie ales un alt responsabil cultural, deoarece Róza fusese propusă pentru o școală centrală de Partid cu o durată de opt luni. Deasemeni, ceru să fie înlocuit și Morar în Comitetul de întreprindere, fiindcă acesta trebuia să urmeze cursurile școlii de asesori populari.

Felecan îl propuse pe István Seres în locul lui Morar.

— Ba bine că nu! — strigă cineva din fund. — Ce să caute în Comitet, unul care n'a luat niciodată cuvântul?

Alte glasuri se ridicară împotriva aceluia care protestase și Seres István fu ales în unanimitate. Seres nici nu luă seama la cele întâmplate. Tocmai îl zărise pe Beke György în colțul dinspre fereastră al sălii. În ochii lui, ura ardea ca jarul. Cu gesturi repezite, Beke explica ceva unor muncitori de lângă el. Unul dintre aceștia ceru cuvântul și-l propuse ca responsabil cultural pe Gergely Bindász.

Un hohot de râs străbătu sala. Felecan se întoarse să vadă cui îi trecuse prin minte să-l propună pe Bindász, aiuritul acela care se ținea de versuri. Așa era socotit Gergely Bindász, care primise un nou concediu din pricina brațului său fracturat și trimitea mereu versuri, unele mai proaste decât altele, pentru gazeta de perete.

Muncitorii nu lăsară nici măcar să fie pusă la vot această propunere. Ca responsabil cultural fu ales Gergely Kiss, responsabilul orchestrei fabricii.

Iasko se bucură. Îl știa pe Kiss Gergely băiat bun. Dar fu dezamăgit când îl văzu ridicându-se și răspunzând că nu putea primi sarcina de responsabil cultural decât cu condiția de a se da orchestrei partituri noi.

— Partiturile vechi miros a mucegai. Ar putea să ni-l strice și pe noul dirijor.

Iaskó își trase capul ascunzându-se după cei care se aflau în fața lui. El copiasse partiturile vechi după acele ale Asociației de înmormântare a ciubotarilor. S'ar putea spune că le furase prin muncă voluntară de dragul orchestrei uzinii. E adevărat, fosta direcție îi plătise bine această muncă voluntară. Cine i-ar putea pune însă la îndoială bunele intenții?

Ce să-i mai pese de partituri? Numai de n'ar păși Gergely Kiss asta, pe urmele Rózei Zsigmond! Dar iată-l cum vorbea despre noul dirijor, de parcă cel vechi n'ar mai fi existat. Domnul Iaskó se arătă atât de întristat de această dezamăgire, încât nici nu băgă de seamă când se trecu la punctul „diverse“. Deodată tăcerea deveni atât de mare în sală, de parcă oamenii și-ar fi oprit răsufarea. Toți își aveau privirile ațintite asupra lui Felecan, care se afla în fața scenei, cu spatele la prezidiul Comitetului de întreprindere. Ținea o cuvântare, iar vorbele lui păreau tot atât de surprinzătoare, ca și articolele Rózei Zsigmond de pe gazeta de perete. Domnului Iaskó îi păru rău că nu fusese atent dela început. Acum nu-și putea da seama, dacă secretarul de Partid îl ataca sau îl apăra, pe cel despre care vorbea.

— Despre cine e vorba? — îl întrebă în șoaptă pe ucenicul de lângă el, care era atât de agitat încât înghițea cu noduri.

— Despre directorul nostru. De ce nu ești atent? — murmură supărat ucenicul.

Domnul Iaskó nu se putea dumeri. Să fie oare adevărat? Secretarul spunea despre director niște lucruri foarte neplăcute. Îi trăgea un perdaf în legătură cu o boeroaică și cu niște prosoape.

— ... Asta-i tot! rosti cu glas metalic, secretarul. — Orice altă afirmație înseamnă o calomnie! — urmă Felecan și luându-și iar avântul, îi scăpărără scânteii de mânie în priviri. Înțelegeți, tovarăși. N'a făcut altceva... a cumpărat șase nenorocite de prosoape... Și a fost silită să le răscumpere, crezând că astfel îl va scuti de o pagubă pe un mic funcționar sărac. Dar, când a aflat...

O voce din fundul sălii, întrerupse strigând:

— Cine poate s'o creadă...

— Ține-ți gura! — sări din mijlocul sălii un lăcătuș și aruncă o privire amenințătoare spre colțul din fund, de unde pornise întreruperea.

Pe fruntea domnului Iaskó apăru broboane de sudoare. Se simțea atât de rușinat, de parcă ar fi fost în pielea lui Károly Bucsí. Nu pricepea cum de mai putea acesta să rămână atât de liniștit, când asupra lui pluteau asemenea bănueli. Și

cu atât mai puțin înțelegea cum putea Felecan să spună că Bucsi era un bun director și în același timp să-i dea la cap, arătând că nu era de ajuns să conducă bine fabrica, ci trebuia să-și învețe și familia să fie vigilență, ca să nu încheie târguri cu oricine...

Domnul Iaskó abia se stăpânea să nu-l întrerupă, strigând : Ce-ți pasă dumitale, dela cine cumpără ce-i place ? Dar, deodată, parcă i se tăie răsuflarea, fiindcă Felecan, ca și cum i-ar fi ghicit gândul, strigă chiar spre el :

— Viața particulară a directorilor noștri nu-i privește numai pe ei. Orice greșală a lor, chiar și una săvârșită în viața particulară, se poate sparge în capul clasei muncitoare. Dacă își pierde cinstea, prin asta suferă și clasa muncitoare, fiindcă s'ar putea ca mulți oameni să-și închipue că directorii noștri muncitori n'ar fi nici ei altfel, decât foștii directori capitaliști. Tovarășul Bucsi a dat prilej unei asemenea confuzii. Căci ce-a făcut el, atunci când și-a dat seama că se afla în fața unei mârșave încercări de mituire ? A procedat ca un director de fabrică de modă veche. Nu i-a demascată pe acei ticăloși în fața muncitorilor din fabrică, ci i-a dat afară din slujbă, pe ascuns. Și-atunci, cum să ne mai mirăm oare că dușmanul a putut răspândi toate calomniile din care putea trage un folos ?

Iaskó nu mai îndrăzni să ridice ochii spre Felecan, dar nu și-i mai aținti nici asupra spatelui viguros al lui Károly Bucsi. Se temea că, dintr'o clipă în alta, directorul va sări și-l va lua de gât pe secretar. Se temea mai ales, că se va găsi vreunul care să întrerupă și să iște o zarvă nemaipomenită. Era atât de turburat încât nu isbuti să mai urmărească cele spuse de Felecan. Pricepu numai că secretarul făcea un apel la cei de față : să fie treji, să lovească în defăimători, să-i apere pe directorii muncitori, să-l ajute pe Bucsi să-și lichideze greșelile ca să-și poată îndeplini cât mai bine sarcinile în toate domeniile.

Când se așeză, izbucni o furtună de aplauze, apoi urmă, timp de câteva clipe, o pauză chinuitoare. Bereczki întrebă de vreo două ori : cine cere cuvântul ? La început, nu se ridică nimeni să vorbească. Un vuiet umplu sala. În cele din urmă Selmeczy ceru cuvântul și adevări în totul spusele lui Felecan. Povesti cu înflăcărare cum încercase Ammer să-l convingă să-și ia asupra sa greșelile celui Tulogdy care încasa leafa de pomană.

Cuvintele sale fură întrerupte de strigăte de indignare. Din mijlocul turnărilor se ridică Rostály Mihály. Petele palide de pe fața-i ciupită de vărsat deveniră roșii, când strigă :

— Să închidem discuția. Totul e limpede. Mă pun chezaș cu viața pentru cinstea tovarășului Bucsi. Bine înțeles, a greșit, nimeni n'o tăgăduiește. Eu i-aș fi luat pe cei doi pungași de guler și i-aș fi dus în fața muncitorilor. Le-aș fi agățat tăblița de gât...

După ce rosti aceste cuvinte, se așeză, dar îndată după el se ridică un altul, apoi un al treilea și încă vreo zece. Toți făcură declarații asemănătoare. Domnul Iaskó avea impresia că-i trăgeau cu o mână directorului câte o palmă, iar cu cealaltă îl mângâiau. Numai dumnezeu din cer îi mai putea înțelege. Dar în clipa următoare domnul Iaskó se trezi și el protestând indignat, când din colțul de lângă fereastră, un muncitor cu fața trasă, din atelierul tâmplarilor modelieri, declară că nu crede povestea scornită în apărarea lui Bucsi. Să i se facă o percheziție temeinică acasă și vor ieși și altele la iveală. Că, de-unde nu-i foc, nu iese fum... Cuvintele sale se pierdură în șuvoiul indignării. Unii muncitori mai iuți din fire îl amenințară cu pumnii. Alții îl traseră înapoi pe bancă și nu-l mai lăsară să vorbească.

Bereczki bătea cu creionul într'un pahar gol.

— Tovarășul Bucsi a cerut cuvântul, — declară el pe un ton ridicat.

Muncitorii se potoliră, ațintindu-și din nou privirile spre scenă. Cineva aprinse lumina. Afară se pornise ploaia. Pe cer se adunaseră nori grei de nea, care pluteau foarte jos. Bucsi ieși în dreptul scenei, cu fața spre mulțime. Domnul Iaskó îi

vedea bine trăsăturile. Ii părea rău de el, căci părea foarte trist. Totodată însă domnului Iaskó îi fu și ciudă pe Bucsi. De ce nu se arăta supărat? Doar era directorul acestei fabrici. Nici glasul lui Bucsi nu-i plăcu domnului Iaskó, iar ceeace spunea, cu atât mai puțin. În loc să-l pună la punct pe Felecan și să-l oprească de a se mai amesteca în treburile care o priveau pe soția sa, își mai găsi singur și alte ponoase, începând astfel:

— Tovarășii mi-au pus o oglindă în față. Nu m'am privit cu plăcere în ea, vă rog să mă credeți. Deși nimeni n'a arătat că din vina mea s'au putut aduce învinuiri chiar Partidului. Defăimătorii anonimi au mers până acolo încât au spus că noi um fi trimis pe ascuns în străinătate hârtiile de valoare ale fabricii. Să vedem deci, ce e cu aceste hârtii...

— Mi-ai luat vorba din gură, — strigă ironic din fundul sălii ucenicul cu fața scofălcită.

Îl amuțiră sunetele de „pst“, pornite din toate părțile. Beke György îl pândea pe Bucsi ascunzându-se după capul muncitorului din fața lui. Își strângea pumnii în buzunarul pantalonilor. Ii venea să urle de furie. Dacă Bucsi și ai lui vor ieși cu bine din această încurcătură ar fi o nerozie să mai lupte împotriva lor pe calea aceasta. E cu neputință să fie învinși prin asemenea mijloace. Nu pot fi zdrobiți decât de puterea armată din afară. Măine va părăsi țara și odată ajuns în străinătate se va face prieten și cu dracul, numai să-i vadă iar sub călcâiul vechilor stăpâni.

Își făcuse încă de mult socoteala că scrisorile de depozit ale hârtiilor de valoare se aflau în mâna Statului, dar ascultându-l pe Bucsi, rămase uluit. Dacă ceeace spunea Bucsi era adevărat, atunci el se lăsase amăgit într'un chip scandalos de familia Kőlesi. Conducerea muncitorească a uzinei nu dăduse de urma scrisorilor de depozit. Prin urmare, în momentul naționalizării uzinei, ele trebuiau să se afle în posesia lui Kőlesi. Să le fi lăsat pe ascuns fiicei sale, micuța Anni? Nu cumva aceasta dispăruse pe neașteptate, tocmai pentru a fugi peste hotare și a le valorifica acolo? Dar atunci, o înșelase și pe maică-sa! Dumnezeuule! Dacă Ani va preschimba scrisorile de depozit, înainte ca el să-și fi procurat planurile fabricii, înainte de a ajunge și el în străinătate...

Istovit, se sprijini de perete iar fața îi deveni palidă, ca de mort. Își închise ochii, să nu-i mai vadă pe oamenii aceștia, pe care-i ura. De-ar putea pleca odată de-aici, pentru a-i spune lui Bejan că va sparge chiar în noaptea aceasta casa de fier a lui Bucsi și va fura planurile... O, de-ar putea ajunge mâine în Elveția, pentru a i-o lua înainte fetei lui Kőlesi... Nici nu mai auzea ce vorbea Bucsi...

Domnul Iaskó însă îl urmărea din ce în ce mai neliniștit pe director. Când vedea cu câtă dibăcie spulbera calomniile cu care fusese improșcat, tresălta de bucurie. Așa ceva, domnul Iaskó nu mai văzuse nici la teatru. Dar, când trecu la criticile aduse, cuvântarea lui Bucsi îl dezamăgi. Căci, el le dădu dreptate celor care îl criticaseră și îndeosebi lui Felecan.

Și domnul Iaskó se cutremură când îl auzi pe Bucsi rostind aceste cuvinte:

— Aș putea să încerc să-mi ușurez vina, tovarășii, spunând că am avut de gând să aduc la cunoștința Partidului cele întâmplate acasă cu soția mea. Voiam să discut și chestiunea lui Ammer cu Felecan, dar tocmai în ziua aceea, mi-a fost cu neputință să dau de el. Și în aceeași seară am plecat. Asta ar fi scuza mea, dacă ar fi vorba numai de atât. Dar nu-i numai atât. Greșeala mea a fost că în afară de secretar, nu m'am gândit la nimeni altcineva, căruia să-i cer un sfat. Cu alte cuvinte, am uitat de biroul organizației de Partid a fabricii. Și nici nu mi-a trecut prin minte să mă adresez Comitetului de întreprindere. Oare nu trebuia să le cer și lor părerea? Erau aici, în jurul meu și totuși nu i-am întrebat. Îmi vine greu, dar trebuie să vă mărturisesc că nici azi n'am prea vrut să mă

prezint aici și să-mi privesc greșelile în față. Mi se părea că, pentru un vechi luptător din ilegalitate ca mine, era umilitor să dau socoteală despre greșelile mele în fața noilor luptători. Cu alte cuvinte, am devenit îngâmfat, tovarăși. Am uitat învățătura care ne arată că fără ajutorul masselor nu putem înfăptui nimic. Și am uitat-o și în cazul soției mele. Numai așa s'a putut întâmpla să nu-mi dau seama despre ce era vorba, atunci când soția mea, de bună credință, a răscumpărat prosoapele pe care dușmanii voiau să mi le dăruiască. Am bănuț-o de tot ce poate fi mai rău și tot eu am amenințat-o cu despărțirea. Și apoi am mai făcut și pe grozavul, socotind-o înapoiată, când a refuzat să se ducă la dușmanul de clasă și să-i ceară un certificat de bună purtare pentru mine. Iar când tovarășul Felecan mi-a spus în față că am greșit și că era datoria mea să mă duc s'o împac, m'a apucat o îngâmfare mic-burheză. Astfel i-am dat dușmanului de clasă prilejul să-și înfigă colții în noi, să poată da impresia că propria lui ticăloșie ar fi ticăloșia noastră. Vasăzică, tovarăși, recunosc: din vina mea, dușmanii au reușit aproape să ne dea o lovitură. Dar, noi i-o întoarcem acum îndoit, fiindcă ne-au trezit și ne-au făcut să ne dăm seama de greșala noastră. O să-mi pun în ordine atât treburile de aici, cât și cele din viața mea particulară.

Bucsi se așeză, learcă de nădușală.

Domnul Iaskó strigă, aplaudă și bătă din picioare împreună cu ceilalți. Era atât de înflăcărat, încât sări și ceru cuvântul.

Muncitorii întoarseră capul și se uită la el, uimiți.

— Cum ai ajuns aici? — îl întrebă, schimbându-se la față, Bereczki, care prezida.

— Eu? — se sperie domnul Iaskó.

— Dumneata, bineînțeles că dumneata, — strigă la el Rostás Mihály. — Cum ai îndrăznit să te furișezi printre noi?

Domnul Iaskó își puneă și își scotea mereu ochelarii, uitându-se când la unul, când la altul.

— Dați-mi voie, vă rog, nu m'am furișat. M'ați găsit aici, căci o așteptam pe Róza Zsigmond.

— Te rog să părăsești sala, — spuse Bereczki lovind energic în pahar.

— Acum nu mai are rost. Am auzit totul și pot să vă mărturisesc că sunt foarte mișcat. Așa ceva, vă rog să-mi dați voie să v'o spun, eu încă n'am văzut de când sunt.

— Faceți loc bătrânului să poată ieși, — bombăni infuriat Rostás Mihály.

— Nu vreau să plec. Vă rog respectuos, aș vrea să mă dumiresc și eu. În definitiv, pe linie de învățământ sunt și eu sindicalist. E drept însă, că n'am fost niciodată la ședințe. Astea toate ar fi trebuit să le audă și nevastă-mea...

Hohote de râs izbucniră în sală. Bereczki clipi neputincios spre Felecan. Dar acesta îi făcu semn să-l lase pe bătrân în pace. Iar domnul Iaskó vorbi, gesticulând în neștire cu ochelarii.

— Rog onorata adunare a fabricii să-mi dea voie. Recunosc, eu nu sunt un dirijor așa cum vă trebuie dumneavoastră. Dar, vă rog să-mi dați voie ca și de-aci înainte să pot veni la ședințele dumneavoastră. Voi intra din toată inima ca toboșar la toba mare în orchestră sau la orice altă muncă în fabrică. Nu mi-au mai rămas decât vreo cinci sau zece ani de trăit, dar până atunci vreau să înțeleg și eu, ce fel de oameni sunteți dumneavoastră.

Nimeni nu mai zâmbea în sală. Ochii tuturor se întoarseră spre bătrân, strălucind. Sub atâtea priviri fixate asupra lui, domnul Iaskó se zăpăci și tăcu pentru o clipă, apoi alese din atâtea fețe una și întorcându-se spre aceea, i se adresă, gesticulând cu ochelarii:

— Vă rog foarte mult, aș vrea să vă pot fi și eu folositor într'un fel oa-

recare. Mă simt nespus de turburat. Ca să zic așa, nici eu nu m'am ocupat de soția mea. Deaceea crede tot ce-i spun popii...

Se așază la loc, ca și cum ar fi dobândit dreptul de a rămâne în sală. Bercezki se uită din nou la Felecan și apoi, spre dezamăgirea lui Iaskó, spuse :

— Declar ședința închisă ! Să cântăm Internaționala !

Oamenii muncii din toată lumea se pregăteau să sărbătorească a treizeci-șuina aniversare a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Din Albania până la cel mai depărtat hotar al Uniunii Sovietice, milioane și milioane de steaguri roșii fluturau pe casele din mii și mii de orașe mari și din milioane și milioane de sate. Acolo unde asemenea steaguri nu puteau fi împlântate pe vârfurile caselor și fabricilor : la Londra și la New-York, la Tokio, la Alger sau la Madrid, acolo culoarea roșie a vieții fâlăia în sângele muncitorilor. Bucureștii, Praga, Varșovia, Budapesta, Sofia, capitalele țărilor libere, primeau neconținut din fabrici și din cătune, telegrame de salut, pentru a le transmite mai departe, la Moscova, unde bătea inima lumii. Transmiteau recunoștința popoarelor față de marele conducător, Iosif Vissarionovici Stalin, care contribuise ca nimeni altul la ridicarea celor oropsiți.

Din toate părțile unde cei ce muncesc se mai aflau încă în robie și unde groaza unui nou război mai strângea inimile mamelor, se avântau dorurile și nădejtile. Și odată cu ele își luau sborul și hotărârile de a lupta fără preget și de a urma fără șovăire pilda acelora care cuceriseră victoria în Marea Revoluție Socialistă din Octombrie.

Aceste gânduri făcea să bată mai tare inima lui Felecan, în timp ce străbătea atelierele uzinii metalurgice, unde zarva muncii încetase. Pretutindeni, pe pereți, pe mașini, pe gazetele de perete înfloreau pavoazările și graficele întrecerilor socialiste în cinstea mării victorii. Pe fețele muncitorilor întruniți se oglindea agitația întrecerii.

Măine, țara întreagă va sărbători marea aniversare. Uzina metalurgică era însuflețită de o activitate febrilă. Se confecționau placardele cu lozinci pentru defilarea sărbătorească. Fiecare cuprindea câte o lozincă mobilizatoare, împotriva acelora care ațâtau la un nou război sau o urare în cinstea Țării Socialismului și a marelui îndrumător, spre care toată lumea își îndrepta azi gândurile : cu dragoste, milioane de oameni ai muncii ; cu teamă, hienele omenirii.

Defilarea uzinii metalurgice făgăduia să fie foarte reușită. Spre marea mirare a tuturor, orchestra condusă de domnul Iaskó repeta marșurile într'un ritm vioi. Da, domnul Iaskó putea să rămână mai departe la fabrică. Bucsi îl angajase ca funcționar la procurarea materialelor și pe lângă asta putea să se ocupe și de orchestră. Făgăduise că va face astfel ca să nu mai fie nevoie de un alt dirijor tânăr. Va întineri chiar el.

Toată lumea se bucura. Numai bucuria lui Felecan și a lui István Seres era întunecată de ceva. De faptul că Vasile Câmpian nu putea fi împreună cu ei. Numele lui nu putea fi încă înscris printre cei decorați, nu i se putea acorda în ziua aceea titlul de erou al muncii. Afacerea Beke nu ajunsese încă la scadență. Și, până atunci, Câmpian nu era decât un muncitor grav bolnav. Până atunci erau nevoiți să tacă. Dar, la întâi Mai el va fi acolo, în rândurile celor decorați cu Ordinul Muncii. Numai să apuce ziua aceea. Asta-i îngrijora.

Nici soția lui Bucsi nu se putea bucura din plin, deși pe gazeta de perete festivă a fabricii de țesătorie, îi apăruse numele și fotografia. Fusese citată și în ședința festivă. În cinstea zilei de 7 Noembrie, trecuse să lucreze dela trei mașini, la patru. Tovarășele de muncă o îmbrățișaseră cu multă căldură. Dar, după masă,

tovarăşul responsabil cu cadrele o chemă la biroul Partidului. Acolo, în încăperea frumos împodobită, toţi cei de faţă îi strânseseră mâna, îi urară spor la muncă pentru noi succese, apoi, cu un aer puţin mai sever, tovarăşul responsabil cu cadrele o pofti să şadă şi o întrebă, de ce îşi părăsise soţul şi dacă ştia ce critică aspră primise tovarăşul Bucsi în plenara pe fabrică? Dacă aflase şi de svonorile care începuseră să se răspândească pe şoptite în această privinţă şi în fabrica de ţesătorie?

Faţa tovarăşei Bucsi deveni roşie ca sângele. La fiecare întrebare dădea din cap, adevărind.

Tovarăşul Kudelász, secretarul organizaţiei de Partid a fabricii, care până atunci nu scosese nici un cuvânt, o întrebă pe tovarăşa Bucsi, ce învăţături politice trăgea din cazul soţului ei? Dacă nu credea, oare, că săvârşise şi ea o anumită greşală când se arătase cu atâta uşurinţă gata să se poarte mărinimos cu o femeie necunoscută, care o îmbiase cu daruri?

Faţa tovarăşei Bucsi se aprinse şi mai tare. Ştia ce ar fi putut răspunde. În ultimul timp, la fiecare şedinţă li se atrăsese tot mai des atenţia să fie vigilenţi. Dar îi venea greu să mărturisească acum, că uitase cu totul de această recomandare, atunci când răscumpărase acele nenorocite de prosoape. Şi îi era şi mai greu fiindcă soţiile lăcătuşilor care locuiau în noile blocuri muncitoreşti ale oraşului povestiseră ce autocritică necruţătoare îşi făcuse Károly. Din pricina aceasta se frământase toată noaptea. Simţea că nu nesocotise numai vigilenţa, ci săvârşise şi o altă greşală mai mare. Dar încă nu era în stare să-şi dea pe deplin seama de ea.

În cele din urmă, Kudelász, care-şi făcea de lucru potrivit ceva pe masă, îi ceru să se mai gândească până a doua zi. Ii arătă convingerea că până atunci, tovarăşa Bucsi îşi va da cu siguranţă seama de greşelile ei şi ca o bună ţesătoare va şti să găsească firul acela rupt, care o legase de Károly Bucsi şi-l va înnoda la loc. Să fie şi în viaţa ei particulară o frunză. Şi cei încă nelămuriţi să nu poată spune că din pricina muncii politice îşi distrusese viaţa de familie. Tovarăşa Bucsi îşi luă rămas bun dela ei, cu obrazii aprinşi.

A doua zi de dimineaţă, femeile încolonate în faţa fabricii de ţesătorie, cu steaguri şi panouri cu lozinci, porniră la manifestaţie. Se încadră între ele fără să spună o vorbă. Ii era recunoscătoare lui Kudelász că se purtase atât de grijă cu ea. Încă din seara când primise vizita lui Felecan, i se înfiripase în minte gândul să facă ea primul pas spre Károly. Iar în urma ştirilor aflate cu privire la felul cum se desfăşurase şedinţa dela uzina metalurgică, acest gând i se întări.

Şi-l închipuia pe Károly, acolo, în faţa atâtor muncitori, mărturisindu-şi cu bărbăţie, deschis, propriile slăbiciuni. Fără îndoială, îi venise destul de greu. De când îl ştia, era prima dată când îşi făcuse o autocritică atât de temeinică. Tovarăşa Bucsi era fericită, căci el făgăduise în şedinţă să-şi pună ordine în treburi. Asta însemna că va veni să se împace şi cu soţia sa. Şi atunci, ea trebuia să-i iasă în cale, să-i uşureze demersul.

Mulţimea care unduia în valuri sub păduri întregi de drapele umplu ca iarba orice locşor din Piaţa Libertăţii. Degeaba căuta tovarăşa Bucsi să-l vadă printre metalurgişti şi pe Károly. Mulţimea se contopi toată într'un singur câmp uriaş, multicolor. Panourile săltate deasupra capetelor şi mătasea roşie a steagurilor, înfloreau deasupra ca florile de mac.

Tovarăşa Bucsi ar fi dorit să se poată strecura prin mulţime şi să se apropie ca din întâmplare, de Károly. Apoi, să rămână lângă el şi să se întoarcă împreună acasă. Pe drum şi-ar fi putut spune tot ce aveau pe inimă. Dar nu izbuti

să-și pună în aplicare planul. Prinsă în mulțime, nu se putu desprinde de grupul ei. Gândurile o copleșiră într'atât, încât uită cu totul de celelalte tovarășe.

Unele începură s'o descoasă :

— Ce-i cu tine Iuliska ? Nu te bucuri ? Ia te uită câți au apărut pe balcon!

Sus, pe balconul fostului Cămin al meseriașilor, apărură membrii din conducerea județeană a Partidului și reprezentanții autorităților. Secretarul comitetului județean își începu cuvântarea. Difuzoarele îi răspândiră glasul amplificat dela un colț la celălalt al pieții, făcându-l să răzbată și în tăcerea liniștită a străzilor învecinate. Deodată, de undeva, din partea unde mulțimea era mai deasă, cuvântul secretarului fu reluat de mii și mii de oameni, devenind un singur glas puternic, de neînfrânt, care-i sgudui și pe cei mai depărtați.

— Sta - lin, Sta - lin, Sta - lin...

Tovarășa Bucsi își simți văpaia inimii. Niciodată nu auzise atâtea mii de oameni, ovaționând cu atâta înflăcărare și căldură. Strigătele voioase se îmbinau cu bucuria ei mută. Se va întâlni azi din nou pe acelaș drum cu Bucsi al ei. Se lăsă cuprinsă de înflăcărarea tovarășilor din jur și glasul ei răsună limpede, voios, triumfător.

Când adunarea luă sfârșit, știa ce avea de făcut.

Se va duce acasă, în căminul lor, unde-l va aștepta pe Károly așa cum o sfătuisese Felecan. Pe copil îl va mai lăsa în noaptea aceasta la bunica. Nu voia să le turbure nimeni împăcarea. Ii va face o surpriză lui Károly. Va rândui totul frumos în casă. Apoi, va stinge lumina. Károly nu va bănui nimic 'și ea îi va sări de gât. Și pe urmă va vedea ce se va mai întâmpla.

Așa și făcu. Când o văzură înapoiindu-se acasă, vecinii o urmăriră curioși. O spionară de după ferestre și prin crăpăturile gardurilor. S'o fi întors definitiv acasă, sau venise numai să-și ia lucrurile ? Tovarășa Bucsi deschise însă larg toate ușile și ferestrele. Suflecându-și mânecile, aerisi și scutură scoarțele de pe jos. Mătură, apoi curăță cuptorul de funingine.

— Se vede că s'au împăcat, — trecu svonul dela o vecină la alta. Și toate se bucurară, căci soții Bucsi se dovediseră întotdeauna vecini buni. Nu șovăiau niciodată să facă un bine, orice li s'ar fi cerut.

Dar, acum, tovarășa Bucsi nu dorea să primească vizita niciunei vecine. Ar fi stânjenit-o. Nu voia să dea nimănui explicații. Trebuiau mai întâi să se lămurească, ea și Károly. Da, Károly avea destule motive să fie supărat. Casa lor nu mai era de recunoscut. Praful se întinsese peste tot. Patul rămăsese neprimenit. Se vedea că se întorsese mereu târziu acasă, iar dimineața plecase în grabă. O perie zăcea ici, alta colo. Ceasul se oprise. Cartofii curățați se înnegriseră în oala cu apă, așa cum îi lăsase în seara aceea când îl părăsise pe Károly.

Seara însă, casa strălucea iar de curățenie. Era o plăcere să privești patul alb, proaspăt primenit. Ceasul bătea prietenos. În locuința lor fremăta iar un suflet. Tovarășa Bucsi era la fel de emoționată ca în prima seară a căsniciei lor. Tot așa îl așteptase și atunci pe Bucsi. Poate ceva mai îndrăgostită. Trase bine perdelele, ca să nu vadă Károly că-l pândeau ochii soției. Să-i fie surpriza și bucuria deplină, când va deschide ușa trist, pregătit să-și mai petreacă singur încă o noapte.

Dar, avu mult de așteptat. Dela adunare, Károly se întoarse la fabrică. Tocmai ieri sosiseră instalațiile necesare laboratorului și trebuiau luate în primire. Inginerul Bogdan se afla și el acolo. Discutară împreună diferite planuri. Bucsi n'avea însă răbdare să stea și noaptea. Se pregătea și el de-o întâlnire. Credincios autocriticii făcute, se hotărîse să se ducă în seara aceasta la soacră-sa,

să-și vadă nevasta. S'o ia acasă și s'o împace. Spre surprinderea lui însă, n'o găsi pe Iuliska. Soacra nu mai putea de bucurie. Dar se stăpâni și se purtă cu el ca și cum ar fi fost lucrul cel mai firesc ca ginerele ei să vină să-și îmbrățișeze băiatul. Ii spunea mereu :

— Iuliska trebuie să vie îndată. De bună seamă, s'o fi dus să vadă vre-un film.

Bucsi așteptă câțva timp cu răbdare, dar după ora opt, începu să dea dracului în minte toate filmele din lume. Discută cu cumnatu-său știrile zilei. În cele din urmă, își pierdu răbdarea și-l rugă să cânte ceva la vioară. Și-i arată spre cutia care lucea neagră, sus pe dulap.

— Să schimbăm tonul, Sanyi. Zi-i una ca în secuime.

Sub degetele noduroase ale lui Sanyi, corzile trozneau. Se pricepea cu adevărat la două lucruri : să cânte la vioară și să argăsească piei.

Timpul trecea și Iuliska tot nu venea. Bucsi se frământa așteptând-o aci, pe când nevastă-sa se neliniștea dincolo în propria lor locuință.

În cele din urmă, Bucsi se ridică deodată, mohorât și își luă rămas bun dela fiul său. O întrebă pe soacră-sa la care cinematograful credea că s'o fi dus Iuliska. Voia s'o caute. O rugă să-i spună, dacă se va întoarce întretimp, că o va aștepta acasă. Plecă apoi în fugă. Îl durea faptul că cei dintâi pași pe drumul împăcării rămăseseră fără rezultat.

Soția lui îl aștepta cu mai multă răbdare. Era deprinsă ca uneori, el să nu se întoarcă acasă decât după miezul nopții. Nădăjduia totuși că o presimțire îl va face să vină astăzi mai devreme acasă. După ora nouă, nu mai avu ce să deretice prin casă : toate străluceau în ordine, curate. Stinse lumina și se întinse pe canapea.

Se gândea ce va spune Károly, când va deschide ușa și va intra în bucătărie. Ce figură va face ? Ii va zâmbi, oare, bucuros ? Tot așa îl așteptase să vină acasă și din închisoare, când se svonise de apropierea trupelor sovietice. Toate amintirile acelea plăcute îi veniră acum în minte. Se desprindeau din trecut, ca să înfrumusețeze prezentul. După aceea, își aminti însă că și ea va trebui să-i dea socoteală lui Károly... Și se gândi iar la discuția avută, atunci când îi povestise de prosoapele răscumpărate. Károly îi spusese : „Tu n'ai o fire hrăpăreață, Iuliska“. Nu dăduse atunci prea mare atenție acestor vorbe. Dar acum, chibzuind mai adânc, se simți cuprinsă de un simțământ neplăcut. Își aminti, cât de mult îi plăcuseră și cât dorise să aibe acele prosoape fine, plușate. Da, de fapt ea o silise pe femeia aceea să i le lase. Nici nu mai așteptase ca ticăloasa să spună vreun preț. Acesta era adevărul : îi dăduse banii cu de-a-sila. Dacă nu s'ar fi arătat atât de lacomă și dacă nu i-ar fi luat prosoapele... Da, aci era greșeala ei... Și va trebui s'o recunoască în fața lui Bucsi. Hotărîrea aceasta o făcu să-și simtă inima grea.

O treziră câțiva pași. Și, deodată, bucuria o cuprinse ca o furtună. Ascultă. Nu, nu se înșelase, nu putea fi decât Károly. Căută, pipăind pe întunec, comutatorul electric. Inima-i bătea nebunește. Știa că acum era foarte frumoasă. Simțea că și acum își va putea arăta fața tot atât de curată și de sincer, ca în ziua aceea, când îl revăzuse pe Károly după ce zăcuse în închisoare. Rămase turburată cu ochii țintă la fereastra bucătăriei. Cât de mult dura până ce să deschidă ! De ce s'o fi necăjind Károly atâta cu cheia aceea ? Desigur, el credea că ușa era încuiată...

În sfârșit !... Ușa se deschise încet. Iuliska așteptă până să se închidă la

loc. Atunci, mâna puternică și fierbinte a lui Károly nimeri peste a ei, care se afla pe comutator.

Luliska nu mai avu răbdare. Aprinse lumina...

Sărbătoarea de 7 Noiembrie îl sili pe paznicul de noapte să rămână inactiv patru zile. Își petrecu însă tot timpul, chiar și ziua, aproape numai în fabrică. Venea la începutul după amiezii, spunând că voia să ia parte la ședințe și zăbovea prin biroul desenatorilor tehnici, sub cuvânt că se interesa de organizația sportivă condusă de Bogdan. Beke se înscrisese și el la turiști. Pe când întreba unde vor face duminică excursia, își memora foarte precis culoarea pachetului în care erau păstrate desenele proiectelor. Pentru fiecare detaliu mai însemnat al mașinilor de țesut de tip nou se întocmise câte un desen separat. Tot acolo erau păstrate și planurile cu privire la modificările necesare pentru fabricarea noilor mașini. Și deoarece aflase că în timpul nopții proiectele erau încuiate în casa de fier din biroul lui Bucsi, făcu o recunoaștere și prin coridoarele clădirii direcțiunii. Cercetă mai ales ușa care dădea la Bucsi.

În seara zilei de 9 Noiembrie, socoti că era cazul să treacă la fapte! Se amestecă printre muncitorii care plecau dela consfătuirea de producție și părăsi fabrica fără să fie observat de nimeni. Apoi, fugi să prindă autobuzul dând la o parte pe muncitorii care i se aflau în cale și silindu-se să răzbată prin mulțimea de oameni care se revărsa din fabricile învecinate. Nu-i păsa de vorbele necruțătoare care i se aruncau. Peste un ceas trebuia să-și înceapă serviciul de noapte. Între timp voia să treacă pe acasă și să ajungă și înapoi. Trebuia s'o pregătească pe doamna Kőlesi să fugă cu el și s'o convingă să-și ia toate bijuteriile. Apoi, sub un pretext oarecare, va pune el mâna și pe aceste lucruri de preț. Voia să fie asigurată pentru orice eventualitate. Va fura proiectele chiar în noaptea aceasta. Grenada pe care o ținea ascunsă, o va vâri în cuptorul pentru topit fonta, iar mâine, când vor da foc, va sări totul în aer.

În fața fabricii de pielărie, isbuti să prindă autobuzul care tocmai pornea. Impinse la o parte de pe scară o muncitoare și se agăță în locul ei. Indură cu dinții încheștați sudălmile primite. O furie sălbatecă îi răscolea sângele. Mâine va pune capăt vieții de sobol pe care o ducea. În ultimele zile discutase în taină cu Bejan condițiile plecării. Avocatul îl asigurase că va primi pentru proiecte o sumă de bani atât de mare, încât va putea trăi liniștit peste hotare chiar și fără hărțile de valoare, dacă s'ar întâmpla ca Anni Kőlesi să i-o ia înainte cu preșchimbarea lor.

Totuși, clocotea de furie când se gândea că scrisorile de depozit se aflau la fata lui Kőlesi. Își stăpâni mânia și se hotărî să fie cât se poate de prudent.

Așteptând în Piața Libertății autobuzul 7, își aminti toate succesele și înfrângerile avute până acum în fabrică. Credea că toți muncitorii în frunte cu Bucsi și cu Felecan erau mult mai proști și că el îi dusesese de nas.

Când vor ajunge să fluiera a pagubă după proiecte, îi va face să se mai încaere între ei, cu o ultimă scrisoare anonimă. Ce vor mai zice când vor ceti că „Bucsi a pus la cale împreună cu Beke György furtul proiectelor“.

Dădu buzna în vila Kőlesi, roasă de ploi. Numai de-ar găsi-o pe Anna acasă. Urcă treptele câte trei deodată, pe scara de lemn care trosnea. Spre mânia lui se trezi în camera doamnei Kőlesi cu o întreagă societate. Ascultau, cu capetele vârâte în aparat, postul de radio Budapesta. Discutau urmările procesului Mindszenti. Toți erau îngrijorați de soarta cardinalului care uneltise împotriva Republicii Populare Ungare. Fața rotundă a soției avocatului român exprima o admirație plină de evlavie. Bejan comenta știrile dela Budapesta. Când Beke dădu

peste ei, acesta tocmai le arăta celor două femei că în urma politicii antisovietice a lui Tito, în Europa răsăriteană raportul de forțe devenise favorabil, dar din păcate spărtura lăcută în Extremul Orient de Republica Populară Chineză lua proporții îngrijorătoare.

— Ce e nou ? — întrebară toți deodată ridicându-se de pe locurile lor, când îl văzură pe Beke.

Apariția neașteptată a lui Beke îi făcu să se gândească la vreo primejdie. De când aflate adevărul în privința lui Beke, soția avocatului se îndrăgostise de el. Și nu-și putea ascunde simțămintele, astfel încât Bejan era supărat foc, iar doamna Kőlesi turba de gelozie.

— Nimic deosebit, — declară Beke scurt și se uită la doamna Kőlesi.

Aceasta era abătută. N'avea chef de nimic. Constatase câteva simptome suspecte. Simptome pe care nu le mai avusese de cel puțin zece ani. Era de necrezut, dar parcă se simțea însărcinată. Se pregătea să ia o baie fierbinte. Făcuse focul la baie, dar se temea ca nu cumva să vină vreunul dintre locatarii dela parter mai devreme acasă și să-i consume apa fierbinte, așa cum i se mai întâmplase și data trecută. Niște oameni de nimic, lipsiți de orice cuviință. O mai turbura și apariția neașteptată a cumnatului ei. Din pricina lui, trăia într'o groază neconținută. Până și sgomotul porții o făcea să se cutremure. Ii era mereu frică de surprize. Să nu se trezească deodată cu Anni acasă, sau... Dar celălalt gând era înspăimântător.

De când se mutase Iakab la ei și se împrietenise cu Bejan, îi părea că fiecare bărbat care intra în casă la ei, cu vreo chitanță sau cu altceva, era un polițist ascuns. Bănuia că avocatul îi dăduse cumnatului ei însărcinări secrete și că transmitea mai departe rapoartele acestuia. Și de data aceasta, Beke îl luă de braț pe Bejan și trecură împreună în camera vecină.

Avocatul îl trase la fereastra cea mai depărtată :

— Domnule Beke, — zise încet — prietenii noștri comuni ar dori să vă poată convinge, să nu părăsiți încă țara. V'ar putea plasa într'un cerc de activitate foarte important din industria grea, în legătură directă cu cercurile guvernamentale. O activitate care nu e periculoasă...

Beke protestă rece :

— V'am mai spus, asta nu-i pentru mine. Firea mea cere o luptă fățișă. Mai degrabă aș fi dispus să comand un detașament represiv fie chiar și împotriva chinezilor, decât să duc mai departe tândăleala asta care cere atâta răbdare. Azi îmi îndeplinesc ultima însărcinare — iar mâine îmi veți ajuta să trec granița, așa cum ne-am înțeles. Chiar în noaptea asta veți primi proiectele. Să mă așteptați.

Avocatul privi îngândurat spre grădina întunecată :

— Mai gândește-te. Duminică, unul dintre prietenii noștri este oaspetele meu. Trebuie să-l cunoști. Totul depinde de el...

— Să nu mai pierdem vremea, — spuse Beke nerăbdător — trebuie să mă întorc la fabrică. Și mai am de vorbit și cu cumnata mea.

Il lăsa pe avocat singur ; acesta o chemă pe soția sa, vrând să plece. Dar doamna Bejan era pupăcioasă și nu se despărțea niciodată de doamna Kőlesi fără a o săruta. Înainte de a ieși, se mai întoarse și zise :

— Era cât p'aci să uit. Duminică vă aștept la cină. Și pe dumneata, domnule Beke. Am câțiva oaspeți foarte distinși. Vă veți simți bine. L-am poftit și pe mîncăciosul acela de grof Tomi. Ne-a făgăduit o rețetă specială pentru o marinată de iepure. Vom alege un Angora, veți vedea, va fi ca un pui fraged de găină...

Avocatul, iscodindu-l pe Beke, zise :

— Mai gândește-te, domnule căpitan...

Beke se cutremură ; simțea o amenințare în glasul avocatului ; doamna

Kölesi se uită speriată după el. Abia mai avu răbdare să aștepte până ce li se depărtară pașii care făceau să scârțâie scara de lemn.

— Ce înseamnă asta, Iakab ? — întrebă cu glasul răgușit de enervare. — Ce s'a întâmplat de ai venit acasă la o oră atât de nepotrivită ?

Beke plănuia s'o convingă să fugă cu el în noaptea aceasta. Ii va lua obiectele de valoare, bijuteriile, când va găsi un moment prielnic, apoi o va părăsi în apropiere de graniță. Doar nu-și va lua o astfel de pacoste și peste hotare !

Se uită la ceasul din perete care își bătea tic-tac-ul regulat. Se apropie de Anna. O privi drept în ochi :

— Trebuie să fugim, Anna. În noaptea asta voi pune mâna pe planurile fabricii. Vii cu mine, nu-i așa ?

Doamna Kölesi se dădu înapoi speriată. Ar fi trebuit să se bucure de apropierea lui, dar nu fu în stare.

— N'o să mă lași tocmai acum, Anna ? — stăruie el. — Plecăm cu trenul de dimineață. Dacă mai zăbovim mult, avocatul ăsta e în stare să ne înșele. Plecăm, pentru a nu fi cu totul la cheremul lui. N'am chef să lucrez după planurile politicianilor români. Impachetează-ți lucrurile cele mai de preț. Numai cele mai de seamă, ca să ne putem mișca ușor.

— Dumnezeu! — bălbâi încurcată doamna Kölesi, — știi prea bine că te voi urma oriunde. Nu te mai am decât pe tine. Acum însă nu pot pleca. Timp de-o săptămână cel puțin, nu pot călători. Trebuie să amânăm, Iakab.

— Ai înnebunit ? — strigă el încrăcunit.

— S'a întâmplat ceva.

— Nu mai pot ține seama de nimic. Mă pregătesc pentru o faptă care nu poate fi amânată. Imi voi pune în joc viața, în noaptea aceasta, ca să nu fiu nevoit să mă sbat în străinătate ca un cerșetor. N'avem nici un minut de pierdut.

O spaimă de nespus schimonosi obrazul doamnei Kölesi. Știa că nu-l putea reține decât cu un singur mijloc. Dacă i-ar desvălui că scrisorile de depozit se aflau la ea, dacă i-ar spune că vor avea bani și fără să mai fure planurile. Dar nu îndrăsnea să-i facă această mărturisire înainte de a ajunge împreună în străinătate.

Ii veni o idee salvatoare și strigă :

— Cum să plec din țară fără Anni, Iakab ? N'am primit încă nici o știre de la ea. Și fără pașapoarte, Iakab ?!

Cu ochii la ceas, Beke se cutremură enervat. Intr'o jumătate de ceas trebuia să fie înapoi la fabrică și să-și înceapă serviciul în mod regulat. Ce o găsise pe Anna, dece dădea înapoi tocmai în clipa hotărîtoare ? Iși stăpâni mânia și spuse nepăsător :

— Fără pașapoarte. Trecem granița la iugoslavi. Măine pe vremea asta, putem fi la Tito. Totul e pregătit. Ne vom da drept refugiați politici, drept titoiști. N'ai de ce să te temi, să ne vedem odată scăpați de pe meleagurile astea pline de primejdii.

— Dar fără Anni, Iakab ?

— Doar nu cumva știi ceva despre Anni ? — spuse el, încolțit de o bănuială și o strânse de braț.

— Sunt disperată tocmai pentru că nu știu nimic.

Doamna Kölesi abia își mai putea ascunde taina. Nu-i spusese nici odată răposatului ei soț când se ducea la medic să-și facă un avort. Dar de data aceasta, nu putea risca să plece însărcinată, la un drum atât de primejdios. Dacă vor fi prinși ? Să-i mai rămână și copilul pe cap ? Ce să facă la vârsta de patruzeci și cinci de ani cu un copil mic ? Să stea în închisoare cu un sugaci ? Gândul acesta o făcu să scoată aproape un țipăt de groază. Se agăță de brațul cumnatului ei.

— Trebuie să amânăm, Iakab. Sunt nevoită să mă duc la un medic. Măine. Nu pricep cum... am rămas însărcinată. Înțelegi, e îngrozitor !

— Lasă glumele ! exclamă Beke, pâlind. Se stăpâni însă îndată și continuă : — Vei intra într'un sanatoriu, după ce vom fi trecut granița. N'ai de ce să te îngrijorezi pentru un asemenea fleac, draga mea. Deși, la drept vorbind, puteai să fii mai atentă. — Și o privi bănuitor. — Nici nu pricep, o femeie cu atâta experiență, ca tine ! — Se uită la ceas și o dădu pe Anna la o parte. — Trebuie să plec repede. Ai grijă să împachetezi. Cel mai târziu la două noaptea voi fi aici. Pregătește-mi hainele. La gară și în tren până la Arad, nu ne cunoaștem.

Și plecă în fugă. Palidă, femeia făcu câțiva pași după el, împleticindu-se.

— Iakab, stai, Iakab...

Era gata să-i desvăluie că scrisorile de depozit se aflau la ea, dar Beke nu-i mai auzi strigătele slabe. Coborî în fugă tropăind cu bocancii grei pe scările de lemn, care trosneau. Alergă până la autobuz, gândindu-se, furios :

— ...O femeie stafidită ca asta, să mai aibă un copil ! Te pomești că a pus-o dinadins la cale ca să-mi rămână pe cap toată viața ! Ei, acum cu atât mai mult, trebuie s'o șterg...

Sosi la fabrică în ultima clipă. Portarul îl notă. Celălalt paznic de noapte își începuse rondul de-alungul curții. Il ajunse din urmă.

— Incotro faci înconjurul azi, Gál baci ?

— Mi-e tot una, — dădu Gál din mână și se uită spre cer. — Numai de n'ar ploua. Mă înțeapă băăturile de parcă aş merge pe cuie.

Beke îl făcu pe Gál să-și aleagă singur în noaptea aceea rondul la clădirile din fund ale fabricii. Rămaseră în paza lui turnătorie și clădirea direcțiunii. Faptul acesta prezenta o importanță vitală pentru el. Se gândea cu îngrijorare la proiectele închise în casa de fier a lui Bucsí. Casa de fier, cumpărată încă de pe vremea lui Géza Kőlesi, avea trei chei, dintre care numai două ajunseseră în posesia lui Bucsí, la naționalizare. A treia se afla de mult în buzunarul lui Beke. După moartea lui Géza Kőlesi, acesta luase toate cheile pe care le găsisese în sertarele biroului. Dar n'or fi schimbat oare broasca ?

Beke se temea ca nu cumva Bucsí să-și petreacă noaptea în birou, lucrând. Se liniști însă când văzu că nu era acolo. Încercă pe rând toate ușile din clădirea direcțiunii. Plecaseră și cei dela Partid. Cea din urmă își părăsi biroul domnișoarei telefonistă. Dela ea află că Bucsí și Felecan fuseseră chemați la comisia județeană da Partid.

Dar Beke nici nu se gândea să se apuce de ceva înainte de miezul nopții. Timpul trecea cu o încetineală care-i măcina nervii. Ploua ; cădea o ploaie din ce în ce mai deasă. Lămpile rare din curte răspândeau o lumină foarte slabă. Cea de deasupra intrării principale a clădirii direcțiunii o stinse chiar el. Clădirea se pierdu cu totul în întunericul nopții. Schimbul doi dela turnătorie pleca. Iar al treilea nu mai venea. La cuptoarele de maleabilizare moțăia un muncitor mai tânăr. Ciudat : după plecarea schimbului doi, tânărul acela trase ușa și puse zăvorul la ieșirea din dos. Faptul acesta i se păru suspect lui Beke. Un fior rece îi trecu dealungul spinării. De ce-or fi dispărut dela cuptoare tocmai cei doi cup-torari, pe care-i păcălise ?

Turburat, se oprea din când în când în întuneric. Nu era chip să scape de gândul acesta care-l frământa. Încerca să se liniștească. Câmpian era într'adevăr bolnav. Păcat... Vorba otrăvită prinsese repede la el. Dar, ca niciodată, se întorcea mereu și cerceta întunerecul. Oare nu se furișa nimeni după el ? Parcă l-ar urmări cineva...

Șovăi mult până ce-și luă cu el grenada de mână pe care o ținea ascunsă. Dacă totuși s'ar întâmpla ceva, o va arunca împotriva urmăritorilor săi. Revolverul nu i-ar fi de prea mult folos în bezna asta.

Enervarea îi ajunse la culme. Curtea cea lungă fu luminată pe neașteptate de două fascicule de lumină, care-l prinseră chiar în mijlocul lor. Era Bălănești care-și ducea spre garaj Fordul strălucind din pricina ploii. Nu cumva s'o fi întors Bucsi, ca să lucreze toată noaptea?

Beke se pitulă după colțul turnătoriei, ascultând cum se necăjește șoferul cu mașina și cum îi spunea portarului că Bucsi și ceilalți rămăseseră la județeană la o consfătuire care va ține până în zori. Venise un delegat al ministerului și ceruse să fie chemat și Bereczki.

Treptat, Beke se liniști. La ora unu după miezul nopții fabrica era cufundată într-o tăcere mormântală. Din sfert în sfert de ceas, la unul din colțurile clădirii uzinii se ivea silueta gârbovită a lui Gal baci, dispărând apoi imediat în noapte.

Beke îi urmări îndelung sgomotul pașilor care se pierdeau. Apoi își alese o cheie din legăturile aduse de acasă și uitându-se cu grijă împrejur, pătrunse prin intrarea principală a pavilionului direcțiunii. Biroul lui Bucsi se deschidea spre coridor. Apăsă pe butonul lămpii de buzunar și lumină scara, apoi trecu razele și prin colțuri. Din clipa aceasta, soarta îi era pecetluită. Câtă vreme se afla aci înăuntru, ceasul de control se oprea. Nu-l mai putea remonta cu dispozitivul de control instalat în peretele clădirii. Dimineața, când se va vedea aceasta, va fi tras la răspundere. Măine, dacă n'ar pleca de bună-voce, ar sbura din fabrică. Aici nu mai avea ce căuta, indiferent dacă reușea sau nu să pună mâna pe proiecte. Dar, de ce n'ar isbuti! Avea o cheie sigură pentru cassa de fier. Pe de altă parte, se încredințase singur văzând cum unul dintre desenatorii tehnici îi predase ieri lui Bucsi teancul galben cu desenele. Măine, în lipsa planurilor uzina va fi nevoită să-și reia munca dela început.

Nu izbuti atât de ușor să deschidă ușa lui Bucsi. Fu nevoit să lucreze cu un drug de fier. Când ușa cedă, lăsă să-i scape un oftat adânc depe buzele uscate.

Însfârșit se afla în birou. Dar își stinse lampa, îngrozit. I se păru că în colțul dinspre ușă era pitulat cineva. Scoase repede revolverul din buzunar. Inima aproape îi încetă să mai bată. Se hotărî să-și aprindă lampa de buzunar. Dacă va da peste cineva acolo, va trage, va trage până i se vor isprăvi gloanțele. Iar după aceea... după aceea nu-i păsa ce se va mai întâmpla.

Razele lanternei țintiră colțul. Dar acolo, nu se afla decât halatul de lucru al lui Bucsi, atârnat în cuer. Injură cu glas tare. Se odihni o clipă. Numai după aceea se furișă spre casa de fier. Își puse revolverul și grenada de mână alături pe dușumea, lanterna spre mâna stângă. Alese dintre cheile aduse cu el pe aceea a casei de fier. Nu vedea bine, dar nu îndrăsnea să ridice lanterna, căci fereastra lui Bucsi dădea tocmai spre curte. Numai cu greu putu să vâre bucata cea mică de metal în gaura cheii. Ușa grea de fier se deschise.

Dulapul era arhiplin de documente, dar, ceea ce căuta el, dosarul cu copertă galbenă, nu se zărea nicăieri. Incepu să scotocească turbat printre teancurile de acte, care alunecară pe dușumele, și se răvășiră. Hârtiile scăpate din strânsoare se risipiră în toate părțile. În dosul documentelor zări în cele din urmă un mic dulăpior de fier. Dar n'avea chee la el. Rămase încremenit, cu ochii țintă la această piedică neașteptată. Duse mâna să apuce fierul fin cu vârful subțire pe care și-l luase. Dar în clipa aceea, lanterna de buzunar începu să pâlească și apoi se stinse deodată. O strânse câțva timp în mână, îi țăcăni întrerupătorul, odată, de zece ori, de o sută de ori, dar nu se mai aprinse. O groază nebună îl cuprinse ca într'un vârtej.

Se ridică vrând să tragă lampa de birou cu abajur și s'o așeze înăuntru casei de fier. Merse pe dibuite prin întunec până la masă. Dar firul lămpii nu ajungea până la dulăpiorul de fier. Nu găsi altă priză, deși dibui zadarnic pereții dealungul și dealatul. Cotrobăia de colo până colo tot mai enervat. Nu îndrăs-

nea să aprindă lampa din tavan, ca să nu atragă atenția celui alt paznic de noapte. Pe întunec nu putea nici măcar face să dispară urnele, nefiind în stare să așeze la loc documentele împrăștiate peste tot. Dimineața, la ora cinci, îngrijitoarea va descoperi spargerea și îl vor căuta pe el din prima clipă. Cel puțin, dacă ar fi lăsat totul în ordine, ar fi putut să se urce liniștit în tren. Și-ar fi asigurat fuga. Orbecăi furios prin întunec în direcția unde bănuia că se afla casa de fier: dacă ar isbuti să pună la loc actele împrăștiate și să încue ușa de fier!

Piciorul i se împiedică însă de un obiect greu. Il isbi svârlindu-l încolo, dar în clipa aceea un fior de groază îl fulgeră:

— Sfântă Fecioară, grenada de mână! — dărdăi uluit, așteptând să explodeze dintr-o clipă în alta. Abia-și putu reveni, ca să-și salveze cel puțin viața. Orbit de spaimă, se isbi cu capul de marginea ușii. Se împletici până afară pe coridor și de-acolo în curte, ca un nebun. Din obișnuință luă drumul de fiecare noapte al rondului, privind însă mereu înapoi și așteptând ca bubuitura grenadei să spargă liniștea în care era cufundată fabrica. Merse poticnindu-se până la gard, ca să-l sară și să se salveze în noapte.

Dar bubuitura întârzia. Și nici nu se mai auzi. Beke putu să chibzuiască puțin mai liniștit. Ce să facă? Să fugă imediat, sau să plece abia dimineață? Acum, în locul groazei îl înăbușea furia rece a desnădejdei. Să plece așa, cu mâna goală, să nu ducă nimic cu el în străinătate? Să nu-și poată alege prietenii politici ca un om independent, ci să se înroleze ca un simplu oșier mercenar într-o legiune oarecare?! Să fie trimis poate în China sau în Vietnam?! Dar acum nu-i păsa de nimic. Nu voia decât un singur lucru: să fie nimiciți blestemății aceștia, ori unde s'ar putea. Să se răsbune pentru tot ce suferise el, pentru tot ce îndurase societatea din care făcea parte, bărbații distinși și femeile splendide cărora afuristiiăștia de comuniști le răpiseră, sau se pregăteau să le răpească, traiul strălucit de odinioară.

Nu, era cu neputință să mai rămână!... Poticnindu-se, se duse în spatele turnătoriei, până la gardul mâncat de ploii și agățându-se de scândurile ude leocă sări de cealaltă parte. Norii grei de ploaie atârnavă atât de jos, încât aproape îi atingeau cu capul. Sub picioarele lui, băltoacele improșcau noroiul. Inconjură întreaga așezare, ca nu cumva pe spațiul liber din fața fabricii să dea peste polițiști. Ajunse la terasamentul de cale ferată și înjurând, se gândea să aștepte aci primul tren și să-și ia lumea în cap, înainte de a se fi dat alarma și de a fi urmărit în toată țara.

Poate când va ajunge acasă, la vila Kölesi, va găsi poliția, care-l aștepta. Iși spunea însă că nimeni din fabrică nu știa că se mutase la familia Kölesi. Dacă-l vor căuta, se vor duce mai întâi la vechea lui locuință. Iar până ce vor afla unde s'a mutat — dacă vor afla, — puteau trece mai multe zile. Nu părea deloc probabil că-i vor afla noua adresă. Cui i-ar putea trece pînă în minte că paznicul de noapte se ascunde în locuința fostului proprietar al uzinii? Dacă ar avea răbdare, — se gândea el — ar putea să stea ascuns la Anna și luni întregi dearîndul.

Se opri încremenit. De ce o fi pomenit astă seară Anna de atâtea ori de fiica ei? Doar nu cumva cu știrea ei s'o fi ascuns Anni undeva luând și scrisorile de depozit? Poate că povestea aceea ridicolă cu sarcina nu era decât un pretext stupid? Cum să facă lumină în toate astea? Și ce dracu să mai creadă dacă Anna se va hotărî totuși să plece cu el? Să-i mărturisească oare înfrângerea suferită, să-i spună că uitase un lucru de nimic, anume să-și procure o baterie de rezervă pentru lanterna de buzunar?

Nu, nu-i va mărturisi această ușurință. Trebuia să-și păstreze prestigiul

față de ea, să-l socotească și de-aci înainte puternic, sigur de el. Nu trebuia să știe că acum se afla cu totul la discreția ei.

Trecură câteva ceasuri, până ce ajunse cu mari ocoluri în cartierul funcționăresc. Din colțul străzii cercetă multă vreme vila Kōlesi, înainte de a se hotărî să se întoarcă acasă. Când, în cele din urmă, intră, se crăpa de ziuă. Doamna Kōlesi îl întâmpină cu fața urâtă de cearcănele unei nopți de veghe, cu ochii plânși. Il aștepta dela miezul nopții, îmbrăcată, gata de drum. În mijlocul odăii se aflau trei valize.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Iakab, ce s'a întâmplat? Incepusem să cred că ai pățit ceva. Ți dai seama, prin ce am trecut?

— Da — răspunse el istovit. — Da, pentru că eu am trecut dela început până la sfârșit prin ceea ce tu ai trăit numai în închipuire.

— Și ai isbutit, Iakab?

Beke se duse la fereastră și cercetă strada care începuse să se lumineze; o lăsă pe Anna să se frământă un timp.

— Plecăm cu acceleratul de zece. Spune drept, nu știi nimic de fiica ta? — se întoarse el deodată privind-o drept în ochi. — Ai putea să-i telegrafiezi să ne iasă înainte.

De data aceasta, ea fu aceea care întârzie cu răspunsul. Nu știa cum să-i interpreteze purtarea. Până la urmă, nu se putu hotărî decât pe jumătate:

— Nu, nu știu nimic — și adăugă repede: — Și nici dacă aș ști, n'aș îndrăzni s'o expun unei primejdii atât de mari.

Beke privi hoștește spre valizele încărcate, gândind: dar dacă scrisorile de depozit ar fi acolo? Ah, în cazul acesta... Și de ce n'ar putea fi? Femeile sunt în stare de orice infamie... Nu rosti cu glas tare decât atât:

— Ai dreptate... în doi, putem să ne mișcăm mai ușor. Nici nu-i nevoie de trei valize. De îndată ce vom trece granița, vom găsi tot ce ne trebuie. Scoate ce nu e strict necesar, să nu luăm decât lucrurile cele mai prețioase.

Femeea îl iscodi:

— De ce m'ai lăsat să aștept atât? Ai reușit cu adevărat?

— De ce n'aș fi reușit? Parșivul ăla de Buci a stat la birou până în zori. Credeam că n'o să se miște de acolo până dimineața.

— Arată-mi și mie lucrurile pentru care ai riscat atât de mult.

— N'are nici un rost să ți le arăt. Le-am și predat lui Bejan. N'am vrut să le aduc acasă, ca nu cumva să fie găsite aici, dacă s'ar întâmpla ceva...

Doamna Kōlesi se dădu îngrozită înapoi. Aruncă o privire îngrijorată spre valiza cea mai mică.

— Ar fi cu putință?

— Acum nu. Dacă până acum nu s'a întâmplat nimic, ne aیلăm în siguranță. Mă temeam să nu fiu urmărit. Dar n'am văzut pe nimeni. Iar cei dela fabrică nici nu bănuiesc că paznicul lor de noapte dispăru, se ascunde de luni de zile în vila Kōlesi. Imi voi pune unul din costumele mai vechi ale lui Géza. Până atunci, tu du-te la gară și ia bilete pentru accelerat. Trenul pleacă peste o oră și jumătate. Biletul trebuie să-l scoți tu, n'are nici un rost să căscăm gura pe peron până la plecarea trenului. Fii prevăzătoare și întoarce-te îndată. Sosim în ultimul moment și ne urcăm imediat în tren.

Doamna Kōlesi șovăia. Arunca spre valiza cea mică priviri tot mai îngrijorate. Vasăzică, trebuia să-i dea totul pe mână și să înfrunte această aventură legată de atâtea încercări? Ii cunoștea planurile, dorea din toată inima să și le înfăptuiască. Ce putea fi mai frumos, decât să se întoarcă în țara asta cu forțe puternic înarmate și să vadă spânzurată toată mojmicea? Dar nu erau decât visuri, nădejdi, dorințe arzătoare. Realitatea adevărată o reprezentau vila aceasta cu tot ce cuprindea, cu mobile și covoare scumpe, bijuteriile ei, pământul lui

Géza, rubedeniile înstărite dela țară... O, dacă ar putea să stea și să aștepte aici sfârșitul stăpânirii comuniștilor! Aventurându-se pe calea aceasta nesigură, risca să piardă totul... Și, ceea ce era mai îngrozitor decât toate, se încredințase definitiv că era într'adevăr însărcinată. Azi noapte, pe când îl aștepta pe Iakab, ațipise de câteva ori și visase. Alăpta în vis un sugaci... Era semnul cel mai neîn-doelnic pentru ea. De câte ori rămânea însărcinată, avea acelaș vis.

Gândul acesta o împovăra. Nu îndrăsnea, nu mai putea să se miște.

Beke îi văzu șovăirea. îi prinsese și privirile aruncate spre valiza cea mică. Era acum aproape sigur că scrisorile de depozit erau ascunse la ea. Il cuprinsese mânia. Cum fusese în stare să-l amăgească atâtea vreme, să-l expună la atâtea primejdii. Oh, dacă ar putea să pună acum mâna pe hârtiile acelea de valoare! Ar fi vrut s'o știe mai repede. Pierzându-și stăpânirea de sine, se răsti la ea:

— N'ai auzit ce te-am rugat?! Dacă mai zăbovești mult, s'ar putea să dăm amândoi de bucluc.

Anna se retrase, împleticindu-se:

— Dacă-mi vorbești astfel, îmi pieri tot curajul. Cum să te urmez, dacă ai și început...

— Ce am și început? — izbucni el, dar văzând că pe Anna o podideau lacrimile, își înfrână pornirea și încercă s'o liniștească. — Înțelege-mă. Nu-ți poți închipui ce a trebuit să înduri azi noapte și în ultimele luni. Iar acum, când în sfârșit putem scăpa din iadul ăsta, vrei să se prăbușească totul, pentru câteva minute de întârziere!? Înțelege, Anna, acum vom putea ajunge în străinătate, fără a fi nevoiți să ne bizuim numai pe solda americanilor. Și pe deasupra, mai suntem și eroi. Am luptat în iadul ăsta. Vom putea să le aruncăm în față celor care au șters-o de aici din timp, că noi am luptat. Inchipue-ți, Anna. Dacă isbutim să ne ridicăm din nou, mai pot juca un rol însemnat aici, un rol de frunte, pot să ajung ministru de război, ...sau să capăt portofoliul internelor... Și știi ce mi-a trecut prin minte, în noaptea asta, pe când mă chinuiam în așteptarea aceea care-mi măcina nervii? De ce nu am putea păstra copilul nostru? De ce să n'am și eu un copil voinic să sfarmi pietrele cu el? Suntem amândoi oameni frumoși, de soi.

Fața veștejită a femeii se acoperi de o roșeață vie ca sângele. Ochii îi străluciră. Niciodată nu-i vorbise Iakab astfel. I se muia ră picioarele și căzu la pieptul lui, mai caldă decât ori când, izbucnind în hohote de plâns.

— Iartă-mă. Înțelege-mă și tu, căci, în tot pustiul acesta, nu te am decât pe tine...

— Ei, hai, du-te acum. Eu nu mai pot să mă arăt prin oraș. Du-te la gară, până atunci o să mă schimb. Călătoria noastră va fi o călătorie de nuntă, Anna. Ne vor invidia toți, când vor vedea cât de fericiți suntem...

Ea se îmbătă ascultându-i vorbele. Se desprinsese ascultătoare dela pieptul lui și-și puse în grabă pardesiul. Își șterse lacrimile de pe obra: și își trecu puful de pudră peste toată fața. Mișcările îi deveniră hotărâte. În ochii ei strălucea o lumină victorioasă. Porni cu un mers sprinten și privind încă odată înapoi, făcu un semn încurajator spre Iakab, care începuse să-și arunce de pe el nesuferitul costum de paznic de noapte. Scoase repede din dulapul de haine cel mai bun costum al răposatului Géza.

Doamna Kőlesi străbătu aproape alergând strada plină de noroi, în timp ce se lumina de ziuă.

Iakab, pe jumătate îmbrăcat, o pândi de după perdeaua ferestrei.

Paznicul de noapte se schimbă la față, redevenind pentru totdeauna căpitănelul Iakab Szentgerliczey. Își schimbă hainele nespus de repede. Costumul lui Géza îi era puțin prea larg și prea scurt, dar această împrejurare îi era prielnică.

Ii dădea un aer neîngrijit. Nici nu se încheie la toți nasturii. Se aruncă asupra valizei mici. Era încuiată cu cheia, dar nu rămase nici o clipă la îndoială. Spurse pur și simplu încuetoarele cu vârful vâtraiului. Răsturnă tot ce era în valiză. Bijuteriile, rânduie frumos ca într'un culcuș printre batiste, mănuși parfumate și alte articole de toaletă feminină, se revărsară pe covor, dar acum nu-l interesa decât hârtiile. Și, când printre actele doamnei Kölesi zări pe-o hârtie subțire, satinată, numele tipărit al unei firme elvețiene, fu cât pe aci să scoată un țipăt de bucurie. Citi cu nesat textul în limba franceză și, lericit, începu să înjure cu glas tare.

— Oh, ce dobitoc am fost! Cum de nu mi-am dat seama până acum?...

Svârli repede bijuteriile în geamantanul său. Iar scrisoarea de depozit și-o puse în portmoneu. Dintre bijuterii luă în grabă un ceas de aur cu o lucrătură fină și-l vârî în buzunar. Impinse sub rufele sale inelele de aur, brățările și celelalte amintiri. Se gândi că prețuiău toate la un loc cel puțin o jumătate de milion.

În graba care-l cuprinse, uită de orice prudență. Snulse din dulap paltonul lui Géza. Bara de lemn pe care erau agățate hainele se rupse. Umerașii căzură cu sgomot pe parchet. Își luă valiza și coborî treptele în goană. Tropăitul îl făcu să-și dea seama că își păstrase bocancii de paznic de noapte, dar nu se mai întoarse. Nu mai avea decât o singură dorință, să iasă cât mai repede din casă, să străbată în fugă strada, să ajungă la cea mai apropiată stație de taxi-uri și să părăsească orașul, ocolind drumul pe care urma să se întoarcă Anna, după ce va fi cumpărat biletele. Nu-i mai păsa de soarta ei. N'avea decât să piară mizerabila aceea care îl prostise atâta vreme.

Mihály Bereczki își recăpătă încetul cu încetul liniștea, în câteva zile după ședința plenară care fusese atât de agitată. Ii reveni pofta de mâncare și odată cu ea, culoarea din obraji. Din clipa în care calomniile aduse lui Fucsi fuseseră înlăturate, uitase aproape că luase și el parte la răspândirea lor. Din când în când, îl mai cuprindea un sentiment tainic de rușine. Dar în ședința plenară pe fabrică nimeni nu-l trăsese la răspundere. E adevărat, simțise în tot timpul ședinței privirea lui Felecan ațintită asupra sa. Când Bucsii fusese criticat, muncitorii mai vârstnici se așteptaseră fără îndoială să-și spună și el cuvântul. Le întâlnise de mai multe ori privirile întrebătoare. Păstrase însă tăcerea. Nu voise să ia poziție nici pentru, nici împotriva lui Bucsii. În primul rând ar fi trebuit să se învinuiască singur, pentru că se lăsase amăgit de paznicul de noapte. Deși, poate că și acesta fusese înșelat de alții. Se arătase atât de laș, încât n'ar fi putut avea curajul să scorească singur toate calomniile împotriva lui Bucsii. În primele zile după ședință, avu impresia că lucrurile se potoleau. „Pripeala” lui era dată uitării. Da, așa își denumise el atitudinea: totul nu fusese decât o pripeală. Nici ceilalți nu i-o luaseră în serios. Și totuși nu putea fi pe deplin liniștit. Își dădu seama în ziua de 7 Noembrie că tot mai fierbea ceva în jurul lui. Numele nici nu-i fusese pomenit la ședința festivă. Și nici la gazeta de perete nu-l citaseră ca inovator. Dar, se grăbi să găsească o explicație și în această privință: inovația lui nu era încă pusă la punct. Desigur, îi va apare numele și în presa de Partid, după ce noul său procedeu pentru presiunea hidraulică va fi deplin verificat.

Ura sa ascunsă nu se potoli însă. O simțea mai ales când îl întâlnea pe Bucsii sau pe Felecan și aceștia nu-i răspundeau la salut decât cu o strângere de mână silită. Până și Páll Iános, secretarul Comitetului de întreprindere, se arăta foarte rece cu el. Iar Seres, abia dacă-și ridica un deget până la șapcă. Ce i-o fi găsit pe toți?

În dimineața zilei de zece Noembrie, Bereczki se lămuri.

Bucsi îl chemă la el în birou. Intră fără să bănuiască nimic. Dădu peste un spectacol uluitor. Bucsi, Felecan și Páll Iános stăteau în jurul mesei de scris și priveau toți cu ochii holbați în aceeași direcție. Dușumelele biroului erau pline de actele împrăștiate pretutindeni. În toată odaia se vedeau urme de pași murdari de noroi. Casa de fier, larg deschisă. În colțul dinspre ușă, o grenadă de mână, mai încolo un revolver, iar pe un raft al casei de fier, o lanternă de buzunar.

— Ce înseamnă asta? — întrebă Bereczki pălind, fiindcă ceilalți se uitau atât de ciudat la el, de parcă dintre toți, ar fi fost singurul care știa ce se petrecuse în birou.

— Vezi prea bine — zise foarte rece Felecan, — spargere și încercare de furt! Iar dacă ținem seama și de grenada de mână, mai poate fi și altceva...

István Seres intră gâfâind în birou și îi raportă lui Bucsi:

— Tovarășe Bucsi, Beke György nu e de găsit nicăiri. Nici portarul nu l-a văzut ieșind din fabrică.

Pe Bereczki îl trecu un fior prin tot trupul și parcă-i plezni ceva într'un colț al creierului. Biroul începu să se învârtască cu el. Când își reveni, era ud learcă. Chipuri cunoscute stăteau aplecate asupra lui, iar o palmă aspră îl freca în dreptul inimii. Îl fulgeră un gând: ce vor crede aceștia despre el? Ar fi în stare să-l ia drept complicele lui Beke György. Căci doar... Biroul se mai învârti odată cu el, iar când lumea se luminează pentru a doua oară în jurul lui, se afla în automobilul fabricii care gonia prin oraș. Iar lângă el stătea Páll Iános...

— Unde mă duceți? — întrebă Bereczki înspăimântat.

— Acasă, — răspunse rece lăcătușul-monteur.

Între timp, svonul spargerii se răspândi în toată uzina metalurgică. Femeia de serviciu, care făcuse curat în birou, dădu tuturor de știre, spunând: — Nemernicul voia să pună mâna pe planuri...

Oamenii din fabrică își opriră câteva clipe lucrul, indignați. Felecan și Bucsi se duseră printre muncitori și-i liniștiră.

Toată ziua trecu într'o muncă febrilă, agitată. Muncitorii discutau cazul lui Bereczki și al paznicului de noapte dispărut. Unul își aminti că îl văzuse pe Bereczki acum vreo câteva săptămâni intrând împreună cu Beke György în cancelaria Comitetului de întreprindere, unde rămăseseră multă vreme de vorbă.

Bucsi îi dojeni pe aceia care încercau să trezească asemenea bănuieli. Așa, ar însemna să poată fi socotit drept complice al lui Beke, oricine stătuse de vorbă cu el.

Din jumătate în jumătate de ceas, Felecan se întorcea în biroul său și cerea un număr de telefon, întrebând agitat:

— Ați dat de el?

Răspunsul laconic era mereu acelaș: — Încă nu. — De dimineață nu prima decât acest răspuns. Și de multă vreme, ardea de nerăbdare.

Seara îi prinse tot în fabrică. Pe Bucsi în biroul său, iar pe Felecan la sediul Partidului. Lampa de birou își arunca lumina asupra „Scântei” din ziua aceea. Capul lui Felecan rămânea în umbră. Citise și recitise dela un capăt la altul articolul de fond, și l-ar mai fi citit și pentru a treia oară, dar nu mai mergea. Nu-i mai erau gândurile la lectură. Aștepta, aștepta mereu ceva. Ceva care întârzia însă. Se făcuse aproape miezul nopții și tot mai întârzia. Apoi, deodată, telefonul începu să sune, ascuțit, victorios. Felecan sări în picioare cu atâta avânt încât răsturnă scaunul; ridică receptorul. Schimbă câteva vorbe cu cel care-l chemase, apoi dădu fuga la Bucsi. Iar de acolo porni împreună cu el la Seres, în turnătorie. Fețele le străluceau de bucurie.

În acelaș timp, două automobile străbăteau în goană, strada principală a orașului. Amândouă se abătură spre stînga și se îndreptară spre Teatrul Național. Se opriră brusc pe una din străzile în pantă ale cartierului funcționăresc, în

fața vilei Kőlesi. Din automobil săriră din dreapta și din stânga câțiva bărbați cu mișcări sprintene. Unul dintre ei întinse mâna spre interiorul mașinii și, luându-l de braț, ajută unui individ cu mâinile în cătușe, să coboare pe trotuar. Iar un altul scoase o valiză de mărime mijlocie și îi spuse prizonierului:

— Ani sosit, domnule căpitan Szentgerliczey, — și arată spre poarta dată de perete. — Vă rog, intrați, stimata doamnă vă așteaptă nerăbdătoare, să vă urmați împreună, călătoria.

Beke, adică de aci înainte Szentgerliczey, se dădu puțin înapoi. De când fusese prins îl frământa neconținut gândul dacă nu cumva doamna Kőlesi îl trădase. Acum, deveni aproape sigur și bombăni înjurând:

— Blestemată muiere...

Între timp, urcând treptele care trosneau, ajunseră în apartamentul de sus. Intrară în odaia folosită ca sufragerie. Toate lămpile erau aprinse. Doamna Kőlesi ședea palidă pe un scaun aflat într'un colț al încăperii. În celelalte două colțuri, câte-un polițist, cu pușca automată pe genunchi. La masă, un bărbat slab, cu ochii sclipitori, scria. Beke vedea abia acum, chipul acelor care îl prinseseră. „Numai mutre proletare“, — își spuse el. Doamna Kőlesi își ținea cu încăpățănare ochii stinși ațintiți în pământ. Nu și-i ridică nici când îi auzi intrând. Nu pricepea nimic. Când se înapoiasă dimineața, găsisse acasă poliția. De-atunci ședea pe scaunul din colț. Unul dintre cei care-o păzeau, îi spuse.

— Salută-l pe domnul Iakab, cucoană.

Doamna Kőlesi se cutremură, dar nu voi nici de data aceasta să-și ridice capul.

— Pentru noi e tot una — urmă acelaș glas. Apoi omul făcu un semn către polițiști. — Deschideți valiza domnului căpitan. Valiza aceasta e a dumneavoastră, nu-i așa? — mai spuse întorcându-se către deținut.

Din cele văzute, Beke își dădu treptat seama că doamna Kőlesi era deținută ca și el. Pe semne ea nu știa încă nimic despre dispariția bijuteriilor și a hârtiilor de valoare. Acum va fi demascat chiar în fața ei. Se înroși. Dar n'avea ce face. Recunoscu dând din cap și Anna îl văzu.

Răsturnară la picioarele ei tot ce era în valiza lui Beke. Apărură bijuteriile, perlele, inelele, broșele, brățările, ceasurile-brățară și în cele din urmă, din buzunar, și scrisoarea de depozit.

— De unde ați luat bijuteriile astea de femeie? — îl întrebă cel care conducea ancheta. — Și cu scrisoarea asta de depozit ce e?

Beke își lăsă capul în jos, iar Anna și-l ridică. Buzele ei palide se crispară. În primul moment, nu-și dădu seama cum ajunseseră bijuteriile ei în valiza lui Iakab. Dar fața îi păli, pierzându-și tot mai mult culoarea. Se cutremură toată sub hohotele de plâns în care izbucni.

— Vasăzică fleacurile astea sunt ale stimatei doamne. Am înțeles. Prin urmare, ați fost jefuită de domnul căpitan.

— Dar ei nu m'au jefuit pe mine?! — horecăi deținutul. — Tot ce aveau mai mult decât mine, îmi furaseră din ce era al meu.

— Vă înșelați, domnule căpitan, toate astea au fost furate dela muncitori.

Puseră totul la loc în valiză. Făcură inventarul conținutului și al lucrurilor aflate în casă. Doamna Kőlesi se lupta cu plânsul, mușcându-și buzele și îi arunca lui Iakab priviri sălbatice. Chinul o sbuciuma, sfâșiindu-i parcă toate măruntaele. Să aibe un copil, un copil dela monstrul acesta, un copil în temniță, la vârsta de patruzeci și cinci de ani, în împrejurări atât de îngrozitoare! În vremurile bune, când avusese trei servitoare nu voise cu nici un chip să mai aibe un al doilea copil, cu toate îndemnurile și aluziile fățarnice ale călugărițelor și ale popilor, cu toate că știa cât de mult își dorise bietul Géza un băiat... Acum îl va avea, fără nici o putință de scăpare. Ii venea să înnebunească la gândul acesta. Tot ce-i trecuse prin

minte în legătură cu această descindere, se contopea acum în această temere îngrozitoare. Cum era cu puțință să-i fi căzut o asemenea năpastă pe cap?

— Să mergem, — le făcu semn bărbatul, care dăduse și până acum dispozițiile.

În stradă așteptau de data aceasta trei automobile. Două pentru deținuți. Al treilea pentru valizele și documentele ridicate drept corpuri delict. Lângă Szentgerliczey se aflau tot aceia care-l însoțiseră și până atunci. Il țineau strâns de braț, nu pentru că s'ar fi temut să nu fugă, ci numai ca să preîntâmpine vreun act de nebușie din partea lui.

Szentgerliczey își aminti de vremurile când comuniștii sau țăranii răsculați erau aduși în fața lui, iar mai apoi partizanii, în Ucraina Sovietică. Și i se iviră în fața ochilor trupurile lor torturate, brațele smulse din încheieturi, piepturile lor arse cu fierul înroșit! De câte ori nu i se întâmplase să nu le mai poată spânzura decât leșurile, cu tabla de gât, fără să le fi stors nicio destăinuire...

Începu să tremure. Oare tot așa va fi interogat și el? Sau poate și mai groaznic. I se va plăti acuma totul însutit! Ii venea să urle de spaima care-l cuprindea. Dacă ar fi putut, ar fi sugrumat-o acum pe doamna Kőlesi. Numai ea era vinovată. Dacă n'ar fi ascuns scrisoarea de depozit, dacă nu l-ar fi lăsat să se chinuiască degeaba timp de jumătate de an, dacă ar fi primit, mizerabilă, să fugă la timp în străinătate cu hârtia aceea prețioasă, n'ar mai fi ajuns aci! S'ar fi aflat acum în siguranță și ar fi putut lucra, liniștit, pentru prăbușirea āstora. Dar așa? Așa, ce se va mai întâmpla? Ar fi vrut să explodeze automobilul cu ei, să se isbească de ceva și să-i strivească, să nu mai rămână decât praf și pulbere din ei. Automobilul însă străbătea pe nesimțite străzile liniștite. Orașul dormea învăluit în întuneric. Când coborîră, habar n'avea unde, în care parte a orașului se afla.

Il conduseră întâi pe el, apoi pe doamna Kőlesi într-o sală largă, cu o lumină vie. Credea că va începe imediat să-l tortureze, așa cum începea el mai întâi cu metode ușoare, blânde apoi cu altele, tot mai crude, mai sălbătice.

Dar de îndată ce-l aduseră în fața unui birou, îi scoaseră cătușele dela mâini. La birou se afla bărbatul acela uscățiv, cu fața rasă, care condusesese și până atunci urmărirea. Lui Szentgerliczey îi tremurau picioarele. Se gândea disperat la femeia aceea, în patul căreia se tăvălise și care va naște un copil al lui. Da, Anna nu-l va trăda, nu va face nici o mărturisire împotriva lui. Oricum, i se dăruise, trăiseră împreună. Dacă nu va mărturisi nimic, s'ar mai putea să scape.

Pe doamna Kőlesi însă o înăbușea o spaimă nebușă. Fură nevoiți s'o ridice de vreo două ori ca s'o pună pe picioare. Era atât de istovită, încât cădea mereu în genunchi și-i ruga: va mărturisi totul, va spune tot ce știa despre Szentgerliczey, dacă-i vor îndeplini o singură dorință. S'o ducă la un medic, s'o scape de viitorul ei copil, pe care-l simțea ca pe o lepră în pânțec. Făcu toate mărturisirile urlând. Desvălui toată murdăria primei nopți petrecute cu el și a celor următoare. Il făcu pe cumnatul ei hoț, aventurier. Iși calomnie până și soțul răposat, spunând că-i măcinașe tinerețea. Căzu apoi iar în genunchi în fața biroului unde stătea bărbatul uscățiv care conducea cercetările și urlă înnebunită: •

— Duceți-mă la un medic!

Față de mărturisirea deplină a femeii chinuite de spaimă, încercările cumnatului ei de a nega se arătară zadarnice. Nici măcar nu mai fu nevoie să i se adreseze vreo vorbă răstită.

Avocatul fu trezit din somn, după miezul nopții, de Rieder, fostul cămătar care locuia peste drum de vila Kőlesi.

Acesta îi telefonă, spunându-i că zărise prin rulourile lăsate la ferestre, câteva automobile staționând în fața vilei Kőlesi. Apoi, văzuse cum doamna

Kölesi fusese ridicată împreună cu un bărbat, care avea cătuşe la mâini. Bejan îi ceru nevستی-si să-i facă imediat bagajul şi dispăru de acasă. Se ascunse, până în zori, în casa unui fost bancher care locuia în centru. Încă în timpul nopţii, chemă de acolo, la telefon câteva numere, spunând doar atât: „Prietenul nostru s'a îmbolnăvit. Masa de duminică se amână. Simpaticul nostru oaspete e rugat să nu mai vină...”

— Mă retrag la ţară, — îi spuse bancherului care clipea speriat. — Să-i vedem să pună mâna pe mine acolo, dacă sunt în stare. De-acî înainte, numai bizuindu-ne pe sat mai putem avea o nădejde...

Şi cu unul din primele autobuze care plecau din oraş isbui să fugă neobservat.

Dimineaţa, când funcţionarii Securităţii îl căutară acasă, nu-i mai găsiră urma. Doamna Kölesi mărturisise că scrisorile anonime răspândite în fabrică fuseseră întocmite de Bejan. Locuinţa avocatului fu pusă sub observaţie, dar zile de-a rândul nimeni nu-l vizită; doar iepurii de angora îi fură furaţi într'o noapte ploioasă.

Era firesc să nu-l mai viziteze nimeni. Dela Rieder, fostul cămătar şi dela bancherul care-l găzduise pe Bejan în ultima noapte, vestea se răspândi pe şoptite printre marii burghezi ai oraşului. Astfel ajunse şi la urechile ramolitului acela de Tamás Telegdy care aştepta cu nerăbdare ospăţul de duminică. Tocmai se pregătea să se ducă la avocat, să-i arate soţiei acestuia cum trebuia gătit iepurele marinat, după o reţetă pe care numai el o cunoştea. S'ar fi putut alege şi el cu o mâncare bună, din belşug.

Dar, pe stradă, îl întâlni pe lunganul de Rieder şi află dela el despre arestarea Doamnei Kölesi şi despre punerea sub urmărire a avocatului.

Îl cunoştea bine pe cămătar. Se dusese de atâtea ori la el, de când îi fuseseră expropriate proprietăţile silvice, ca să-i ceară bani cu împrumut. Putea să aibă încredere în vorba lui. Şi tocmai deaceia se grăbi să plece repede, chiar fără să mai şchiopăteze. Nu se simţea bine. Îşi aminti de întâlnirile dela doamna Kölesi, de aventuroasele combinaţii politice ale lui Bejan şi de procesul plănuît în legătură cu uzina metalurgică...

— Oho! — mormăi singur Tomi băci — te pomeneşti că ăştia mă bagă şi pe mine în bucluc. S'ar putea s'o amestece şi pe Tanti Karola, căci şi ea avut de-a face cu Bejan. Şi chiar dacă n'ar fi nicio primejdie, tot face s'o mai speriu puţin. O ştire ca asta e destul de importantă ca să merite o masă.

O găsi însă pe bătrâna contesă în toane rele. Nici nu putu s'o vadă numai-decât.

— E cu duhovnicul ei, fratele Iozsef, — îi şopti servitoarea cea surdă. Din cealaltă odaie se auzea cum se ciorovăiau.

— Până când o să mai rabde Dumnezeu una ca asta? — striga bătrâna agresivă.

— Răbdarea Domnului este nemărginită — se auzi glasul cuvios al preotului.

— Dar nu şi a mea — ţipa bătrâna. — Oficiul de închiriere mi-a luat ieri două odăi. Nu mi-a lăsat decât una pentru mine şi alta pentru servitoare. Unde să-mi ţin micuţii? Nu mai e de trăit!

Tomi băci ştia că „micuţii” erau căţeluşii puturoşi ai bătrânei. Dar n'avu vreme să chibzuiască asupra acestei nedreptăţi, pentru că o vorbă a preotului o făcu pe tanti Karola să isbucnească din nou.

— E adevărat, — strigă ea — abia m'am spovedit adineauri, totuşi e revoltător! Mi-au luat moşiile, m'au dat afară din palatul meu, iar acum îmi mai vin pe cap şi în reşedinţa mea de vară?! Până unde 'o să se mai întindă?! De ce-i rabdă Dumnezeu? De ce-i lasă să înainteze în China? Dar Tito ăla ce mai

așteaptă ? Cât l-au mai ridicat și pe ăsta în slăvi, astă-vară ! Nu, lasă-mă să vorbesc, să nu-mi spui iar că răbdarea Domnului e nemărginită. Lui îi vine ușor, dar eu n'o să trăesc cât lumea. N'am decât o singură viață de trăit. Și dacă mai ține mult așa, o să ajung la disperare. Eu nu mai cred nici în Truman, nici în Tito al dumatiale. Și am început să mă îndoiesc până și de sinceritatea papei... Vreți oare să ajung să nu mai cred nici în Dumnezeu ?...

Curând după 'aceea, fratele Iozsef plecă. Părea scandalizat, în timp ce bătrâna servitoare îl conducea spre ieșire. Ii făcu semn lui Telegdy că poate intra. Tomi băci deschise plictisit ușa. Bănuia că nici aici, nu prea era nădejde de o masă bună. Iar priveliștea care i se arătă în fața ochilor în odaie fu și mai puțin încurajatoare. Tanti Karola era încă în pat. În jurul căminului cu vatra boltită se mai vedeau resturi de hârtii arse. În odaie duhnea mirosul de câine. O atmosferă apăsătoare, posomorită. Ploaia bătea în ferestre.

— Ce-i ? — se răsti la el bătrâna, fără să-i întindă mâna să i-o sărute.
— Ce te-a apucat să dai buzna așa, peste om ?

— Îți aduc vești importante, — morimăi Tomi băci fără prea mult avânt.

— Știu eu ce te-a făcut să vii chiar la vremea mesei. Dar azi postesc. Încercă mai bine în altă parte. Și de altfel, de ce-ți mai pierzi vremea pe-aici ? Ar fi timpul să-ți vezi de drum.

— Nu mă'ndur să renunț la plăcerea de a sta de vorbă cu mătușa noastră, — încercă Tomi băci s'o lingusească precum îi era obiceiul. Dar bătrâna îi tăie vorba, cobind :

— Dacă vrei să-ți meargă bine, ia primul tren și pleacă de aici.

Tomi băci, ca și cum aceste cuvinte ar fi însemnat un îndemn să mai rămână, se cufundă în fotoliul aflat în fața căminului. Avea de gând să-i arate că nu venise pentru o mâncare de pomană.

— Să mă grăbesc tocmai acum, — întrebă silindu-se să-și facă glasul cât mai convingător, — când mă aflu în posesia unor știri absolut sigure ?

— Las' c'o s'o iei numaidecât la fugă, când o să le-auzi pe-ale mele.

Groful tresări :

— Doar nu m'or fi chemând țăranii, să-mi reiau moșia ? — întrebă el vrând să fie spiritual.

— Ba chiar ei, dar ca să-ți pună ștreangul de gât și să te spânzure de copacii din parc.

De sub plapumă nu i se zărea bătrânei decât capul care i se pierdea și el sub o basma. Bolea de vre-o câteva săptămâni. Fața-i slăbită, trasă, semăna cu a unei mumii. Ce-o fi pățit de era atât de sarcastică ?

Tomi băci urmă, oftând :

— Precum văd Tanti Karola a noastră și-a schimbat cu totul părerile. Așadar țăranii nu se mai revoltă pentru că li s'au etatizat școlile confesionale, deși episcopul a străbătut tot Ciucul călare pe un cal alb. Și tot degeaba să fi scris el și pastoralele ? Ce-ți fac popii, au amuțit de frică ? O să vezi, că, rând pe rând, popii catolici o să-și dea binecuvântarea comunismului.

Bătrâna își ținea ochii închiși. Fierbea de mânie. De când plecase fratele Jozsef, avea o poftă 'nebună să ucidă pe cineva. Mai ales pe prăpăditul ăsta de grof, un coate-goale mincinos, care se târăște de colo până colo, ca o ploșniță. Și mai îndrăznește să aibă și păreri. Nu lăsa să-i scape nici un prilej fără să-i atace pe popii ei. Ce-i puteau oferi aceștia ? De Dumnezeu n'avea nevoie. Se aștepta ca să-i redea moșiile, cu predicile lor. Dar nu mai rămăseseră pe aici decât vreo câțiva corbi croncănitori. Avusese un preot mai tânăr, dar plecase în Apus, de unde aștepta să vadă cine le va reda tâlhărește moșiile. Niciodată ca acum, nu-și dăduse atât de mult seama de neputința clasei ei. Măine, poimăine, se va muta în cele două camere vecine un lăcătuș oarecare cu toată familia. Iar măgarul

ăsta bătrân stătea aci în fața ei și vorbea fără nici un rost. Iși ridică plină de ură pleoapele sbârcite :

— La urma urmelor, de ce mai trăiești pe lumea asta ?

Din aceste isbucniri tot mai vehemente, Tomi băci simțea că îl păștea o primejdie. Se întâmplase desigur ceva care o înăcrise pe bătrâna mătușe. Dacă ar ști ce anume, ar putea cel puțin s'o consoleze. I-ar părea rău să i se închidă și porțile acestei case. Aici, chiar dacă nu prea era poftit la masă, putea totuși să mai vină câteodată iarna, să se încălzească. Ciudat, era nevoit acum să țină seama de schimbarea anotimpurilor și din acest punct de vedere. Afară ploua ; numai de n'ar începe să ningă. Ieri, Tomi băci descoperise, pentru întâia oară în viața lui, că pingecele pantofilor au obiceiul să se găurească. Și tocmai acum s'a nimerit mătușa să-l pocnească deadreptul cu asemenea întrebări : „de ce mai trăiești pe lumea asta ?” Ar fi trebuit să-i dea un răspuns foarte ingenios și spiritual ca să aducă pe nesimțite vorba despre altceva, poate despre cățeluși, favoriții mătușii, despre care ei îi făcea întotdeauna plăcere să discute. Data trecută, de pildă, puricaseră împreună lighioanele astea puturoase.

— N'ai auzit ? — îl trezi tanti Karola din visările lui.

— Ba da. Spuneai că, la urma urmelor, de ce mai trăiesc pe lumea asta. Parcă așa mi-ai spus. Ei, o asemenea întrebare numai mătușica e în stare s'o pună. E o întrebare foarte adâncă, dar n'am stat niciodată să chibzuesc asupra ei. Uite, poate că în clipa asta mai trăiesc tocmai ca să te ajut să-ți trecă de urât. Situația noastră nu e chiar atât de proastă, excelență. Dacă îți aduci aminte, data trecută ți-am vorbit despre șefii muncitorilor și despre nemulțumirile gloatei, — înghiți în sec, ca să-și innăbușe chiorăitul stomacului, și în acelaș timp ca să dea cuvintelor sale o mai mare putere de convingere. — Da, de-atunci atmosfera s'a înrăutățit între ei.

Ochii bătrânei sclipiră de ciudă :

— D'aia l-au ovaționat pe Stalin, atâtea mii și mij de oameni la adunarea populară, fiindcă atmosfera-i rea ?! Și tot d'aia s'au dus vreo douăzeci de muncitori pe moșia mea și i-au îndemnat pe țărani, să desgroape mai întâi cartofii Fermei de Stat, fiindcă-i atmosfera proastă ?! Pricepi, nebun bătrân ce ești ? Mi-au lăsat cartofii la urmă. Și totuși trebuie să plătesc scump ziua de lucru. Mai scump decât Ferma de Stat, dar pe piață nu-i pot vinde decât la acelaș preț, ca și Ferma de Stat. Bine înțeles că ticălosul ăla de Iános și-a desgropat cartofii lui mai din vreme, i-a și vândut la preț ridicat și, până la urmă, nici n'a mai plătit țăranilor ce le-a făgăduit, dar eu trebuie să le plătesc. Și toate astea mulțumită muncitorilor dumitale și atmosferei proaste din rândurile lor. Intotdeauna, vii aici și-mi povestești fantasmagoriile dumitale, îmi spui ceeace ai vrea să fie, nu ceeace este în realitate.

Groful Tamás înțelegea acum de ce era atât de înăcrită mătușa. O umbră posomorită îi یرهu pe față :

— Totuși cunoști prea puțin situația. Și cum ai putea s'o cunoști de-aci din pat, departe de vuietul brutal al vieții ? Să luăm numai cele petrecute azi noapte. Inchipue-ți, excelență, azi noapte a fost arestat un paznic de noapte, fiindcă lucra în înțelegere cu fostul proprietar al fabricii. Ce-i mai important e că cei mai ridicați dintre muncitori înclină spre foștii proprietari.

— Nimic nu-i adevărat din tot ce spui ! — strigă bătrâna indignată. — Niciun muncitor n'a dat ajutor familiei Kőlesi, ci numai paznicul de noapte, care nu era muncitor, ci unul dintre proprietarii ascunși ai fabricii Kőlesi. Și mai îndrăznești să-mi arunci în față, că eu trăesc departe de vuietul brutal al vieții ?

Tomi băci se uită la bătrână, înlemnit. Trebuia să recunoască : dacă vorbele ei erau adevărate, atunci într'adevăr era mai bine informată decât el. Dar, de

unde? Iși aminti deodată de fratele Jozsef, care tocmai plecase. Ai dracului călugări, — își zise el. — Iși vâră nasul în toate.

Bătrâna se ridică indignată în capul oaselor :

— Și știu mai mult încă, — îl sperie pe Telegdy. — Dacă nu vrei să ajungi acolo unde e doamna Kőlesi, ia-ți catrafusele și șterge-o. Șterge-o până ce nu te prinde poliția la rebelul ăla de Kálmán. Mi-ai povestit singur ce-a vrut doamna Kőlesi s'o îndemne pe Catalin să facă. Dacă nu-ți iei catrafusele imediat, poți să mă bagi și pe mine în bucluc.

Lui Tomi băci îi fu de ajuns atâta. Iși ceru haina și-și luă rămas bun. Se grăbi, cât putu. Deși mintea-l îndemna să o ia în altă direcție, picioarele îl purtară spre Piața Libertății. Oprindu-se în fața Biroului de voiaj și studiind mersul trenurilor, chibzuia pentru care linie să-și ia bilet? La care din magnatii din provincie să pice, ca oaspe în trecere? La care din ei nu fusese până acum? Pe care din ei să-i fericească cu neașteptata sa apariție, pe cei din Sălaj, sau pe cei din Câmpia Mureșului? Iar dacă se va hotări, pe care din ei îl va găsi oare acasă? Unde erau vremurile acelea frumoase de odinioară, când Tomi băci știa tot atât de bine despre baronii din Marosvécs, ca și despre cei din Țaga, ce program aveau în aceeași săptămână? Dacă se duceau la vânatoare de capre în munții Bârgăului, sau ca să încalcece armăsari la herghelia dela Răscruți. Dar acum? Acum nu mai știa nimic despre ei. Acum nu mai plecau și veneau magnatii dela un oraș la altul. Și, de când țaranii le luaseră pământurile, nici nu-și mai treceau dela unul la altul, vestile despre traiul lor de huzur. Acum în loc să mai călătorească magnatii, călătoreau țaranii.

De aceea Tomi băci era nevoit acum să-și atingă ultimele rezerve. Trebuia să-și scoată din cea mai ascunsă despărțitură a portofelului său de piele, una din miile puse de o parte pentru cazuri „extreme“ și să-și cumpere un bilet modest de clasa a doua pentru Târgu-Mureș. Se duse acasă în mahalaua lui Tulogdy, cu inima grea. Ii era grea inima și fiindcă știa că anunțându-și plecarea, va face întregii familii o mare plăcere. Pe Catinca n'o mai putea suferi, de când îi spusese că ar fi bucuroasă dacă nu și-ar mai amâna plecarea.

În ultimele două săptămâni, în familia Tulogdy domnise o atmosferă foarte încărcată. Dacă i-ar ști cel puțin cauza. Să le mai facă un necaz, acum, la despărțire. Ii disprețuia, fiindcă se țineau departe de preocupările sale. Nu-l întrebau niciodată, unde și pe la cine fusese în cursul zilei, ce văzuse și auzise, — și nici nu-i vorbeau despre treburile lor. Deaceia, în ultimele zile, căuta nici să nu vină la masă, de câte ori putuse mânca în altă parte. De obicei, nu se mai abătea acasă decât spre seară, când îl putea găsi și pe Kálmán. Era singurul pe care-l mai putea stârni la discuții, scoțându-l din sărite. Cu femeile nu-i mai mergea. Catinca nici nu-i mai răspundea la întrebări. De când venise toamna, stătea zi și noapte și împletea pulovere. Iși punca ochelarii pe nas și asta o făcea să pară și mai rece, și mai străină, decât înainte. Era tot ce-i mai rămăsese din educația ei aristocratică.

Spre surprinderea lui, îl găsi pe Kálmán într-o situație de necrezut. Spăla vasele într'un lighean cu apă pus pe masa din bucătărie, pe când ea împletea. Fetița, făcându-și lecțiile, își rodea capătul creionului, iar băiatul era la școală. Catalin, de îndată ce-l zări pe Tomi, se făcu roșie și închise ușa dela bucătărie.

Tomi băci se apropie de ea să-i sărute mâna, trăgând cu coada ochiului spre ușa bucătăriei. Între timp întrebă, cu un aer nevinovat: — Kálmán nu s'a dus azi la oficiul de repartizare a brațelor de muncă?

— Nu, a rămas acasă. A răcit din cauza ploii... Încearcă să transpire la bucătărie.

— Înțeleg, are guturai — dădu din cap bătrânul și adăugă viclean: — Se vede că lecuiți răceala cu leșie. Un tratament original.

Catalin se aplecă mai tare asupra puloverului. Când Tomi băci o lăasă singură, oftă ușurată. În ultimele luni, viața îi devenise un chin. De când Kálmán fusese dat afară dela fabrică, toată familia trăia numai depe urma câștigurilor ei. Oficiul de plasare a brațelor de muncă îi oferea lui Kálmán posturi revoltătoare. De pildă, voiseră să-l plaseze ca muncitor ia amestecarea betonului. Sau ia construirea drumurilor. Sau, Dumnezeu știe în ce slujbă la un restaurant de Stat. Iar pe deasupra, mai îndrăsniseră să-i spună în față că, în ceea ce privește munca administrativă, dovedise cu vârf și îndesat la uzina metalurgică de ce era în stare. Să încerce altceva, mai pe măsura însușirilor sale.

Se înțelege, Kálmán nu putuse primi asemenea slujbe. Dar, nefiind în câmpul muncii, nu mai căpătase cartele de alimente. Fură nevoiți să recurgă la piața liberă. Iar Tomi băci înfuleca pe nemestecate tot ce vedea. Kálmán își luă asupra sa grija spălatului și a deretecatului. Socotea că această îndeletnicire nu era umilitoare acasă și astfel Catalin va avea mai mult timp pentru împletirea puloverelor.

Cufundată în gânduri, Catalinei îi treceau toate acestea prin minte în timp ce acele de împletit sclipitoare, sporeau ochi cu ochi mâneca puloverului, care căpăta destul de încet o formă. Din când în când își arunca ochii spre fetiță, s'o vadă cum se lupta cu tema dată acasă. De câte ori zornăia mai tare în bucătărie o farfurie în mâna lui Kálmán, tresărea toată. Numai de n'ar mai scăpa iar vreuna.

Intre timp, în odaia din față, Tomi băci își împacheta lucrurile. Se ridica din când în când de lângă valiză și trăgea cu urechea, fiindcă sunetele pătrundeau înăbușite până la el. Nădăjduise la început că va veni Catalin să-l întrebe: — „Tomi băci, ai luat masa?” — Dar cum speranța nu i se împlini, se aplecă oftând asupra valizei. Era o valiză bună; deși cam veche și roasă, tot ar fi ieșit din ea câteva pingele mai subțiri de pantofi. Încăpeau în ea o sumedenie de lucruri bărbătești. Și Tomi băci o umplu de zor. Câtă vreme alții avuseseră grije de costumele sau de rufele sale, cu greu ar fi știut să spună care erau cămășile, ismenele sau pijamalele lui. Avea atâtea, că nu le venea rândul să le poarte decât odată pe an. Dar, de când feciorii nu-i mai făceau bagajul, de când era nevoit să se ocupe singur de ele, își uitase pretutindeni, în timpul deselor sale „călătorii în trecere“, o bună parte din lucruri. Numărul cămășilor scăzuse; purtate tot mai des, începuseră să se roadă, unele chiar se rupseseră și ajunsese să și le cunoască. Ii mai cârpișe și Catalin câteva. De aceea, luând cămășile depe rafturile dulapului cu lucruri bărbătești, le alese nu pe zece cârpite, ci pe cele mai bune, pe-ale lui Kálmán. Pe cele cârpite sau cu gulerul ros, le lăsă de o parte. Ciorapii îi alese la fel, numai pe cei mai puțin uzați. Așa ajunseră în valiza lui, cele mai bune pijamale, cele mai bune cămăși și cei mai buni ciorapi ai lui Kálmán. La batiste, nu mai zăbovi, ci își înfipse pur și simplu mâna în ele și scoase din dulap atâtea câte putu apuca. Se opri la cravate și începu să le cerceteze cu deamănuntul. Le privi cu ochii săi miopi, aplecându-se asupra lor. Nu s'ar fi sfiit să facă la fel și cu hainele, dar Kálmán era cu o jumătate de cap mai scund decât el. În sfârșit, veni rândul pantofilor. Nu prea avea ce alege. Kálmán n'avea decât două perechi de pantofi, una mai veche, pe care o purta, alta pe șanuri. Pantofii lui Tomi băci aveau călcăiele roase într'o parte și tălpile găurite.

Chibzui, dar nu prea mult. Își descălță frumușel pantofii și îi încălță pe-ai lui Kálmán. Il cam strângeau puțin, dar îi păstră. Intre timp îi treceau prin minte numele magnaților de prin Sălaj și Câmpia Mureșului. La care să poposească „în trecere“?

În cele din urmă, își sfârși împachetatul. Ambele valize îi erau pline până la refuz. Când să le închidă, îi veni mai greu, dar în cele din urmă reuși. Nu voia să ceară ajutorul nimănui: de ce să-și arunce Catalin ochii printre lucruri? Ar fi

descoperit numaidecât atâtea care îi aparțineau lui Kálmán. O să aibă grijă comuniștii să-l îmbrace pe Kálmán.

Gândul acesta îl făcu să rădă încet. Familia lui Kálmán ar trebui să-i poarte recunoștință că scăpa de el atât de ieftin. Da, era vremea să plece dela ei. Nici-odată nu fusese la niște oameni atât de antipatici. Trăgea cu urechea la cele defară. Din diferitele sgomote pe care le putea prinde trase concluzia că și Kálmán se afla în sufragerie. Ar fi vrut să plece fără să-și mai ia rămas bun, dar nu era chip. Se hotărî deci și bătu la ușă. Fără să mai aștepte, deschise și intră în odaia de primire, cum obicinuia s'o numească el în batjocură. Doamna Tulogdy stătea la fereastră cu spatele spre el. Afară, norii începuseră să se rărească. Razele palide ale soarelui de după amiază se revărsau printre spărturile norilor asupra orașului. Un mănunchi nimeri în odăiță. Acele de împletit ale Catalinei sclipeau cu o lumină rece. Kálmán, privind pe deasupra capului fetei, îi controla tema de matematică. Dintr'o mișcare a lor, Tomi báci își dădu seama că intrarea lui nu trecuse neobservată. Totuși, nimeni nu se uită la el.

Tomi báci veni ceva mai în față și zise răgușit.

— Ați alcătui o natură moartă foarte originală pe pânza unui pictor talentat. O mamă blândă, cu ochelarii pe nas, iar tatăl îndrumându-și fetița pe căile spinoase ale științei...

Nu-i răspunse nimeni. Doar micuța Catica îi aruncă o privire speriată, pe sub brațul rețemat de masă al tatălui ei.

Tomi báci se adresa doamnei Tulogdy :

— Nu prea sunteți bine dispuși azi, Catalin, dar o să vă înveseliți numai-decât, când o să aflați că mătușa voastră Karola e pe cale să cadă la învoială cu țăranii ei ! Înțelegeți ? Sunt dispuși să-i plătească pe ascuns o răscumpărare pentru pământurile expropriate. I-au speriat svonurile de război. Se tem că dacă vor veni americanii, vor rămâne fără pământ, și de aceea îl răscumpără... Umblă cu violenți, răpănoși...

Gândul acesta i se năzări așa deodată în minte lui Tomi báci, deși de mult spusese el că un om mai isteț ar putea să-i sperie cu asemenea vorbe pe țăranii care primiseră pământ. Nu strica să mai stoarcă ceva bani dela țărani. Dar nu-l luase nimeni în serios. Nici Tulogdy aceștia nu-i arătară nici un interes. Totuși nu găsi un alt subiect mai bun de conversație prin care să-și anunțe în mod prielnic plecarea. Voia să-i părăsească, lăsându-le un ghimpe în inimă.

— Da, — urmă el, văzând că și de astă dată vorbea tot numai pentru pereți, — umblă cu șiretenii, zevzecii ăștia. Dar o să avem noi grije să le vină mintea la cap. Mătușa voastră mi-a dat mie sarcina asta. Plec la moșie să le spun că nu suntem dispuși să primim decât arendă. Cât privește condițiile răscumpărării, le vom stabili ulterior, când vom fi noi aceia care vom putea dicta...

Și de astă dată, Kálmán fu acela care și pierdu mai întâi răbdarea.

— Prostii, — strigă el și plecă de lângă fetiță în cealaltă parte a odăii. — Vă amăgiți cu gândul că o să vă mai vină vremea să dictați și voi cândva !

Tomi báci își ridică mulțumit buza de jos care-i atârna pleostită și dădu din mână cu un aer de superioritate :

— Prostie înseamnă atitudinea voastră ! Vă izolați de Tanti Karola, de teamă să nu vină pela voi. Cu atât mai mult îi dau târcoale popii. E mai ales unul care stă mereu pe capul bătrânei. O să vedeți că, până la urmă, vă ia de sub nas moșia și o trece în traista popilor.

Tomi báci își scoase dinadins ceasul din buzunar :

— Imi pare rău, dar peste o oră îmi pleacă trenul. Nu mai am timp să stau să vă conving. Atât pot să vă spun : în lipsa mea ar trebui să vă împăcați cu mătușa voastră Karola. Nu prea arăta bine, săraca. S'ar putea să moară dintr'o clipă într'alta. Ar fi bine să-i dați la o parte pe afurisiții ăia de popi...

Kálmán nu mai fu în stare să-i îndure trăncăneala ; ieși în bucătărie. Il măcina îndoiala : — dacă era totuși ceva adevărat în vorbele acestui bătrân nesuferit?... Oh, dacă ar putea să vadă limpede situația ! Dacă ar putea să scape de oficiile de plasare, de spălătul vaselor !...

Catalin nu zicea nimic. Își ținea buzele strânse. Din toate cele spuse, nu reținuse decât un singur lucru, asupra căruia gândurile i se încordau chinuitor : niciodată până acum bătrânul nu le vorbise atât de serios de plecare... Nu îndrășnea însă să-și trădeze speranța și îndoiala. Aștepta, aștepta tremurând să vadă, ce se va întâmpla. Ce va face acum bătrânul ? O, dacă într'adevăr ar pleca !...

Tomi băci îi dădea târcoale. Era furios că nici nu-și întorsese capul dela fereastră. Nu-l lăsa nici măcar să-i iscodească fața. Dacă va fi nevoit s'o lase așa, așteptându-i plecarea ca o eliberare, atunci toate pregătirile lui ar fi rămas zadarnice. E revoltător — se gândea Tomi băci — în ce hal au decăzut aristocrații, dacă nu mai simt nici o afinitate, nici o simpatie pentru ai lor, dacă nu sunt în stare să ia parte la sbuciumul celor pribegi. De pildă, al lui. Pornea acum la drum, fără a ști unde se va duce. Vasăzică, pentru contesă nimic altceva nu mai are valoare în afară de grija zilei de mâine. O preocupă numai gândul de a găsi clienți pentru puloverele pe care le împletea.

Tomi băci fierbea în sinea lui ; se pricepea însă de minune să-și ascundă sentimentele. Își schimbă deodată tonul, ca și cum toată discuția de adineaori nu l-ar fi interesat și n'ar mai fi rămas altceva de făcut decât să treacă la fapte :

— La dracu, — strigă el viori. — Te pomenești că mai pierd și trenul. Mătușa voastră Karola nu mi-ar ierta-o niciodată ! E doar o problemă atât de importantă... Catinca, te rog, sfârșește odată cu puloverul ăla. Te rog să-mi ajuți...

Ochiurile împletiturilor începură să-i joace doamnei Tulogdy în față, mâna i se opri împietrită, dar nu se clinti, ci așteptă... Oh, dacă ar fi adevărat, dacă n'ar fi iar o farsă !

— Mi-ar trebui o trăsură, — tropăi de colo până colo Tomi băci agitat și se întoarse spre doamna Tulogdy. — Spuneai parcă data trecută, că locuiește pe-aici prin apropiere un birjar. N'ați vrea să-l chemați, vă rog, să mă ducă până la gară?... Bagajele mi le-am și făcut...

Catalin se ridică. Tremura toată.

— Ți-ai și făcut bagajele ? — întrebă ea răgușită.

În loc de răspuns, Tomi băci deschise ușa și își scoase din cealaltă odaie una din valizele galbene. Porni apoi s'o aducă și pe cealaltă. Intorcându-și capul zise :

— Catinca, trimite pe cineva după trăsură...

Fetița privi spre maică-sa și dădu fuga. Știa că de luni de zile, toți așteptau clipa aceasta. Vor putea să se întoarcă în cealaltă odaie. Va putea să stea iar cu coatele la fereastra dinspre stradă, iar mama va avea o bucată mai mult de zahăr la cafea. Aceste gânduri îi treceau prin minte fetei în timp ce sărea prin băltoacele străzii. Se opri în fața unei porți mari. Nu tremura, în bucuria care-o înfrigura, decât de teama că s'ar putea ca birjarul să nu fie acasă. Dar era acasă; tocmai înhăma caii și se uita la cer. Va mai ploua oare ? Căci în oraș, ploaia era o binecuvântare pentru birjari. Când ploua, oamenii nu mai încăpeau în autobuze. Chemat de fetiță, o urmă din toată inima.

Între timp, Tomi băci își puse paltonul. Își luă bastonul pe braț și le ceru celor din casă să-i ducă valizele până la poartă. Catalinei tot nu-i venea să creadă; tot se mai îndoia ; dar bătrânul apucă singur una din valize.

— O să pierd trenul — strigă el enervat, învârtindu-se înapoi și încolo cu valiza cea grea. Catalin o duse pe cealaltă în fața porții. Bucuria o cuprinsese acum deabinelea. I se părea o minune ceea ce li se întâmpla. Cum să-i mai fi trecut prin minte să cerceteze bagajele lui Tomi băci ? Fetița sosi cu birja, strălucind

de bucurie. Coborî în noroi odată cu Sikszai baci care sări de pe capră. Lui Tomi băci nu-i trebui decât o clipă până să ia loc pe jilțul de piele tocită. Lui Kálmán, Catalin și fetei, le bătea atât de tare inima, încât se arătară aproape mișcați...

— Ah, bine că n'am uitat! — le strigă Tomi băci, ca și cum în toiul zăpăcelii abia acum și-ar fi amintit: — Aveți grijă de odaia mea. Am obținut ca oficiul de închiriere să mi-o repartizeze mie. Nu cumva să lăsați să intre cineva acolo.. Feste o săptămână. cel mult peste două, mă întorc! — Le strigă aceste cuvinte întorcându-și capul din trăsura care porni în trap, și rânjind le făcu semne de rămas bun, cu mâna. Se bucura văzând mutrele opărite ale celor din poarta de scânduri a căsuței de mahala, care rămăseseră cu ochii ațintiți după el.

Tomi băci știa că prin ideea aceasta, care-i venise pe neașteptate, îi lovise drept în inimă. Viața Catalinei va fi de-acum înainte otrăvită de teamă. Ar fi mai degrabă în stare să bage un străin în casă, decât să-l mai primească pe el în trecere. Dar puțin îi păsa! Dacă o va face, va însemna că și-a atins scopul, lăsând pe altul pe capul Catalinei.

Și într'adevăr, de îndată ce se desmetici din această despărțire care se sfârșise cu o lovitură de măciucă, în mintea Catalinei se ivi acest gând. Se întoarseră în casă și se așezară în jurul mesei, ca și cum ar fi priveghiat un mort. Toți trei se gândeau la același lucru: o fi fost oare în stare Tomi băci să le facă una ca asta? Cu ajutorul oficiului de închiriere putea oricând să se întoarcă la ei. Nu îndrăzneau să se uite prin cealaltă odaie. Cine știe dacă bătrânul acela nesuferit n'o fi lăsat vre-un semn care să-i adeverească spusele.

...A doua zi era Duminică. De obicei, cu acest prilej, Kálmán își punea hainele mai bune și se duce la biserică. Își cantă pantofii maro puși pe șanuri. Dar nu-i găsi. Se agită de colo până colo numai în ciorapi; ieși în bucătărie, la nevastă-sa care se pregătea să gătească:

— Unde-mi sunt pantofii maro, Catalin? Nevastă-sa porni să-i caute, apoi se luară după ea și copiii. Căutând, femeia răscoli dulapul de haine și isbucni:

— Câte batiste ai folosit săptămâna aceasta, Kálmán?

Nici n'apucară să deslege enigma pantofilor și a batistelor că le și apărură altele noi. Nu găsiră nici cămășile lui Kálmán. Iar seara constatară și lipsa pijamalelor. Palizi, își ocoleau unul altuia privirile. Părinții se gândeau la același lucru, dar nu îndrăzneau să-l spună. Iar copiii se sfătuiau între ei în șoaptă. Bănuiau și ei ceeace nu cutezau să mărturisească părinții, dar nu îndrăsniră să facă decât aluzii.

— De bună-seamă o fi trecut pe aici vreun hoț, — zise fetea.

— Trebuie să chemați poliția, — adăugă, luându-și inima în dinți, Kálmán cel mic.

— Ce vă mai trece prin minte? — isbucni tatăl, iritat. — De bună seamă, ceeace lipsește a fost dat la spălat. — Și se lăsă să cadă pe scaun, tremurând și ștergându-și tâmplele aproape încărunțite cu singura batistă care-i mai rămăsese.

Cei doi copii schimbară între ei o privire. În ochii lor sticli o lumină ironică de reciprocă înțelegere. Știau doar prea bine că nu mai dădeau rufele murdare la spălat, pentru că le spăla și le călca mama.

Ploaia încetase și cerul se însenina. Soarele din acele zile de început de decembrie strălucea fără să încălzească, dar vremea era minunată. În fața uzinii metalurgice se opri deodată o mașină hodorogită și din ea coborî sprinten Câmpian, vindecat, purtând haine de sărbătoare. Spre uimirea portarului, Câmpian își luă tichetul depe tablou și declară că a venit să lucreze.

Câmpian o luă deadreptul spre biroul de partid, de unde tocmai ieșeau Felecan și István Seres cel morocănos. Se grăbiră să-l întâmpine cu brațele deschise și se îmbrățișară cum numai bărbații știu s'o facă.

Indată după aceea, apărură un alt automobil în fața fabricii. Din el coborîră doi bărbați care se îndreptară numaidecât spre șlefuitoare, se opriră unul la dreapta, celălalt la stânga lui Bindász, turnătorul măzgălior de versuri, și îi spuseră scurt să lase lucrul și să-i urmeze.

— De ce să vă urmez? — se înroși Bindász.

— Ca să lămurim puțin chestiunea cu fonta.

Bindász se făcu alb ca varul. Plecă apoi cu însoțitorii săi. Toate acestea se petrecură în câteva clipe. Munca încetă aproape cu totul în fabrică. Fiecare începu să-și dea cu părerea despre ce putea fi vorba. Din fericire, în turnătorie nu venise încă momentul turnării. Muncitorii se adunară în mijlocul atelierului. Atunci dădu buzna printre ei morocănosul Seres, care se arătă întotdeauna atât de posac, dar care de data aceasta surădea. Sări pe o grămadă de fier și începu să rostească o cuvântare.

Să rostească o cuvântare István Seres, care, după cum credea toată lumea, nu era în stare să spună decât „da” sau „nu”, de parcă n'ar fi cunoscut alte cuvinte din dicționar! Iar vorbele lui erau și mai surprinzătoare: Seres povestea pățania lui Câmpian cu Beke, cum își riscase viața în lupta dusă împotriva dușmanului. În fața lui Câmpian trebuiau să se plece toți cei din uzina metalurgică. Le putea servi drept pildă tuturor!

István Seres își aruncă șapca până în tavan, până la macaraua care scârțâia pe grinzile de fier. Când, după uluirea din prima clipă, turnătorii pricepură ce se întâmplase, izbucniră în ovații. Tocmai atunci intră și Câmpian în turnătorie, însoțit de Felecan și de Bucsí.

Și numaidecât, printre șepcile și pălăriile aruncate în sus, fu ridicat și Câmpian... Turnătorii l-ar fi aruncat poate pe cuptor de-o sută de ori deasupra capetelor lor, dacă meșterul turnător n'ar fi bătut în fierul care chema la turnare. Auzindu-l, îl lăsară pe Câmpian și dădură fuga la forme.

Fabrica reintră în făgașul normal de muncă. Totuși oamenii nu încetară să-și spună părerile. Și, încetul cu încetul, fiecare înțelese limpede ce se petrecuse, cine fusese ticălosul acela de paznic și ce fusese în stare să facă atâta vreme. Și mulți se rușinară. Cum putuse trăi printre ei monstrul acela cu chip de om? Și îi aruncară priviri pline de mustrare, mai ales meșterului turnător. Ce făcuse Barducz ăsta, de ce nu știuse ce se petrecea în secția lui?

Fiecare se aștepta să urmeze și alte evenimente în fabrică. Chestiunea nu era încheiată numai prin demascarea lui Bindász și a paznicului de noapte.

Barducz venea și pleca enervat; stătea chiar și noaptea, mereu pe lângă cuptoare. Il apucase așa deodată zelul și vigilența. O făcea atât de fățiș și își dădea atâtea ifose încât îi înfuria pe muncitori.

Curând după aceea, organizația de partid află că în timpul războiului, măzgăliorul de versuri Bindász Gergely făcuse poezii și pentru partidul „Crucilor încârligate”.

Răsfoindu-și carnetul cu însemnări, Bucsí găsi următoarele notițe: „Trebuie supravegheat paznicul de noapte Beke György, suspect”. Citind-o, căzu pe gânduri.

— Câtă inconsecvență mai stăruie încă ascunsă în mine! De ce nu l-am supravegheat? — se mustră singur și lucră toată ziua posomorît. La viitoarea ședință de partid, va avea din nou un prilej să-și facă autocritica...

Mihály Bereczki nu mai venea la lucru. Își prelungea mereu concediul de boală. Îi trimise lui Felecan o scrisoare lungă, în care arăta că nu mai era vred-

nic să prezideze Comitetul de întreprindere și cerea să fie înlocuit și trimis în fața Comisiei de disciplină.

Toată lumea aștepta cu nerăbdare viitoarea ședință plenară pe fabrică. Nenumărate priviri îi iscodeau pe Bucs și pe Felecan, vrând să afle ce pregăteau. Prestigiul organizației de partid și al lui Felecan crescuseră mult în ochii salariaților.

Felecan știa de fuga lui Bejan și era foarte nemulțumit: se strecurase undeva de nu izbutise să pună mâna pe avocat.

Direcțiunea hotărî ca Vasile Cămpian să fie trimis pentru câteva luni în schimb de experiență la turnătoria „Béla Breiner“ din Brașov. Cămpian primi fără nicio șovăire, deși nu-i venea prea ușor să trăiască mai multe luni departe de familia sa. Nevastă-sa nici nu voia să audă de așa ceva.

— Nu te mai împotrivi, nevastă — îi spuse el liniștit. — Trebuie să mă duc și mă voi duce. Ce înseamnă acest sacrificiu, față de acela al muncitorilor care trăesc sub jugul capitaliștilor, pe când noi lucrăm aici în pace?

Pleca însoțit de Iános Szepesi. Fabrica ceru universității să-i acorde acestuia o scutire de frecvență. Il trimiteau împreună cu Cămpian pentru a studia tehnica maleabilizării. Fericit, tânărul își luă angajamentul ca între timp să-și prepare și examenele. În valiză nu-și puse aproape nimic altceva decât cărțile și caetele de notițe. Muncise mult și până acum, dar voia de aci înainte să lucreze și mai mult, — cel puțin așa făgădui când își luă rămas bun.

Al doilea eveniment petrecut în fabrică fu plecarea Rozei Zsigmond. Își luase rămas bun dela cei din uzină încă din ziua de 6 Noembrie. Gergely Kiss o petrecu până la acceleratul de București, dar la gară dădu peste Ion Cloțan, cel sgârcit la vorbă. Ii fu ciudă, căci voia să-i spună ceva fetii înainte de plecarea trenului. Se pregătise de mult s'o facă, dar văzându-l acolo pe montorul acela zdravăn, i se opri vorba în gât. Nu-i mai veni nimic în minte. Ion Cloțan, care-și pusese și el în gând să-i vorbească Rozéi, se simți la fel de stânjenit. De atunci, cei doi flăcăi umblau prin fabrică cu inima frântă. Femeile din uzină, care urmăriseră din primul moment marea dragoste a celor doi tineri pentru Róza, începură să spună că-i mistuia dorul.

Și nici unul dintre ei n'o ascundea. Se ocoleau. Cum apărea unul într'un loc, celălalt pleca numaidecât. Totuși, amândoi erau nelipsiți la ședințele Comisiei culturale. Gergely Kiss nici n'ar fi putut să nu vină, deoarece era urmașul Rózei și răspundea acum de activitatea culturală din fabrică. Când unul propunea ceva, celălalt aproba. Își duceau toate sarcinile la bun sfârșit, dar încolo, nu era chip să stea împreună. Mulți credeau că se urau. Și când unul primi o scrisoare dela Róza Zsigmond, această părere se întări. Poșta i-o aduse lui Ion Cloțan la fabrică. O scrisoare putea să aibe multe tâlcuri. Insemna poate că cel care o primea era mai destoinic sau mai deștept, mai puternic și mai chipeș decât celălalt. Pentru un flăcău ca Gergely Kiss era o grea încercare. Nădărduse în taină că în ochii Rózei el avea mai multă trecere. Căci, la urma urmelor, pe el îl propusese ca responsabil cultural și nu pe Ion Cloțan. Atunci, de ce îi scrisese totuși lui? Intrucât îl socotea mai vrednic? O fi crezând poate că era un muncitor mai destoinic?

Din clipa aceea se feri să-l mai întâlnească pe Ion Cloțan. Se temea ca nu cumva acesta să se uite la el cu un zâmbet plin de milă. Totuși ardea de curiozitate să afle ce-i scrisese Rózika lui Ion. Măcar de i-ar putea citi-o din priviri. Dar, cuprinsul scrisorii nu putea fi citit din ochii lui Cloțan. Era doar ceva mai vesel; nu-și dădea însă ifose. Avea o bucurie liniștită, statornică.

După o așteptare de mai multe săptămâni, se ținu o ședință plenară pe fabrică, în care se traseră concluziile necesare asupra cazului Beke. Deși cu întârziere, amănuntele se limpeziră totuși. Încă dela începutul ședinței, lipsa lui

Bereczki fu observată. În locul lui, prezida delegatul Consiliului Sindical. Felecan și Bucsi se aflau și ei la masa prezidiului.

Vinovăția lui Bindász fu pe deplin dovedită. E adevărat, nu-l ajutase în mod conștient pe Beke, dar lipsa lui de conștiinciozitate înlesnise sabotajul și deaceia trebuia să-și primească pedeapsa. Apoi fu luată în considerare și problema concedierii inginerului șef Tolocan: în ce măsură își pierduse acesta, din vina lui Bindász, prestigiul de specialist, iar fabrica fusese lipsită de serviciile unui inginer șef? Bucsi arată și în ce consta răspunderea meșterului turnător. Rezultatele anchetei desvăluiră că de ani de zile, Barducz nici nu se gândise să arunce măcar o privire asupra cuptorilor care lucrau în schimbul de noapte. De aceea, îi fusese lesne lui Bindász să-și instaleze un culcuș pe acoperișul rezervorului de ulei. Neglijarea controlului avusese urmări grave mai ales după naționalizare. În consecință, Barducz nu mai era vrednic să-și păstreze postul de meșter al turnătoriei.

Lui Bucsi îi veni foarte greu să vorbească despre rolul lui Bereczki. Se feri să lase impresia că ar avea o pornire personală împotriva acestuia. Declară că se simțea și el răspunzător de faptul că Bereczki se lăsase păcălit de Beke, devenind astfel unealta defăimătorilor dușmani. Aceasta fusese cu puțință numai pentru că, deși avusese de mai multe ori conflicte cu Bereczki și îl amenințase că va cere să fie trimis în fața Partidului, n'o făcuse totuși la timp. Nu dăduse destulă importanță susceptibilităților lui Bereczki. Dar cazul de față arăta că trebuie desvăluit tot ce se ascunde în dosul oricărei jigniri imaginare și al oricărei vanități, fiindcă acestea pot fi exploatare de dușman, dacă nu sunt demascate la timp.

Președintele Comisiei Sindicale puse în discuția adunării următoarea problemă: ce sancțiune se cuvine unui Președinte al Comitetului de întreprindere care se lasă amăgit de dușmanul de clasă?

Această întrebare fu urmată de o tăcere grea. O bună parte dintre muncitorii uzinii metalurgice nu-și puteau ascunde mirarea în privința lui Bereczki. Mulți îl simpatizau pe bătrân, fiindcă știa să le vorbească pe placul inimii. Nu fură în stare să se pronunțe numaidecât. Se temeau să nu greșească.

Tăcerea se prelungi, penibilă. În cele din urmă delegatul Consiliului Sindical fu nevoit să întrebe:

— N'are nimeni nimic de spus?

Atunci se întâmplă ceva cu totul neașteptat. Tăcerea fu ruptă de cel mai sgârbit la vorbă dintre toți muncitorii fabricii, de un muncitor al cărui glas nu fusese niciodată auzit la ședințele din uzină.

— Ba... da! — rosti el cu o voce adâncă. Și din mijlocul sălii, unde băncile erau mai tixite și oamenii purtau haine pătate de ulei, se ridică Seres cu o mișcare greoaie.

— Cer cuvântul!

Un freamăt trecu prin mulțimea muncitorilor, ca un val.

— Seres a cerut cuvântul!

— Și să mai zici că nu există minuni!

— Va fi o minune de scurtă durată!

— Numai să nu dea drumul acum la tot ce n'a spus până astăzi!...

István Seres se întoarse morocănos către cei care-l luau în zeflema și zise:

— După cele ce s'au petrecut la noi și pietrele ar vorbi!

— Să auzim pietrele! — strigă cineva din spate, hazliu. Și sala fu scuturată de un hohot de râs. Delegatul Consiliului Sindical nu-și putu ascunde nici el zâmbetul. Totuși bătu energic cu creionul în cana cu apă.

Seres începu astfel:

— S'a pus întrebarea ce merită Bereczki? Eu m'am gândit mult la asta. Sunt patru ani de când mă tot gândesc. La eliberare, el a fost acela care m'a adus în partidul social-democrat. Și încă de pe atunci m'a pus pe gânduri. Dar, până ce n'ai chibzuit totul până la capăt, e mai bine să taci. Acum am ajuns la capăt, după cum vedeți, tovarăși. Dar a ajuns și Bereczki la capăt. A început-o din iarna lui 1944. Pe atunci era împotriva sindicatului de fabrică. Ar fi vrut ca lăcătușul din uzină să nu fie alături de lucrătorul zilier și nici funcționarul, alături de fierar. În 1945, când lozinca era „totul pentru front“, el cerea urcarea salariilor. Până la încheierea tratatului de pace, ridica mereu problema maghiarimii din Ardeal. A cârtit și împotriva unificării și a întemeierii Partidului Muncitoresc Român. După naționalizare, când am făcut primele întreceri socialiste, n'a găsit altceva mai bun de spus, decât că mașinile nu puteau merge mai repede. De ce să ascund, uneori mă puneam și pe mine pe gânduri: oare nu cumva avea dreptate!? N'am început să mă dumiresc decât mai târziu, când am intrat în Partidul Muncitoresc Român. Până atunci, Bereczki ne-a ținut la cheremul lui, legați la ochi. Credeam că cea mai potrivită muncă sindicală era aceea de a urmări numai interesele imediate ale muncitorilor. Sau, cu alte cuvinte, să cerem mereu și să dăm cât mai puțin. Asta își avusese rostul, câtă vreme fabrica fusese pe mâna capitaliștilor. Dar după naționalizare, mi s'a părut că era prea de tot. Când stătea de vorbă cu noi, Bereczki păstra aceeași poziție ca și cum fabrica s'ar mai fi aflat tot în mâna foștilor stăpâni. S'a simțit jignit fiindcă n'a fost numit director. E de mirare că sub conducerea unui asemenea om, cei fără partid nu și-au putut da seama cine le vrea binele și cine răul? E de mirare oare, că s'a putut ascunde aici timp de ani de zile o scârnăvie, o unealtă a fostului proprietar, care a izbutit să-l ațâțe împotriva conducerii Partidului până și pe Președintele Comitetului de întreținere?

Seres se odihni o clipă și își roti privirea în jur.

— Pedepsa cea mai ușoară ce i se cuvine lui Bereczki, e să fie scos din funcția de președinte. Acolo trebuie să fie pus un muncitor cum e Câmpian. El a arătat că la nevoie, nu se dă înlături dela nicio jertfă. Iar pentru criminalii de soiul lui Beke György, să se introducă pedeapsa cu moartea! Să arătăm că muncitorimea care trezește oamenii la o viață nouă, știe să-i stârpească pe aceia care stau în calea vieții!

Aplauzele răsunătoare făcură să se cutremure pereții sălii de ședință. După cuvântarea rostită de Seres, sarcina delegatului Consiliului Sindical și a lui Felecan fu foarte ușoară. Înlocuirea lui Bereczki, cu aplicarea unei muștrări fu hotărâtă în unanimitate. Dar la propunerea delegatului Consiliului Sindical, adunarea îl alese președinte nu pe Câmpian, ci pe István Seres.

Toată lumea socotea această alegere foarte firească la sfârșitul ședinței, dar dacă la început cineva ar fi spus că în locul lui Bereczki va veni István Seres, nimeni nu l-ar fi crezut.

A doua zi, după multă chibzuință și frământare, Bucsii îi trimise o scrisoare inginerului Tolocan, rugându-l să-i facă o vizită. Pe Barducz îl lăsă deocamdată să lucreze mai departe ca maestru turnător, dar de acord cu inginerul Bogdan, Mihály Róstás fu numit maestru ajutor. Încă din vară, Iános Szepesi îi dăduse lecții de pregătire teoretică. Acest muncitor auxiliar pe cale de a ajunge muncitor calificat, făcea progrese minunate.

Mihály Róstás nu știa destul de bine teoria, dar altfel, după părerea tovarășilor săi de muncă, își însușise din practică mai multe cunoștințe decât doi maiștri turnători la un loc. Dealtfel, prietenii îl cicăleau zicând că nu-l născuse maică-sa, ci de mult, în vremurile de odinioară, fuseseră turnate într-o fabrică

două statui de negri, iar una dintre ele începuse să vorbească în clipa când fusese scoasă din formă. Și așa ar fi venit pe lume Rostás Mihály.

Dealtfel, promovarea lui Rostás Mihály îi însușește pe muncitorii auxiliari din turnătorie și șlefuitorie. Unul dintre aceștia, anume Bordás Imre, încurajat de faptul că aveau și ei posibilitatea de a se ridica, făcu o inovație propunând ca saboții de frână să nu mai fie transportați în atelierul de montaj pentru a fi puși la bormașină, ci aceasta să fie mutată în șlefuitorie. Astfel, saboții cei grei nu vor trebui să fie purtați toată ziua cu roaba.

Bucsi dădu numaidecât dispoziția ca bormașina să fie mutată în șlefuitorie. În urma acestei măsuri, timpul necesar pentru găurirea saboților se redusese la un sfert. Bucsi căuta să descopere tocmai asemenea posibilități ascunse. Ar fi dorit ca până la sfârșitul anului să poată lichida toate comenzile restante. Deaceia voia ca inginerul Tolocan să se întoarcă la fabrică. Despre muncitorul auxiliar Bordás Imre scrisese chiar el un articol la gazeta de perete. Dându-l pe Bordás drept pildă, îi îndemna și pe ceilalți la inovații.

Gergely Kiss era foarte mulțumit. Gergely se descurca greu cu redactarea gazetei de perete, deși ar fi dorit atât de mult să nu se arate mai prejos decât predecesorul său. Și această dorință era lesne de înțeles.

Într-o după amiază, portarul îl chemă pe Gergely Kiss înapoi, deși acesta pornise glonț pe stradă. Voia să prindă autobuzul care pleca din piața de lângă fabrică. Lapovița umpluse drumul cu băltoace. N'avea nici un chef să ajungă cu ghetetele ude la sediul Uniunii Tineretului Muncitor. Se întoarse în silă. Portarul flutură zâmbind un plic albastru.

— Ți-a adus Moș Neculai o scrisoare, Gergely. Ia ghicește, dela cine?

— N'am timp, că pierd autobuzul... Dă-mi-o mai repede...

— Stai că asta nu merge chiar așa de ușor. Mai sunt și alții dornici să afle ce scrie Róza Zsigmond a noastră...

— Róza Zsigmond, — se înroși Gergely Kiss și luă în grabă scrisoarea.

Valul muncitorilor care ieșeau pe poartă îl duse și pe el. Unii începură să alerge împrășcând apa din băltoace. Porni în fugă și Gergely Kiss, dar nu mai găsi loc în autobuz. Se adăposti în hală, unde era un furnicar de muncitoare. Cumpărau legume și cartofi. Gergely Kiss desfăcu scrisoarea și începu s'o citească cu nesaț.

București, 4 Decembrie 1948, stătea scris în colțul de sus al hârtiei. Apoi urma astfel :

Dragă Gergely Kiss !

Tovarășul Bucsi a fost săptămâna trecută la centrala industrială și m'a vizitat și pe mine la Școala de Partid. Îți mărturisesc că m'a durut inima, când am auzit ce s'a petrecut în fabrica noastră. Iar când am aflat cine a fost Beke György și ce a uneltit printre noi, mi s'a tăiat răsuflarea. Când te gândești, au fost mulți care s'au lăsat ademeniți de el. Din nefericire, tovarășul Bucsi n'a stat mult cu mine și n'am mai putut afla altceva dela el. De ce nu-mi scrii despre tot ce s'a întâmplat ? Nu vreau să mă rup de voi. Nu vreau ca atunci când mă voi întoarce la fabrică să stau cu gura căscată și să nu-mi mai recunosc tovarășii care m'au ajutat atât de frumos să-mi găsesc drumul cel bun. Mă gândesc îngrozită, cum m'am împotrivit cu îndărătnicie când am fost numită responsabil cultural. Ce s'ar fi ales de mine, dacă tovarășii nu mi-ar fi deschis capul că activitatea culturală e în folosul nostru ? Acum n'aș fi aici și n'aș putea învăța atâtea. Într-o prelegere, tovarășul Gheorghiu-Dej ne-a spus că numai așa va fi rodnică învățătura noastră dacă nu ne vom rupe de întreprinderi și de sate, dacă ne vom desvolta odată cu acestea. Deuceea m'am gândit la tine, dragă Gergely Kiss.

Cine mi-ar putea scrie despre toate cele ce se petrec la noi, dacă nu responsabilul cultural și redactorul gazetei de perete?

Ei, acum să încep cu întrebările.

Cine scrie cel mai mulți la gazeta noastră de perete? (Da, mi-am adus aminte: trebuie să cumpărați negreșit pentru bibliotecă „Poemul pedagogic“ de Macarenco). Apoi, câți cetitori aveți acum? Totuși, să-mi scrii mai întâi dacă l-ai schimbat pe Iasko? Cum se prezintă noul dirijor? I-ai chemat pe scriitori să vă citească din operele lor?

Ce-aș mai putea întreba? La câte nu m'am gândit și acum nu-mi vin în minte. Am găsit! Cum au primit muncitorii demascarea paznicului de noapte? Cine a spart normele?... Știi, mă gândesc că noi am trecut zilnic pe lângă ticălosul acela de paznic de noapte și totuși nu ne-am dat seama ce fel de om era. Imi vine să intru în pământ de rușine... Cum s'a sfârșit povestea aceea cu prosoapele și cu soția lui Bucsi? Nu m'am încumetat să-l întreb pe tovarășul Bucsi. Câmpian e într'adevăr un erou. Salută-l din partea mea.

Știi ce? Dacă tovarășii se învoiesc, așezați o scrisoare la gazeta de perete. Imi iau angajamentul să vă trimit odată pe lună o dare de seamă despre munca universității noastre. Scrieți-mi cât mai mult și despre voi. Sper că nu m'am înșelat când te-am propus ca responsabil cultural. Gândește-te la un tovarăș potrivit, pe care să-l poți pune în locul tău, dacă vei fi trimis într-o altă muncă. Asta e partea cea mai frumoasă în viața noastră; omul nu e lăsat să mucegăiască pe loc.

*Cu dragoste (cu dragoste tovarășească)
Róza Zsigmond*

P. S. Tocmai am vrut să lipesc scrisoarea, când am aflat dela tovarășii elevi, că între Crăciun și Anul Nou va fi convocată Marea Adunare Națională. Se pregătește ceva aproape tot atât de însemnat cum a fost și naționalizarea la 11 Iunie.

Gergey Kiss citi și reciti de vreo două ori scrisoarea. Primul lui gând fu: oare Róza îi scrisese numai fiindcă era responsabilul cultural și redactorul gazetei de perete? Dar lui Cloțan de ce îi trimisese o scrisoare? Oare aștepta și dela Ion aceleași răspunsuri, ca și dela el? Rămase atât de cufundat în aceste gânduri, încât nu-și găsi loc nici în autobuzul următor, deoarece se trezi prea târziu să sară prin noroi spre autobuzul luat cu asalt.

Porni pe jos, dar gândul îi rămase tot la Róza Zsigmond. Ar fi vrut să-i poată scrie: „printre cei care au spart norma mă aflu și eu“. Dar, după aceea își aminti că Róza îi scria: „Sper că nu m'am înșelat când te-am propus ca responsabil cultural“. Prin urmare, își zise Gergely Kiss, asta așteaptă ea dela mine, să fiu un bun responsabil cultural. Dar la acest gând fu cuprins de mâhnire. Chiar în dimineața aceea, tovarășul Felecan venise la el, la mașină, ca să-l întrebe: când aveau de gând să schimbe articolele la gazeta de perete a atelierului de fierărie? Până când vor mai rămâne acolo și se vor îngălbeni articolele dela 7 Noembrie?

Ce va spune Róza, când îi va scrie asta? Of, fierarii ăștia! Dacă nu le-ar sta toată ziua pe cap, ar fi în stare să nu mai schimbe niciodată articolele vechi. Dar acum, îi va pune pe foc. Va publica la ei scrisoarea Rózei Zsigmond. Li se potrivea de minune. Li va schimba începutul în: „dragi tovarăși“. Va mai scoate din scrisoare părțile care-l priveau numai pe el. Fierarii meritau această lecție.

Se înveseli. Mergea cu pași de două ori mai mari. Ajunse din urmă al doilea autobuz pe care-l pierduse. Mașina veche și hodorogită stătea la marginea străzii, cu cauciucul din spate lăsat, iar muncitorii săreau înjurând prin tină,

ajutând să-i ridice spatele. Intre timp, lapovița se îndesa de nu se mai vedea apa din ea, ci doar o întindere albă. Pe spatele și pe umerii oamenilor aplecați, se așternuse un guler de zăpadă...

La U.T.M., lui Gergely Kiss i se spuse că va trebui să preia munca responsabilului cu agitația printre tinerii din fabrică. Gergely Kiss se miră. Alaltăeri fusese căutat de cei dela „Arlus”; i se încredințase și acolo o sarcină. Ce se petrecea aici? Acum trei luni nu-l lua nimeni în seamă, iar acum toată lumea îl căuta. Fiecare avea să-i încredințeze câte-o sarcină însemnată. Dar grija lui cea mai mare era să-i răspundă Rózei Zsigmond pe larg, la fiecare întrebare.

Aproape toată noaptea nu se gândi decât la acest răspuns. Apoi, dimineața, intră în biroul de partid, la Felecan. Cu o cușmă mare pe cap, Felecan arăta, din cap până'n picioare, ca un cărbunar coborât din munți. Avea în față proiectul halei de montaj, care acoperea întreaga masă. Toată lumea vorbea în fabrică despre acest proiect, dar terenul rămăsese încă gol, acoperit de zăpadă.

— Ce-i nou? — se uită la el Felecan, dus pe gânduri. — Ați schimbat articolele la gazeta de perete a fierarilor? Ține! — își vârî mâna în sertar și-i puse în față o hârtie bătută îndesat la mașină. — Eri te-am certat, dar după aceea mi-am adus aminte că și eu sunt fierar și câte articole am scris, de când am fost ales secretar? Niciunul.

Gergely Kiss se simțea turburat.

— Aș vrea să vă întreb ceva, tovarășe Felecan. O întrebare importantă. N'am primit încă niciodată scrisori, iar acum încep să-mi tot vină...

— Hai, dă-i drumul mai departe. De ce te-ai oprit?

— Cum vă spun, acum au început să-mi tot vină scrisorile. Dar nu știu ce trebuie să înțeleg când scrie la sfârșit, „cu dragoste, cu dragoste tovarășească”? Ce-i mai mult? „Cu dragoste”, sau „cu dragoste tovarășească”?

Felecan își trânti cușma de pe cap:

— Măi, zănaticilor, ce vă mai trece prin minte! Credeți poate că și eu primesc asemenea scrisori? ! Dar ia stai puțin... Mi se pare totuși că e mai mult când zici „cu dragoste tovarășească”. Dar nu, parcă nu... sunt aici în fabrica asta, prietene, oameni care sunt tovarăși, dar căroră totuși nu le-aș scrie: „cu dragoste”... Adică, ia stai, ce dracu, se poate să nu-ți iubești tovarășul?... Ei, ia te uită — sări secretarul — te pomenești că până la urmă mă protestesc și eu cu întrebarea asta a ta. Cine ți-a scris?

Kiss Gergely se făcu roșu de parcă ar fi stat să privească în foc dar mărturisi:

— O tovarășă...

— Va să zică așa — și pe sub nasul secretarului se ivi o cută de supărare. — Acum înțeleg... Adică pricep, la naiba! Întreb-o pe ea: cum înțelege ea... Și afară de asta, frățioare, lucrurile astea nu stă să le ghicească omul după iscălituri. Astea trebuiesc rezolvate personal. Dar și personal, tot fără multă vorbă, fiindcă, dacă's prea multe, se încurcă omul în ele. S'o rezolvi însă repede, Gergely. Ai noștri trebuie să aibe o situație limpede cu fetele sau cu femeile.

Kiss Gergely mai așteptă puțin, crezând că, cine știe, poate îi va mai spune ceva secretarul. Incurcat, își pieptănă părul spre spate cu degetele sale vârtose. Cum își ridica șapca, i se desfăcea îndată în șuvițe, atât era de mătăsos și de subțire la fir. Văzând că Felecan își relua locul lângă proiectul halei și îl privea întrebător, scoase scrisoarea Rózei Zsigmond și netezind-o, o împinse ușor, sub ochii secretarului:

— Cum să rezolv eu asta personal, tovarășe Felecan? Eu aici și ea acolo.

Felecan citi scrisoarea și își încruntă fruntea. În cele din urmă, fața i se însenină:

— Ei, drăcia dracului, măi băiete! Ce vrei tu cu isteața asta de fată? Asta

o să sboare sus de tot ; când o s'o ajungi tu din urmă?... E frumos că se gândește în felul acesta la noi. Trebuie să-i scrii, frate. Și pune-o la gazeta de perete...

— La a fierarilor, tovarășe Felecan?...

— Pune-o la cantină, s'o poată citi toți. Scrie-i că ne-am desbărat de plumbul care ne trăgea la fund. Acum plutim iar la suprafață. Fabrica noastră produce la fel ca înainte de război. Numai că asta nu-i destul ! Viața de dinainte de război, n'a fost viață. Mașinile noastre sunt vechi, uzate. Mulți dintre muncitorii noștri n'au nicio pregătire. Războiul și seceta, apoi inflația i-au calicit. Copiii lor sunt anemici. I-am înfrânt pe bandiții capitaliști furișai în fabrică, dar n'am dat încă la o parte mașinile rele. Cuptoarele noastre de maleabilizare înmoaie aliajele tot în decurs de două sute de ore. Câtă vreme nu vom fi redus acest timp la două treimi sau la jumătate, nu vom putea depăși vechea normă la turnare. Și nu vom putea avea realizări mai mari nici la atelierele prelucrătoare. Mai avem nevoie și de un cuptor cu cupolă, căci numai astfel vom putea lucra cu turnătorii în trei schimburi. Până ce nu vom realiza toate acestea, sărăcia ne va mai bate la ușă.

Gergely Kiss încerca să-și însemne în carnețel cuvintele secretarului și striga mereu :

— Mai încet, nu pot așa repede...

— Adică, așa, — se opri Felecan în șuvoiul cuvintelor rostite cu patimă.
— Nu te mai strădui, băiete. Ai articolul pe care l-am scris pentru gazeta de perete, și le găsești acolo pe toate.

Apoi arătă spre proiectul noii hale de montaj :

— Să-i scrii, Gergely, că ăsta e visul nostru, hala de montaj ! Va fi toată numai de sticlă și traverse de fier. Va fi ca o farmacie frumoasă. Iar montorii, întocmai ca niște farmaciști în halate albe. În hala asta de montaj vrem să fie lăcătuși care să lucreze fluerând. Dar, ca să ajungem acolo, trebuie să atacăm cu dinții încheștați vechile norme, mai întâi la cuptoarele de maleabilizare, apoi la turnătorie și apoi — înainte ! — și la atelierele de prelucrare. Scrie-i Rózei, Gergely, că după aceea... — Se opri și-și strânse ochii gânditor, — ei, ce ! după aceea o să vie alte sarcini... La noi nu-i cu puțință să te oprești în loc, dragul meu, niciodată... Mai scrie că pe Câmpian l-am trimis la fabrica de oțel „Breiner Béla“ din Brașov, ca să învețe noul procedeu care se experimentează acolo la cuptoarele de maleabilizare. Spune-i că înfrângem decadentismul în toate domeniile.

Gergely Kiss își ridică privirea de pe însemnările lui, bănuitor. Secretarul începu să râdă.

— Scrie liniștit așa cum ți-am spus : decadentismul. Róza o să știe despre ce e vorba.

Gergely Kiss se luptă timp de două nopți, cu scrisoarea către Róza. Avea pe puțin cinci pagini. Era mulțumit de lungimea ei, însă nu de conținut și de formă. Mai ales nu știa cum s'o înceapă. Scrisese „Stimată tovarășă Róza Zsigmond“, dar îl îndemna parcă ceva s'o schimbe și să scrie „Dragă Róza“. După aceea îi scrisese despre cele culese din conversația cu secretarul și din articolul destinat pentru gazeta de perete. Iar mai departe urmă așa :

„...Până acum a mers cum a mai mers, fiindcă am transcris cele spuse de tovarășul Felecan. Astea au fost lucrurile principale. Reducerea duratei de maleabilizare dela două sute de ore la o sută. Acum însă, — hei ! ce-ar fi să urmeze acum ? Căci s'au întâmplat atâtea de când ai plecat“.

Când își sfârși scrisoarea se crăpa de ziuă. Ii arătă că scriitorii veniseră odată la ei pentru a le citi din operele lor, că urmaseră discuții aprinse. O femeie se supăraseră, găsind că în una din povestiri era vorba chiar de ea. Zicea că nu era atât de neîndemânatecă, precum se arăta în povestire. Alții erau însă de părere că

femeia descrisă în povestire era mult prea frumoasă. Că muncitoarele, abia peste zece ani vor fi atât de îndemânatece, ca în povestirea citită. Scriitorul se apără spunând că descrisese tipul nou de femeie... În încheiere, Gergely întrebă în scrisoare: „*Ce trebuie să înțeleg dacă vei scrie și altă dată tot „cu dragoste, cu dragoste tovarășească”. Dacă ai înțelege așa cum o înțeleg eu, nu ți-ar fi rușine cu mine. De anul nou, voi sparge și eu norma. În curând se va lumina de ziuă, așa că îmi iau rămas bun dela tine. Cu toate felurile de dragoste îți spune bună dimineța.*”

Kiss Gergely“.

22

Dimineța sosi la fabrică un delegat dela județana partidului, un muncitor ceferist spătos, voinic, cu părul blond. Anunță că Felecan era chemat într'o muncă la centru. În locul lui fu numit în mod provizoriu István Seres. Funcția de președinte al Comitetului de întreprindere trebuia s'o preia Câmpian, care urma să fie chemat înapoi dela Brașov. Delegatul convocă conducerea organizației de partid a fabricii la o scurtă consfătuire. Discutară problemele cele mai urgente în legătură cu aceste schimbări.

Bucsi se bucură că Felecan era chemat la o muncă de răspundere mai însemnată. Totuși plecarea lui neașteptată îl întristă oarecum. Il îndrăgise. I se putea adresa oricând cu nădejde. La început se simțise plin de sfială fără el. Se putea spune că Felecan îl întregea. Cum se va descurca singur de aci înainte?

Se îndoia întrucâtva de felul cum își va duce Seres István munca de secretar. Il socotea cam greoi. Ca președinte al Comitetului de întreprindere, se descurcase bine cu ajutorul lui Felecan. Era însă întrebarea dacă va ști să facă față și sarcinilor de secretar al organizației de partid a întreprinderii, care cereau un deosebit spirit de inițiativă. Nu se va destrăma oare în mâna lui această muncă multilaterală? Își făcea aceleași griji și în privința lui Câmpian.

Îi împărtăși delegatului aceste gânduri. Muncitorul ceferist, bine cumpănit dădu din mână, zâmbind:

— Ii cunoaște Partidul. Unul e cam încet, celălalt prea iute. Știi ce o să se întâmple cu ei când o să fie puși să tragă împreună căruța? Unul o să se iuțească și celălalt o să se mai potolească. Rezultatul: viteză dorită. Totul e, tovarășe Bucsi, să nu-i prețuiești prea puțin. Și să le treci și lor experiența pe care ai dobândit-o în conducerea întreprinderii.

Indată după plecarea delegatului, Bucsi se duse în biroul său. Primul său gând fu să ia ziarele. Străbătu repede mai întâi „Scânteia“, apoi gazetele locale. Marea Adunare Națională era convocată pentru ziua de 28 Decembrie. Una din sarcinile sale principale, la sfârșit de an, era votarea noului buget. Care vor fi însă celelalte? Ce alte mari cotituri va aduce în alte domenii sesiunea de sfârșit de an a Adunării Naționale? Ce alte noi sarcini vor reveni fabricii pe baza noilor legi?

Gândurile îi fură întrerupte de soneria telefonului. Portarul îl anunță că fostul inginer șef al uzinei, domnul Tolocan, voia să intre în fabrică. Dorea să vorbească tovarășului director: să-l lase? Ii spuse portarului, să-i dea voie lui Tolocan să intre.

Fostul inginer șef lucra ca simplu inginer chimist la o fabrică mică de pielărie. Trecând prin curte cu capul plecat, albul zăpezii îi scotea și mai mult în evidență silueta firavă.

Bucsi trase un scaun spre colțul biroului său, ca inginerul să se așeze cu fața spre lumină. Voia să-l poată privi drept în ochi. Își reluă locul și îl primi astfel. Mâna inginerului, deși abia scoasă din mânășă, era rece ca un sloi de

ghiață. Își trase scaunul oferit, în celălalt colț al mesei. Nu-și desbracă paltonul; își desfăcu doar fularul. Avea cearcăne; ochii intrați în orbite. Părea nespus de trudit, de chinuit.

— N'o să vă răpesc prea mult timp, — începu el cu glasul răgușit. — Din scrisoarea pe care mi-ați trimis-o, am înțeles că aveți de gând să mă reabilitați...

— Și cum am putea-o face, domnule inginer?

— Arătând că toate învinuirile și bănuelile care, deși nu mi-au fost aduse deadreptul, totuși au fost lăsate să plutească asupra mea, s'au dovedit lipsite de orice temei, în urma demascării paznicului de noapte. Și, ceea ce pentru mine e și mai important, trebuie să apară limpede acum că experiențele mele n'au fost greșite, ci că au fost zădărnice de mână criminală a paznicului de noapte. Astfel, întoarcerea mea la fabrică va fi pe deplin justificată.

După ce rosti aceste cuvinte își ridică spre Bucsî ochii suri și reci.

— Cu prilejul ultimei noastre discuții, v'am cerut să-mi dați voie să plec pentru că s'ar putea să înțeleg greșit până și bunele dumneavoastră intențiuni. Astăzi, această declarație a devenit fără obiect.

Își băgă mâna în buzunar și scoase o hârtie împăturită. În timp ce vorbea, buzele sale subțiri și livide se lătiră într'un surâs:

— Dealtfel această cerere motivează și în scris pretențiunile mele.

Bucsî o luă fără să spună nimic și o puse în față. Ridică receptorul și ceru biroul Partidului. Il chemă pe István Seres la el.

— Dacă-mi dați voie, domnule inginer — se lăsă Bucsî pe spate în scaun, aș dori să continuăm în fața noului nostru secretar de Partid, această interesantă discuție, care prezintă o importanță deosebită pentru fabrică.

— N'am nici-o obiecție împotriva prezenței domnului secretar; s'ar putea să fie mai înțelegător decât cel vechi.

Bucsî își opri zâmbetul pe buze.

— Secretarii noștri privesc înainte de toate interesele producției. Dar până ce va veni, aș dori să vă întreb ceva, domnule inginer. N'ați fost audiat cumva și dumneavoastră de judecătorul popular în chestiunea lui Beke György?

— De ce m'ar fi audiat și pe mine? Întrebă inginerul privind într-o parte, dar deodată se întoarse. Își aminti că fusese oprit într-o zi în curtea fabricii de paznicul de noapte... Nu cumva mizerabilul acela o fi pomenit și despre asta în fața procurorului?... Nu mai avu când să-și ducă firul gândului până la capăt.

Seres István intră în birou, îmbrăcat într-o salopetă nou-nouță, 'cu un fular prins cu un ac de siguranță la gât.

— Despre ce-i vorba? — îl întrebă el pe Bucsî. Se purta, parcă nici nu l-ar fi cunoscut pe Tolocan.

Lămurindu-l în câteva cuvinte, Bucsî îi dădu cererea inginerului. Seres István își îndreptă abia atunci privirea spre inginer și îi dădu mâna, după o scurtă șovăire. Nu se așeză. Când termină de cetit, îi spuse lui Tolocan în față:

— N'aveți dreptate decât în parte, domnule inginer. Într'adevăr, dumneavoastră nu puteți fi învinuit de sabotaj. Nici n'aș putea spune că nu sunteți un bun specialist. Dar, că n'ați avea nici-o lipsă, asta nu-i adevărat...

Cu un gest enervat, de protestare, Tolocan își dădu capul pe spate. Dar Seres urmă fără să clipească:

— ...Doriți să v'o dovedesc printr'un exemplu? Inchipuiți-vă o gospodină, care știe că înainte de mulș trebuie să spele ugerul vacii și să opărească donița. Ei bine, spală ugerul, opărește donița, se șterge și ea până la coate și mulge; după aceea, știe că laptele trebuie fiert. Știe că pentru asta e nevoie de un vas curat, ca laptele să nu se brânzească. Știe cum trebuie să fie focul ca să fiarbă. Și, toate acestea le face așa cum se cuvine, dar nu se gândește la pisică și uită deschisă ușa dela cămară. Nu acoperă oala cu o sită, iar pisica o răstoarnă, sau vin șoarecii

și își vâra botul în lapte. Ce valoare mai are munca unei asemenea gospodine?

— Dar, vă rog! — sări inginerul, palid.

— Degeaba protestați, domnule inginer. Ați uitat într'adevăr de piscă și de șoareci. Ați ținut seama de toate la fontă. De cărbune, siliciu, mangan, de temperatură, de dilatare, contracție, rețele de turnare și piatră de var în procente, pe grame și kilograme, dar nici prin cap nu v'a trecut să vă gândiți la bandiții de capitaliști, ca să apărați fonta și de ei.

— Ce-ași fi putut face? Supravegherea polițienescă nu cădea în sarcina mea...

— Nu, domnule inginer, — se așează acum și István Seres cu un aer serios. — Asta nu e treaba poliției! Barducz, maestrul turnător, a fost dat afară. Și știți pentru ce? În ultimii patru ani n'a trecut nici-o singură dată pe la cuploarele de maleabilizare în timpul schimbului trei, să vadă ce se petrece pe acolo... Spuneți-mi, cu mâna pe inimă, domnule inginer, ați știut oare până azi, cum mă chiamă pe mine? Ne-am întâlnit noi măcar o singură dată la cuploarele de maleabilizare în schimbul trei?

— Fabrica n'avea decât un singur inginer șef, — se prăbuși Tolocan pe scaun. — Nu i se putea pretinde să facă trei schimburi.

— Asta nu, domnule inginer. Dar când ați văzut că era ceva care nu mergea la fontă, trebuia să vă sacrificați câteva nopți. În orice caz, era o datorie a specialistului. De aci înainte, această chestiune trebuie lămurită...

Seres se întoarce și puse cererea inginerului în fața lui Bucsi:

— Dealtfel, dumneata ești directorul, dumneata trebuie să hotărăști...

— Mă respingeți? — se ridică impleticindu-se inginerul, palid ca un cadavru. — Mi-am închinat întreaga viață chimiei metalurgice. Am revizuit procedeele de maleabilizare. Cred că pot să reduc considerabil timpul de încălzire și de răcire. Voi acoperi astfel o bună parte din pagube... De patru luni, aproape că nici nu mai dorm, stând neconținut de veghe asupra calculelor mele. Nu lăsați să mi se irosească munca. Recunosc, nu m'am preocupat de toate aspectele problemelor până acum. Și nici nu v'am prețuit cum se cuvine.

Bucsi ascultase totul fără să scoată nici un cuvânt. Il ascultase mai ales pe Seres. Omul acesta îi aducea în fiecare zi câte-o surpriză. Nu mai era sgârșit la vorbă. În mai puțin de două luni prinsese o bogăție de idei vrednică de mirare. Il privi parcă ar mai fi așteptat ceva. Seres pricepu:

— V'am spus, — se ridică el cu mișcări greoaie. — Cererea domnului inginer se adresează directorului. Eu socotesc mai mulțumitoare declarația sa verbală...

Fără nici-o vorbă, Bucsi întinse cererea inginerului, care o vârf cu gesturi nesigure în buzunar, mototolind-o:

— De mâine, vă puteți relua munca, domnule inginer. Repet ceea ce v'am mai spus odată. Aș fi bucuros, să vă puteți apropia de noi.

La 28 Decembrie, Bucsi ținu pe rând ședințe de producție cu muncitorii din toate cele unsprezece secții. Ceru și primi propuneri cu privire la procesul de fabricație al fiecărui atelier și la planul de muncă pe anul viitor. Lăcătușii monteurii lucrau cu încordare la mutarea atelierului de fitingărie. Își luaseră angajamentul ca, în cinstea aniversării Republicii Populare, să mute și să instaleze vechile strunguri în încăperea vecină cu turnătorie, care fusese folosită până acum ca magazie. Fitingurile erau aduse dela turnătorie deadreptul aici spre a fi prelucrate. Nu mai erau purtate în roabe dealungul șlefuitoriei și a curții, până să ajungă la prelu-

crare, ci treceau printr-o uşă dela turnătorie, direct în atelierul de fitingărie. Lângă strungurile vechi lăsară loc şi pentru un strung automat de fabricaţie sovietică. În seara zilei de douăzecişiopt Decembrie, atelierul de fitingărie era gata şi aştepta semnalul de pornire a lucrului. Fusese pus la punct cu o zi înainte de termen.

Il anunţară pe Bucsi prin telefon. Directorul ieşi în fugă din birou pentru a strânge mâna lăcătuşilor montouri. Gergely Kiss îi păşi înainte, salutând cu un steguleţ roşu de întreceri :

— Tovarăşe Bucsi, cei mai tineri dintre lăcătuşii montouri ai uzinei noastre, vă raportează că atelierul de fitingărie a intrat cu strungurile lui vechi, cu o zi mai devreme în linia de bătaie. În întrecere s'au evidenţiat lăcătuşii Sós Berci şi Cloţan Ion, precum şi muncitorul auxiliar Veress Iános.

— Şi Gergely Kiss, — strigară cei din fund, întrerupându-l.

— Mai ales el s'a evidenţiat, tovarăşe Bucsi, — îşi făcu loc în faţă un utemist îndesat, cu faţa plină de coşuri roşii ca focul.

Bucsi rosti câteva cuvinte mobilizatoare. Reaminti muncitorilor că la propunerea Partidului, Marea Adunare Naţională s'a întrunit chiar în ziua aceea pentru a lua în discuţie proiecte de legi de mare importanţă, care vor pune clasa muncitoare şi industria ţării în faţa unor sarcini măreţe. Să ne grăbim, să fim pregătiţi, cu tot ce se poate ; să fim gata ! Să nu fim nevoiţi mâine să ne mai batem capul cu treburile de azi. Să mergem mereu înainte ! Să scurtăm zilele, să scurtăm anii, să ne apropiem mai repede de socialism !

Strânse mâna băieţilor şi alergă înapoi la birou, unde-l aştepta Selmeczy, contabilul şef. Acesta purta peste mânecile hainei până la coate, nişte mânecare roase. Avea în faţă un teanc gros de acte şi raportă că, în cinstea aniversării Republicii Populare, secţia de calculaţie îşi încheiasă munca. Reeşeau limpede rezultatele fiecărei secţii. Atelierul de maşini, fierăria şi lăcătuşeria, lucrau în câştig. Atelierul de montaj şi vopsitoria, lăcătuşii sculeri, atelierul de reparaţii a maşinilor şi atelierul electric, Tichidaseră toate pierderile. Contul de cheltuieli era balansat cu încasări. Numai turnătoria şchiopăta codaşă, deşi atinsese şi ea 98% din rentabilitatea de dinainte de război. Iar atelierele de prelucrare a fontei îşi potriveau activitatea după aceea a turnătoriei.

Selmeczy puse pe rând câte-o coală bătută la maşină în faţa lui Bucsi şi raportă cu modestie :

— Funcţionarii biroului de calculaţie au lucrat fiecare câte treizeci de ore suplimentare, ca să-şi încheie sarcina cu trei zile înainte de sfârşitul anului, dar renunţă la plata orelor suplimentare, socotindu-le muncă voluntară.

Bucsi îi mulţumi lui Selmeczy şi îi strânse cu putere mâna moale. După un ceas veniră şeful materialelor, apoi şeful secţiei comerciale, calculatorul salariilor şi normatorul. Fiecare îşi depuse raportul de sinteză. Masa lui Bucsi se umplu de acte, iar el se cufundă în citirea lor. Compară datele serviciului muncă şi salarii cu acelea ale biroului de calculaţii, cifrele dela materiale cu rezultatele secţiei comerciale. Se făcuse aproape miezul nopţii.

Văzu, mulţumit, că acum ieşeau din uzină aproape tot atâtea tone de produse finite, cât intrase în lucru ca fier brut. Numai o singură comandă restantă mai frâna ritmul de producţie al uzinei. Dar până la 10 Ianuarie, vor scăpa şi de ea.

Seres veni la el. Secretarul lucrase până atunci în biroul său, împreună cu responsabilul cu organizarea. Purta mereu fularul la gât. De când nu mai lucra la căldura cuptoarelor de maleabilizare, îl păştea mereu răceala. Il supărau amigdalele. Il durea când una, când cealaltă. Se aşeză obosit.

— Cum stăm cu balanţa ? — întrebă, scoţând din buzunarul întotdeauna umflat, o hârtie împăturită.

Bucsi rămase o clipă pe gânduri, dar după aceea începu să rădă :

— Știi ce-a spus Felecan, când am preluat conducerea fabricii? Că trebuie să înfășăm fabrica în scutece noi. Aproape că am făcut-o.

Seres desfăcu hârtia și o puse pe masă.

— Am făcut și noi ceva. Am pus ordine în ședințe. Știi câte ședințe am ținut anul acesta? O mie trei sute patruzeci și șase. În medie, în fabrica noastră au fost zilnic câte trei-patru ședințe. Asta înseamnă că cei mai buni dintre muncitorii noștri nu se odihnesc niciodată, deoarece sunt prezenți aproape la toate ședințele. Să mai adăugăm și ședințele duminicale de producție... Pe viitor, datorită noastră e să ținem ședințe mai puține și mai bune! Dacă o să mergem tot așa mai departe, o să sufere producția. Muncitorii trebuie să fie odihniți, să aibe mintea limpede, să poată vedea mai bine unde ar mai fi loc de inovații. Deaceia am întocmit împreună cu responsabilul cu organizarea un...

Telefonul îl întrerupse cu un sunet strident. Tresăriră amândoi. Bucsi își aruncă ochii la ceas. Douăsprezece fără un sfert. Cine putea să telefoneze la ceasul acesta? Și de unde? Și ce voia? Nu i se mai întâmplase, până atunci, să-l cheme cineva la telefon la miezul nopții. În timp ce Bucsi întinse mâna să ia receptorul, Seres se duse la fereastra întunecată și se uită la clădirile fabricii care se deslușeau în întunericul compact al nopții. În zilele crăciunului, stratul subțire de zăpadă se topise. Floua. Totul era negru, năclăit. Doar n'o fi isbucnit un foc în fundul fabricii?...

Chipul lui Bucsi care asculta la receptor se însenină. Puse repede receptorul la urechea dreaptă și strigă:

— Dumneata ești, Câmpian?

Câmpian se afla la telefonul din sala pustie a restaurantului gării. Lângă el căska sburlit Iános Szepesi, studentul. La picioarele lui Câmpian, un geamantan uzat, de până la, legat cu o curea. Șapca îi era dată pe ceafă:

— Tocmai acum am sosit dela Brașov, — strigă el, atât de tare încât chelnerul dela tejgheaua de tablă tresări din somn. — Ați auzit vestea cea mare?

— Care veste? — lui Bucsi i se încordară toți mușchii feței.

— Am auzit-o din tren: la propunerea Partidului, Marea Adunare Națională a votat planul de Stat pe un an. Nu-i minunat? Ce va ieși din asta peste o sută de ani, tovarășe Bucsi? Inchipuie-ți fabrica noastră peste o sută de ani...

— Ce zice? — întrebă Seres nerăbdător.

— Aducem fonta cea nouă, — strigă Câmpian dela celălalt capăt al firului...

— Așteptați-mă, viu acolo în goană. Știam că nu puteați fi decât la fabrică...

Receptorul ajunse în mâna lui Seres, care se răstă la Câmpian:

— Să nu vii aici. Du-te la nevastă... Odihnește-te mai întâi...

— Avem de vorbit, tovarășe Seres... viu numaidecât...

Seres lăsă receptorul, morocănos.

— Știam eu, — strigă Bucsi agitat, — că acum trebuia să urmeze asta! Ce sarcini ne vor reveni din planul anual? Nu cumva să rămânem de rușine.

Seres începu să formeze cu degetele lui noduroase numere de telefon. Chemă una după alta organizațiile de Partid superioare. Întâi sectorul, apoi județeană, dar tovarășii de serviciu nu cunoșteau amănunte în legătură cu planul de Stat. În cele din urmă, discutară între ei cât de mare putea fi partea din plan care le va reveni. Se afundară în rapoartele care zăceau în fața lui Bucsi, scoaseră rezultatele producției din ultimele trei luni și le adunară, luându-le ca bază pentru producția pe anul următor. În aceste luni dobândiseră rezultatele cele mai bune. Nu-și puteau închipui planul anual al întreprinderii lor, decât pe baza acestor rezultate. Față de anii precedenți, sporul era de optsprezece-douăzeci la sută. Deaceia ajunseră la concluzia că, în planul anual, vor trebui să prevadă cu cel puțin douăzeci și cinci la sută mai mult.

Tocmai atunci dădu buzna peste ei Câmpian, purtând geamantanul legat cu

cureaua dela pantaloni. Fața i se împlinise, părul îi era mai lucios, mișcările mai agere. La brâu, nasturii paltonului stăteau gata să pleznească. Cât pe-aci să nu-l mai recunoască, așa se înșdrăvenise și se îngrășase cuptorarul cel firav de altădată.

— Unde te-ai umflat așa, tovarășe Câmpian? — se miră Bucsi.

— Unde? La cantina uzinii de oțelărie din Brașov. Aia zic și eu că au cantină! Și ce aer, — strigă Câmpian vesel, adăogând numaidecât: — m'am îngrășat cu cincisprezece kilograme...

— Spune-mi, mai bine, ce-ai adus bun pentru fabrică? — îl întrerupse Seres, posac.

Câmpian își scoase paltonul și dădu la iveală niște caiete pătate de ulei. Vreo cinci cel puțin, pline toate cu însemnări. Puse lângă ele și un stilou.

— Am notat tot, tovarăși. Tot ce am văzut la cei din Brașov că-i mai bun decât la noi. Peste o jumătate de an vom avea o fontă...

— Tot e bine că nu peste o sută, — îi tăie vorba Seres, răstindu-se cu glas răgușit și împingându-l pe Câmpian să șadă. — Spune-ne despre plan; ce știi mai mult decât acum o jumătate de ceas? De plan depinde, când și cu cât trebuie să ni se îmbunătățească fonta.

Câmpian începu să răsfoiască unul din acele caete și între timp le spuse că lăcătușii ceferiști dela mișcare transcriseseră comunicarea dată la radio. Potrivit acesteia, producția industriei grele trebuia să crească cu treizecișisase, virgulă opt la sută. Iar a industriei ușoare, cu zece, virgulă, cinci.

— Prin urmare, treizeci și șapte la sută — întrerupse Seres și începu să umble îngândurat, privind din când în când spre Bucsi. — N'am prea nimerit-o. Noi am făcut socoteala numai pe douăzeci și cinci.

— Și asta, pentru că am fost largi... — se aplecă Bucsi spre hârțiile pline de cifre.

— Tot ce e sub treizeci și șapte la sută, e socoteală de cămătar, — strigă Câmpian, înflăcărându-se. — Devreme ce tovarășii dela centru au făcut socoteala pe treizeci și șapte la sută, trebuie să ne iasă și nouă tot treizeci și șapte.

— Prostii! — zise Bucsi răgușit. — Mai întâi nu e vorba de treizeci și șapte, ci numai de treizeci și șase virgulă opt, iar în al doilea rând nu poți pune toate uzinele metalurgice pe acelaș calapod. Pentru cele cu utilaj modern nu e mult nici cincizeci la sută. A noastră însă, dacă o duce până la treizeci, poate fi socotită întreprindere fruntașă, mai ales dacă ținem seama că, deaci înainte vom produce mașini de țesut și carde de un sistem cu totul nou.

Seres se opri îngândurat în fața directorului:

— Măcar de-aș ști, cum o s'o scoatem la capăt cu hârburile de mașini?

— Deaceea suntem puși aici! — strigă Bucsi. — Ca să găsim calea!

— Și o vom găsi, trebuie s'o găsim! — se așeză Seres. — numai de-am vedea odată pusă în ordine turnătorie.

— Asta nu mai e o grijă, — se așeză între ei Câmpian, voios. — Uitați-vă prin caietele mele. Stă scris aici că, în anul acesta, cuptorarii din Brașov vor maleabiliza în cincizeci de ore, în loc de două sute. Dacă ne însușim și noi această metodă, sărim deodată cu două sute cincizeci la sută la turnătorie.

— Cum? — se întinseră în acelaș timp două mâini spre caietele lui Câmpian. Una era aceea a lui Seres, mare și noduroasă, iar cealaltă, mâna lui Bucsi subțiată de munca din birou. Aplecându-și capetele asupra filelor scorțoase, părul răvășit le cădea pe frunte. Li apucară zorile. Puseră cifră sub cifră, calculară totul din nou. Discutară cu aprindere, isbind cu pumnul în masă; se potoleau și iar începeau. Comparau realizările din anul trecut ale mașinilor și ale muncitorilor din cele unsprezece secții, cu cerințele din noul an. Ieși la iveală că, pentru a produce,

noile mașini nu se loveau numai de neajunsul că cele vechi erau prea uzate, dar n'aveau nici destui muncitori calificați. Hala de montaj care urma să fie construită pentru montarea noilor mașini, era încă în stare de proiect.

Ieșiră în curtea plină de noroi, îi cheamă și pe ingineri și străbătură dela un capăt la altul locul ales pentru hala de montaj. Un muncitor alergă după ei fluturând numărul proaspăt al „Scânței”. Publica în întregime cuvântarea tovarășului Gheorghiu-Dej în fața Marii Adunări Naționale, asupra însemnătății teoretice și practice a planului de Stat. Se strânseseră toți în jurul gazetei. Li se alăturară și mulți muncitori din schimbul de noapte. Retrăgându-se mai la o parte, își frământară împreună mintea cum să ridice în jumătate de an numai, noua hală de montaj pe locul acesta plin de gropi al curții noroioase. Muncitorii din schimbul de zi, discutau despre planul de Stat înăuntru, lângă mașini. Buchiseau ziarul sub lămpile atârinate de tavanul afumat și citeau cu glas tare capitolele planului, pe rând.

Porniră îngândurați motoarele și schimbă transmisibile. Supraveghează mai atenți mașinile de strunjit, strungurile, burghiurile; turnătorii își priveră cu mai multă grijă formele, fierarii — crampoanele și șuruburile. De unde știau planificatorii, că de-aci înainte se va putea produce cu o treime mai mult decât până acum, cu mașinile acestea? De ce n'o văzuseră ei, care de atâția ani lucrau cu aceste mașini? Iscodeau curioși fața lui Bucsi, când trecea prin ateliere. Unul aduse vorba și spuse cu glas tare:

— Cum o s'o scoatem la capăt, tovarășe Bucsi? Burghiul meu n'o să se poată învârti de mai multe ori pe secundă, ca până acum.

— Asta-i drept, — răspunse Bucsi râzând, — dar putem face să nu se învâртеască nici o singură dată în gol. În planul acesta, noi suntem partea cea mai însemnată, noi, muncitorii liberi ai patriei desrobite.

Vorbele lui Bucsi se răspândiră în toată fabrică. Pe mulți muncitori îi întovăriră până și în vis. Discutau despre ele și la masă. Despre plan vorbi și secretarul comisiei județene la ședința festivă pentru sărbătorirea aniversării Republicii. Despre ele chibzuiră și în ziua de odihnă a anului nou. Și le discutară și acasă la un pahar de vin.

În anul cel nou, muncitorii se apucară de lucru cu foarte multă râvnă. Direcțiunea recalculă normele, iar organizația de Partid lansă lozinca „ridicării normelor”. Gergely Kiss se arătă foarte zelos în această privință. Pentru el, a sparge norma nu însemna numai îndeplinirea și depășirea planului de Stat sau sporirea câștigului, ci o strângere a legăturilor de prietenie cu Róza Zsigmond. Primea în fiecare săptămână câte o scrisoare dela ea, prin care-i cerea stăruitor:

„Scrie-mi și despre dumneata ceva, tovarășe Gergely”.

Pălea de câte ori citea aceste cuvinte. Știa că acel „ceva”, nu putea fi decât „să spargă norma”. Altceva, ce i-ar fi putut scrie despre el? Să-i li scris oare că muncea cu sârg? Dar asta o făcea orice tânăr muncitor cumsecade. Socotea corespondența cu Róza ca o sarcină de răspundere, la fel cum era și redactarea gazetei de perete. De aceea, nu-i putea pomeni în scrisori decât de isprăvile neobișnuite. Iar el, nu era în stare de nicio ispravă. Dimpotrivă, dacă nu va lucra cu multă luare aminte, s'ar putea să rămână în urmă. Să-l întreacă Ion Cloțan. Cloțan nu mai primise alte scrisori dela Róza și totuși el fusese acela care adusese o inovație în atelierul de montaj. Făcuse o raționalizare a muncii la strungurile revolver, propunând ca în loc de trei-patru operațiuni diferite, fiecare strung să nu execute decât una singură. Astfel, munca mergea mai repede. Gergely Kiss mărturisi cinstit că Ion Cloțan i-o luase înainte. Fu citat și la gazeta de perete.

Ar fi trebuit să-i scrie Rózei despre această inovație, dar nu se putea hotărî. Și nici nu-i venea să-i spună că, oricât se străduia, nu-i trecea prin minte nicio inovație mai bună decât raționalizarea muncii adusă de Cloțan. Alte îmbunătățiri nu

erau cu putință fără o transformare radicală a mașinii. Dar asemenea măsuri erau legate nu numai de cheltueli, ci și de cunoștințe speciale de inginer, pe care el nu le avea. Să se înscrie la curs? Ar fi însemnat o întârziere de ani de zile. Iar Rózica aștepta în fiecare săptămână câte o scrisoare.

Gergely Kiss era din ce în ce mai mohorât. Nu se putea hotărî să scrie. Era cu ochii mereu la strungul revolver. Il curăța, îl îngrijea, îl ungea, dar astea nu-l făceau nici să se învârtască mai repede, nici să strunjească mai mult. Soprony baci dela mașina vecină, îi tot zicea:

— Ce te-a apucat, Gergely dragă? Nu cumva ți-o fi tras chiulul, Róza?

Gergely nici nu voia să-l audă pe Sopronyi baci. Bătrânul era un om și jumătate. Se tot lăuda că se simțea în stare să se ia la întrecere în muncă și cu zece ca Gergely. Și dacă și-ar răsuci bine mustața, i-ar sufla lui Gergely și fetele.

Lui Gergely nu-i plăceau asemenea glume. Noaptea, nu-și mai găsea somnul, deși înainte dormea dus. Și în vis îl urmărea strungul revolver. O, dacă la întâi Mai i s'ar pune și lui în piept Medalia Muncii! Ar fi poftit și el ca Ion Cloțan la reprezentațiile de gală. Muncitorii ar întoarce capul după el și-ar zice: îl vedeți, asta a contribuit cu ceva la îmbunătățirea vieții noastre.

Până ce nu-i va putea spune Rózei toate acestea, nu-i va mai trimite nicio scrisoare. Seara stătea și cerceta prin cărți, citea articolele lui Stalin despre productivitatea muncii, despre sistemul științific de muncă al stahanoviștilor. Il durea inima, — gândindu-se ce se va spune în fabrică, dacă într-o bună zi vor înceta să mai apară în fereastra cabinei portarului scrisorile Rózei? Și apoi, afară de asta, planul de Stat era o problemă de o importanță vitală. Iar el să nu contrabue cu nimic la îndeplinirea lui?

De multe ori se scula din pat și își aprindea o țigară. Fuma una după alta. Incerca să citească așezat la masă, dar nu era chip. Incerca să chibzuiască, fără niciun folos însă. Intr-o noapte, fumă atât de mult încât îl trecu o sudoare rece și i se făcu greață de țigări. Iși trânti port-țigaretul de pământ.

— Ai căpiat, Gergely? îl întrebă din odaia vecină, maică-sa. — De ce nu dormi? Ujite, acum te prinde dimineața treaz. Cum ai să lucrezi mâine?

Gergely nu răspunse nimic. Deși era foarte turburat, îi veni în minte să facă totuși ceva pentru plan și pentru Róza. Să se lase de fumat. I-ar putea scrie astfel Rózei ceva și despre el, anume așa:

„...De vreme-ce nu știu să-mi îmbunătățesc mașinile, o să mă înnoesc eu“.

În aceeași zi, îi împărtăși această hotărîre și lui Cloțan.

— Asta ce mai e? — îl întrebă Cloțan ursuz. Rămase pe gânduri și apoi adăogă: — Inovația mea prețuiește mai mult, pentru că n'am făcut-o cu acelaș gând ca tine. Pentru mine primul plan de Stat înseamnă mai mult decât o fată.

Jignit, Gergely Kiss îi întoarse spatele lui Cloțan. Munci toată ziua fără să scoată o vorbă. Stătea și chibzuia: oare pot fi despărțite lucrurile așa, în două; aici începe planul și acolo fata? Doar Róza îi plăcea atât de mult, tocmai fiindcă ajunsese atât de isteață sub îndrumarea Partidului. La fel ca și țara, de când n'o mai conduceau patronii.

Avea acum ce să-i scrie Rózei. Putea să-i scrie și despre Cloțan, dar așa ca să-i pricinuiască o dezamăgire în privința lui, arătându-i că nu era pentru el decât o fată ca oricare alta. Totuși, nu-i scrise astfel. Se temu ca nu cumva flăcăul să-i placă și mai mult Rózei, din pricina aceasta. Și nu-l lăsă inima să nu-i pomenească în scrisoare și despre inovația lui Ion Cloțan.

Peste o săptămână poșta îi aduse lui Ion Cloțan o scrisoare de felicitări din partea Rózei. Tot atunci îi sosi acasă și domnișoarei Maria o scrisoare într'un plic cenușiu, pe care nu era indicat trimitătorul.

Scrisoarea aceasta o turbură până în adâncul sufletului pe domnișoara Maria. Își pierdu cu totul cumpătul din pricina ei. Nu se mai simțise atât de turburată de când fuseseră dați afară din fabrică domnul Ammer și groful. Se așteptase tremurând de teamă să-i vină și ei rândul, dar norii întunecați ai primejdiei se abătuseră în altă parte, cruțând-o. Se liniștise și mai mult de când soția fostului fabricant nu se mai arăta pe la biserică. Și acum îi venise scrisoarea această... Era dela fiica doamnei Kőlesi și cuprindea o cerere pe care n'avea cum s'o refuze:

„Dragă Domnișoară!

Să nu vă surprindă că mă adresez dumneavoastră. Sunteți o veche prietenă a noastră; ne datorăm și o oarecare recunoștință. Bietul tata v'a dat slujba pe care o aveți la fabrică. Nefericita lui fiică vă cere acum un serviciu neînsemnat. Scrieți-mi, ceva precis despre mama. Nu de mult m'a căutat un avocat cu numele de Bejan. Am aflat dela el că mama a fost arestată. În zadar m'aș adresa altor cunoscuți, căci ei nu știu nimic. Poate că dumneavoastră sunteți mai bine înformată. Ce-ați auzit la fabrică despre mama? Vă rog, scrieți-mi! V'aș ruga să-i transmiteți mamei la închisoare un pachet cu alimente și o sumă de bani. Ajutați-ne! Aici, la mătușa mea, toată lumea e incredințată că foarte curând vom fi în măsură să vă răsplătim bunăvoința. Dar poate nici n'ar trebui să vă amintesc despre aceasta, căci sunteți o creștină atât de bună, încât n'ați putea lăsa fără ajutor semenii ajunși în suferință. E adevărat că vila ne-a fost confiscată în folosul fabricii? Vă rog să-mi scrieți ceva și despre fabrică. Cât timp se vor bucura mizerabilii aceia de ea? Rudele mele se tem că muncitorii o vor distruge cu totul până va reveni iar în mâinile noastre. Cât privește faptul că va reveni, niciunul dintre oamenii mai aleși din sat nu se îndoește de acest lucru.

Banii și pachetul cu alimente vă vor fi aduse de soția lui Bejan. Vă rog să-mi scrieți. Vă va fi lesne să obțineți informațiuni. Doar trăiți acolo, printre sălbaticii aceia...”

De câte ori citea această scrisoare, domnișoara Maria avea palpitatii. Nu îndrăsnea s'o arate nimănui. Deaceea, o și rupse, o aruncă în closet și trase apa. Dar nici astfel nu-și regăsi liniștea. Cum ar fi putut refuza această rugămintă? Nu spusese ea întotdeauna că cei năpăstuiți trebuiau ajutați? Și familia lui Kőlesi se purtase bine cu ea... Dar a-i ajuta nu însemna oare să facă politică? O! domnișoarei Maria îi era teamă de politică! Dar dacă va refuza să-i ajute, cum va da socoteală de această faptă în fața lui Dumnezeu?

Nu avu prea mult răgaz să se frământa. Intr-o după amiază, întorcându-se dela birou, o găsi pe soția avocatului la căpătâiul mamei sale, care zăcea bolnavă.

Treptat, fabrica își lua avânt în vederea realizării părții care-i revenea în îndeplinirea planului de Stat. Dar piedicile, rutina și condițiile de muncă înăpoiote erau încă atât de numeroase! Bogdan, Tolocan și directorul erau asaltați dintr-o sută de părți de-odată! Sistemul de normare, extins asupra întregii fabrici, ținea muncitorii într-o încordare neconținută. Cereau sculele care le lipseau. Muncitorii auxiliari ai turnătoriei, care duceau aliajele în roabe sau în cărucioare scârțâitoare, până la atelierele prelucrătoare, cereau urgent vagoaneți de uzină. Rostás Mihály ar fi dorit o instalație ca aceea a turnătoriei de Stat dela Hunedoara. Topirea și turnarea să se facă în așa fel ca fierul revărsat din cuptoarele de topire să șerpuiască direct în forme. În afară de asta, întocmi o scrisoare către turnătoria dela Calan, cerând ca fonta cenușie să fie însoțită de un „certificat de calitate”, adică să se scrie pe ea compoziția chimică. Aveau

multă bătae de cap din pricină că saboții de fontă nu erau la fel, ci ieșeau când prea tari, când prea moi.

Rostas Mihaly îi încredință lui Bucsî scrisoarea, pentru a fi trimisă. În pauzele dintre schimburi, discuta împreună cu muncitorii rămași în atelier, cum s'ar putea folosi cuptoarele de topit în trei schimburi. Ceeace-i împiedica era timpul de răcire și timpul necesar pentru curățirea de sgură și pentru căptușirea cuptorului. Își frământau mintea cum s'ar putea reduce la jumătate răcirea cuptoarelor de topire. Ar fi vrut să poată face turnarea cel puțin cu două ceasuri mai devreme...

Să câștige două ceasuri, să smulgă două ceasuri din timpul de răcire al cuptoarelor! Acesta era gândul care-l măcina pe fiecare turnător. Era singura soluție pentru a spori turnarea. Și astfel, planul ar putea fi depășit cu trei la sută.

Dar nici Tolocan și nici meșterul nu găseau soluția pentru a se câștiga aceste două ceasuri.

Bucsî era enervat pentrucă centrala le stabilise partea ce le revenea din plan, fără să țină seama de această greutate. Străbătea zilnic, neliniștit, știrile din ziare. Sfârșitul primului trimestru al planului anual se apropia vertiginos. Iarna era pe sfârșite și turnătoria abia dacă depășise cu puțin nivelul de dinainte de război. Ziarele publicau tot mai des scrisorile muncitorilor din fabrici care-și luau angajamentul să depășească planul anual, precum și chemările la întrecere. Uzina lor putea fi provocată în orice moment la o întrecere. Ce vor răspunde în cazul acesta?

Aceeași grije frământa și conducerea sindicatului din fabrică, dar mai ales biroul Partidului. Și, colac peste pupăză, Seres, secretarul, fu nevoit să intre în spital. Din pricina amigdalelor, începuse să-l doară încheieturile. La drept vorbind, trebuia să-l ia cu sila, căci altfel nu s'ar fi dus. Ii spuseră că era chemat de urgență la județeană, îl urcară în automobil și se opriră cu el în curtea clinicii.

Când îl culcară în pat, Seres protestă, înjurând:

— E o rușine și o infamie să mă culcați aici ca pe un copil, din pricina amigdalelor! Nu-mi mai lipsește decât să-mi iasă pete roșii de pojar.

— Nu mai bombăni, — îi spuse Páll Iános, ca să-l potolească. — E mai bine să te operezi acum, decât pe la mijlocul anului. Așa, mai poți ieși vindecat de aici, pe când pe la jumătatea anului... N'avem timp de înmormântări, ține minte!

Seres zăcu două săptămâni. Se vindeca greu. Era atât de nervos și denerăbdător, încât era gata să izbucnească oricând.

Se mângâia cu gândul că va folosi totuși răgazul din spital, mai învățând câte ceva. Va putea porni la lucru mai bine pregătit și va găsi până la urmă mijlocul de a câștiga cele două ceasuri la cuptoarele de topit.

Se pregătea temeinic în acest scop. Patul, pătura, perna, toate îi erau pline de ziare și broșuri. Surorile, care aveau grijă ca în saloane totul să fie potrivit regulamentului, se certau mereu cu el, strângându-i caietele și ziarele care luceau albe pe pătură și ascunzându-i-le. Seres însă nu se lăsa.

Studie temeinic învățămintele politice și economice care decurgeau din planul de Stat, precum și din întemeierea Comitetelor provizorii ale Sfatului popular. Înțelese foarte bine și noile sarcini ale muncii sindicale. Avea impresia că și le însușise pe deplin și se bucura cât de bine le va folosi în practică, atunci când se va întoarce la fabrică, vindecat.

Când în sfârșit putu să-și reia munca, îl așteptau o sumedenie de probleme, printre altele și aceea a ajutorării țăranimii muncitoare, pe baza hotărîrii din Martie a Partidului. Apoi trebuia să organizeze o seamă de comisuni noi

Una pentru aplicarea noului sistem de salarizare și examinare a litigiilor. Una pentru administrarea noilor asigurări sociale în uzină. Comisia sindicală cerea un responsabil special, un om de încredere. Căzu de acord împreună cu Páll Iános ca să fie propus Gergely Kiss. Aflară însă că Gergely Kiss fusese numit responsabil cultural în Comitetul provizoriu care urma să ia ființă.

Gergely Kiss era tras în trei părți. Seres cel puțin în vreo zece.

Ce să facă mai întâi?

Nici Bucsí nu-i dădea răgaz. Directorul nu voia cu niciun preț să mai reducă din ședințele de producție, prevăzute în plan pe secții și pe ateliere. Trebuia începută și construirea noii hale de montaj. Centrala aprobase proiectele și devizul. Se mai ivi și o altă grijă. La început, se arătă ca o mare bucurie. După șase săptămâni de încercări, Câmpian și Iános Szepesi raportară:

— Noul procedeu de maleabilizare e gata...

Știrea îi înflăcăra pe toți oamenii muncii din fabrică. Noul procedeu va da de-acum înainte aliajele de fontă în 36 de ore de încălzire în cuptoare și 14 ore de răcire în afara cuptoarelor. În loc de două sute de ore, în cincizeci de ore.

Iános Szepesi își pierduse din pricina aceasta examenele semestriale, dar era fericit. Câmpian nu mai putea de bucurie. Și toți cei din fabrică erau încântați. Pentru aplicarea noului procedeu de maleabilizare, fuseseră instruiți trei muncitori tineri. Petrecuseră multe nopți nedormite, până să-și însușească aproape fără greș procedeul turnătoriei „Breiner Béla” din Brașov.

Bucuria fu însă de scurtă durată. Se iviră piedici noi. Cine să alimenteze cuptoarele de maleabilizare cu aliaje, când cuptorul cu cupolă nu putea merge decât în două schimburi? Și cum să facă față atelierele de montaj, la piesele de fontă care le năpădeau ca un torent?

Câteva zile, Câmpian se mai agită împreună cu Iános Szepesi pe lângă cuptoarele de maleabilizare — să fie oare statornic rezultatul acesta, nu va interveni oare vreo surpriză neplăcută?

Împreună cu ei se agită și Röstás Mihály, cel cu fața ciupită de vărsat.

Câmpian îi lămurea diferența dintre fonta albă și fonta neagră. Noul procedeu de maleabilizare dădea o fontă neagră. Din când în când, se ivea printre ei și chipul întunecat al inginerului Tolocan. Revenise în fabrică în chip provizoriu ca inginer șef, dar nu se amestecase la experimentarea noului procedeu de maleabilizare.

Tolocan urmărea rezultatele mut, posomorât. În ele vedea prăbușirea încercărilor sale de un an întreg. Urmărind pe grafic curba încălzirii și a răcirii, se gândea cu amărăciune la inginerul brașovean care elaborase acest procedeu. Rezultatul era o victorie a chimiei. Victoria aceasta o răvnise el de cinci ani încoace. Compară noul tabel al graficului cu calculele sale.

...La el, punctul maxim de încălzire era de 1100 grade. Noul procedeu adus de Câmpian nu prevedea decât 1020. El stabilise șaizeci de ore pentru maleabilizarea din cuptoare, procedeul dela Brașov numai treizeci și șase. Unde putea fi greșeala care-l împiedecase să ajungă la acest rezultat?

Îl urmărea pe Câmpian care vorbea despre noul procedeu de maleabilizare, de parcă l-ar fi descoperit singur, deși nici inginerul din Brașov nu făcuse altceva decât să desăvârșească un procedeu cunoscut mai de mult. Tolocan nu se amesteca în discuție. Urmărea aplicarea procedeului în practică. Câmpian și-l însușise bine. Tolocan îl prinse dela el. Se hotărî să elaboreze concepția științifică a procedeului. Își jertfi câteva nopți în acest scop. Dacă fusese cu puțință modificarea procedeului de maleabilizare cu o reducere atât de mare, atunci desigur s'ar putea face și alte schimbări. Voia să le descopere el. Trebuia să le descopere, chiar dacă și-ar pierde mințile căutând. Nu putea să rămână până la sfârșitul vieții mereu în urmă!

Încă din prima săptămână noul procedeu de maleabilizare dădu rezultate temeinice. Cuptoarele puteau fi umplute și golite din două în două zile. Timpul necesar procesului de încălzire și răcire scăzu la o treime. Cuptorul de topire rotativ de formă cilindrică, ar fi putut lucra acum cu trei schimburi, ca să facă față tuturor cerințelor. Dar nu era în stare să dea mai mult de două schimburi și jumătate. Dacă înainte turnările de fontă fuseseră ținute în loc din pricina cuptoarelor de maleabilizare, acum turnarea îi întârzia pe cuptorarii dela maleabilizare. N'aveau destui formari nici pentru două schimburi și jumătate. Mai era nevoie și de un cuptor nou.

Róstás Mihály era furios. Se învinuia singur. Ar fi trebuit să prevadă totul. De unde să ia acum formari noi și un cuptor nou? Îi telefonă lui Bucsi la direcție. Să-i găsească formari de unde-o ști și încă un cuptor cu cupolă.

Bucsi îi răspunse că n'avea în magazie nici formari, nici cuptoare. Cu toate acestea, turnarea fontei trebuia să fie făcută în două schimburi și jumătate. N'avea decât să întrebe la oficiul de repartizare a brațelor de muncă și la Comitetul de întreprindere, de unde să ia cele necesare. Róstás Mihály îl chemă la telefon pe Páll Iános. Acesta, după o scurtă chibzuire, îi spuse să-i pună la turnare pe muncitorii auxiliari, care turnaseră și formaseră până acum fiare de călcat și grătare pentru sobe. Și să-și mai stoarcă și singur mintea, să nu tot vină pe capul Comitetului de întreprindere, pentru orice fleac.

Róstás Mihály lăsă receptorul, înjurând. Ușor le vine ăloră dela Comitetul de întreprindere. Aici însă?... Dacă va lua la turnarea fontei muncitorii dela turnarea mai simplă a fontei cenușii, atunci vor rămâne aceștia în urmă. Chiar dacă ar fi vrut să facă față numai la partea care le revenea din planul de Stat în ceea ce privește turnarea-cenușie, și tot aveau nevoie de încă un cuptor de topire și de zece muncitori noi.

Totuși, Páll Iános îi dăduse o sugestie bună. Se gândi să ia o măsură îndrăzneată și se grăbi spre șlefuitorie. Dacă pe el, simplu muncitor turnător, îl ridicase fabrica deodată în funcția de ajutor de maestru, de ce n'ar ridica și el câțiva muncitori auxiliari mai buni din șlefuitorie? Își aruncă privirea printre mașinile de șlefuit care scuipau scântei. Puse ochii pe vre-o șase flăcăi. În locul lor puteau fi instruiți oricând alți muncitori auxiliari. Îi puteau înlocui chiar și femeii mai voinice.

Îi chemă pe muncitorii care-i părură mai potriviți.

— Vreți să săltați cu un pas înainte? În trei luni vă facem turnători.

Șlefuitorii, cu hainele sfâșiate de ridicarea aliajelor grele, schimbă priviri bănuitoare între ei.

— Dar e cu puțință așa ceva? — întrebă unul dintre ei, zâmbind cu îndoială.

— Trebuie. Musai. O cere planul...

— Să încercăm, — spuse un altul.

Și Róstás îi duse la turnătorii de fontă cenușie și dădu îndrumări muncitorilor auxiliari mai vechi, să-i instruiască pe cei noi. Iar aceștia urmau să treacă la fonta mai dificilă.

Opri pur și simplu turnarea fiarelor de călcat și a grătarelor pentru sobe, care erau produse pentru stoc. Șeful atelierului de șlefuitorie ceru indignat să-i dea oamenii înapoi. Róstás răsă sclipindu-și dinții ca porcelanul:

— Fă-ți rost de alții noi, cumetre Bene. Eu nu pot să-i aduc la forme de-a dreptul de pe stradă.

Împărți muncitorii calificați în trei grupe și le repartiză câțiva muncitori auxiliari mai buni. Turna zilnic cu o mie de kilograme mai mult decât înainte. Îi raportă mândru lui Bucsi că în cea de a treia lună a planului, turna cu treizeci și trei la sută mai multă fontă, decât în lunile anterioare. Peste o jumătate de

an, vor lucra în contul lui 1950. Dar, după două zile, era din nou cu nasul în pământ. Din cauza lipsei de experiență a muncitorilor auxiliari puși la lucru rebuturile săltară la douăzeci la sută.

— Ce câștigi la vamă, lași la mal — îl ocări Seres.

— Asta-i doar taxa școlară, vere Seres. Peste o lună dac'o mai fi vre-un rebut, îl mănânc.

Bucsi îl zorea cu fonta cenușie, a cărei producție rămăsese cu mult sub plan.

— Dați-mi încă un cuptor cu cupolă. La două cuptoare nu dovedesc cu fonta cenușie....

— Să-ți iei gândul! — îi răspunse Bucsi, grăbindu-se la cuptoarele care topeau fonta cenușie. Unul era oprit urmând a i se face din nou întreaga căptușeală de șamot. Zidarul care conducea căptușirea cuptorului, se îmbolnăvisese pe neașteptate, iar ceilalți continuaseră topirea cu câteva zile mai mult decât ar fi trebuit, și căptușeala fusese arsă. Din cauza aceasta fură nevoiți să țină și celălalt cuptor mai mult în funcțiune. Bucsi văzu supărat că cuptorul ars trebuia să fie căptușit din nou în întregime. Și abia începuseră demontarea căptușelii vechi.

— Cât o să mai moșmoniți cu astea, Róstás ? Până o să ardă și celălalt ?

— Măine o să fim gata, tovarășe Bucsi. Măine putem trece la schimbarea celeilalte „Berte“.

Róstás își poreclise cuptoarele de topire „Berta“. De ce le-o fi alintând așa, nimeni nu știa. Se temea și el, să nu i se ardă și celălalt cuptor dacă nu-l schimba cât mai repede. După amiază i se aduse la cunoștință, că noua turnare era primejdioasă. O parte a cuptorului se încălzise mult peste temperatura obișnuită, iar într'un anumit punct, începuse să devină incandescent.

Róstás înjură și îi opri pe muncitorii care se pregăteau să facă o nouă dozare. Ii raportă cazul lui Bucsi. Un muncitor fu trimis să-l caute pe secretarul de partid. Directorul și Seres veniră în fugă și intrară aproape în același timp în turnătorie, unul prin ușa laterală, celălalt la capătul sălii.

— O pățești dacă va trebui să-l căptușim și pe asta din nou, — mormăi Seres încet printre dinți, ca să nu-l audă muncitorii.

Róstás citea simțămintele secretarului numai din fulgerarea ochilor. Dacă trebuia căptușit și al doilea cuptor, turnarea fontei cenușii se oprea cu totul timp de trei-patru zile.

— Ce-ai fi făcut în locul meu, cumetre ? — îl întrebă îngrijorat. — Cum să mă descurc dacă zidarul șef s'a îmbolnăvit tocmai acum când e mai mare nevoie de el ? Microbii nu s'au deprins până acum cu economia planificată.

— Chemați inginerul, — hotărî Bucsi. — Până dimineață cuptorul acesta trebuie să fie în stare de funcțiune ! Chiar de l-ar lua mama dracului.

— Până dimineață ? — se scărpină Róstás în cap. — E cu neputință. Cum să reduc la jumătate timpul de răcire și de căptușire ? Cel puțin la jumătate, tovarășe director.

Tolocal veni în grabă. Muncitorii îl înconjurară. Ii ascultă și le răspunse numaidecât :

— Trebuie căptușit din nou și acesta.

— Nu se poate, domnule inginer, — interveni Seres. — Unul dintre cele două cuptoare trebuie să fie gata la sosirea schimbului de dimineață. Cel care se demontează acum, nu poate fi luat în discuție. Prin urmare, nu ne putem bizui decât pe acesta. Ce-am putea face, domnule inginer, ca să scurtăm timpul de răcire cu cel puțin două ore ? În orice caz, trebuie să ne gândim la asta... Timpul de căptușire ar trebui redus la jumătate.

Tolocal, ocolind privirile ațintite asupra lui, rămase cu ochii pierduți în gol, ca și cum ar fi chibzuit. Socotea cererea aceasta cu neputință de îndeplinit. Cuptoarele trebuiau să stea cel puțin douăsprezece ore, până ce se răceau, apoi li se

curăța sgura rămasă pe pereți și li se lipeau micile stricăciuni, dar repararea celor mari însemna o muncă de zile întregi, până să fie iar rezidite și uscate la flacăra de gaze. Să reducă timpul acesta la jumătate!? Fu nevoit să declare:

— O răcire mai rapidă n'ar fi posibilă decât prin stropire cu apă, dar soluția e primejdioasă. S'ar putea distruge toată căptușeala...

— De data asta trebuie să încercăm și imposibilul. Nu se poate ca amândouă cuptoarele să fie oprite zile-întregi, — răspunse Seres, încruntat.

— Din punct de vedere tehnic, nu există altă soluție...

— Dar politic, domnule inginer, — se uită la el Seres, cu bunăvoință. — Fiecare problemă industrială de producție, are două laturi. Una tehnică și una politică. Ceeace nu merge din motive tehnice, trebuie să meargă din punct de vedere politic.

Un zâmbet searbăd pe buzele lui Tolocan arăta că nu pricepuse. Ii veni în ajutor Bucsi.

— Care e temperatura pe care o poate îndura omul fără să-și primejduiască viața?

Tolocan înțelese la ce făcea aluzie și fu nevoit să răspundă:

— Oamenii deprinși cu clima noastră nu pot lucra decât la o temperatură de douăzeci-treizeci de grade într'un asemenea cuptor în curs de răcire.

Seres chibzuia. Dădu târcoale cuptorului cu cupolă, apoi se opri iar în fața inginerului cu o licărire de îndrăzneală în ochi.

— Clima aceea era capitalistă, domnule inginer! Climă învechită. La noi bat acum curenții socialismului. Muncitorii noștri trebuiesc judecați după criterii noi. O să vă facem dovada că putem suporta și mai mult de treizeci și cinci de grade. Aș avea însă o propunere și pentru domnul inginer. Descoperiți, vă rog, o căptușeală de șamot de care să nu se lipească sgura...

La ora șase după masă veni la turnătorie Seres, însoțit de alți doi tovarăși, anume Gergely Kiss cel cu părul mătăsos și Cloțan Ion. Muncitorii din schimbul doi și zidarii șamotori văzură cu uimire cum toți trei se desbrăcă rămânând numai în izmene. Cloțan, cu coama lui neagră, cu pieptul puternic și cu umerii lați, arăta ca un atlet. Secretarul de Partid era vânos și osos. Pielea îi era albă ca un aluat, iar capul brun-arămiu, ca și cum ar fi fost lipit de trunchiu. Desbrăcat, Gergely Kiss arăta firav. Puseră mâna pe furtunuri și dădură drumul la apă peste cuptorul din care ieșeau aburi.

Iános Szepesi îi urmărea cu inima strânsă.

Șamotorii cu ciocanele în mână tândăleau bănuitori în jurul lor.

— Ce vreți? — îi întrebă unul dintre ei, înciudat.

— Să pregătim pentru turnare în opt ore cuptorul ăsta prăpădit — strigă Seres.

— Dacă vă băgați în el prea devreme, o să vă coaceți.

— O să vă arătăm, că n'o să ne coacem!

Seres coborî cel dintâi în interiorul cuptorului cu cupolă. Il legară cu o frânghie pe sub subțiori, ca să poată fi tras afară, de îndată ce nu mai putea îndura căldura. Muncitorii îl priviră palizi, cum dispăru în interiorul cuptorului. Doar nu și-o fi pierdut secretarul mințile, ca să-și închipue că vor coborî și ei în cuptor la o asemenea temperatură? Socoteau că în interiorul cuptorului care se răcea, trebuia să fie cel puțin 50 de grade.

La prima probă, Seres nu fu în stare să reziste mai mult de câteva clipe. Il scoaseră afară. Apa curgea de pe el, aburind.

— E rândul meu acum! — strigă Cloțan...

— Ba al meu! — pași înainte, palid, Iános Szepesi, studentul.

— Încă nu, — îi împinse Seres la o parte pe cei doi tineri. Mai turnați apă pe cuptor.

Szepesi își svârli hainele de pe el și se alătură celorlalți.

O jumătate de ceas mai târziu, Seres coborî din nou în interiorul cuptorului. De data aceasta rezistă timp de cinci minute și începu să sfarme cu ciocanul sgura prinsă pe pereții cuptorului. După aceea îl coborîră pe Cloțan, dar după un minut trebură să-l scoată afară. Încercă apoi Kiss Gergely. La prima coborîre, ținu patru minute. Tot trupul i se făcu roșu ca racul. După el dispăru în cuptor Iános Szepesi, cel slăbănog.

În turnătorie, munca încetase. Toată lumea era cu ochii la ei. Muncitorii șamotori rămaseră un timp încruntați, cu capul plecat. Dar, când la a treia coborîre, Seres rezistă un sfert de ceas, Kovács Feri, cel mai tânăr dintre ei, începu să se desbrace.

— Asta nu se poate! — zise înciudat. — Noi ne pricepem mai bine și răbdăm și căldura mai ușor! Doar n'o să rămânem de rușine!? Ia uitați-vă, până și studentul ăsta ne face să roșim...

Atunci, începură și ceilalți să se desbrace. Lucrând cu schimbul isbutiră să repună al doilea cuptor în stare de funcțiune, în opt ore. Până ce va fi gata primul cuptor, va lucra acesta. Și după aceea va fi supus unei reparații mai temeinice. Se întoarseră acasă, împleticindu-se. Pe Seres îl frigea tot trupul. Îl ustura pielea mai ales la coastele ieșite în afară, la genunchi, la coate și la umeri, ca atunci când rămăsese o zi întreagă la strand, sub soarele de Iulie și se făcuse roșu ca un rac. Își trezi nevasta și îi ceru să-l ungă peste tot cu untdelemn.

Nevasta-sa, o femeie durdulie și voinică, nu contenea să-și arate indignarea:

— Unde dracu ai putut să te prăjești așa, când nici n'a venit primăvara?

— S'a schimbat clima, Erzsi, — îi răspunse Seres, sâsâind. Iar când se urcă în pat, nu știu pe care parte să se întoarcă. Îl ustura tot trupul.

Dar, a doua zi de dimineață la șase, se afla în fabrică. Vestea despre fapta lui eroică se răspândise în toată uzina. Muncitorii îi strânseseră mâna vârtos. După o săptămână, cele două cuptoare lucrau regulat. Îi îngrijora însă cuptorul cilindric rotativ de topit fonta. Nu exista în fabrică decât unul singur. Nu mai aveau altul de schimb. Și cu un cuptor nu puteau pregăti toată fonta lichidă. Se făcea câte o turnare la fiecare șase ore. De săptămâni de zile, Bucsî nu mai dădea pace nici inginerului, nici meșterului, nici muncitorilor turnători. Le pune mereu aceeași întrebare: cum s'ar putea realiza un timp de topire mai rapid, cum ar putea fi folosite în acest scop flăcările și căldura care ieșeau din cuptorul rotativ și se pierdeau, sau, cu alte cuvinte cum s'ar putea face să nu se împrăstie în aerul liber, ci să revină în cuptor, sub forma de aer încălzit. Astfel, produsele arderii, funinginea și fumul de gaze, care infectau aerul turnătoriei și sdruncinau sănătatea muncitorilor, n'ar mai fi fost vătămătoare.

Inginerul Bogdan contribui la rezolvarea acestei probleme. După multă bătaie de cap, inventă un rezervor pentru încălzirea aerului și o rețea de țevi pentru gazele fierbinți. Rezervorul pentru încălzirea aerului trebuia să fie construit sub pământ, în imediata apropiere a cuptorului rotativ. Flacăra și căldura care părăseau cuptorul rotativ, urmau să fie prinse într'o țeavă în chip de coș, de unde prin presiunea aerului ar fi fost conduse în rezervorul subteran captușit cu șamot, iar de-acolo trimise printr'un ventilator în cuptorul rotativ. În felul acesta, pentru accelerarea arderii combustibilului, nu s'ar mai fi suflat în cuptor aer rece, ci aer încălzit la 400 de grade. Prin acest procedeu, temperatura de topire urma să fie atinsă cu două ore și jumătate mai devreme.

Ingeniozitatea concepției uimi întreaga turnătorie. Inovația făgăduia să aducă și o însemnată economie de combustibil.

Rósthás Mihály lămuri gândul inginerului, cu vorba sa plină de haz:

— Cuptorul nostru rotativ o să fie ca vaca din poveste, care se hrănea cu propriul ei lapte și nu păștea decât odată pe săptămână ca să-și mai schimbe lista de bucate.

Cei mai sceptici primiră cu îndoială proiectul. Dar Seres, Róstás Mihály, Ion Cloțan și Iános Szepesi, studentul, se angajară să înfăptuiască inovația. Săpară lângă cuptorul rotativ o groapă adâncă și chemară zidarii șamotori s'o căptușească. Munca aceasta le luă o duminică și două nopți. După aceea pregătiră rețeaua de țevi pentru trecerea gazelor și coșul. Toate acestea în afara timpului de lucru, pentruca fabrica să nu păgubească nimic dacă încercarea va da poate greș.

Bucsi își petrecu nopțile alături de ei; puse și el mâna pe unelte. Când sfârșiră toată instalația și montarea, cădeau hainele de pe ei, atât de mult slăbiseră în urma străduințelor depuse și a nopților nedormite. După aceea Iános Szepesi căzu într'un somn adânc care dură trei zile fără întrerupere. Nu-l putură scula din pat nici ca să mănânce.

Instalația de preîncălzire întrecu orice așteptări, încă dela cele dintâi probe. Turnătorii se arătară atât de turburați încât nu fură în stare să lucreze, până-ce nu asistară la primele două turnări, dela început până la sfârșit.

Din pricina nopților nedormite, Róstás abia își mai putea ține ochii deschiși, iar când totul se desfășură potrivit calculelor inginerului Bogdan, i se rostogoliră pe față două lacrimi.

Norma turnătoriei crescuse deodată cu trei sute la sută. Noua producție a cuptorului rotativ, inundă cu adevărat uzina cu aliaje de fontă. Cei dela prelucrarea abia puteau prididi. Și astfel, se ivi o nouă grijă pentru Bucsi. Cum să stabilească un echilibru între prelucrare și turnare? Dacă până acum turnătoria ținuse în loc atelierele de prelucrare, acum acestea amenințau să paralizeze turnătoria.

Strungarii, raboteurii și monteuri nici nu mai aveau timp să răsuflă sub grămada aliajelor care-i năpădeau ca un torent. Trebuiau să-și ridice normele, să accelereze capacitatea de realizare a mașinilor. Iși frământau mintea cum să revoluționeze numărul de turații, vâneau timpii morți. Bucsi era nelipsit din orice loc unde s'ar fi putut descoperi vre-o mișcare de prisos, vre-un timp pierdut. Indemna muncitorii, îi îmboldea, dar nici ei nu-l lăsau în pace. Ii cereau mereu și cât mai repede cuțite mai bune, burghiuri mai bune. Muncitorii auxiliari descoperiră în magazia unui constructor, câteva șine de tren îngust părăsite. Nu-i dădură pace până ce nu le obțină pentru fabrică. Le instalară prin muncă voluntară. Făcură astfel legătura între turnătorie și atelierele de prelucrare. După o săptămână, aliajele se transportau la magazie în vagonete. Roabele fură lăsate la o parte. Bătrânul magazioner cerea mereu ajutoare. Nu mai dovedea cu clasificarea aliajelor și înregistrarea produselor finite. Când i se vor da ajutoare? Când i se vor aduce ochelarii cei noi? Avea nevoie de alții cu două dioptrii mai mult și nu găsea. Nu mai vedea bine. Cum va fi în stare să facă față acestui potop? Ce-i apucase pe muncitori de nu mai conteneau cu producția?

Bucsi își însemnă în carnetul de notițe: „să caut la București ochelari pentru magazionerul Kocsis, la prima ocazie“.

Incepea primăvara, dar fără topirea omătului, căci nu căzuse zăpadă. Bucsi parcă nici nu-și mai dădea seama de trecerea vremii. Tot timpul alerga, telefona, era năpădit de adresele centralei. Sute de întrebări, sute de îndrumări. Căuta constructori. Primise instrucțiuni să accelereze construirea noii hale de montaj. Să prezinte noile norme. Să pregătească locul pentru strungul revolver automat sovietic care se afla pe drum.

Constructorul cerea muncitori specialiști pentru beton armat. De unde să-i ia? Ce deveniseră șomerii? Seres Istvan asaltă prin telefon și stăruie dreptul

la Consiliul Sindical, la Sindicatul muncitorilor metalurgiști și la acela al muncitorilor din construcții. Prindea betonierii, tâmplarii, zilierii, cum îi 'dibăcea, unul câte unul.

Când îl întâlnea pe Câmpian, președintele Comitetului de întreprindere, acesta striga încântat :

— Tovarășe Seres, ai văzut, se sapă fundamentul pentru noua hală de montaj ! I-am dat drumul ! Doamne-dumnezeule, ce-o să fie aici peste o sută de ani !

— Asta e sarcina noastră ! Să scurtăm anii și să lungim viața omului.

Uneori, Tolocan, când își uita chinuitoarea vanitate, abia își mai putea ascunde uimirea față de munca febrilă din fabrică, dar, când ajungea acasă și rămânea singur, îl cuprindea gândul : oare nu devenise el inutil pe lumea aceasta ? Ceeace în trecut nu putuse obține prin nici-un fel de constrângere, înfăptuiau acum muncitorii din propriul lor îndemn. Mai putea aduce el ceva nou ? Ceva care să nu poată fi înfăptuit decât de un inginer ? Ceva mai mult decât ceeace fusese până acum ? Mai mult chiar decât inovațiile muncitorilor ?

De când se înapoiase în fabrică, îl apăsă tot mai tare sentimentul că așteptau ceva dela el. Dar în ce domeniu mai putea avea o inițiativă ? Toate cele vechi fuseseră urnite din loc. Noul sistem de maleabilizare se inițiasă fără el. Și reorganizarea prelucrării fitingurilor, la fel. Ii demascaseră pe sabotori — tot fără el, ba aproape împotriva lui. Descoperiseră și eliminaseră un șir întreg de mișcări care produceau timpi morți. Porniseră o acțiune hotărâtă împotriva rebuturilor, pentru economia de materiale și pentru disciplina socialistă a muncii.

Citea înmărmurit știrile din ziare despre inovațiile din producție. Erau știri tehnice, fără înflorituri, redate uneori greșit din punct de vedere al specialității. Dar în ele se simțea spiritul nou. Erau unele inovații la care se gândise și el câteodată în treacăt. De ce nu se oprise asupra lor, de ce nu le analizase ? Ce-i îmboldea pe muncitori să înfăptuiască asemenea isprăvi ?

O nevoie chinuitoare îl mâna la fabrică, cu mult înainte de începerea lucrului. Ar fi vrut să poată înțelege ce se petrecea în jurul său. Era oare cu puțință ca omul, muncitor sau nu, să se depășească pe sine ? Să-și renege împreună cu ceilalți egoismul strâmt individualist, să trăiască și să muncească alături de toți ? Căci despre asta era vorba. Se părea că în fabrică și în toată țara se înfiripa acest spirit nou.

Iscodea pe furiș expresia muncitorilor. Se oprea în fața gazetelor de perete: ce scriau ? Erau oare sinceri când scriau ? Și ce se petrecea la ședințele lor ? Se ținuse până acum departe de ele. Disprețuise nesfârșitele lor ședințe. Socotea cuvântările și hotărârile lor ca niște manifestări fățarnice, datorite dorinței de a-și da importanță. Se uita la Seres. Ii urmărea mai ales pe Câmpian, pe Gergely Kiss, pe Cloțan și pe Róstás Mihály. Ii văzuse și înainte și i se păruse atunci că aveau un aer nepăsător, care nu spunea nimic. Și iată, acum ei erau aceia care hotărâau și conduceau. În ultimii patru ani, fuseseră atâția în posturile de conducere. Disparuseră din fabrică ; unii ajunseră asesori populari sau conducători de cooperative, alții decăzuseră ca Bereczki, fostul președinte al Comitetului de întreprindere. Ce vor fi gândind aceștia din urmă ? S'or fi simțind jigniți ? Deveniseră oare dușmanii celor care îi ridicaseră pe neașteptate și după aceea îi lăseseră să cadă ?

Tolocan n'avea cu cine să vorbească despre toate acestea. Nu se mai ducea pe la vechiile sale cunoștințe. N'avea prieteni, deși le simțea uneori lipsa. Scosese depe pereții locuinței sale toate fotografiile. Cu o grijă deosebită pusese sub cheie fotografiile soției și ale fiicei sale, care se prăpădiseră la Auschwitz.

Era deajuns să se gândească la ele ca să-l cuprindă o ură turbată. O durere sfâșietoare făcea să-i bată mai tare inima. De când se prăpădiseră ai săi, nu mai putea suporta oamenii. Îi socotea pe toți pradă pierzării. Ființe dela care nu te puteai aștepta la nimic. Dar, dela un timp încoace, se trezise în el o curiozitate. Voia să înțeleagă ce se petrecea acum în oameni. Până ce nu va lămuri această întrebare, nu va putea fi bun de nimic. Până atunci orice formulă era falsă și n'ar fi fost în stare să dea ceea ce așteptau dela el : ceva care să însemne cea mai înaltă realizare a științei și a omului.

Începu să treacă și noaptea pe la fabrică. Uneori i se părea că era urmărit, că era pus sub observație. Toate dispozițiile lui erau controlate. Dar nu se sinchisea. Nu-l tulbura nici faptul că vizitele sale nocturne la fabrică, puteau fi socotite ca un exces de zel datorit temerii. Toate acestea nu mai aveau nici o importanță. Un singur lucru îl interesa : să înțeleagă și, dacă era cu puțință, să se identifice cu ceea ce se petrecea acum. Altminteri nu-i mai rămânea decât să-și ia viața.

Încercă să afle o deslegare în cărțile acelor pe care muncitorii îi numeau marii lor dascăli, dar el căuta o confirmare imediată, vie, a tezelor lor. În ce măsură se adevereau ele în omul viu, în muncitori, în oamenii de rând ? Căuta prilejul să stea de vorbă cu ei. Dar, în fabrică, în timpul muncii, nu avea prilejul. Deaceia, venea mereu noaptea la cuptoarele de maleabilizare. Acolo muncitorul avea vreme să stea și de vorbă în timpul muncii. Nu trecea nimeni, care să-l stânjenească. Dar cuptorarii dela maleabilizare se arătau destul de rezervați față de el.

Intr'o seară, cu mult după miezul nopții, găsi un muncitor mai vorbăreț. Să tot fi avut vre-o treizeci de ani. Tolocan nu știa nimic despre el. Nici măcar cum îl cheamă. Omului îi venea să caște. Tolocan îl întrebă dacă-i plăcea munca pe care o făcea.

— Mi-ar fi plăcut mai degrabă una care să fie legată de mai multă mișcare, — răspunse acesta somnoros și adăugă : — Vedeți, domnule inginer, ar trebui să inventați ceva ca să nu mai fie nevoie să păzim cuptoarele. Treaba asta ar putea fi făcută și de un dispozitiv care să funcționeze automat. Iar noi am putea lucra acolo unde se cere destoinicia minții și îndemânarea omului. Acolo unde se simte încă o mare lipsă de oameni.

— Dar nu-i mai bine aici, unde nu trebuie să depui nici o strădanie ?

— A fost mai bine, câtă vreme lucram pentru alții. Acum însă lucrăm pentru noi. Gândiți-vă la dispozitivul acela, domnule inginer.

Cuvintele acestea simple îl sguduiră pe Tolocan. Oare aceasta să fie explicația ? Că lucrau pentru ei ? Numai atât ?

— Ești sigur că acum nu mai lucați pentru alții ? — întrebă Tolocan și urmă astfel : — Doar trăiți tot ca și înainte ! Nici hainele nu vi s'au schimbat. Și poate nici mâncarea.

— Greșeală, domnule inginer. Dumneata ar trebui să știi mai bine ca oricare altul, cât de mult ni s'a schimbat viața. Se întâmplă oare în fabrica asta ceva fără să fim întrebați și noi ? Nu ! Inainte, cine era curios să afle părerea și voința noastră ? Nimeni. Parcă am fi fost niște vite. Ia-l dela jug, pune-l la jug... Asta a fost soarta noastră. Ce credeți, — întrebă muncitorul, schimbând tonul — s'ar putea face ceva cu privire la dispozitivul de care v'am vorbit ?...

În noaptea aceea, Tolocan nu putu închide ochii. Rămase și după aceea multe nopți de veghe, aplecat asupra planșetei. În jurul lui zăceau tot felul de cărți de fizică și de chimie, iar printre ele se afla deschis volumul lui Stalin despre Problemele leninismului, având subliniat titlul capitolului : „Semnele unei cotituri în rândurile vechilor intelectuali tehnicieni din producție“.

Intr'un târziu, într'un revărsat de zori, inginerul simți o tresărire în tot trupul. După o muncă încordată de mai multe săptămâni, vedea înfăptuindu-se sugestia muncitorului dela maleabilizare. Ridicarea și scăderea temperaturii dorite,

va fi executată de-aci înainte de un dispozitiv mecanic. Pe coala de desen desfășurată în fața lui, se afla schița unui astfel de aparat, care dacă va fi verificat în practică, va face ca fonta să nu mai fie expusă eventualelor greșeli ale omului. Funcționa automat și, la momentul necesar, stingea focul sau îl reducea, apoi, când temperatura trebuia din nou schimbată, îl reaprindea. Cu precizia unui mecanism de ceasornic, aparatul excludea orice șovăire sau nesiguranță în privința ridicării sau a reducerii temperaturii. Prin urmare excludea orice schimbări chimice accidentale la aliajele de fontă.

Nu mai rămânea muncii omului decât încărcarea și golirea cuptoarelor, atunci când clopoțelul aparatului dădea semnalul.

La început șovăise: Cum? Să pornească el dela sugestia unui simplu muncitor dela maleabilizare? Dar chibzuind asupra dezvoltării științelor și a tehnicei, tu nevoit să recunoască rușinat că, în toate cuceririle lor, se afla acumulată experiența mileniilor. Nu se poate face nici-un pas înainte, fără să fi fost precedat de pașii milioanelor și milioanelor de înaintași. Nu poți avea un singur gând, o singură idee, care să nu se lege de gândul milioanelor de înaintași. Ceeace știi, nu știi prin tine...

Simți nevoia să-și ia repede pardesiul și să iasă în grabă în pâcla cenușie și împrăștiată a zorilor, să hoinărească unde s'o nimeri prin orașul care mai dormea. Ii era rușine, dar, în același timp, simțea din când în când izbucnind în el sentimentul victoriei și dorința să strige cu glas tare...

— Nu, nu sunt inutil...

Se repezi acasă și luă schița aparatului. Se cățăra într'un autobuz ticsit de muncitori. Sosi primul la fabrică și-l căută pe muncitorul care-i dăduse sugestia, vrând să-i strângă mâna.

Intr-o după amiază de început de primăvară timpurie, o lume ciudată se strânse în fața capei cimitirului. În grupuri mici, cei de față se sfătuiau între ei. Apărură baronese cu mutre de mumii în rochii negre de doliu, înghesuindu-se să intre în capelă, la catafalcul mătușii Karola. La căpătâiul contesei pâlpâiau lumânările. Cucoanele ofilite din jurul răposatei spuneau în șoaptă că, deși nu fusese niciodată prea grasă, pe tanti Karola o lovise totuși damblaua când Statul îi preluase și ultima rămășiță de avere. Anunțul mortuar, prins cu acul în draperia neagră, vestea astfel moartea bătrânei: „După o scurtă suferință și-a dat sufletul în mâinile creatorului“.

Sub crăcile despletite ale salciei plângătoare de lângă capelă, se strânsese toată lumea veche, măcinată de vreme: foștii vițșpani, consilieri ministeriali și angroșiști de textile, care tânjeau să ajungă în străinătate. Întâlnindu-se aci, sub pretextul ceremoniei funebre, încercau să prindă puteri noi. Femeile din aristocrația care se destrăma, urmăreau cu privirile pe bărbații care se adunau în grupuri separate: oare ce-or fi discutând, ce vești și știri și-or mai fi spunând?

Fiecare interpreta după pofa inimii cuvântarea funebră rostită de preot. Din cuprinsul ei, își hrăniră iluziile la care râvneau. Le răspândiră mai departe, căci credeau în ele, credeau în puțința de a se realiza. Dar de îndată ce ieșiră pe poarta cimitirului, aceste iluzii se risipiră.

Trecând prin fața palatelor de magnăți și a băncilor de odinioară, își traseră capul între umeri. Palatele acestea se uitau acum spre ei ca niște cetăți moderne ale vremurilor noi. În fața statuii echestre a lui Matei Corvinul, se afla sediul Partidului Muncitoresc Român, în dreapta, acel al Consiliului Sindical, în stânga al Uniunii Tineretului Muncitoresc. În cealaltă latură a pieții erau magazinele de Stat. Dincolo, Uniunea Femeilor Democratice. În colțul opus, „Arlus“-ul.

Iar când se întorceau dela înmormântări, în casele lor luate cu chirie, fapăturile acestea mistuite de ură, nu se mai simțeau nici acolo între ele. Printre familiile boierești, se afla ici colo, ca un cui, câte-o familie de muncitori. Și nu numai în locuințele dela subsol, ci și în cele dela etajul întâi. Când se duceau la un oficiu, șeful era un muncitor, dacă ajungeau în fața justiției, judecătorii populari erau tot muncitori, iar șeful poliției la fel. În ziare le vedeau numele și fotografiile, în librării dădeau peste cărțile scriitorilor și peste revistele scrise pentru muncitori.

Urau lumea nouă, iar la înmormântările la care se duceau, acesta era subiectul de căpetenie, despre care vorbeau în șoaptă. Povesteau indignați că în vila Kőlesi se mutase un anume Bucs și un anume Câmpian, muncitori din uzina metalurgică. Muncitorii aceștia se întind peste tot, profanează totul.

Și în timp ce o petreceau pe Tanti Karola pe drumul în coastă gata să se surpe, care ducea spre cripta familiei, unul dintre ei șopti îngrijorat:

— Să fi luat o întorsătură atât de proastă situația din China ?

— Din păcate, o adeverește și Londra.

În fața criptei mucegăite, preotul legăna cădelnița fumegândă. Măinile vestejite făceau semnul crucii. Cu toate acestea, șoptele nu încetară.

— ...O să isbutească la Conferința de Pace dela Paris ?

Un domn cu palton negru dădu din mână cu dispreț :

— Asta n'are nici o importanță. Bomba atomică o să...

— Numai să nu se dovedească și aia până la urmă o farsă...

— Dar planul ăsta de Stat ?... E de crezut că au dobândit succesele pe care le arată ziarele lor ?

O altă voce :

— Trebuie să avem încredere în țărani. Indărătnicia țăranului a răsturnat multe până acum.

Un glas de femeie :

— Din satul meu mi se scrie că pe geamul multor ferestre a apărut chipul lui Cristos. Și nu poate fi șters, oricât ar crăpa de ciudă comuniștii.

— Da, — șopti un glas enervat — am auzit și eu. Se zice că în asemenea case, s'a uitat Cristos pe fereastră.

Astfel se răspândeau svonurile protestelor spuse în șoaptă, iar pe fețele unora apăreau zâmbete răutăcioase, dorința arzătoare ca cele auzite să se adeverească. În umbra sălcilor plângătoare, se zări capul blond al domnului Ammer. O ținea de braț pe stimata lui soție, slăbită, iar aceasta își sprijinea mâna pe o fată cu chipul ofilit. Era domnișoara Maria, dela uzina metalurgică. Fata-bătrână sorbea cu nesaț toate noutățile auzite aici, pe care n'o va lăsa inima să nu le spună mâine, în taină, funcționarilor. Iar din fabrică aducea știrile culese în legătură cu producția, cu realizarea planului și cu greutățile întâmpinate de uzină.

Ea aduse vestea că inginerul Tolocan trecuse în rândul trădătorilor, inventând ceva la turnătorie. Tot dela ea aflară că în cursul verificării membrilor de Partid care se desfășura în toată țara, fuseseră excluși din organizația de Partid a fabricii, trei funcționari și patru muncitori. Printre aceștia se afla și Bereczki.

Domnișoara Maria îi povesti aceste evenimente și doamnei Bejan, pe care o găsea aproape zilnic la căpătâiul mamei sale bolnave. Soția avocatului aducea de obicei un pachetel cu alimente și o hrănea pe bătrână. Iar pe domnișoara Maria o făcea să-i vorbească despre treburile fabricii. După aceea dispărea undeva pentru mai multe zile.

Se ducea în satul de baștină, să-și vadă bărbatul care stătea ascuns la mama ei, vădană. Dar nu-l găsea întotdeauna acasă. Uneori, Bejan pleca pentru vreo două-trei săptămâni. Imbrăcat pe jumătate în straie țărănești, cu desagii în spinare,

se furișa dintr'un sat într'altul. Chipurile, umbla să strângă ouă și unt, dar pe unde trecea, le spunea țăranilor care întârziaseră cu arăturile de primăvară:

— Ziarele spun că anul ăsta n'o să fie ploi... Nu trebuie să semănați. Păcat de sămânță.

Într'o duminică dimineață, într'unul din sate, zări în fața primăriei un camion al uzinei metalurgice. Deasupra cabinei șoferului, flutura vioi un steag roșu. În jurul camionului se înghesuia sărăcimea satului. Camionul avea una din laturi lăsată în jos, iar înăuntru, între doi plugari, lângă o măsuță, se afla Vasile Câmpian care le vorbea celor strânși să-l asculte. Domnul Bejan se ascunse după trunchiul gros al sălcâmului înmugurit din fața cooperativei. Păli cu totul, când îl auzi pe un țăran, întrerupând:

— Să ne spună fratele muncitor, dacă-i adevărat ce zice lumea, că n'o să plouă? Iar dacă n'o să avem ploi anul ăsta, de ce să mai prăpădim sămânța!?

Câmpian sări ca ars:

— De unde știți că anul ăsta n'o să avem ploi? Ați stat cumva de vorbă cu dumnezeu? Ori așa vă spun bogătanii?

— Oricine o spune, vorba e că de plouat nu plouă și pace! — strigă un țăran cu chipul șiret care stătea mai spre fund.

— Ba va ploua! isbi Câmpian cu pumnul în măsuța mititică. — Și ploaia care a căzut tot a noastră e. A băut-o pământul vostru. Se găsește apă și în pământ, fraților. Numai că trebuie să arăm până dăm de ea, trebuie înfipt fierul plugului mai adânc. D'aia vă trimite vorbă Partidul Muncitoresc Român să arați mai adânc și mai devreme. D'aia vă îndeamnă Partidul să vă întovărășiți și să închiriați tractorul dela Stațiunea de mașini. Tractorul o să vă scoată la iveală apa din măruntaiele pământului. Și la noi, la fabrică, au stat lucrurile în loc, până ce n'am dat ascultare cuvântului Partidului. De când ne-am planificat, am înfăptuit ce n'am crezut să isbutim într'o sută de ani. Pentru voi turnăm mașinile, numai întovărășiți-vă. Lăsați pe chiaburi să se sgâească la ferestre... Gândiți-vă. Chibzuiți bine. Noi am început să construim socialismul, iar voi abia vă smulgeți cu chiu cu vai din iobăgie. Alte sate au și cerut Partidului, să le ajute să întemeieze gospodării colective...

Bejan o șterse tiptil din dosul sălcâmului și se strecură la văduva notarului. O duse pe bătrâna care plesnea de sănătate, până la fereastră și-i arătă:

— Cine's ăia doi de lângă muncitor?

— Unul dintre ei e Derjan, fosta noastră slugă, acum-a-i secretar, blestematul. Iar celălalt e Berindan, președintele zilierilor.

Când se depărtă dela fereastră, fața lui Bejan era roșie de ciudă.

— Și nu se găsește nimeni să le crape capul?

Muncitorii dela uzina metalurgică rămaseră până la prânz, apoi, claxonând, camionul se repezi cu ei în satul vecin. Când trecu prin fața ferestrelor văduvei notarului, vântul răpăia prin faldurile steagului roșu. Cei care fuseseră la adunare mai rămaseră de vorbă în fața primăriei, până la vremea adăpatului, ca să se sfătuiască cu Derjan și cu Berindan, despre cele spuse de muncitori.

Oaspeții de duminică ai văduvei notarului, nu cutezară să se arate decât abia seara târziu. Și atunci, nu veniră decât unul câte unul. Cel dintâi se ivi fostul judecător de ocol, apoi morarul expropriat, iar la urmă gospodarii înstăriți. Domnul Bejan se retrase cu ei pentru o consfătuire tainică în odaia din fund.

— Ei, semănați? — întreabă Bejan.

— Jumătate din sat a și semănat...

— Și o să semene și cealaltă jumătate, — întrerupse fostul judecător de ocol.

— Ne silesc și pe noi, — zise cel mai înstărit dintre țărani, cu privirea întunecată, ațintită în gol. — Derjan mi-a și trimis cu sila pe cap doi muncitori cu ziua,

să le dau de lucru... Ce se mai aude la radio?...

— Latră, nu face decât să latre... zise domnul Bejan, străbătând posomorit odaia în lung și în lat. — Latră cei dela Londra, latră cei din America și latră și ai noștri din Paris... Dacă nu pornim noi ceva...

Vorba începută în șoaptă, cu amărăciune înăbușită, prinse a se inflăcăra; începură să se întrerupă unii pe alții, să amenințe, să înjure, să dea cu pumnul în masă. Când se arătau neîncrezători, când erau plini de nădejde. Intre timp, afară, pe întunec, intra în curte Derjan. Câinele-l cunoștea, pentru că timp de vre-o patru ani, duseră împreună aceeași viață de câine; nu-l lătră, ci doar se gudură pe lângă el. Derjan se furișă prin întunec sub fereastră. Din vecini, se strecură spre ieșirea din spre grădină un alt om. Al treilea aștepta peste drum pe șosea. Iar când în toiul nopții, musafirii văduvei se îndreptară singuri spre casă, fiecare fu urmărit de unul din cei trei.

Aceștia se întâlniră apoi la primărie, unde lângă lampa de gaz cu abajur, se afla Câmpian și președintele Comitetului provizoriu al comunei. Câmpian nu plecase în mașina cu steagul roșu. Rămăsese aci până dimineață. Făcea să stea. Il rugaseră țărani săraci. Ii atrăseseră luarea aminte asupra uneltirilor ascunse ale unui individ suspect. Cei trei apărură unul câte unul. întâi Derjan, apoi Dénes Kiss, iar la urmă Berindan.

Măriră flacăra lămpii. Câmpian își scoase un caiet pentru note.

— Nu v'au dibuit?

— Nu.

— Cine a fost? — întrebă Câmpian și își puse vârful stiloului pe hârtie.

Cei trei îi spuseră numele gospodarilor urmăriți dela locuința văduvei notarului până acasă, precum și tot ce stăpâneau în sat și pe hotarul satului.

Câmpian zâmbi:

— Și tocmaiăștia sunt cei care zic că n'o să vină ploaia, — își ridică el privirea către ceilalți.

A doua zi, în autobuzul care pleca de dimineață din comună se urcară doi călători. Unul era domnul Bejan, celălalt Câmpian; n'aveau bagaje. Bejan îl recunoscu imediat pe muncitorul pe care-l zărise ieri și se făcu palid. Câmpian își trecu nepăsător privirea asupra lui, ca și cum nici nu l-ar fi văzut. Nepăsarea aceasta nu fu pe placul domnului Bejan. Și se simți cu atât mai strâmtorat când muncitorul se așeză chiar în spatele lui. I se păru că ochii muncitorului îl străbăteau. La gândul ce se va întâmpla când vor ajunge la reședința plășii, pe fruntea lui Bejan apărură broboane de sudoare rece.

Autobuzul urca și cobora dealurile duduind, iar muncitorul îi stătea acolo în spate, fără să schimbe o vorbă cu nimeni, privindu-l mereu. Domnul Bejan nu mai putu îndura această situație. La prima comună se ridică deodată și coborî grăbit din autobuz...

Privi speriat înapoi, să vadă dacă nu cumva era urmărit. Câmpian rămase însă liniștit la locul său. Dar numai până la hotarul satului. Acolo, opri autobuzul și se întoarse pe jos în satul care tocmai se trezea...

În fața fostei vile Kőlesi, aștepta iar Bölönyi cu mașina fabricii. Abia se revărsaseră zorile că și sosise claxonând pe strada cu frasinii înșirați des pe margini. Cei cărora li se adresa claxonatul, se treziseră de mult. Iar celorlalți care mai dormeau, nu le strica să se scoale mai devreme. Erau vecinii de soiul lui Rieder, cămătarul de altădată. Din fosta vilă Kőlesi ieșiră Bucsi, cu soția și fiul său. Ii însoțea și Câmpian, cu nevasta și copiii. Ii ajutau lui Berci să care valiza și pachetul cu mâncare. Medicii îl îndemnaseră pe Bucsi să plece de grabă într'un concediu de

boală. Nu-și putea aștepta nevasta și copilul, ca să pornească împreună. Berci privea cu inima sfâșiată locul gol de lângă Bălăni. Cât s'ar fi bucurat să fi putut sta și el acolo și să se fi dus cu tatăl său la Borsec !

Maică-sa era și ea cu inima îndurerată. Se mângâia însă la gândul că peste o săptămână va pleca după Karoly și vor petrece împreună două săptămâni la Borsec, deși spunea mereu că a locui în strada și în vila asta, înseamnă să lii într'o neconținută vilegiatură.

Soarele scălda din toate părțile clădirea, mai ales ferestrele dela etaj. Berci nu se mai sătura de baie și de duș. Pomii fructiferi, cu crăcile lor stufoase, îi făceau o plăcere deosebită. Totuși, ce minunat ar fi fost să meargă cu tata în automobil până la Borsec ! Dar Berci își stăpâni amărăciunile inimii, căci de curând primise cravata de pionier. Il găsiseră cel mai vrednic de a fi gornist. Iar unitatea lui avea nevoie de gornist. Și pentru această cinste deosebită, trebuia să facă și el un sacrificiu.

Se despărțiră cu multă căldură și îngrijorare, căci tatăl avea o hipertrofie de aproape 45 la sută a tiroidei, iar fața îi era galbenă ca ceara. Câmpian și familia lui îi strânseseră mâna. Odată cu automobilul porniră și ei la muncă.

Bucsi se lăsa obosit pe pernele mașinii. Bălăni, așa cum se deprinsese pe vremea lui Kőlesi, trecu repede prin oraș. Dar, pe coasta Feleacului, încetini. Înaintau printre nuci încărcate de rod. Tăblii de grâu secerate, alternau cu porumbiști slabe. Prin ferestrele lăsate jos, pătrundea aerul tare al dimineții de sfârșit de Iulie. Bălăni povestii despre năravurile lui Kőlesi, cum moțăia în automobil, iar ca încheiere întrebă :

— Luăm gustarea de dimineață la Turda ?

— Mai bine undeva, la marginea pădurii, lângă un izvor.

— Stai și admiră, tovarășe Bucsi, — spuse Bălăni, oprind mașina sus pe dealul Feleacului. Sărind afară, arată spre orașul așternut pe fundul văii. Deasupra, plutea ceața palidă a dimineții.

— Ia, să vedem, tovarășe Bălăni, ești în stare să recunoști de aici fabrica noastră ?

— Lasă fabrica ! Privește mai bine de jur împrejur. Uită-te liniștit la munții Gilăului. Minunat e Ardealul ăsta al nostru. Dacă ai ști cu câtă obidă mă uitam la priveriștile astea acum un an, cam pe aceeaș vreme, când mergeam cu Kőlesi. Acum însă, ori unde ne-am duce, totul e al nostru.

Bucsi răspunse, cufundat în admirația priveriștei :

— Încă nu toate, tovarășe Bălăni. Mai sunt multe în mâna chiaburilor... Mai pot avea un amestec și în mersul cantinei noastre.

— Tot la fabrică îți stă mîntea ?... E timpul să-ți începi concediul, — deveni Bălăni mai sever, gata să ridice, potrivit obiceiului, capacul motorului, ca să umble pe la bujii. Dar Bucsi se urcă repede în mașină.

— Dă-i drumul, Bălăni. Trebuie să fii înapoi.

Bălăni se așeză la volan, răsând :

— Nu te teme, n'o să avem pene. Am pus totul în ordine.

Și coborîră încet în partea cealaltă a Feleacului. La Turda nici nu se opriră. Intre Turda și Luduș, la drum deschis, goniră mai repede. Peste tot se vedeau urmele muncii omului. Lăsară în urma lor snopi de grâu puși în clăi, porumbiști și grădinarii. Intretimp, vorbiră despre perspectivele recoltei.

Se apropiau de Luduș, când zăriră pe marginea din dreapta a șoselei un automobil în pană, un fel de cutiuță umblătoare. Iar în mijlocul drumului se afla un bărbat cu fața arsă de soare, în cămașe, cu brațul ridicat...

Bucsi se uită la bărbatul care făcea semne. Pe măsură ce se apropiau de el li se părea tot mai cunoscut. Iar când opriră mașina, sări jos fără să mai aștepte. Alergă cu brațele întinse spre bărbatul cu fața bronzată :

— Felecan, tovarășe Felecan! ...

— Bucsî... Bôlônyi! — izbucni și din el bucuria surprizei și se îmbrățișară pe rând. Aflară că Felecan se pregătea să meargă, ca activist al conducerii centrale, într'un sat din județul Turda, de unde se primise o cerere iscălită de mai mulți țărani săraci, pentru constituirea unei gospodării colective. Se ducea să ajute pe teren și să studieze posibilitățile. S'ar putea ca aceea să fie prima gospodărie colectivă din județ. În comună, agitația era mare. Uneltele chiaburilor înjunghia-seră doi țărani mijlocași care se înscriseră cei dintâi în gospodăria colectivă.

Bucsî nu se mai sătura privindu-l pe Felecan. De bucurie, își scoase pachetul cu mâncare și se așezară la umbra unui copac stufos. Se ospătară, punându-și întrebări unul altuia. Felecan îl descusea pe Bucsî despre fabrică, Bucsî pe fostul secretar despre noul său câmp de activitate.

Între timp, Bôlônyi se vâri pe burtă sub mașină, lângă șoferul celui alt auto-mobil. Într'un ceas, puseră amândoi în ordine micul vehicul. Acum trebuiau să se despartă. Dar Bucsî era curios să afle cum se constituia o gospodărie colectivă și, afară de asta, dorea atât de mult să mai stea împreună cu Felecan, încât în cele din urmă îi zise lui Bôlônyi :

— Întoarce, Bôlônyi.

— Ba nu. N'o întorc până ce nu te predau la Borsec în grija doctorilor.

— O amânare de trei zile, Bôlônyi. Mă duc cu Felecan, să-i ajut. Numai trei zile...

Bôlônyi făcu apel la Felecan, care zâmbea. Ii spuse cât de prost îi mergea directorului cu sănătatea și ce tratament sever îi prescriseră medicii. În numele Partidului, István Seres stăruise ca Bucsî să fie dus la Borsec de Bôlônyi. Fabrica aștepta ca directorul ei să se întoarcă la douăzeci August. Și mai ales, deplin vindecat.

După lămuririle lui Bôlônyi, Felecan, care la început se bucurase și el de gândul lui Bucsî, spuse serios:

— N'avem încotro, tovarășe Bucsî. Trebuie să pleci. Sarcina dumitale cea mai importantă este acum să-ți refaci sănătatea.

— Dar trei zile în aer liber, la țară, în bătaia soarelui, la o muncă nouă, cum e aceea a întemeierii unei gospodării colective, înseamnă cel mai bun pas spre vindecare. Când voi mai avea prilejul să dau și eu o mână de ajutor la înființarea unei gospodării colective? Și când ne vom mai putea întâlni să stăm împreună trei zile?

Felecan îl îmbrățișă și-l sărută pe obraz :

— Să nu ne tocmim, Bucsî. Cunoști politica noastră de cadre și concepția noastră despre cel mai prețios capital. Voi mai veni și în județul vostru. Atunci vom putea fi împreună...

Bucsî îi strânse mâna, mâhnit.

— Întotdeauna ai dumneata... întotdeauna ai tu dreptate, — se corectă el brusc. — Dă-mi voie, acum, la despărțire să te tutuesc, tovarășe Felecan.

Spre mulțumirea lui Bôlônyi, se îmbrățișară din nou, apoi fiecare se urcă în mașina lui. Dar amândoi își scoaseră pe ferestre capul și mâna, făcându-și semne unul altuia, până ce amândouă mașinile care goneau în direcții opuse dispărură în dosul perdelei de aur a prafului răscolit în bătaia soarelui.

SFARȘIT

PĂMÂNT

Acest pământ
 pe care astăzi calc,
acest pământ pe care
 al primăverii vânt
îl scoală astăzi iar din somnu-i greu,
pământu-acesta
 nu-i pământul meu.
Vă cer iertare...
 dar acest pământ
 n'a fost al meu nicicând.

Pornesc cu zorile, umăr la umăr.
 Spre fabrică
e drumul împânzit
 de-albastre bluze
 fără număr.
Bătaia inimilor ne-a'nfrățit mereu,
 suntem uniți prin gânduri,
dar eu nu simt
 că-acest pământ e-al meu.

De-asupra gliei mele
 primăvara
 își unduește
 razele-i prelungi,
răsună soarele'n cascade grele
 și își răstoarnă arșițele-adânci
 de-asupra gliei mele.
Tu simți cum bate'n pieptu-i de țărână
 o inimă ne-astâmpărată
și vezi, ca într'un salt,
 cum isbucnesc,
 deodată,
 în mii de flori puzderii de arome.

Pirinu-atinge cerul
 deasupra
 gliei mele
 și freamătă pădurile de pin
 când vijelii se-abat
 peste vâlcele
 și povestesc legende de „Ilinden“ *)
 În spre Ohrida
 nepătat e cerul,
 nemăsurat de larg
 și de albastru,
 și mai departe
 e-al Egeii țărni
 scăpărător
 asemeni unui astru...
 Imi e deajuns doar să-mi aduc aminte —
 și sângele dă busna
 în inimă,
 fierbinte,
 și încărcat de-un dor
 răscolitor.
 O, țară minunată,
 cu farmecele tale !
 O, țara mea cu sânge adăpată,
 cutremurată de răskoale !

În românește de Virgil Teodorescu

B O T E V

Vine la mine
 încrunțat, nădușit,
 un muncitor,
 și spune :
 — „Despre Botev, să scrii negreșit !“

„Despre Botev ? —
 Mă așez.
 Miercuri să vii,
 pe la șapte.“

Dar iată că miercuri de mult a trecut.
 Incrunțat,
 dau de-oparte foi după foi.

* Ilinden — Sf. Ilie — ziua în care a izbucnit răscoala patrioților împotriva jugului otoman.

Sus peste case
se sfădesc avioane
cu ceața,
cu primăvara,
cu noi.

Și nici o idee.
Gându-o ia razna.
Mintea se tulbură,
pieptul se sbate.
Foile svârlu.
Las scrisul de-oparte.
Și spun :
— Nu pot, frate !

Mă desbrac.
Mă'ntind în pat.
Și-adorm.
Dar iată că vine
muncitorul încrunțat
și'ntreabă :
— Cântecul despre Botev l-ai dat ?
— Despre Botev ?
Așteaptă...
„Stele răsar,
în urmă pe ceruri,
luna, și ea, se ivește
de după o stâncă,
un lup se strecoară, pândește
și colții-i sclipesc în bezna adâncă.“

Muncitorul se încruntă
și'ntreabă :
— Acesta e Botev ?

— Despre secerători, tu să scrii,
despre chinuri,
despre sângele negru
ce-l suge țărâna,
despre cântecul robilor,
cântec de chinuri
ce leagănă
țarina'ntr'una.
De ce să mi-l cauți
în codri de beznă,
unde nici fiara nu pune piciorul ?
Nu vezi tu ? Botev
în ochi ne străluce,
Botev e aici, cu poporul.

Tu cazi și Botev îmi spune :
 „Ridică-l !
 Și pune-i stindardul în mână !“
 Eu mâna-ți întind,
 Și tu te ridici
 Și iarăși pășim împreună.

Acesta e Botev.
 Iar tu o sucești,
 și aici nu-i nimic de sucit.
 Privește la viață
 și iată-l pe Botev
 și iată poemul râvnit.

GORCHI

Mă aflam la uzină
 cu cerul scund, afumat,
 unde viața te-apasă
 cu labe de fontă
 iar munca cea neagră
 brazde pe frunte îți lasă.

Și cât de greu era
 să poți deștepta
 viața'n acest popor.
 Să dărâmi
 uriașul
 strat
 de minciuni
 care-apasă
 viețile lor.

Eram acolo
 sub cerul
 scund
 afumat,
 în uzină,
 în apăsătoarea uzină,
 unde zilele
 sufletu-ți strâng
 în copci de rugină.
 Dar mi-amintesc, atunci când citeam
 „Azilul de noapte“

sau

„Mama“

soare intra
 în mohorîta uzină,
 se umplea de lumină
 privirea lor grea.

Și oamenii-apoi
 în bordeie pitiți,
 scormoneau
 ruginitul lor gând
 și erau fericiți,
 și erau fericiți...

Dar astăzi
 a venit la mine fochistul
 și-a spus :
 „Vapțarov
 închisă-i supapa de aer curat“.
 L-am privit încrunțat
 iar el s'a dus sus, a plecat,
 crunt obidit.

După el năvăli fierarul
 și spuse răstit :
 „E adevărat, măi frate
 e adevărat — zice —
 se poate, acela, bătrânul,
 să fi murit?“

Impietrii și cu ură,
 cu o nesăbuită ură,
 i-am zis :
 „Eu, câine, te-am învățat
 să fii totdeauna concret,
 și tu te codești !
 Cine-a murit ?
 povestește !“

Am înțeles și am ieșit în curte.
 Înăbușitor îmi era
 în sala mașinilor,
 sala mașinilor
 se făcuse îngustă
 pentru chinul din mine,
 sala mașinilor
 se făcuse pustie ;
 așa mi-era mie.

Decdată auzii cum fierarul
 povestea pe'nfundate cuiva :
 — Ehe, frățioare, cum ne cunoaște el,
 pe mine, pe tine
 pe toți.
 Te pune'ntr'o carte :

V I S

— Lori, tu dormi ?
 Mă auzi, Lori ?
 „Mai încet. Și capul lasă-l mai jos !
 La doi pași sunt de noi. Nu vorbi !“
 — Lori, ce vis am visat, ce frumos !...

— Stai puțin... cum începea ?... Așa...
 Războiul s'a sfârșit. Înțelegi ce-ți spun ?
 Și totul în mâinile noastre acum,
 Nu-i așa, Lori ?

Lucrez iar în uzină. Nu, nu greșesc
 e aceeași fabrică, aceeași mașină,
 dar piesele ei, ca de aur sclipesc,
 și puternic în trupu-i se'mbină.

Tu Lori, ești maestru aici în uzină.
 Zici : „trei sute de bolțuri vreau azi dela voi !“
 „Bine Lori, prietene, foarte bine !“
 Și'n râs izbucnim amândoi.

Și bolta cerească ce largă-i afară !...
 Totul sclipeste în cer, în văzduh !
 Respiri, respiri parcă'ntâia oară !
 Și parcă nu-ți vine să crezi că ești tu.

Lori prietenu'n ochi își privi
 (și cât erau astăzi de copilărești)
 Și spuse făcându-se a-l dojeni :
 „O Fernandez, visător mai ești !“

Stelele'n răsărit se stingeau. Se duse
 noaptea în panică,
 Ordinea ruptă.
 Semnal de luptă !
 Atacu'ncepuse...

In românește de Maria Banuș

C I N E M A

Afară, larma străzii.
 Reclame luminoase.
 Afișul

anunța :

„O DRAMĂ OMENEASCĂ“
 Afară era larmă
 și eu strângeam în pumn
 un ban de-aramă.

În sală, beznă.
Pe ecran
leul lui „Metro“
cască somnoros.
Apoi șoseaua,
o pădure,
și'n fund, departe,
cerul leșios.

La cotitură, iată,
s'au întâlnit
o limuzină nouă
cu altă limuzină :
eroul —
eroina...

După ciocnire,
un gentleman, de-odată,
ridică'n brațele-i de-oțel,
ca pe un fulg,
o fată leșinată.

În ochii ei
parcă se-aprind văpăi,
apoi îi vezi cum se'npăienjesc,
spre bolta cerului pierduți, privesc.
Ehei, ce fată, frate, ce mai fată !
Parcă-i o iapă de prăsilă, 'nfierbântată.
Din frunzișuri
cântă, vezi bine, o privighetoare ;
deasupra arborilor
albastrul liniștit al cerului,
apoi câmpia verde,
mătăsoasă,
ademenitoare.

Un Johnny desmățat
sărută voluptuos pe Greta ;
prelung...
Ajunge !
Asta-i oare soarta noastră ?
Asta-i drama ?
Povestea asta searbădă, dulceagă ?
Pistolul vremii îndopat cu plumbi
ne stă proptit în piept, gata să tragă.

Oare-am putea iubi
și suferi
Cu o naivitate tâmpă ca a voastră ?
Ni-e pieptul plin de fum,
plămânii ciuruiți.

Oare așa,
în limuzini, trântite,
le'ntâlnim noi
pe fetele iubite ?
Nu, iubirea noastră
se zămislește'n muncă,
în fumul ce se'naltă din uzină,
se zămislește'n funingini
și'n sgomot de mașină.

Iar mai departe, viață cenușie,
și goană după pâine,
obscure năzuinți.
Iar seara patul strâmb
în care
te stingi fără să simți.

Aceasta-i drama,
Adevărul,
Ori ce-ar vrea alții să ne spună.
Iar restul ?
Restul e minciună...

In românește de Vlaicu Bârna

I S T O R I E

Ce poți să ne dai, istorie,
în gălbejitele tale file ?
Oameni simpli, necunoscuți
am fost, din uzine, birouri,

plugari mirosind a ceapă,
îmbăiați în sudoare,
sub mustețile pleoștite
amar înjuram viața.

Avea-vei măcar recunoștință
că te-am ghiftuit, cu faptele noastre,
că te-am adăpat, nesătulo,
cu sângele miilor de martiri ?

Știu, ai să prinzi doar conturul,
iar înăuntru va suna a gol.
Și nimeni n'o ști să vorbească
de simpla, umana noastră dramă.

Poeții, mâine, vor fi absorbiți
de ritmul și 'ntâmplările timpului,
iar suferința noastră, tot nescrisă,
va colinda prin spații, solitară.

Dar viața noastră — cum poți s'o descrii ?
Dar viața noastră — poți s'o răscolești ?
De'ncerci — te năpădește-un miros crud,
și-un gust amar, ca de cucută.
Noi pe răzoare ne-am născut,
umbriți de rarii mărăcini,
și în sudoare mamele zăceau
și buzele crăpate își mușcau.

Muream ca muștele când vine toamna,
femeile boceau pe largi moșii,
și plânsul era cânt de parastas,
și buruiana doar le asculta.

Cei care nu mureau,
munceau de asudau și'n cerul gurii,
munceau oriunde ar fi fost,
munceau ca vita fără încetare.
Filosofau părinții, în bordeie :
„Așa a fost, așa va fi mereu.“
Noi, încruntați, scuipam în ochi
filosofia asta prea neghioabă.

Svârleam câte-un cuvânt răstit,
dam dracului mâncarea — și ieșeam afară.
Și o nădejde nouă ne-atingea
cu-o undă de senin și frumusețe.
O, ca o coardă 'ntinsă așteptam
prin cafenelele-afumate.
Și adormeam târziu, în crucea nopții,
cu ultimul comunicat...

O, ce nădejdi nebune ne-au încins !...
Văzduhul atârna, greoi, pe noi,
tot cerul șuera de flăcări...
Spuneam atât : Nu vreau ! Nu, nu mai pot !

Dar orice-ar scrie'n filele de mâine,
din dosul literelor, dintre rânduri
țipa-va suferința noastră,
se va'nălța, cu rânjetul ursuz.
Da, viața, nemiloasă, ne-a sdrobit
cu labele ei grele,
drept peste gură ne-a lovit,
de ne-a asprît, pe totdeauna, limba.

Iar versurile ce le smulg din mine,
luptând cu somnul, noapte după noapte,
nu răspândesc parfumuri,
ci scurte sunt, și încrunțate.

Am suferit, dar nu-ți cerșim răsplată,
istorie, și nu vom plictisi
volumele-ți masive, prin secolii adunate
cu mutra noastră, prinsă în clișeu.

Dar vrem să povestești, în vorbe simple,
lor — oamenilor viitori
ce mâine-or fi în locu-ne la post,
că ne-am luptat pe viață, vitejește.

In românește de Mihai Dragomir

CONSTANTIN SIMONOV

TREI PUNCTE

(Scrisoare unui prieten din America)

Prieten anonim, cum e la voi ?
Statuia libertății, știu, te-apasă...
Pe urma ta se-așine ce copoi
pândind când intri și când ieși din casă ?

Și pe ce listă iar te-au mai înscris,
ce vină tâmpă ți s'aduce oare ?
ție, sergent și veteran, distins
în lupta din Ardeni c'un semn de-onoare ?

Mai stai tot pe-a 105-a street,
în New-York, unde stat-ai ani dearândul ?
Sau umbli după lucru, ponosit,
din Pittsburg drumu'n Baltimore bătându-l ?

Sau poate stai de mult la închisoare...
Dar mama ta nu plânge... Parcă-ascult...
Nici bocete, nici rugi, și nici scrisoare,
căci mama unui comunist — înseamnă mult !

Când dai vreun telefon mai ești pândit ?
Denunțu'n urma ta cine-l trimite,
cu multe flori de stil împodobit
sub steaua rea a Statelor Unite ?

Oare-i așa ? Ce mult aș vrea să știu,
să am acuma de la tine vești !
Trimite-un semn, măcar, că mai ești viu,
că ești în libertate, — dacă ești.

Nu poți un porumbel peste ocean
să îmi trimiți, dar născocește-o cale,
trimite-mi un ziar sau un roman,
și „free“ *) cu unghia notează'n coale.

*) În englezește : „liber“.

Știu, e deajuns un prieten moscovit
ca toți dușmanii din New-York, deodată,
să'nceapă a te înjura cumplit,
vărsând găleata calomniei, toată.

Noi suntem comuniști. Nu-i un secret.
Ei sunt fasciști. Și nu-i, la fel, secret.
Chiar ei au spus, făcând la gură spume,
că se vor război cu noi direct.
Deci, las' să nu cunoască al tău nume !

Să-l afle ei, o ! cât de mult ar vrea,
scrisorii mele'ntreg să-i vadă rândul !
Dar voi trimit-o la tipar așa,
sub puncte-puncte numele-ascunzându-l.

Știu cât iubești New-Yorku-ul, cu tumult
cu poduri, avenues, cetatea toată.
Tu îl iubești cum e, dar și mai mult
cum îl visezi că va ajunge-odată.

Cum vrea, cum poate, și precum va fi !
Nu uși de safe-uri, — ușă în spre mâine !
De-ar fi să văd că'ncepi a-l înnoi !
Dar știu că vei porni ! O știu prea bine !

Atunci spre-adresa-ți nouă vor pleca
scrisorile acum începute,
și numele-ți din plin va răsună
în locul puncte-punctelor tăcute.

In românește de Mihail Andreiu

LUPTĂTORII PENTRU PACE

Noi, omenirea de pe-acest pământ,
Vrem pace, muncă, bucurie, cânt..
Vrem stelele în pace să'nflorească,
— Flori de lumină care scânteiază ; —
Și vrem copiii noștri să ne crească,
Nestăpâniți de spaime și de groază.

Dar, cine ? cine ? — întreba-vom noi,
Vrea altceva ?
Prăpăd și sânge, cine vrea ?
Și cine vrea să moară în război ?

A noastră conștiință nu ne lasă,
Să spunem oameni, celor care,
Cu inimi de șacali, la drumul mare,
Privesc chiorăș, — ochi orbi de liliac, —
Spre Pacea luminoasă,
Ce o urăsc în veci.
Războiu-i pentru ei sfântă scriptură.
Din zori de dimineată până'n seară,
Toți ucigașii nu mai tac din gură ;
Te asurzește războiul !
Se roagă, închinându-se mereu,
Noului zeu :
Bomba atomică, războiul !
Asta înseamnă că'ntr'o zi,
Planeta noastră poate fi
În fiecare loc,
Câmp de măcel
Și mări de foc
Iar cei uciși și sfârtecați,
Ne-or fi surori și ne-or fi frați.
Răspundeți, muncitori
Din fabrici,
Din uzine

*) Poet din R. P. Chineză

Și din mine,
 Răspundeți voi, țărani chinezi,
 De pe câmpii întinse de orez,
 Și tu,
 Bătrână mamă, ce-ascuns ai lăcrimat,
 Crescându-ți mare fiul ca să ți-l dai soldat,
 Și tu,
 Prunc ce se-ascunde în ale maicei poale,
 Și-adormi în cânt de leagăn, cu visurile tale,
 Și tu,
 Țăran cu părul tău alb, dintr'un bordei,
 Și tu,
 Cioban cu turme de oi țigăi și miei,
 Bunici, copii, nepoți,
 Răspundeți toți,
 Dar toți,
 Care anume dintre voi ar vrea
 Să calce'n lumea morții, de ghiață fără nea ?
 Și cine-ar vrea să vadă,
 Cum se preface-acum,
 Și casă și ogradă,
 În pulbere și scrum,
 Să vadă,
 În fum și foc căzând pereți,
 Făcându-se ruine,
 Furnale, fabrici și uzine ?
 Vreți asta, sau nu vreți ?

Se-aud cinci continente, care-și rostesc cuvântul
 Sunt șaptezeci și nouă de țări ce-aud acu.
 Răspunsul lor răsună peste întreg pământul ;
 Și-acel răspuns dat bandei tâlharilor e : Nu.

Glasul popoarelor e-al păcii glas :
 Țăria lor, e-al păcii pumn de fier,
 Soldatul lor, e-al păcii dârz ostaș,
 Și-acești ostași sunt peste tot, sub cer.
 Ale lor mâini voinice au să sfarme
 A prădăciunii și-ale forței arme ;
 Și în genunchii lor vor frânge,
 Pân' va fi ruptă,
 Și cea din urmă armă de moarte și de sânge,

Că toți ai păcii ne'nfricați ostași
 Nu — pacea n'o cerșesc ca niște lași..
 Vor cuceri-o, negreșit, prin luptă !

In românește de Eugen Anghel.

PAUL ELUARD

LUIZ CARLOS PRESTES

...Oricât de cruntă-ar fi sălbăticia,
Nimic nu-mi poate smulge ce mi-i drag ;
Nici ale zorilor fantasme, nici monștrii
Din nopțile 'năbușitoare,
Și nici amarul plin de spaima
Ce ancorase-atunci în Auschwitz,
Nimic de patria-mi iubită nu mă rupe :
Brazilia, în care frații mei mă cheamă,
În care se-adânci din tată'n fiu
Durerea mea
Și viața lor pustie.

De nu sunt printre oameni decât un simplu om,
Să vadă cel puțin că'n ei mă bizui,
Și-o răsări și pentru ei un veșnic soare,
Nu vreau nici beznă și nici nedreptate !
Lumina azi poporul mi-o arată.
Din chinul lui se'nalță setea-i de lumină.

N'am vrut să fiu decât un om
Ce luptă pentru-o viață mai frumoasă.
Speranțe strâng, mergând fără'ncetare,
Și am atâția frați pe 'ntreg pământul
Că niciodată singur nu voi fi.
Strâng forțele, pe toți îi chem
Și-ale victoriei nestăvilite fluvii,
Luptând, vom ști să le 'ndreptăm spre țință.

E mai puternică pădurea'n țara mea
Decât securea ce răpune arbori.
Dar sunt în țara mea ! Neconținut lupta-voi
Pân'ce securea se va frânge !

Din țara mea îmi trag puterea aspră,
Tăria care-și urcă seva'n mine.
E țara mea, a 'ntregului popor
Și laolaltă vom învinge în curând !

Nu poate nimeni astăzi să sfărâme
Atâtea inimi ce 'ntr 'a mea svâcnesc,
Și pașii noștri trec pe-aceeași cale,
Un drum cu pietre, semănat cu spini,
Dar pasul nostru e ușor țărânei
Și fruntea noastră soarelui i-e dragă.

Din negura Braziliei, adâncă,
Smulg valurile negre 'ndoliate
Și pretutindeni eu împart lumina ;
Eu sunt acela care-aduc speranța
Și sunt acela care înspăimântă
Pe toți slugoii neroziei.
Eu sunt acel ce neagă egoismul
Și vrea să cucerească fericirea
Și porțile să le deschidă — toate !

Nădejdea mea înconjură pământul.
De pretutindeni glasuri îmi răspund
Mizeria'și retrace neagra-i oaste —
Și, pretutindeni, din căușul mâinii,
Noi facem cuib semințelor de astăzi
Și secerișului de mâine !

PROTECTORUL

Priviți : e Protectorul Eternelor Valori,
Priviți : e Protectorul orașelor Coreei.
Ii scaldă'n sânge fața ucișii luptători,
Ca un buboi, grenada o duce'n subțiori,
— Incununat cu gloria holerei.

E solul celor care cu Biblia cuvântă,
Dar duc la închisoare pe oamenii științei,
El e trimisul celor ce-și fac din negrii țintă,
E furia rasistă, e legea Lynch, osândă
Care lovește'n prunc, părinții.

De peste mare vine ca un anticiclon,
Să ne salveze-ogorul, să-aducă ploaie, soare.
O, preaslăviți trimisul armat de Pentagon
Ce Galbenii și Albii i-alege om cu om
Să-i curețe de roșia culoare.

Oricine'mpinge lumea spre viitor, să piară !
E-un criminal acela ce-aduce înnoirea,
Azi Marx e-afurisitul, ca Darwin odinioară ;
Tarzanul ignoranței, din Stock-Exchange ¹⁾ coboară,
In foc s'arunce omenirea

„Să cântărim sămânța gândirii cu balanța, —
Ne-o spune din iubire, ăst general mahmur,
— Să'nceapă'n temniți treaba ce gătuie speranța ;
Napalmul, mâine ! Astăzi se logodește Franța
Cu bandele S. S. din Oradour.“

Cu ei, în abatoare, Francezi s'or duce, mii,
Pentru aceeași veche credință 'ncârligată,
Pe cerul din Montoire ²⁾, vezi, răsturnat, — Valmy,
Dar ce-i ce-oprind istoria să moară vor primi,
Naziștilor vând patria trădată.

¹⁾ Bursa de acțiuni și mărfuri din Londra.

²⁾ Localitate în Franța, unde a avut loc prima întâlnire între Hitler și Pétain.

Aceeași farsă tristă și oarbă se repetă,
Vichy, ca o cangrenă, sub unghii, iarăși coace,
Dictează un proconsul în Marnes-la-Coquette, ¹⁾,
Și azi, închide-ostateci guvernul marionetă,
Jos, la Santé, ca'n vremile prusace.

În românește de Tașcu Gheorghiu

COM PLOT UL

Parisului nu-i lesne să-i pui călușu'n gură ;
În toată țara noastră tâlharii cu atomi
Sunt ocăriți de lume : c ă r a ț i - v ă ! GO HOME !
nu le tihnește somnul ; mereu tresar și'njură.

Pe Omul Providenței l-aflară — ce noroc ! —
Pinay, necunoscutul, Pielar, cum nu sunt mulți,
— Un spart papuc s'ascundă piciorul cel desculț —
Tâlharii toți chemându-i să între iar în joc.

Nesuferitul strigăt de Pace trebui'doară
Să se termine-odată ; bancherii noștri vor
Să se termine odată cu zarva tuturor
Acestor dârze gloate ce nu mai vor să moară.

Știa să-și bată capul istețul gestapou,
Cu aere, cu masca pe ochi, cuțitu'n labă ;
Avenue Foch și Piața Beauvau ²⁾ — ce bună treabă !
Ceva mai nou acuma ne trebui, ceva nou.

Sunt renumiți ai noștri cu capul lor solid ;
Deprins-au și virtutea de-a ști să se unească.
Zadarnic dar, căci Franța nu poate s'o prostească
La radio, cu urletul rău, Jean Paul David. ³⁾

Să știi să mânuiești legea, în primul rând, de vrei
Să guvernezi în lumea modernă, se'nțelege ;
Oricând să ai la spate un paragraf de lege,
Deaceea născociră un basm cu porumbei ⁴⁾

Desigur, provocarea e bine ticluită
Când are-acoperire prin forța legitimă ;
Iar crima e virtutea, virtutea este-o crimă,
Când constituția poate să fie măsluită.

¹⁾ Localitate în Franța unde se află un comandament al trupelor americane de ocupație.

²⁾ Sedii ale Gestapo-ului la Paris.

³⁾ Speaker pro-american la Radio Paris.

⁴⁾ Jacques Duclos a fost acuzat că deținea porumbei călători.

La doi Decembre, ¹⁾ Ludovic Bonaparte zise :
— „Sunt Prezidentul țării, ales cum se cuvine !...“
Dar și Pétain — scoțându-i pe comuniști — vezi bine,
In parlament deplinul asentiment primise.

Iubirea lor de Lege deadreptu-i de-admirat :
Când foc au pus în Reichstag, chiar Goering fu ministrul,
Naziștii, — C.R.S. ²⁾-ul, și'ntr'un fălos registru,
Pe Dimitrov l-inscris-au la grefă, arestat.

De ce-o să zică lumea, mai bine te ferește :
Incendii nu-s ; inventă comploturi, mai curând !
Iar pe alesul țării, pe Jacques Duclos, prinzând
Monsieur Brune, la rându-i, republica păzește !

In românește de Mihnea Gheorghiu

¹⁾ Lovitura de Stat a lui Ludovic Bonaparte.

²⁾ C. R. S. = Trupe de poliție.

POEZIE DE DRAGOSTE *)

Ne-am despărțit. Reichstagul ardea ca'ntr'o furtună.
S. A. veni'ntr'o noapte. Și am fugit departe.
Ne-am despărțit și totuși pășim tot împreună,
Măcar că sunt aicea, iar tu în altă parte.

Adesea, altă dată nu ne'mpăcam, — acum
Noi mergem mână'n mână, uniți, pe-acelaș drum.
Anevoios ni-i drumul și nici nu știm măcar,
De ne-om vedea vre-odată, și de va fi curând.
Ne-am despărțit și astăzi, trăiesc ca un fugar,
Dar noi, unul de altul, nu ne-om feri nicicind.

Un singur drum e-al nostru din cîte le știi, —
E-acel ce ni-l arată Partidul. Altul nu-i.
In ori și care muncă pe care-o fac azi eu
Te simt pe tine-alături muncind cu bucurie ,
Și simt a ta odihnă, adînc, în somnul meu.
Mi-i pasul ferm prin pasul tău plin de energie.

Cu ce mândrie mare te uiți acum la mine,
Că pot, curaj, tărie, să dau și eu ca tine.
Ai cunoscut tovarăși căzând sub glonț, eroi.
I-am cunoscut de-asemeni, — privim spre-acelaș țel.
Ne'mbrățișează astăzi Partidul pe-amîndoi,
Și noi ne cunoscurăm, și eu și tu, prin el.

Cuvântul e un lucru deșert cîte odată,
Și „te iubesc” e-o vorbă atît de ne'nsemnată !
Ai un copil. Copilul să-l crești așa cum știi,
Să fie om, — Partidul mai bine de cît mine
Să și-l servească. Iar tu, pe-ai tăi genunchi îl ții,
Și el ades scîncește, lipindu-se de tine.

*) Din volumul „Wiedergeburt”, apărut la Moscova în 1945.

Usucă-ale lui lacrimi, că ele-orbesc curgînd.
Fi tare, dur, copile, și să nu plîngi nici cînd.
Tu să-l apuci de mână și să-l strîngi tare, tare.
El lumea s'o privească, cum o privim noi doi.
Odată, cînd va crește, n'o ști ce e iertare,
Și va 'nțelege asta mai bine de cît noi.

Să-i povestești tu însuși de morți, de-atîtea vieți,
Încă de mic tu ura de clasă să-l înveți.
Demult n'ai dela mine, nici vești, nici noutăți.
Am fost tot prins de treburi ; cum se mai poate scrie ?...
Dar azi am stat de vorbă mai mult ca'n alte dăți,
Și pentru'ntâia oară ți-am scris o poezie.

De-atunci de cînd Reichstagul arde ca'nt'r'o furtună,
Ne-am despărțit și totuși noi mergem împreună.

In românește de Demostene Botez

VASILE IOSIF

OAMENII CRESC ODATĂ CU UZINA

TOVARAȘI DE DRUM

Trenul dinspre Simeria înainta zăngănind, tăind câmpul afânat de mustul zăpezilor. Alături, pârâul umflat de apa omăturilor topite de iarna moinoasă din anul acesta, pare, așa cum se rostogolește acum, tulbure și vijelios pe sub podul căii ferate, un râu uriaș, gata să ia în vârtejul șuvoiului și pod și cale ferată și tot ce i se pune în cale.

Când am intrat în compartiment, am văzut că locurile de lângă fereastră erau ocupate de încă doi călători.

Ne așezarăm pe canapea și continuarm discuția începută încă pe peronul gării din Simeria, după ce coborâsem din trenul de București ce ne purtase o noapte întreagă spre Hunedoara.

Pe tovarășul meu de drum, inginerul Văleanu T., cu care mă întâlnisem deabia în gară la Simeria, îl cunoșteam din 1950. Pe atunci era proaspăt absolvent al politehnicei și lucra în regiunea petroliferă. Acum venea la Hunedoara pentru a lua în primire o comandă de oțel special pentru sapele de forat. Cum aflasem că-i șeful serviciului tehnic, am rămas surprins că n'a trimis delegați să primească această comandă de oțel.

— Și cum, chiar tu personal, trebuie să vii să recepționezi oțelul ?

— Eh-ei ! Păi aici îi tot chițibușul, prietene ! Nu prea ne dau oțelul la timp, hunedoreni, iar unele bare sunt oțel obișnuit și nu din cel special cum vrem și ne trebuie.

— Cum așa ?! Sării eu, ca și cum aș fi fost răspunzător direct de livrarea acestui oțel către industria petroliferă.

— Uite așa, foarte simplu. Vine oțelul, noi facem sape, ele se rup în fundul pământului, scoatem apoi cei peste o mie de metri de prăjini cu care forăm, punem altă sapă și treaba merge ca apa la deal.

Văzând totuși nedumerirea mea, inginerul începu și mai și. Astfel, după un sfert de oră, știam toate felurile de sape, tăria și componența oțelului special, mă inițiasem în forat... Ceilalți doi călători din compartiment ascultau și ei atenți la discuția noastră, schimbând între ei priviri dese, pline de un înțeles numai de ei știut. După mâinile lor bătătorite, păreau a fi muncitori, dar hainele simple, curate, arătau că nu merg nicidecum să intre în vreun schimb la Combinat.

— Ați mai fost pe la noi la Hunedoara ? — îl întrebă pe inginer, cel mai înăltuț și cu fața oacheșă și deschisă de om sigur pe sine.

— Nu, n'am mai fost până acum. Sunteți hunidorean ?

— Da, de bună seamă. Eu îs de aici, oțelar, iar dânsul e miner — arătă spre tovarășul lui și zâmbi cu înțeles. Așa că fără să vreau...

— Ai auzit cum vă ia la rost tovarășul meu ? — intrai eu în discuție.

— Tovarășul inginer are o țară dreptate. Se mai întâmplă uneori să dăm oțel și mai slab, nu tot din ăla prima.

Tăcurăm un timp stingheriți, privind pe fereastră cum prin ochiuri de zăpadă se zăreau petice verzi de grâne.

— Ați mai văzut vreun combinat siderurgic ?

Întrebarea venise așa deodată, încât răspunserăm nu, amândoi în acelaș timp.

— Ei, o să vedeți acum pe viu, că oțelarul nu-i singur răspunzător de oțelul ce-l sloboade pe jghiabul cuptorului.

— Poftim !... Uite, ăsta-i oțel dela noi ! — ne arătă apoi oțelarul.

Ne uitarăm pe geamul vagonului, în gară unde tocmai oprisem. În dreptul nostru, erau două vagoane de marfă descoperite în care stăteau frumos stivuite țagle și bare de oțel. Cei doi tovarăși de drum priveau barele și țaglele de oțel și parcă ochii le străluceau de sinceră mândrie. După ce oțelarul mă măsură un timp și-și dădu seama cam cu ce rost venisem eu pe aici, socoti cu cale că trebuie să-mi explice cum să mă descurc în marele combinat.

— Dacă vrei să cunoști combinatul și rostul lui, să nu pornești nici dela forjă, nici dela construcțiile metalice. Auzi, tovarășe ? Trebuie s'o pornești dela coadă la cap sau invers, dar totul e să mergi pe un anumit fir. După mine e bine să o iei dela minereul de fier pe care-l scot minerii dela Ghelar și Teliuc. Apoi fără doar și poate că ai să ajungi la furnalele ce-l fierb și-l prefac în fontă și la cuptoarele Martin unde se toarnă oțelul. De aici nu te mai poți încurca pentrucă te duce oțelul după el, fii sigur. Ai să ajungi la laminoare. Apoi de acolo, tovarășe, mere în toată țara. Așa că drumul lui e foarte lung. Oțelarul zâmbi, cu oarecare mândrie.

— Eh-hei, tovarăși ! Dela minereul ce-l scoatem noi și până la oțelul din sapele cu care bortesc petroliștii în pământ, sau brăzdează tractoriștii ogoarele, e cale lungă — socoti cu cale și tovarășul lui de drum, minerul, că trebuie să mă lămurească. Răspunderea-i deopotrivă. Și pe noi minerii, și pe furnaliști, și pe oțelari și pe laminoriști... pe toți câți luptăm cu țăria oțelului. Bunăoară, Hunedoara noastră ! Rău că n'ați mai fost pe aici înainte de planul cincinal. V'ați putea face acum o părere și mai adevărată despre noi și despre combinatul nostru. Numai dacă știi ce-a fost înainte poți să-ți dai seama despre ce-i acum ! Ehe, câte s'au făcut aici, în acești ani... nici nu-ți vine să crezi.

— Construim, tovarăși ! Se cade să se scrie mai mult despre oamenii și faptele noastre pe acolo, pe la centru — făcu oțelarul, bucuos parcă de noua întorsătură a discuției. Dar ce să vă mai spunem noi, o să vedeți și o să înțelegeți singuri și mai bine, cât veți sta pe la noi. La bună vedere și noroc bun, ne spuseră ei în gară, strângându-ne mâinile cu putere. Se uitară pe urmă unul la altul și porniră pe o străduță ce ducea în altă parte decât drumul nostru.

A doua zi, mă îndreptai spre biroul comitetului de partid. Mă oprii un pic și

privii cele peste douăzeci de tablouri ale stahanoviștilor și frunțașilor siderurgiști de pe panoul de onoare dela intrare și apoi o pornii repezit către clădirea administrației.

— Cu tovarășul Munteanu, secretarul comitetului de partid, îi spun eu tovarășului ce mă întrebasese, arătându-i permisul. Intrai înăuntru. În fața biroului, în picioare, acoperind pe cel ce ședea la birou erau trei tovarăși. Discuțiile erau pe sfârșite.

— Așa, tovarăși. Împreună cu Oprea mergeți și sfătuiți-vă cu oamenii dela furnale. Vorbiți și cu Luțic și cu Ghiurcuț dela prăjitoare. Vedeți cumu-i, ce spun și ei, apoi veniți cu propuneri concrete la comitet, să luăm măsuri. Pe când să vă aștept ?

— Pe mâine dimineață, tovarășe secretar !

— Nu ; mâine e prea târziu. Vă aștept după masă, la orele 18.30. Trebuie să lămurim treburile dela furnale. Mâine la orele 10 trebuie să informez partidul.

Am tresărit, surprins. Vocea mi se păru cunoscută. Unde o mai auzisem ?

După ce dădură mâna cu secretarul, cei trei porniră spre ușă. Când mă văzu și-l zării și eu pe secretar începurăm să râdem amândoi.

— Dumneata ești vasăzică, oțelarul ?

— După cum vezi, eu mi-s. Poftim, ia loc, dar unde-i celălalt tovarăș, inginerul care se plângea de noi ?...

Mă lămuri apoi și despre minerul ce-l întovărășea în tren. Era secretarul comitetului de partid dela minele Ghelar. Fuseseră chemați amândoi, cu o zi înainte, la regiune, la Deva. „De bună seamă că în legătură cu fonta și oțelul“ — gândii eu.

— Mergi la furnale ? Atunci ți-oi fi iar tovarăș de drum, că mă mână treburile într'acolo.

Pornirăm împreună prin marea curte a combinatului.

— Iată ! — făcu secretarul, arătându-mi cu un gest larg întreaga panoramă a marelui combinat. Aici trăim și muncim noi !... M'a durut, măi tovarășe, când am auzit ieri pe tovarășul dumitale. Spunea că dăm oțel puțin și nu așa cum trebuie. Dar n'o să mai dăm așa, de asta te asigur...

Sub poala dealului se văd blocurile orașului muncitoresc. Se lucrează din plin. Despre asta vorbesc atât clădirile gata și date în folosință, în care gospodăresc familiile oțelarilor, cât și cele încă neterminate cu câte trei și patru etaje. Mai în sus, spre marginea acestui oraș nou, un grup de oameni măsoară și pregătesc terenul pentru marele restaurant și hotel de stat „Steaua roșie“. În sălile spațioase ale restaurantului vor putea lua masa zilnic peste două mii de consumatori. Alții se pregătesc să pună temelia teatrului și cinematografului cu peste o mie de locuri. Dar, nu numai aici, ci și în orice parte a orașului te-ai uita, vezi cum se înalță noile construcții ce vor face dintr'un orașel îngrămădit în jurul fostelor uzine siderurgice, un oraș mareț, demn de un mare combinat siderurgic socialist. Muncitorii harnici ce conduc excavatoarele, macaralele, autocamioanele sau trenurile încărcate cu blocuri de oțel și cu oale de fontă și șgură, întregesc acest mareț tablou al construcției pașnice.

SCRISOAREA

Cu o zi în urmă fuseseră mari frământări în hala cuptoarelor de prăjit minereu. Furnalele erau cu topitul fontei sub plan. Primtopitorii și oamenii echipelor dela gurile de slobozire a șarjelor se frământaseră și ei mult până să afle cauzele. Una dintre cauze și fusese descoperită. Furnalele primeau minereu prost. „Sterp“, cum spuneau cei mai bătrâni.

Hăulică Ion, șeful de echipă dela furnalul unu și Oprea Ion, prim-topitorul și șeful echipei stahanoviste dela patru, se urcaseră la gâtul furnalelor. De acolo, cu Filipescu Vasile, șeful echipelor de încărcători, nimeriseră în hala cuptoarelor unde se prăjește minereul. Impreună cu maiștrii, cu șefii de echipe și cu câțiva încărcători de acolo, controlaseră și urmăriseră cu atenție felul cum se scoate minereul, cum se încărcau cuptoarele și cum se doza materialul din corfe, la cântarul de pe platformă.

Oamenii lucrau cu încordare, conștiincioși și nu găsiseră nimic de criticat în munca lor. Totuși venirea topitorilor de jos turburase liniștea oamenilor dela cuptoare.

— Nu se poate, tovarășe Oprea, noi îl alegem și-l prăjim bine.

— Poate că voi acolo jos, în loc să-l fierbeți cum trebuie, stați de povești sau cuhniți de somn prin spatele furnalelor, spusese un șef de echipă, necăjit de neîncrederea topitorilor.

Oprea și Hăulică coborîseră înapoi la gura furnalelor, iar maistrul șef de schimb, Luțic Ion, maistrul Ghiurcuț Ion și Filipescu rămăseseră să mai cerceteze munca oamenilor dela cuptoarele de prăjit minereu... Ajunși în dreptul cuptoarelor șapte și opt se opriseră. Meșterul Luțic ridicase în mână doi bulgărași de minereu din grămadă descărcată tocmai atunci din vagoane și se uitaseră toți trei cu atenție la bulgărașii aceia roșietici, în timp ce maistrul Luțic întrebă :

— Care-i minereu și care-i steril, Ghiurcuț ?

— Bată-i să bată ; amândoi îs siderită, că doar mișerii...

— Stai, stai, nu te pripri, îl întrerupse Luțic. Uită-te mai bine. Unu-i mai roșietic, așa-i ?

— Pe celălalt l-o fi spălat apa ploilor, răspunsese maistrul, cu o undă de supărare în glas.

„Ce dracu, doar nu-s la examen ! Ce l-o fi găsit pe Luțic să-mi pună știința la încercare tocmai acum, față de Vasile“ — gândise Ghiurcuț, îmbufnat.

— De unde o fi, dela Ghelar sau dela Teliuc ? întreabă Filipescu, minunat de știința maistrului Luțic.

— Păi asta trebuie să aflăm de îndată. Cred c'aici îi deslegarea. Haideți să urcăm sus pe platforma trenurilor cu minereu — hotărîse Luțic, bucuros că dăduse de urma uheia din principalele cauze.

Ajunși pe platforma vagoanelor cu minereu, cei trei oameni se opriră. Cel din mijloc, maistrul Luțic, era bătrâior, cu fața smeadă și pomeții obrazilor ieșiți în afară. Mergea cu o mână vârită în cojocelul prăfuit, iar cu cealaltă își scărpină de zor barba nerasă de câteva zile.

Filipescu, tânărul înalt și voinic, cu ochii albaștri și fața îmbujorată, mergea în stînga lui Luțic, iar Ghiurcuț, bărbat între două vârste, grăsuț și cu o privire blândă, pășea în dreapta.

Jos, pe platforma mare, oamenii dela încărcarea furnalelor împingeau corfele

pline cu var și minereu de pe cântar și apoi le urmăreau în mersul lor pe cablul suspendat spre gura furnalelor. Se opriseră doar o clipă ca să-l lase pe Luțic să mai răsuflă. Cei peste treizeci de ani trăiți în gazele dela cuptoarele de prăjit minereu, în frigul silozurilor și'n fumul înecăcios al sideritei, lăsaseră urme adânci pe chipul și în umbletul maistrului.

O locomotivă mititică împingea spre silozul de descărcare un convoi de vagoane tot așa de mici ca și ea, pline cu minereu de fier.

— Astea-s dela Ghelar — spuse maistrul Luțic, trăgându-și căciula peste urechi. Ia suie, tovarășe Ghiurcuț, și vezi cum îi ?

Cel îndemnat, se urcase într'un vagon, răscolise prin minereu și spusese :

— Au dreptate furnaliștii ! Uite, tovarășe Luțic, cât steril îi în minereu ! Treabă de miner, îi asta ? — și svârlise supărat bulgărele de pământ în alt vagon.

— Hai să mai vedem și noi alte vagoane și apoi o să vedem ce-i de făcut — spusese și celălalt însoțitor.

Au cercetat încă vreo câteva vagoane ; s'au convins că minereul este la fel.

— Ce facem, tovarăși ? Minereu-i prost, asta-i ! Așa nu mai mere. Trebuie să hotărâm într'un fel, spusese maistrul Ghiurcuț.

— Eu zic să cerem direcțiunii oameni mai mulți pentru ales minereul — sau să mai luăm la o adică oameni dela pregătitul corfelor, — propusese Filipescu. —

— Altcum nu răzbim să-l alegem de piatră.

— Nu, nu așa o să-i ajutăm pe furnaliști. Nu-i asta soluția, Vasile. Ne trebuie altceva, — răspunse Luțic după ce se gândise câțva timp. — Mai gândiți-vă și voi, eu mă duc acum la organizație și om vedea ce-i de făcut.

Intre timp se mai petrecuse încă ceva, de astă dată un lucru grav. Jos, la gura furnalelor, topitorii erau în fierbere. Prim topitorul Oprea Ion, șeful echipei stahanoviste dela furnalul patru, tuna și fulgera de mama focului în fața stikului de slobozire a șarjei. Venise și Hăulică dela doi și Munteanu dela trei și Cazan și alți câțiva ortaci din celelalte echipe.

— Am dat fontă declasată, tovarăși, iată isprava noastră ! Placu-vă, no ?

— Și cine-i vinovat ? Întrebă unul.

— Dracu.

— Atunci du-te și cere-i socoteală. Ce te mai oțărăști atâta !

— Păi chiar că mă duc, numai că nu la el, ci unde trebuie — îi răspunse în-ciudat Oprea. — Ai grij' Avrame, eu merg la prăjitoare sus, la Luțic și la organizație — îi spuse Oprea ajutorului său Avram Iosif, și coborî furtunos scărița platformei dela furnale.

„Aveau dreptate tovarășii dela organizație când mi-au spus :

— „Vezi, vezi Oprea cum stai cu echipa ta stahanovistă ? Dela o vreme nu prea curge pe gura stikului nici fontă bună, nici câtă trebuie. O să ne trezim cu Tripșa și cu Forțu dela O.S.M. pe capul nostru. Așa că vezi cum îi, și vin să ne spui, să sfătuim și să lecuim răul împreună. Nu, nu merge cum trebuie. Tot aici, la prăjitori îi buba“ — își spunea el în timp ce urca scara spre hala cuptoarelor de prăjit minereu.

Aici Oprea nu-l găsisse nici pe maistrul Luțic, nici pe Ghiurcuț. Unul dintre încărcători îi spuse că ei s'au îndreptat spre organizația de Partid. Pornise glonț într'acolo. La biroul Organizației de Bază mai erau în afară de secretar, maistrul Luțic, Baci Niculiță, Ghiurcuț, V. Adespi secretarul comitetului sindical, și un inginer dela construcțiile metalice. Discutau aprins despre experimentarea cuptorului celui nou dela prăjitoare, cuptor care să se încarce automat și să elimine în acelaș

timp și gazele dela prăjirea minereului, gaze care inundă acum întreaga hală a prăjitoarelor și îngreuiază munca oamenilor dela încărcarea cuptoarelor.

— Șezi, tovarășe Oprea, — îl îmbiase secretarul. — Știm ce hibă te-a adus iar pe la noi. Spune-i, tovarășe Luțic, și lui despre cele aflate azi.

I-au povestit și lui Oprea despre rezultatul cercetării minereului venit dela minele Ghelar.

— Bine, măi tovarăși, — sări Ghiurcuț, într'un timp, — dar minerii dela Ghelar nu sunt oare tot oamenii noștri ? Nu sunt ei din combinatul nostru, arde-i-ar para focului ?

— Drept îi, cum spune Ghiurcuț, — răspunseră Oprea și Luțic în același timp.

— Să mergem la ei la Ghelar și să stăm de vorbă, — adăugase Adespi.

— Ba eu zic să-i chemăm aici, — propusese până la urmă maestrul Ghiurcuț.

— Nici una nici alta, că nu-i vremea de plimbări. Eu zic să le scriem scrisoare și să vedem ce-or răspunde, — intervenise din nou Oprea în discuție.

Secretarul organizației de bază, auzind despre ce-i vorba, sărise numaidecât :

— Dă'ncoace scrisoarea ! Gata-i ?

Oprea se fâstăcise deabinelea.

— Care scrisoare ?

— Cum care ? Aia către minerii dela Ghelar, despre care vorbești !

— Păi n'o am scrisă ! Gândul ăsta, doar ce mi-a venit acuși !

— Hai s'o scriem, atunci ! Și secretarul îi întinse lui Oprea o coală de hârtie.

— Scrie tu, secretare, sau s'o scrie tovarășul inginer, că eu n'am scriere bună.

— Lasă, lasă, scrie tu, topitorule, c'o să-ți înțeleagă ei scrisul, n'ai grijă !...

TREC EU IN LOCUL LUI !

A doua zi dimineață, în sala mare a minerilor dela Ghelar plutea adâncă liniște, în timp ce minerul stahanovist Alic Iosif Bolony citea scrisoarea furnaliștilor dela combinat. Erau acolo și șeful de echipă Goștian Petre cu care se afla în întrecere Alic Iosif, și toți minerii care nu lucrau acum în șut. Primiseră scrisoarea furnaliștilor încă din seara trecută.

„Dragi tovarăși,

...Munca noastră este strâns legată de a voastră. Planul nostru este și planul vostru. Trebuie să dăm Patriei fontă mai multă și de mai bună calitate. Avem nevoie de sprijinul vostru, tovarăși mineri dela Ghelar. Loviți mai puternic în stâncile de granit și scoateți la suprafață numai minereu bun din care noi, furnaliștii, topindu-l, să putem slobozi șarje de bună calitate, șarje în care să-i topim pe toți dușmanii păcii...”

— Ce le răspundem, tovarăși ? — întreabă secretarul Iosin, privind parcă anume în direcția unde sta echipa lui Goștian Petre.

Incepură de îndată șușoteli și întrebări. Scrisoarea îi răscolise pe toți. Dar, cu toate îndemnul secretarului, nimeni nu se grăbi să ia cuvântul.

— Ei, ce zici, tovarășe Goștian ? — îl întreabă deadreptul secretarul pe șeful de echipă, văzând tăcerea-i grea. Au dreptate cei dela furnale, ori ba ?

— Or fi având ei, nu zicem că nu, dar noi nu dăm minereu prost. Poate cei din Teliuc ? — răspunseră alții în locul celui întrebat.

— Cartea ni-i adresată nouă, celor dela Ghelar, și nu celor dela Teliuc ! De ce vreți să aruncați vina pe ei ? Asta nu-i tovarășește, nici cinstit, mă ortaci ! — zise un maestru bătrân. — Desigur că furnaliștii au dreptate, dacă ne-au scris carte.

Musai să nu mai dăm minereu prost, că doar combinatul e-al nostru și ne-am rușina dacă aude și tovarășul Dej.

— Să ne spună tovarășul Alic al nostru cum dovedește el să dea minereu bun — dădu glas un ortac.

Se știa că șeful de echipă Alic dădea cel mai bun minereu ; în privința asta nu exista nici o îndoială.

Alic Iosif Bolony se ridică în picioare. Oamenii din echipa lui își dădeau coate, foarte mândri. — „Dă-i drumul numa, baci Alic — și-ai să vezi !”

Stahanovistul miner Alic, el însuși fiu de miner, cunoaște în deamănunt toate orizonturile și sectoarele minei. E un bărbat înalt, cu ochii limpezi și mari și cu fața negricioasă, care îți inspiră prietenie dela prima vedere.

— Dăm minereu prost, tovarăși. Noi credem că-i bun, dar când colo, îi prost. Asta-i adevărul. Dece-l dăm așa ? La asta trebuie acum să răspundem, tovarăși.

— Noi dăm minereu bun, dar Goștian de ce nu dă ? — îl întrerupse Slătior Ioachim, unul dintre cei mai buni oameni din echipa lui Alic, svâcnind în sus de pe bancă și căzând apoi la loc, repezit.

Alte glasuri îl aprobară.

— Ușor vă vine vouă să vorbiți mă, pupăzeilor și păunilor ce sânteti ! Dar ia să fiți în locul nostru la orizontul I ? Atunci să vă văd, cum vă va fi mândria — făcu Goștian necăjit.

Arăta într'adevăr foarte necăjit și îndurerat.

— Nu cred să ai dreptate, Pătrule ! Ori unde ai lucra, tot muncă și cap se cere. Eu știu un lucru : în munca mineritului nu pot exista greutate de neînvins. Numai că trebuie cap și gândire, — spuse Alic necruțător, fără să se lase impresionat de glasul măhnit al lui Goștian.

— Adică tu vrei să spui că la orizontul meu e la fel ca la tine. Și temperatura și straturile de calcar sunt tot așa, nu ? Că și la mine treaba poate merge ca la tine, unde lucră ca un domn, ha ? — spuse Goștian repezit, ca un cocoș infuriat.

Goștian trecuse repede dela măhnire la atac. Căuta să se apere, aruncând vina pe orizont și pe temperatura din straturi.

Minerii începură să se frământa și mai și. Ei îi cunosc deopotrivă, și pe unul și pe celălalt. Alic, măsurat, chibzuit, bun organizator. Goștian, înflăcărat, muncitor, dar nu prea bun organizator și ca unul ce nu vrea să învețe dela nimeni altul decât dela mintea lui. Ce va ieși din toate acestea ?

După ce se înțelese din priviri cu ceilalți membri din echipă, Alic se sculă din nou.

— Am o propunere, tovarăși. Trec eu în locul lui Goștian la orizontul I și să poftască el să lucreze ca un domn în orizontul nostru dela II. Și ne-om întrece înainte și pentru cantitate și pentru calitate.

Propunerea neașteptată și îndrăzneată stârni admirația adunării.

— Asta-i acum !... Adică de ce să schimbăm locurile ? Nu, nu schimbăm locul. Așa e ? -- întrebă Goștian, întorcându-se spre băieții din echipa lui.

Se pare că propunerea lui Alic îl jignise pe Goștian. Nu fu însă lăsat să protesteze.

— Suntem pentru propunere... Să vedem cum o să se descurce în orizontul nostru, — îi răspunse unul din flăcăi. Goștian privi din nou sala și pe Alic Iosif, apoi, străfulgerat de un gând, spuse hotărât:

— Bine ! primesc, Iosife, dar schimbăm și câțiva ortaci în echipe. „Lasă că-ți află eu secretul” — gândise Goștian.

Întreaga sală începu să se agite. Toți vorbeau deodată. În cele din urmă secretarul isbuti să facă ordine în discuții și se hotărî să se admită propunerea lui Alic cu amendamentul adus de Goștian. Când se sfârși ședința, tocmai era timpul

de intrare în șut a schimbului II, dar în sală mai rămaseră câteva echipe printre care și cele ale lui Alic și Goștian, să se sfătuiască în privința amănuntelor.

Din echipa lui Alic Iosif, trei oameni nu sunt de acord cu propunerea lui și acum caută să-l convingă de dreptatea lor. Dar până la urmă, forța colectivului a învins și au rămas înțeleși să pornească lucrul în noul orizont. A doua zi, cu o jumătate de oră mai înainte de sunetul „Dudei“, Alic Iosif și-a convocat întreaga echipă în biroul minei. El venise direct dela ședința sfatului orășenesc unde era deputat. La apel nu au mai răspuns patru din membrii cei vechi și în locul lor răspunseră alți patru din echipa lui Goștian Petre.

Și-a pus la punct echipa și a pornit spre locul cel nou de muncă unde săpase până azi Goștian cu echipa lui. În acest orizont, temperatura trecea de 30 de grade. După ce le-a mai explicat neajunsurile și greutatea muncii în noul sector, a întrebat pe fiecare membru din echipă unde ar vrea să lucreze azi, la ce operație? La armat, perforat, încărcat sau la alte lucrări? Alic știa din experiența lui bogată de miner că pe om trebuie să-l pipăi și să-l pui să lucreze în toate sectoarele de muncă. Acest procedeu face ca fiecare om din echipă să știe bine toate operațiile de miner. În echipa lui nu exista miner care să nu cunoască tot secretul zăcămintelor și compoziția minereului. Astfel, el nu pușca de-avalma, ci arăta oamenilor unde sunt roci de calcar pentru ca ei să le puște separat, să curețe terenul de steril și după aceea să puște minereul curat. Era una din metodele lui bune de muncă.

— Goștian nu făcea așa, spuse mirat unul dintre oamenii lui Goștian. Noi pușcam tot și apoi făceam sortarea.

— Păi tocmai asta-i cauza, ortace, că sortarea se face prost, iar minereul e totdeauna plin de steril, de praf și pământ, îi răspunse Alic Iosif.

Cu toate condițiile grele de muncă, echipa a învins greutatea de sortare, dând în prima lună cu 32% mai mult peste plan. Echipa lui Alic Iosif rămase tot frunțașă pe mină. Vagonetele cu minereu purtând eticheta orizontului I cu Nr. 30, orizont ce poartă acum numărul echipei lui Alic Iosif, au căpătat de îndată încrederea controlorilor de calitate. Aceeași încredere și bucurie trezește această etichetă cu Nr. 30 și când trenul micuț, cu minereu dela Ghelar, este îndrumat spre platforma de descărcare de deasupra furnalelor. Maistrul Luțic, Ghiurcuț sau alții, când o descoperă printre bulgării de minereu o aruncă jos, ca pe un mesaj, furnaliștilor dela gura furnalului. Nu scrie cine știe ce mare lucru pe ea! Doar atât: „Orizontul 30 minereu scos de echipa Alic Iosif-Bolony.“

ASA VA FI ȘI LA NOI

Fumul negru sau siniliu, sgura roșietică și praful de pe drumuri, formează acea parte puțin plăcută călătorului ce vine pentru prima oară în orașul acesta siderurgic. Localnicii, fie zi, fie noapte, știu cu regularitate când se slobozesc șarjele de fontă. Ziua le cunosc după fum, după mirosul înecăcios de gaz și pucioasă sau după alte semne știute numai de ei, iar noaptea după valul roșietic de foc ce se vede până hăt departe, dela platforma și hala furnalelor.

Pe scărița ce duce spre platforma furnalelor al căror gâfâit se aude din orice parte a orașului, urcă Hăulică Ion, un tânăr slăbuț, îmbrăcat simplu, cu o față veselă și spânatecă.

Nu multă vreme după întâmplarea cu scrisoarea către minerii dela Ghelar, printopitorul Hăulică Ion, unul dintre cei mai buni primitopitori dela „Furnalul tineretului“, fusese propus, împreună cu alți câțiva, să viziteze pe furnaliștii și oțelarii din Uniune. Abia ieri sosise.

Primul care-l zări fu Buda Gheorghe dela tipare.

— Să trăiești, tovarășe Hăulică!

- Bine-ai venit !
- Noroc, frate !
- Uite-l pe Ionică !

Intr'o clipă toată echipa dela furnalul unu îl înconjură pe Hăulică. Abia poate să răspundă la întrebările lor nerăbdătoare.

- Ai fost la Moscova ?
- Te pomenesti că l-ai văzut și pe tovarășul Stalin ?
- Ai fost la Magnitogorsk ?
- Nu vezi, mă, că-i miroase haina a minereu de Magnitca ?
- Cum îs furnalele de acolo ? Tot așa, nu merg separatoarele de sgură ca

la al nostru ?

- Tot așa așteaptă furnaliștii de acolo carele pentru zgură ca noi ?

Întrebările plouau cu nemiluita.

Povestind echipei sale și răspunzând la toate aceste întrebări, Hăulică retrăi clipele de neuitat petrecute în cele 43 de zile cât a stat în Uniune.

Le spuse despre noul lui prieten furnalistul Ivanovici Nicolae, dela furnalul 4 din Machievca, despre uzinele din Dnipro-Dzerjinschi și Stalino, despre întreaga muncă mecanizată a furnalelor sovietice.

— O să lucrăm și noi după modelul lor, băieți ! Ce să vă mai spun... Doar cinci oameni numai... — Și gându-i sbura departe, în vremuri de demult, când el, flăcăiaș, a lăsat satul Căbești așezat pe lângă apa Bârladului și-a venit aici prin 47. N'a luat-o dela început ca toți ceilalți veniți la uzinele de fier mai înaintea lui, adică dela prăjitoare, la cântar, la gâtul furnalului, până s'ajungă prim topitor, ci a intrat deadreptul la furnal. Școala de calificare gradul I și II, primirea în U.T.M., ziua când a adus-o și pe Ilenuța din sat. Apoi anii care i-au bucurat cu cei doi copii : Ion și Gheorghe. Dar câte nu-i trec prin minte !... Când a fost anunțat atunci că pleacă în Uniune, nici nu-i venea să creadă.

— No, spune acu — întreabă Abel-baci, primtopitorul vecin, dela furnalul doi. — Văz't-ai în Mauzoleu, pe Lenin ?

— Am văzut, baciule, am văzut toate și tot — răspunse Hăulică, cu glasul grav.

— No, atunci-i fain. Eu nu l-am văzut încă, dar las numai... — spuse baci Abel, ca și când ar fi fost lucru hotărît că o să-l trimită și pe el în Uniune.

Hăulică își înalță ochii spre gâtul furnalelor. De sus, dela gâtul lui patru, Filipescu îl salută râzând, svârlindu-i un bulgăre de minereu la picioare.

— Minereu bun ! Și ăi dela Ghelar și ăi dela Teliuc trimit acum minereu bun, dar „căldările“ astea ale noastre nu mai fierb fonta cum trebuie, Ionică — spuse unul din maiștrii.

— Le-au stors domnii destul și pe ele, ca și pe noi, răspunse altul. .

— Văd eu că vă zboară gândul departe, tovarăși. Asta-i bine, tare bine. Dar până una alta, noi trebuie să prelungim viața urșilor ăstora. Nu-i așa, baci Abel ?

— Just, ortacule, just — exclamă Abel-baci, șiret. Numai că vezi tu, așa-s oamenii, nerăbdători.

Oamenii râseră, iar Abel-baci îl luă de braț pe Hăulică.

— Hai să-ți arăt ceva. Te va îmbucura, sunt sigur, că doar nu degeaba îți simt sângele tânăr svâcnind în vine.

Se îndreptară spre furnalul doi.

— Dar unde ți-s ortacii, Abel-baci ?

— Ei mi-s ! Uite-i... El mi-i azi prim topitor. Eu... gata ; nu mai sunt ! Pe mine m'or „pensionat“ utemiștii — zise, hâtru, prim topitorul dela doi, arătând înspre un tânăr nu prea înalt, ce privea prin geamul albăstrui fonta clocotindă din furnal. Hăulică pricepu de îndată cum stau socotelile. Abel-baci avea și el năzdrăvăniile lui. Ii plăcea să te cinstească cu rachiu de-ăl „prima lux“ și cu castraveți acri, de câte ori te abăteai pe la casa lui. Ii mai plăcea să-ți arate seara de pe prispa casei cum se sloboade o șarjă dela furnal. Dar ceeace-i plăcea grozav era următorul fapt : toți elevii școlii siderurgice a combinatului din secția furnale, ce-și făceau orele de practică în secție, trebuiau neapărat să dea prima lor șarjă sub supravegherea lui Abel-baci. Acum făcea chiar acest lucru. Stătea deoparte, puțin țeapăn, grozav de mândru și se uita cu atenție la ucenicii care pregăteau elaborarea șarjei. Arată din nou spre ucenicul prim topitor și dădu cu cotul în coasta lui Hăulică:

— Ia vezi-l numa' ! — Nu e sigur dacă s'o sloboadă or ba ! Tune bengă'n el de ortac. Ei ! cumu-i, domnule prim topitor ! O slobozim ?... — spuse el serios spre acesta.

„Domnul“ prim topitor îl cunoștea pe meșter destul de bine ; își vedea de treabă, liniștit, ca și când Abel-baci nici n'ar fi fost acolo. Se sfătuia împreună cu ajutorul. Iată-l că împarte echipa la posturi și hotărăște destuparea știkului. Brațele lor tinere bat cu putere în rangă și ea înaintează încet în gura știkului. Prim-topitorul Aruștei Ion, ajutorul lui, Vrajitoru Matei și ceilalți ortaci, sunt unii ucenici în anul III al școlii siderurgice, alții elevi în anul III la școala Medie Tehnică Siderurgică. Nici unul n'are mai mult de 18 ani și toți sunt utemiști. Aruștei scrie în timpul liber versuri și e secretarul cercului literar al școalei. Fiecare își cunoaște locul de muncă, așa cum și-l cunoaște cea mai disciplinată echipă. Fără vorbe de prisos, înțelegându-se doar din priviri, ei execută calmi dispozițiile prim topitorului, spre necazul lui Abel-baci, care așteaptă să le surprindă vreo greșală. Dar ei nu greșesc. Șuvoiul fontei, improșcând cu mii de scântei în hainele lor de asbest, curge spre tipare, sgura merge spre care, iar Aruștei și cu ceilalți pregătesc mașina de astupat știkul.

Doar o clipă privirea tinerilor se încrucișează cu a lui Abel-baci.

— E bine, băieți — confirmă Abel-baci, satisfăcut.

Se bucură că acești tineri învățau meseria altfel decât dânsul. Cu vreo douăzeci de ani în urmă, tot așa dăduse și el prima lui șarje la furnale. Muncise mai întâi zece ani, apoi trei la prăjitoare, vreo doi la gâtul furnalului, ca ghiftar, împingând corfele cu minereu și abia după aceea a coborît și el pe scară în jos la gura de destupare. A tras la toate muncile din greu aci, vreo cinci ani. Cât n'a pândit, cât n'a încercat el să ispitească pe primii topitori, pe maiștri, doar, doar o afla cum se topește fonta. Dar ei păzeau al dracului secretul. Cei care știau să topească fonta, era bine să fie cât mai puțini, ca să nu se găsească pe la poarta uzinei și să le ia lor pâinea. Atunci, din bruma lui de salariu, l-a îndopat cu răchie vreo două luni pe topitorul neam, „șpețialistul“ adus dela Viena și așa a dat el prima șarjă. Acu se uită la ortaciiăștia și parcă ar vrea să fie în locul lor.

— Vezi-i, Ionică fătule, cum știu lucra ? Acu pot să mă și „pensioneze“ că nu-mi pare rău.

— Ba bine că nu ! Numai că te pensionăm după ce om da amândoi o șarjă împreună. Dumneata prim și eu ajutorul dumitale. Vezi dar de te pregătește bine, ca să n'o dăm cumva rece ! spuse Hăulică, vesel.

— Bine, m'am învoit, dar până atunci, fă bine numai și treci pe la mine înainte de cină, să te cinstesc cum știu eu cu'n rachie „prima lux“. Să-mi mai povestești de pe colo, de pe unde ai fost, că tare mi-s dorit de noutăți, și-s bucuros că prunciiăștia au dat șarjă bună.

CALEA SPRE MĂESTRIE

La oțelăria „Simens-Martin“ lucrează Forțu Petre, prim topitor la cuptorul unu, vestit printre tovarășii săi ca un minunat oțelar.

Oțelarii dela Reșița și cei dela „Oțelul Roșu“, care l-au cunoscut în schimbul de experiență ce-a avut loc în uzina lor prin luna Ianuarie, povestesc cu dragoste despre realizările acestui oțelar vestit, despre voința și dârzenia lui în muncă, despre succesele și victoriile obținute cu echipa lui.

M'am dus să-l cunosc și eu pe acest vrednic oțelar. Am găsit un om cu privirea blândă și prietenoasă, domol la vorbă ca apa Prutului pe lângă care se născuse, și care nu se deosebea de ceilalți oameni din echipă, decât prin cele câteva fire de păr argintat pe la tâmple.

Privirea lui, când povestea despre viața lui din trecut, nu mai era nici blândă nici prietenoasă. Fulgera cu toată ura celor aproape patruzeci de ani ce-i poartă pe umeri.

Până în 46 făcuse și fusese de toate: argat, cioban, rânđaș, hamal, brutar și zilier, prin sate și orașe, pentru a câștiga cele trebuincioase traiului.

Seceta din Moldova din 1946 l-a adus pe meleagurile Hunedorei, la uzinele de fier, unde era nevoie de mână de lucru. S'a angajat la încărcatul troacelor cu fier vechi. Când s'a urcat prima dată pe platforma O.S.M.-ului și a văzut limbile de foc ieșind pe ușile din față ale cuptoarelor, a tulit-o la fugă pe scări în jos, — mi-a povestit el, înveselit de naivitatea lui de atunci.

Imbolnăvinduse al cincilea om din echipa prim topitorului Horvath Alder, azi ajutor de maestru, l-a chemat pe Forțu și l-a pus la cuptor. Incepuse să-i placă meseria de oțelar. Sărea unde era mai greu. În timpul liber stătea pe capul zidurilor dela reparatul cuptoarelor și a oalelor de turnare. Așa a aflat el ce dimensiuni au cărămizile, cum se montează și câte altele. La celelalte cuptoare lucrau ca prim topitori, oțelarii Simeria Gheorghe și Ilea Gheorghe, care îi explicau și-l ajutau. Iar Forțu într'una găsea mereu întrebări. Tot întrebând și cercetând, a învățat repede meseria de oțelar. Având bună ținere de minte, faptul că nu știa carte, nu l-a încurcat prea mult la început. Cu toate șiretlicurile maiștrilor din comisia de examinare, care erau foarte pretențioși în întrebări, el a reușit la examen.

Fostul argat de pe moșia lui Domca era acum prim topitor și muncea alături de oțelarii vestiți ca Simeria Gheorghe și Ilea Gheorghe.

Era pe la începutul lunei Aprilie a anului trecut. Pornise întrecerea pentru primul 1 Mai din Cincinal. Echipa lui lucra în schimbul III. Intr'o noapte, Forțu sosise la cuptor abia în ultimul moment, necăjit foc pe „ședințele astea, care te întepenesc pe scaun“.

În echipă, doar doi oameni: Chinez Ion, omul doi și Bolot Ștefan, omul trei. Oamenii patru și cinci, i-ai de unde nu's.

— Unde's alde Toader și Neculai, Ionică?

— Nu știu, nene Forțu, — răspunseră ei deodată.

— S'or fi îmbolnăvit, hai?

— Poate beteșug de oală, c'au luatără azi chenzina, — dăduse glas Chinez, cătrănit și el.

„Ce-i de făcut? — se întrebă Forțu, privind la cei doi tineri. Ei sunt băieți de nădejde. N'au lipsit niciun minut dela schimb, de când lucrează cu mine. Trebuie să mă ocup de fiecare în parte. Să-i cântăresc mai cu socoteală“...

În tot timpul nopții cât a durat schimbul, Forțu s'a gândit la multe lucruri. În fiecare săptămână se trezea cu alt om în echipă. Munca de oțelar nu e ușoară. Care cum venea dădea de greu și se cerea la alte munci, sau dădea bir cu fugiții după ce lua safariul. Echipa nu era echipă, așa cum ar fi trebuit să fie. „Cei cinci

oameni trebuie să fim un singur suflet și cele cinci inimi, una singură“, își spunea Forțu pe când se îndrepta spre birou să discute despre asta cu șeful secției.

A doua zi, dela biroul angajării au venit doi oameni noi. Unul înalt și slab ca un țâr, cu ochii căprui și blânzi, ca de mielută. Il chema Ghiță Otrocol. Era oltean de prin Caracal. Când au auzit că e și de pe lângă Maglavit, Chinez a zis către Forțu și Ștefan :

— O fi din ceata de sfinți a lui Petrache Lupu, măi, de-i așa stafidit... A răs și Otrocol, spunându-le mai pe urmă că nu-i de loc sfânt și că-i slab din cauza „traului“ bun ce l-a avut la un popă chiabur din sat, unde a argățit de când era copil.

Celălalt nou venit în echipă era mic, bondoc și grăsuț. Ii ajungea lui Ghiță Otrocol până la subțiori. Il chema Ilie Smărăndescu și nu mai lucrase, după cum spunea el, la cuptoare. Dela bun început, nici căutătura lui, nici purtarea nu i-au fost pe plac lui Forțu. Prea se uita nu știu cum, cu ochii aceia de un verde închis și prea căuta să pară atent și săritor la treburi și vorbă. După ce Forțu le-a arătat și explicat rosturile lor la cuptor, mai iscodindu-i așa prin câte o vorbă, echipa a început să meargă.

Ghiță „cel slab“ cum îl porecliseră băieții, prindea mai greu rosturile muncii, dar se vedea la el cum luptă să priceapă cele ce-i spuneau Forțu și ortacii mai vechi.

Ilie Smărăndescu, după două șarje, lucra de parcă era născut în fața cuptorului. După o săptămână, șeful echipei îl puse în locul lui Ghiță, ca omul trei.

Trecuse o săptămână dela venirea celor doi oameni noi în echipă și Forțu începuse să creadă că în sfârșit va reuși să-și închege o echipă, așa cum o gândea. Incepu să le împărtășească din cunoștințele lui, din experiența și viața lui și credea că a găsit calea cea bună.

La sfârșitul primelor zece zile din lună, când comisia de întreceri totaliză rezultatele, pe graficul întrecerilor, echipa lor săltase dela locul trei la locul doi. I-o luase înaintea echipei lui Ilea Gheorghe.

— Dacă merge așa, băieți, la întâi Mai poate că-i întrecem și săltăm în frunte, le-a spus Forțu, râzând, ca un îndemn.

Dar n'au ajuns în frunte. În prima zi din cea de a doua săptămână, echipa a dat în loc de șarjă carbon, o șarjă beton. Prima șarjă rebut pe care o dădea Forțu decând era prim topitor oțelari. Ii crăpa obrazul de rușine și ocolea privirile celorlalți oțelari. Când a fost întrebat la organizație, n'a prea știut ce să răspundă. A luat toată vina asupra lui. Il trimesese pe Ilie să-i aducă analiza fontei. Ilie întârziase trei sferturi de oră. Văzând că nu mai vine cu proba, Forțu a făcut încărcarea cuptorului pe ghicite. A băgat fier vechi cu ghiotura. Când a venit Smărăndescu încărcarea era gata.

— Unde ai stat, Ilie nene ?

— A trebuit să aștept la laborator.

N'a mai cercetat. Dar stând în fața secretarului, gândul îi umbla iscoditor pe la fiecare om din echipă. Ii pocnea capul de ciudă. S'a dus acasă.

Vreo două seri, treburile au mers iarăși bine.

Intr'o Joi, făcea încărcarea. El stătea la gura cuptorului să-i arate macaragiului unde să deșarte troacele cu fier. Pe Ilie îl pusese la tabloul electric de deschidere a ușilor dela cuptor. Macaragiul deșertase troaca și tocmai scotea iute drugul macaralei din cuptor să nu țină prea mult ușa deschisă. Deodată, hop ușa cuptorului căzu și se propti în troaca din capătul drugului. Macaragiul a oprit macaraua la timp, dar ușa, din cauza smuciturii, desfăcuse ușorul din dreapta. Când văzu asta, Forțu își dădu cu pumnii în cap.

— Ce făcuși, vacă domnului !?

— Am greșit butoanele, nea Forțu. Zău că m'am zăpăcit! Am vrut s'o deschid pe cea de a treia, când colo...

— Treci la lopată, să nu te mai prind la tablou, bursuc netot!

Din cauza asta au întârziat încărcarea cu o oră și ceva și pe graficul întrecerilor apărură acum în dreptul echipei lui Forțu, cuvintele: „La cuptorul I în schimbul III, deteriorarea de către echipă a ușii a II-a dela cuptor. Prelungirea duratei de încărcare cu o oră și cincisprezece minute”.

Echipa pierdu 10 puncte la întreceri. Adăugate la cele 25 căpătate pentru șarja rebut, cifra săltase la 35.

După această întâmplare, Forțu îl chemă acasă la el pe Chinez și s'au sfătuit îndelung. Hotărîră să-l supravegheze mai îndeaproape pe Ilie Smărăndescu. Apoi s'a dus la organizația de partid din secție și a spus secretarului Toma bănuiala și hotărîrea lor.

După ce vorbi la telefon cu direcția cadrelor dela combinat, secretarul îi spuse să-și vadă de treabă înainte și să fie cu ochii în patru. Mai trecu o săptămână. Era cu o zi înainte de ajunul lui 1 Mai. Acum, echipa era în schimbul de dimineață. Se lucra în schimburi de onoare. Încărcarea cuptorului decursesă bine și acum metalul era în prima fază de topire. Forțu urmărea atent prin ușa a doua starea bolții, dând cuptorului cea mai mare temperatură.

Lângă el, privindu-i atent mișcările, Smărăndescu părea unul dintre aceia care urmărește cu mare băgare de seamă munca maistrului pentru a învăța și mai iute meșteșugul. Chinez și cu Bolot pregăteau platforma din față a cuptorului pentru evacuarea șarjei. Văzând suprafața metalului netedă ca oglinda, semn că topirea se produsese, Forțu micșoră treptat flacăra cuptorului și fiindu-i sete, se duse la tubul cu apă gazoasă. Era cu spatele spre cuptor, dar așa cum era așezat, cu coada ochiului vedea destul de bine cuptorul. Își turnă apă și când să ducă cana la gură, încremeni. Il zărise pe Smărăndescu umblând la șublerile injectorului și alimentatorului cu gaze.

„Aha” făcu Forțu, golind iute cana și pornind spre cuptor. „De asta îmi ești?” Voi să strige, să alerge la el și să-l ia de gât. Dar văzând că de după cuptor își ițește capul Chinez, care observase și el mișcarea lui Smărăndescu, îi veni alt gând. Se prefăcu a nu fi observat nimic. Privi prin orificiul ușei, bolta cuptorului. Într'un capăt al ei, bolta începuse să albească. Oricare oțelar, văzând albeața bolții ar fi sărit ca fript. Acesta este primul semn că bolta va începe să ardă. Forțu știa acum de ce umblase Smărăndescu la șublerile alimentatorului de gaze. Vroia să ardă și să dărâme bolta. „Să distrugă cuptorul nostru, banditul! Nu era încă prea grav, dar dacă nu va lua măsuri imediate, bolta va arde fără doar și poate. Ia să-l fac să se demaște singur”, — își spuse Forțu.

— Arde cuptorul! răcni el deodată și se repezi la șublerul conductei de gaze, reducându-le. Când îi auziră strigătul, ceilalți și apărură în jurul lui. Numai Ilie Smărăndescu ajunsese drept lângă scara de coborîre de pe platforma cuptoarelor. Fugea, crezând că acțiunea-i reușise și că într'adevăr cuptorul va sări în aer. Din fugă întoarse capul și privi spre cuptor. Văzând că Forțu și ceilalți ortaci is tot acolo lângă cuptor și n'au fugit, înțelese că n'a reușit. „Să nu mă dau de gol!” Se prefăcu speriat, lucru ce-i reuși pe deplin, pentrucă asemeni tâlharului prins asupra faptului, era înfricoșat știind că lucrurile pot să ia altă întorsătură în orice clipă.

— Stai Iliuț, nene, unde fugi — îi strigă Forțu. — Te-ai speriat rău?

Smărăndescu venea încet spre echipă, dar nu deadreptul, ci ferind, mai pe delături.

— Tiii, că rău mă speriai, nene Petre. Am zis că... că sburăm cu hală cu tot!... Nu-i nimic, nu-i așa? — întrebă el atât de prefăcut că dacă Forțu și Chinez nu l-ar fi văzut cu câteva clipe mai înainte, umblând la șublerile injectorului și

alimentatorului de gaze, ai fi zis că într'adevăr e fricos și îngrijorat de soarta lui și a secției.

— Știe să se prefacă haita,— gândiră în acelaș timp Forțu și Chinez.

— Pune mâna pe el, Ionică !

Se produse o învălmășeală scurtă și după câteva clipe Chinez și slăbănogul Otrocol, îl duceau de câte un braț spre biroul Sectorului de bază al combinatului, dându-i câte un ghionț.

A doua zi, toți oțelarii din secție știau biografia lui Smărăndescu. Coadă de topor a patronilor, legionar, trimes în combinat să saboteze producția oțelăriei.

Cu toate că meritul demascării ridicase prestigiul echipei lui Forțu, totuși echipa pierdu întrecerea pe luna Aprilie. Luna Mai îl prinse pe Forțu și pe ceilalți din echipă și mai încrâncenați în muncă.

După ce și-a complectat echipa cu un băiat de ispravă, ales de data asta cu grijă, Forțu începu să se gândească și mai serios la organizarea muncii la cuptor.

Se inițiase întrecerea socialistă în cinstea lui 23 August 1951. El discutase cu oamenii lui și după aceea își luaseră angajamentul de a depăși planul cu 3% în fiecare lună, în așa fel încât la 23 August să aibe o depășire de 12%. Echipa avea acum un țel precis spre care să se îndrăpte, o sarcină, un plan hotărât de ei, frământat și răsfământat. Trebuiau găsite acum mijloacele și calea cea mai bună pentru a ajunge la ținta propusă.

După câteva zile de căutări, Forțu opri într-o după amiază echipa la ieșirea din schimb și merse cu toții la colțul roșu.

Venise și tovarășul Toma, secretarul organizației și Ichim, secretarul secției sindicale. Forțu se gândea cum se dusesse el la partid azi, după ce ieșise din schimb. Discuția între el și secretar decursese cam așa :

— Noroc, tovarășe Forțu. Ia loc.

— Stau, sta-mi-ar dușmanii în pământ !

— Ei, cum îi ?

— Cu ce ?

— Cu sănătatea dumitale, bre ?... Ce face Tincuța ? Cum merge cu învățătura ? Tovarășa Maria cum o duce cu sănătatea ? Dar oamenii din echipă ? Ești mulțumit cu Gheorghe, omul cel nou ?

— „Hoț îi nenicule, secretarul nostru ! Mă ia așa, pe ocolite, parcă n'ar ști că Tincuța învață bine ; doar îi arătai notele ieri, când a fost pe la mine ; și că Măriuța nevastă-mea e binișor, să nu-i fie de deochi ; și că eu tot bine ; doar cătrănit al naibii !“ — gândea Forțu privind la secretar, a mirare.

Până la urmă isbucnise :

— Tovarășe Toma, eu nu-s prefăcut. Sunt sănătos, după cum mă vezi aici de față. Fata, nevasta, oamenii și ei îs sănătoși cu toții. Alt cineva e bolnav....

Secretarul deveni și mai atent.

„Nu m'am înșelat. În moldoveanul ăsta e argint viu, cu toată înfățișarea lui domoală. Uite-l numai, cum s'a infierbântat. Hai Petrică, dă-i drumul !“ parcă spuneau ochii secretarului în timp ce-l cântărea pe Forțu.

— Ei, cine e bolnavul ăsta așa de greu de vindecat ?

— Cuptorul ! da, da, cuptorul, nu râde. El e, și ne molipsește și pe noi.

— ! ?

— Nu fierbe oțelul cum trebuie. Oamenii mi-i alungă. Fierul vechi pe care i-l aduce macaraua nu-i place, cică-i prea ușor, ori prea greu. Analiza dela laborator nu vrea s'o aștepte. Lui îi place curățenia, nouă nu. Oala nu vrea să vie când o cheamă el, și câte și mai câte... zău ! Așa nu mai merge ! trebuie să-l vindecăm odată. E prea mofturos și nemulțumit cuptorul ista al nostru !

Lui Toma îi plăcu felul cum adusesse Forțu vorba despre producție.

— Și care crezi că ar fi doctorul pentru cuptorul ăsta așa de grav bolnav? Întrebă secretarul. Te-ai gândit? Ai vreun plan concret? Sau să-ți las vreme până mâine să te gândești?

— Nu, frate. Acuși să lămurim treaba. Nu-i vreme de prea multă tocmeală, uite cum socot eu că trebuie pornit...

S'au sfătuit, nici mai mult nici mai puțin de două ore. Când a plecat spre casă, Forțu se simțea bucuros, iar secția și cuptorul îi părea altcum decât mai înainte. „Hei! de n'ar fi partidul, nu știu cum am răzbăte noi prin greutatea ce tot vin pe capul nostru“. Și mângâia cărțicelele pe care le ținea în palma lui voinică și butucănoasă de om muncit. Cărțicelele i le dăduse secretarul la despărțire. Și acum îl urmăresc pe Forțu cuvintele secretarului, ca o mustrare: „Rău că nu vrei să înveți carte. Cărțile multe taine ți-or deslega. Uite, aici scrie despre oțelărie, dar...”

— Dă-mi-le, și Forțu mai mult le smulse din mână lui, când auzi că-i vorba de „Cuptorul stahanovist“ și de „Un sfert de veac la cuptorul Martin“.

Acasă, în odăița lui, lumina s'a stins târziu după miezul nopții. Ii citea Tincuța, fata lui. Cu deosebire i-a plăcut capitolul „Calea spre măestrie“, în care V. Amosov — renumitul oțelar sovietic dela Zlatoust — povestea cum a devenit el oțelar.

— Așa!... Vasăzică, Tincuța tată, și tovarășul Amosov a fost argat? — o oprea el pe Tincuța. Apoi o puneă să-i recitească vreun capitol și mintea i se limpezea cu repeziciune. Planul făcut cu secretarul la partid se îmbogățea mult.

Acum, în timp ce expunea echipei planul concret al măsurilor necesare, i se părea că și Toma secretarul și Ichim dela sindicat și ceilalți, zâmbeau de felul cum își înflăcăra uneori expunerea cu cuvinte reținute pe de rost din cărțicelele date de secretar și cu unele glume de-ale lui, deprinse de pe la bătrânii moldoveni.

Intr'un târziu au hotărât cu toții ca:

„Echipa să fie stabilă. Să lucreze organizat și fiecare om să-și cunoască rostul la cuptor“.

— Cine are de gând să plece din echipă să spună de acuma, nu mâine sau poimâine când om fi la greu — socotise Forțu că trebuie să le mai pună în vedere.

Nu-i răspunse nimeni.

„Materialul de încărcare. Să potrivim cu socoteală. Și fier ușor și fier greu, să nu zăpăcim cuptorul“.

„Bună rânduială și curățenie la cuptor. Noi suntem taman lângă scară și toți cei care dau cu nasul prin secția noastră se poticnesc de materialul și crucele noastre, aruncate pe toată podeaua halei!“ — Ce, Ionică? Nu-ți convine?... Păi cum să-ți convină, dacă nici nevasta nu o prelucrezi să-ți măture la timp tinda casei? Lasă, lasă, c'am văzut eu. Vorba cea: „Nevestică jucăușă, cu gunoiul după ușă“. Dar dacă acasă la tine poți și să dormi pe grămada de gunoi, aici nu-i casa ta particulară, ci îi secția și uzina noastră, îi casa tuturor și trebuie s'o ținem în rânduială“.

— Te-ai pornit ca o moară — răspunse repezit, Chinez. Nu asta am vrut să spun, ci mai aveam și eu o propunere, să ne scrim la școala de calificare!...

După propunerea lui Chinez mai veniră și altele, care îmbogățiră și mai mult planul expus. Plecară din ședință și mai hotărâți să se avânte în focul întrecerii pornite pentru întâmpinarea lui 23 August.

Odată găsită calea cea bună, problemele căpătau deslegarea și echipa își găsisse ritmul necesar avântului spre țelul propus. În fiecare lună ieșiră frunțași pe secție.

La 23 August 1951 depășiseră planul cu 18%, iar în întrecerea pentru 7 Noembrie echipa se avântă în muncă și mai îndârjit. Forțu dădu cele mai multe șarje rapide. Chinez ieși calificat după metoda Cotlear în urma contractului în-

cheiat de către Forțu și la 2 Noembrie echipa sărbători marea victorie: Îndeplinirea sarcinilor anuale din plan pe 1951.

În ziua de 7 Noembrie, când muncitorii din secție l-au propus stahanovist, Forțu se întreba: „Eu argatul de ieri, la atâta cinste?”

Ajuns acasă se apucă serios, ajutat de Tincuța, să învețe carte. În urechi îi răsunau mereu cuvintele lui Toma secretarul: „Stahanovist fără carte, nu se poate tovarășe Petre. Numai învățând poți fi un om nou al socialismului”.

CALEA SPRE MAESTRIE

Vara lui 1951. Soarele puternic de Iulie dogorea de parcă era în întrecere cu toate focurile cuptoarelor „Simens-Martin” și furnalelor din Hunedoara.

Din gara cea veche și mărunță cât o căsoaie țărănească, îngrămădită între dealurile roșietice de sgură, inginerul Tripșa Iosif pornise odată cu valul de oameni ce coborâse din tren.

Un vârtej de vânt îl înconjură și-i făcu de pe acum cunoștință cu praful acestui orașel siderurgic.

O linie a căii ferate uzinale tăia drumul ce duce din gară spre centrul orașului și cum o locomotivă împingea tocmai acum în curtea combinatului niște vagoane pline cu fier vechi, tăindu-i calea, el se opri lângă o baracă să mai răsuflă.

Privind spre siluetele complicate ale furnalelor care se detașau negre pe cerul alburii de vară, tânărul se dumiri, către care parte a orașului se află birourile direcțiunii combinatului. Porni la drum. La primul pod peste Cerna privirea-i se opri asupra castelului medieval din coasta dealului cu zidurile lui încenușite de vracurile trecute peste ele. Dorința de a cunoaște acest castel feudal, mărturie a vremurilor de demult, dorința ce-i încolțise în suflet de mult, încă de pe când era elev de liceu, îi spunea parcă să dea de îndată o raită prin el, dar treburile îl mânau cu totul în altă parte. „Il vizitez altădată, că nu s'o muta el din locul lui”, își spuse și, trecând valiza în mână cea odihnită, porni pe străduța îngustă spre clădirea direcțiunii combinatului.

Tripșa Iosif, știa că el, inginer siderurgic, absolvent al Institutului din Sverdlovsc, venit aici direct de pe băncile institutului, va trebui să aplice practic ceea ce învățase în cei cinci ani. În realitate, el stătuse numai patru ani, dar diploma cu distincție spunea negru pe alb că datorită sânguinței și dragostei pentru învățătură, tânărul inginer a absolvit cei cinci ani ai institutului numai în patru. Știa — de altfel i se și spusese aceasta la direcția cadrelor din minister, — că va lucra într'un colectiv de oțelari pricepuți. Era mândru că-i revenea cinstea de a contribui la îmbunătățirea măsurilor tehnice și la dezvoltarea combinatului. Așa cum se întâmplă întotdeauna cu cel care se află în preajma unui lucru nou, necunoscut încă, cu oameni pe care nu-i văzuse și nu-i cunoscuse decât din spusele ministrului adjunct, tânărul inginer trăia o adâncă emoție, simțea cum îl cuprinde un avânt nebanuit și'n închipuirea lui tinerească se și vedea luptând cu greutatea necunoscută și căutând să aplice în mod creator cele învățate în Uniunea Sovietică.

Școala primară și liceul le-a făcut în Brașov, azi orașul Stalin. Părinții, muncitori la atelierele C.F.R., l-au întreținut cu greu la școli pe el și pe cele trei surori. Privind acum steagul roșu din vârful unui furnal, își aduse aminte de o întâmplare din 1944: Era în noaptea spre 1 Mai. Orașul Brașov colcăia de hitleriști și de unelte lor, călăii antonescieni. El era tânăr de 16 ani, abia primit în rândurile U.T.C.-iștilor. Au urcat sus la etajul al 8-lea al hotelului Aro Palace. În una din camere era un tânăr venit din Capitală. Trecuse de miezul nopții, cânta muzica. Domnii huzureau. Ei, tinerii, au urcat sus pe acoperiș și au înfipt steagul

pe turla hotelului, chiar lângă ceasul mare. Când soarele sparse geana răsăritului, pânda purpurie a steagului fâlfâia în bătaia vântului, acoperind limbile ceasului. Ofițerul pompier, urcat sus, dădu înapoi speriat când văzu cartonașul pe care scria „Minat !”, „Moarte hitleriștilor !”, „Trăiască 1 Mai“ !...

Tânărul din camera dela etajul 8 plecase cu trenul de noapte, iar Tripșa și cu alții se înghionteau în grupul ce comenta faptul. Aceasta a fost prima lui acțiune ca tânăr U.T.C.-ist, promoția 1 Mai 1944.

În anul 1947, a fost primit în P.C.R. Studiile se împletesc acum cu lecțiile școlii de cadre a partidului pe care o termină încă în toamna aceluiași an, odată cu luarea diplomei de bacalaureat.

Când partidul i-a propus să plece la studii în Uniunea Sovietică, a crezut că visează. Anii au trecut, ani de bucurie; dar și de greutate învinse de tinerețea și dragostea de a învăța, de a deveni un bun inginer. Adesea se întreba unde o să lucreze după ce va termina învățătura? Studiase și citise hotărârile partidului despre primul plan cincinal. Știa că va lucra în una din uzinele noi, despre care scria acolo. Când era aproape de îndeplinirea acestui vis, un alt gând puse stăpânire pe el. Indrăgise mult învățătura. Vroia să învețe mai departe, să ajunge aspirant, candidat în științele tehnice. Dar tovarășul lui de bancă, prietenul Mihail Ivanovici Potapov, i-a arătat că e mai bine să se întoarcă în țară, să pună umărul și să ajute la construcția uzinelor și creșterea noilor cadre siderurgice.

— Du-te acolo, în țara ta, Iosife! Nu uita că acolo a început construirea socialismului. Inceputul e totdeauna mai greu. Du-te, du-te. E nevoie de un inginer ca tine. Vei putea învăța în același timp...

S'au despărțit și mai buni prieteni, atunci, în gară, când tânărul inginer sovietic Mihail Ivanovici — Mișa — plecă la o uzină siderurgică din Urali, iar el, tânărul inginer român, spre una din uzinele patriei sale.

Acum, iată-l ajuns în biroul conducerii combinatului, gândindu-se că mâine chiar, va căuta să-i scrie lui Mișa, în Urali.

Directorul general, Popet, îi strânse mâna cu putere și-l prezintă șefului secției O.S.M. și unui alt tânăr inginer care erau de față. „Ce tânăr e!“ — își spuneau în sinea lor, fiecare din cei prezenți. După ce-l mai iscodiră despre cunoștințele căpătate în Uniune, șeful secției îi spuse:

— Ei, acum ce facem? Mergem să te prezint schimbului duminică sau ai alte gânduri și să lăsăm pe mâine treaba asta?...

SECȚIE DE O.S.M. SAU HALĂ DE FIER VECHI?

Camera ce-i fusese repartizată tânărului inginer în blocul 2 din orașul muncitoresc era la parter și dădea cu geamurile și ușa într'un balcon spre păduricea de pe culmea dealului. Acesta e blocul tinerilor. În cameră sunt trei paturi, dar ocupat e numai unul. Tot de un tânăr inginer, dela centrala electrică.

Tripșa își scoase lucrurile din valiză, dădu drumul dușului și după vreun ceas când sirena combinatului suna intrarea schimbului II, nu mai avu răbdare. Cobori vesel și bine dispus pe cărăriua coastei, spre combinat.

Se hotărîse să facă cunoștință de îndată cu secția unde avea să lucreze, dar nu în modul acela oficial, cu obișnuita prezentare făcută de șeful secției în fața muncitorilor. Voia să urmărească, mai întâi o zi sau două, ca un vizitator oarecare, munca oamenilor din secție, să se împrietenească cu ei și astfel să birue mai ușor răceala prezentării oficiale.

Urcă în secție pe scara din partea halei laminoarelor. Cuprinse cu privirea întreaga oțelărie. Jos, hală de turnare, sus platforma cuptoarelor. În hală de turnare se îngrămădiseră deavalma cochile, blocuri, grămezi de cărămizi refractare arse

sau noi, mormane de sgură, de pământ galben, fiare de macara, oale de turnat oțelul, răsturnate, și câte altele. Oamenii treceau, se împiedicau de toată această îngrămădeală, ocoleau și-și vedeau mai departe de treburile lor. „Strașnică îngrămădeală! Parcă n'ar fi o hală de turnare, ci un depozit de fiare vechi“. Și gândul îi fugi la hala de turnare a unei uzini sovietice în care făcuse practică în ultimul an de studii. Dacă n'ai fi văzut acolo macaralele cu oalele pline de focul roșiatic-gălbui al oțelului, și oamenii forfotind prin hală, ai fi zis că te afli într'un atelier în care s'a făcut curățenie într'o zi de repaus, într'atât era de curată.

Porni mai departe spre platforma cuptoarelor Siemens-Martin. Aici, aceeași îngrămădeală. Unul dintre cuptoarele din mijloc era în reparație. Praf de magnezită, nisip, dolomită arsă, cărămizi, crucne și linguri, resturi de fiare vechi, toate se învălmășeau. Intrebă pe unul dintre topitori, ce era cu toate astea.

Omul îi răspunse din fugă, mirat și parcă dojenindu-l cu supărare :

— Ii oțelărie, tovarășe, nu-i birou. Topim și turnăm oțelul, nu-i timp de mătură...

Stătu în secție până seara. Multe din cele văzute nu se potriveau cu cele învățate la Institut, cu cele deprinse în uzinele sovietice.

Ii dădea ghes inima să strângă de îndată oamenii din schimb și să le spună tot ce știa el. Să le ceară multe, multe lucruri...

E drept că cele câteva cuptoare nu se pot compara în mod mecanic cu cele din Uniune. Dar, oricum, câte nu se pot îndrepta din cele văzute aici!

„Uite cum repară vatra la doi“... „Asta numai încărcare nu poate să fie, dacă o singură macara se plimbă cu troaca cu fier vechi de colo până colo pe platformă, iar ceilalți macaragii moțăie în cabinele lor, așteptând toaca de slobozire a șarjei sau de încărcare a cuptorului“. Scoase un carnețel din buzunar și începu să noteze.

Oamenii dela cuptoare au început să-l cerceteze curioși.

— Să știi că-i vreun ziarist. Te pomenești că iar o să ne încondeieze.

Unii începură să se frământa, dorind să pară mai ocupați încă decât erau în realitate. Maistrul din schimb porni să vocifereze, nu se știa de ce, către cei care reparau vatra, trăgând totodată cu coada ochiului la Tripșa. Unul din ucenicii școlii profesionale siderurgice căruia-i ieșea de sub cozorocul șepcii un moț de păr auriu, veni până lângă Tripșa și înălțându-se în vârful bocancilor căută să vadă ce notează „reporterul“ în carnet.

Acesta se făcu mai întâi că nu-l observă; apoi îi veni o idee. „Mă cred ziarist“!

— Dumneata, tinere, ești oțelar?

— Da. Oțelar. Cuptorul doi. Mă chiamă Radu Ioan, anul III școala profesională siderurgică, U.T.M.-ist, căpitanul echipei de fotbal al școlii și... — îi înșiră ca pe o lecție știută pe de rost toate datele biografice, așa ca să fie cunoscute la ziar, unde probabil că scrie tovarășul!

Poate că ucenicul ar fi continuat să-i spună multe lucruri interesante, dar Tripșa îl părăsi brusc pe acest fain căpitan al echipei de fotbal și porni spre un cuptor dela marginea halei. Intre timp, veni și inginerul, șeful secției, dar așa cum se înțeleseseră, se făcu că nu-l cunoaște.

Se pregătea tocmai să părăsească secția, când atenția îi fu atrasă de oamenii dela cuptorul unu, unde se auzeau vorbe spuse cu supărare.

— Ce cumnățele, îi greu? Ia'n să mai dai și matale în fugă, dragul moșului, că nu ți s'or strâmba picioarele!... Dacă nu, pe aici ți-i drumul. În echipă la noi nu-i loc pentru chiulangii...

Și Forțu, șeful echipei dela unu, îi spuse lui Tripșa în timp ce-și ștergea cu mâneca cămășii, nădușeala de pe frunte:

— I-a intrat nemuria în cap și tot cuhnește după cuptor, sau se aerisește pe platforma troacelor cu fier vechi.

Oamenii dela celelalte cuptoare care asistaseră la această scenă, începură să râdă.

— Cu Petre nu-i de glumă!

Il știau toți pe Forțu. Oțelar bun. Șef de echipă energic.

Inginerul Tripșa privi la omul ăsta cu glas potolit și se simți atras către el. Urmărindu-l cum căuta să-și pună materialele în rânduială pentru repararea vetrei, după ce va da drumul șarjei din cuptor și cum își conduce echipa, Tripșa gândi: „Fără îndoială oțelarul ăsta e un om deosebit și voi avea în el un sprijin puternic în toate acțiunile”. De aceea îi și făcu semn șefului de secție să-l prezinte acestui oțelar.

Așa s'au cunoscut tânărul inginer Tripșa Iosif și primul topitor Forțu Petre, cunoștință care avea să însemne începutul unei adevărate prietenii.

CUM SE POATE MATERIALIZA O IDEIE

Trecuseră aproape două luni dela venirea lui Tripșa Iosif în secția oțelăriei. Acum era în preajma lui 7 Noembrie 1951. Toate cuptoarele lucrau în plin. Echipele și schimburile erau în întrecere.

Inginerul Tripșa intră chiar de a doua zi în muncă. Se apucă de lucru cu înflăcărare și cu îndârjire, cu acea pasiune tinerească a omului dornic să muncească.

Primul lucru de care se lovi fu neîncrederea, mai întâi a inginerilor și a maiștrilor vârstnici, apoi a oțelarilor, care din pricina tinereții lui, nu prea puneau preț pe sfaturile și inițiativele ce le lua. Trebuia să le câștige dela început încrederea prin exemplul lui personal.

Rămânea și în celelate schimburi, urmărea munca, studia însemnările dela institut, aduna tinerii și le povestea despre munca din uzinele sovietice, lua personal cărți sovietice dela bibliotecă și le împărțea oamenilor. Incet, încet, la început în schimbul lui și mai apoi în întreaga secție, începură să se simtă unele îmbunătățiri.

Puse ordine în hala de turnare a blocurilor. Aici găsi un puternic sprijin în meșterul Pârva Gașpar, șeful echipei dela montarea oalelor de turnare.

S'au cunoscut mai bine când meșterul a venit să-i ceară sfatul despre o inovație. Intr'o zi, meșterul Gașpar observă că pe orificiile pe care se toarnă oțelul în cochile, acesta se solidifică și jetul se împrăștie în jur, fără rost. A făcut fel de fel de încercări, doar o găsi cauzele, totuși, nu nimeri dela început. Deabia după vreo săptămână de căutări a dovedit cauza. Și când te gândești că era un lucru destul de mic: orificiile de turnare erau prea scurte. După ce s'a mai gândit și s'a sfătuit cu ceilalți turnători, a aflat și leacul: adăugarea la aceste orificii a unei șaibe de șamotă. A venit la inginerul Tripșa, i-a cerut sfatul, au încercat și au reușit. Dar prietenia lor s'a încheiat și mai strâns prin rezolvarea altei probleme, mai grele, legată de repararea și montarea oalelor de turnare.

Era într'un schimb de dimineață: la unul din colțurile halei de turnare, meșterul Gașpar și cu ortacii reparau tocmai oala numărul trei. Oala, înaltă de peste doi metri stătea pe pământ. Meșterul și cu unul din șamotari lucrau în oală, lipind una peste alta cărămizile refractare. De afară, pe o scară sprijinită de oală, alții dădeau pământ, cărămizi și tot ce trebuia celor dinăuntru. Așa învățase și meșterul Gașpar dela alți meșteri, așa îi învăța el acum și pe ceilalți tineri de

lângă el. Urci cu cărămizile pe scara din afară, cobori pe scara dinlăuntru oalei și vice versa. Cu pământul la fel, cu celelalte materiale la fel și treaba merge așa cum se obișnuiește de ani, încet, foarte încet.

Inginerul Tripșa privea și el acest du-te vino pe cele două scări și avea impresia că asistă la un joc de copii și nu la munca unei echipe de muncitori. Ochii îi fugeau când la oala pe care o repara echipa meșterului Gașpar, când la groapa unde turnătorii pregăteau cochilele pentru turnarea blocurilor de oțel. Dela suprafața podelei halei, cochilele din groapă ieșeau numai pe jumătate afară. Deci o diferență de nivel câștigată! Iar îi fugi privirea la oala lui Gașpar. Și iată că o idee începu să i se contureze în minte din ce în ce mai clar. E drept că poate n'a fost chiar așa de ușor cum reiese din descrierea aceasta, dar ea se contura din ce în ce mai concret. Tripșa scoase carnețelul din buzunar și ideea începu pe loc să se materializeze într-o schiță în jurul căreia înfloreau fel de fel de cifre, odată cu un zâmbet de victorie ce i se așternea pe față.

Coborî jos la meșter, îl chemă afară din oală și-i arată schița, demonstrându-i cam cum ar veni ea.

— Uite, săpăm aici o groapă cât dimensiunea oalei, băgăm oala înăuntru mai mult de jumătate. Atunci oala n'o să mai fie înaltă, de scări n'o să mai fie nevoie și oamenii o să-ți dea materialele peste buza oalei fără să te mai cocoți sus-jos, jos-sus!

Meșterul și ceilalți din echipă începură să râdă. Intr'adevăr ideea era așa de simplă că-ți venea să râzi cum de nu i-a trecut altcuiva prin cap.

După două zile, baci-Gaspar povestea celor din alte secții cum l-a băgat în buzunar, uite, flăcăușul ăsta, inginerașul. Incântat, meșterul arăta tuturor groapa în care se montează și se repară acum oalele de turnare.

În luna Decembrie, oțelarii și turnătorii aplaudară din inimă, bucuroși, când au fost propuși ca stahanoviști alături de alți oțelari din secția lor, și tânărul inginer Tripșa Iosif și baci-Gașpar, maistru turnător.

— Acum am depășit prima etapă spre schimbul sau chiar secția stahanovistă, — spunea râzând inginerul Tripșa Iosif când era rugat să povestească cele de mai sus. — Numai că acum se întâmplă ceva foarte curios: nu ne ajunge timpul! Cele 24 de ore dintr'o zi, sunt prea puține pentru rezolvarea atâtor probleme.

Intr'adevăr, dacă te uiți azi în hală și de aici pe platforma cuptoarelor, ai să vezi rânduială strașnică.

Iată, încarcă la unu. Forțu urmărește dela tabloul de comandă, deschizând și închizând ușile cuptorului, cum cele două macarale se întrec să încarce cuptorul în cel mai scurt timp.

Tripșa urmărește și el repararea vetrei, încărcarea cuptorului și gândul îl frământă cum să rezolve problema mecanizării ajustării vetrelor. Despre asta i-a scris și lui Mișa în Urali, și în așteptarea răspunsului lui, caută și caută, poate că va rezolva problema cu ajutorul notițelor dela cursurile profesorului dr. Piotr Vasiliievici Umrihin dela institutul din Sverdlovsc.

În capătul halei din stânga oțelăriei, se înalță acum postamentul pentru prelungirea oțelăriei. Se vor instala noi cuptoare. „Tehnica nu te caută ea pe tine niciodată“, spunea la cursuri profesorul Umrihin, „Trebue s'o cauți tu însuși. Ea nu se poate învăța cu ochii legați, ci cu ochii deschiși, cu capul limpede, cu perseverență și curaj. Așa o descoperi și o supui scopurilor comune pentru binele colectivității și ușurarea eforturilor fizice depuse de om“.

În mintea inginerului Tripșa s'au întipărit bine aceste cuvinte ale profesorului sovietic.

BLOCUL ACESTA ESTE AL NOSTRU

Stăteam pe platforma postului de comandă al laminoarelor, lângă cabina operatorului dela caja finisoare. Întregul agregat al laminorului lucra din plin. Valțurile prindeau blocurile incandescente purtate de macaraua transportoare dela hala cuptoarelor de încălzire și le transformau în bare subțiri lungi de zeci de metri. Pentru cel ce vine întâia oară într'o secție de laminoare, primul lucru care-i atrage atenția, este acest du-te vino al barelor de oțel roșii, mânate parcă de o putere nevăzută, pe suprafața podului dela laminor. Aci se încovoăie, aci se'ntorc, când pe o parte când pe alta, ca apoi să le vezi în fața fierăstrăului circular unde sunt tăiate în două, sau la presa-foarfecă ce le taie în zeci de bucăți, sau lunecând ca un șarpe de foc, fără nici un sgomot, pe rolele din fața cajei de finisare, spre hala de tăiere la cald și sortarea țagelilor.

În orice parte ai privi, chiar și sub platforma pe care se schimbă blocurile și barele de oțel înroșit, vezi oameni. Fiecare la postul lui, cu gândurile, cu planurile lui.

Insoțitorul meu era un om înalt, îmbrăcat într'o scurtă afumată și plină de pete unsuroase. De sub sprâncenele-i îngemănate ochii lui sfredelau întinderea halei de laminoare. Il chema Pleșa, era secretarul secției sindicale și sudorul secției laminoare.

Înțelegând uimirea mea, îmi spuse, comunicativ :

— Așa-i că-i interesantă secția noastră ? Ia uite numai cum se înmlădie șerpia cea de foc !

În ochii lui strălucea puternic bucuria că și el este unul dintre conducătorii acestei secții frunțase pe combinat. Privirea lui era la fel ca și acum câteva minute, când mi-a arătat la colțul roșu din secția sindicală steagul de producție pe țară al C.G.M.-ului, câștigat de două ori în întrecere cu secția laminoarelor dela Reșița și cele trei stegulețe, reprezentând întrecerile pe profesiuni din cadrul combinatului și pe care le câștigase consecutiv, trimestru după trimestru.

Treceam prin stări sufletești deosebite privind munca acestor zeci de oameni, în luptă cu tăria oțelului. Înțelegeam acum parcă și mai bine cuvintele pe care mi le spusese Pleșa, când am pășit pragul halei mari : „Aici e inima combinatului. Dacă această inimă va înceta numai o clipă să bată, vei vedea pe vecinii noștri oțelari și turnători, cu care suntem în întrecere, cum strigă de pe platforma cuptoarelor Siemens-Martin: „Hei, laminoriștilor ! Dați-i drumul ! Ce, ați pus-o de mămăligă ? Hai, porniți că de unde nu, vă facem să înotați în metal. !”

Coborîm în sala laminoarelor.

— Să-ți prezint pe tovarășul Andrașescu, prim laminoristul nostru ! E stahanovist. Ai avut mare noroc zău, că-l prinseși în schimb. Ar putea să-ți spună multe lucruri. Numai că-i scump tare la vorbă.

Poate din cauza barelor roșii de oțel pe care le lamina sau poate pentru că venea tocmai acum un val de căldură dela cuptorul de încălzire al blocurilor de oțel, omul din fața noastră și despre care-mi vorbea secretarul secției sindicale, roșise ca o față la prima vedere. Laudele secretarului sindical nu-i veneau prea la îndemână acestui muncitor simplu și modest care iubea cu dragoste deosebită atât echipa cât și laminorul.

Răsufală ușurat și se simți parcă scăpat de o grea povară, când Pleșa arătând în direcția presei de tăiat la cald, exclamă :

— Iacă vine și tovarășul Lăscău, locțiitorul secretarului organizației de partid a secției. Secretarul, știi? e plecat în concediu.

Ne întâlnirăm cu Lăscău, organizatoric în biroul organizației de bază dela laminoare lângă caja de blocuri, jos, sub platforma de comandă a operațiilor.

— Ai mai fost prin vreo secție de laminoare, până acum, tovarășe? mă întrebă Lăscău. La răspunsul meu negativ, răsă înțelegător și continuă:

— Atunci s'o luăm dela capăt și o să înțelegi și mai ușor de ce suntem noi mândri de secția noastră. Dar mai întâi să încep cu un fapt care după mine e cel mai semnificativ. — Era în ajunul lui 7 Noembrie anul trecut. Treceam cu tovarășul director al combinatului și cu Pleșa secretarul, spre clădirea oțelăriei. Era așa... cam pe la orele trei, când se schimbă echipele. Deodată, când eram aproape de hala laminoarelor, ce aud-? O hărmălaie de parcă luase hala foc. Strigăte, fluerături, ciocănituri de fiare. Drăcovenie mare. „Ce-i acolo, tovarăși?“ — întrebă directorul. Eu mă uitam la Pleșa, Pleșa la mine. Când ajunserăm la laminoare, ce să vezi! Andrășescu cu oamenii erau acolo jos, unde-l vezi și acum. Incerca în toate felurile să-și potolească oamenii, dar degeaba! Bocăneau cu cârligele în plăcile de fier, de mama focului. Sus, la postul de comandă, altă hărmălaie și mai și: operatorii se luseră la harță cu oamenii din celălalt schimb care veniseră să ia în primire aparatele. Pentru ce crezi că se ciorovăiau? Să vezi și să nu crezi! Pentru un bloculeț de oțel!

Auzi tovarășe? Da, pentru un bloculeț de oțel, ca acela pe care-l duce tocmai acum macaraua spre laminoare. El, blocul, își aștepta rândul ca un prunc nevinovat să intre în gura valțului iar ei se certau:

— E al nostru! Măi! Lăsați-l! Noi îl laminăm, — spuneau unii.

— Ba e al nostru... Voi luați-o din loc, că vă așteaptă nevestele, răspundeau cei veniți.

Până la urmă schimbul următor a fost nevoit să se moaie și să renunțe. Greu...

Crezi că ne-am supărat noi de treaba asta? Da' de unde, am început și noi și directorul să râdem. Și pe rând ce se curma neînțelegerea începeau și ei să râdă.

După ce l-au laminat, l-am dus pe directorul nostru la tabla cea de colo. Uite că tocmai acum, unul din tovarăși înseamnă pe ea rezultatele laminării din ultima oră. Acolo s'a lămurit. Era cel mai frumos rod al întrecerii dintre echipe. Să-i fi văzut apoi cum lucrau după această întâmplare. — Dar hai mai bine să mergem acolo, să vezi și dumneata pe concret metoda noastră.

Ajunserăm la grafic. Sus, scria: „*Contragraficul orar*“ de evidență al laminării pe schimburi, după metoda laminoristului sovietic Turtanov“.

— Uite, aici vezi ca într'o oglindă toată situația; durata schimbului: programul (lingouri pe oră), contragraficul (lingouri pe oră) realizat (lingouri pe oră), observații, timp nelucrat (ore, minute). Ia'n fă-te că-ți arunci ochii către hală la operatori și laminatori și ai să observi cum din când în când fiecare se uită spre locul ăsta și deodată îl vezi parcă mișcând altfel. Aștia-s oamenii. Să le arăți numai drumul care-i mai drept și apoi merg ei iute la țintă. Ba, ei cu mintea lor iscoditoare găsesc și alte cărări mai scurte.

— Și cum ați aplicat această metodă a lui Turtanov?

— Ei, asta e poveste lungă și socotesc că e mai bine să o afli dela Andrășescu și tovarășii lui care au aplicat-o. Dealtfel nu-i bine spus „au aplicat-o“, pentru că chiar acum mai pregătim ceva în legătură cu aceasta. Dar de-acum te las să te descurci singur, că eu merg să pregătesc ședința cu agitatorii; îți voi spune cam cum ar fi mai bine să procedezi ca să afli lucrurile cât mai interesante pen-

tru cele ce vei scrie despre „florile astea ale noastre“. Știi, nu-s poet, dar am boala comparațiilor. Uite colo, năpârstocul acela de fată, o vezi? Aia mititică de lângă Gheza, șeful de echipă, care-i arată tocmai cum să întoarcă bara, cât ai număra până la trei. Știi ce este?

— Laminoristă.

— Nu, nu e laminoristă, dar va fi, numai că nu va fi laminoristă, ci inginer laminorist. Acum e abia în anul trei la școala medie siderurgică. Nu-ți mai spun că scrie și versuri. Când va fi și ea inginer, secția noastră se va afla pe unde a fost gara cea veche și să nu te miri dacă fata va fi și una din poetele secției noastre. Dealtfel, cu ocazia asta, mi-am adus aminte... Stai să-mi notez: „Problema cercului literar“. S'o luăm în discuția organizației, că avem câțiva băieți care scriu. Ai trei flăcăiași de colo, plini de funingine ca niște sătrari, îs ucenici tot în anul trei, dar nu la școala medie, ci la cea profesională a combinatului. Ei, ia spune acuș ce crezi că vor să devină ei când or sălta dela pământ!

— Ingineri laminoriști! — răspund eu iute, ca un om convins de cele ce spune.

— N'ai prea ghicit nici acum. O să iasă ei ingineri, dar nu toți și nu așa de iute. Ei vor ieși mai întâi laminoriști și după aceea, cei care vor vrea să învețe mai departe, pot să ajungă ingineri. Dar să trecem mai departe. Iată zdrahonul acela care presară acum nisip pe capătul barei ca s'o prindă mai bine valțul. E tânăr constructor. Il vezi?... Nica îl cheamă. Vasile Nica. Până a nu veni la noi, în combinat, lucra cu ziua pe la bogătanii din satul lui de pe lângă București. Acum urmează școala de calificare a secției, de gradul II. Dacă o să te duci la el, o să-ți arate mândru, carnetul cursului de gradul I ce l-a terminat, și o să-ți spună că nu mai pleacă în sat. Rămâne la noi. Așa, să nu uit: fă cunoștință cu bătrânul Sölkay Martin, lăcătușul. Il găsești — dacă ai să vii — și la miezul nopții, lângă foarfecele lui de o mie de tone.

Zicând acestea, tovarășul Lăscău mă lăsă acolo, în mijlocul halei, între fluerăturile și strigătele laminoriștilor ce manevrau barele către valțuri, între duduul laminoarelor și motoarelor electrice.

TURTANOV ȘI STEAGUL DE PRODUCȚIE

În cabinele laminorului lucrează acum trei manevranți: Băscuț, Polonici și Proț. Primii doi sunt comuniști, ultimul e utemist.

În cabină e cald ca într'o zi din luna lui Cuptor. Băscuț e în cămașă. Pe față îi curg șuvoaie de sudoare pe care le svântă din când în când cu mâneca.

Pisica macaralei dă tocmai drumul din ghiare, pe basculator, unui bloc de oțel adus dela cuptorul unu. Fochistul, Lăcătuș Gașpar, stă lângă cuptor urmărind grijuliu blocul înhățat de macara și răsuflă ușurat când îl vede pornind repezit pe rolele balansorului în spre caja degresoare pe care o manevrează Polonici.

Sunt patru manete care trebuiesc mânuite în acelaș timp, cu siguranță și repeziciune, într'un ritm uniform, calculat la o fracțiune de secundă.

Multă stăpânire de sine îi trebuie unui operator. El trebuie să fie calm în oricare situație, oricât de grea ar fi. Dacă ar fi turburat, dacă ar începe să se agite la locul de comandă și mâinile i-ar tremura, atunci toată treaba se încurcă și ai să auzi numaidecât, fluerături, strigăte, bătăi în podeaua de fier cu cleștele sau cu cârligele de întors barele, pentru că toate blocurile și barele merg anapoda.

Dar această stăpânire de sine, acest calm și această siguranță în mișcări, manevrantul nu le capătă așa de ușor, ci după o educație îndelungată și perseverență, care cere foarte multă voință și tărie de caracter, simț de răspundere față de echipă și de ceilalți tovarăși. Acest lucru depinde în mare măsură atât de atitudinea

tuturor membrilor din colectiv cât și de aceea a maistrului laminorist. Nu de puține ori ai să vezi într'o secție de laminoare următorul tablou: jos, în cabina de comandă câte un maistru sau șef de echipă dă disperat din mâini și țipă la operatorul din cabină, care nu poate să-l audă din cauza duduului laminoarelor. Operatorul în loc să fie atent la masa de comandă, cată spre maistru, dirijează anapoda masa de ridicare, se zăpăcește din ce în ce mai rău și repetă mereu aceeași mișcare încurcându-i și pe operatorul dela ferestrău și pe cel de la caja finisoare.

Iată-l pe Băscuț. Ochiul ager îi este ațintit când la Andrășescu când la cantaparatel (ghiarele de întors blocul de oțel) sau la valțuri, sub care rolele reped lingoul înroșit în primul calibru. Urechea lui, întocmai ca a unui vânător la pândă, caută să prindă cel mai mic sgomot ce ar vesti opriri sau o rea funcționare a motorului și a laminorului.

Laminoristul de pe podul halei și operatorul din cabina manevranților sunt ca apa și aerul. Cum acestea, una fără alta, nu pot da viață celor ce trăesc pe pământ, tot așa nici ei unul fără altul, nu pot da formă blocului de oțel. Deaceea între ei nu există prilej de vrăjmășie. Ei se sfătuiesc împreună oridecâte ori au de făcut schimbări în procesul de producție. Deaceea între ei se încheagă prietenii puternice. Așa s'a încheagat și între Băscuț și Andrășescu. Amândoi sunt comuniști. Andrășescu e mai vechi în partid decât Băscuț. Din această cauză Andrășescu are și un pic de autoritate asupra lui. Așa s'a întâmplat într'o zi când amândoi au fost foarte frământați de-o carte. O ținea Andrășescu în mână. Câteva foi purtau urma degetelor unsuroase. Pe coperta gălbuie, cu o dungă cărămizie la mijloc, scria cu litere albe: „Spre binele patriei“ de I. I. Turtanov. Cât așteptaseră ei cartea asta! Trimiseseră și o scrisoarea editurii ca să-i urgenteze tipărirea.

Ei îl cunosc pe Turtanov, meșterul șef al laminorului 750 dela uzinele „Serp i molot“ din Moscova, încă din vara anului trecut. Apăruse în „Viața Sindicală“ un articol despre una din metodele lui. Scria despre „Graficul orar“ și despre „contragraficul orar“. Primul care a descoperit articolul a fost Pleșa, secretarul secției Sindicale. N'a mai avut răbdare. L-a citit pe nerăsuflate, apoi a plecat în hala de laminor, l-a luat pe Andrășescu și pe Băscuț și au pornit glonț la organizație.

Când au ajuns la secretarul organizației de bază dela laminoare, acesta tocmai îi aștepta. Trimesese după ei să-i cheme, numai că ei veniseră la organizație pe o parte și cel trimis să-i caute plecase după ei pe o alta. S'au sfătuit, au făcut plan și au stabilit concret cum să pornească la drum.

Și până atunci mai erau întreceri, dar evidența o țineau cei doi funcționari dela birou. Laminoriștii aflau rezultatele abia peste două, trei zile. Cu greu înțelegeau muncitorii procentele la sută, în tone și câte asemenea cifre despărțite cu zeci de virgule, puncte și linii. Dar nu era treabă de unul sau de doi, trei inși. Au sfătuit cu maistrul electrician Vasilevici Adam, cu inginerul Dumitriu Gheorghe dela Intreținere, cu cel dela cuptoare și cu cei dela grătare. Au găsit calea de îndreptare a greutăților.

— La noi nu se poate, că nu știm planul pe zile, pe echipe, spuneau unii.

— Să antrenăm biroul tehnic, să-l defalce pe zi, pe schimb, pe oră, așa cum scrie Turtanov.

— Nu-s toți oamenii calificați și conștienți, săreau operatorii. Se împiedică în bare. Cum să-i facem să miște mai iute?

— Da, că voi sunteți mai breji! săreau laminoriștii.

— Păi cum, că la școala de calificare trebuie să le faci mătănni ca să vină. Iar noi, cum sună „duda“ o și sbughim pe poartă, nu cumva să întârziem o țără de acasă, în loc să ne mai sfătuim... — spunea cu năduf responsabilul școalei de calificare.

— Noi, comuniștii, trebuie să ne spunem cuvântul. Cine alții decât noi

ar putea hotărî victoria — căuta să-i îndrume Lăscău, organizatorul de partid.

— Să începem de mâine să-l aplicăm în schimbul nostru, spuse aprins Băscuț.

Andrășescu îl aprobă, cerând ca în întrecere să intre și cei dela cuptoare.

— Dacă va merge bine, să generalizăm la toate schimburile.

A doua zi, apărui tabla cu graficul orar. Acolo scria acum, în loc de tone, câte lingouri trebuie să facă echipele pe oră. După șapte ceasuri, programul era terminat și Lăcătuș le făcea cu veselie semn dela cuptor că le va da acum blocuri din rația lui Grozea, celălalt șef de schimb.

Peste trei zile, întrecerea pe baza graficului orar cuprinsese toate schimburile. Câtă bucurie a fost în prima zi, când au văzut rezultatul : în loc de 45 de blocuri, schimbul lui Andrășescu laminase 51, iar schimbul lui Trifu 49. Și au tot urcat așa în sus ca pe o scară, mereu câte o treaptă. La 23 August 1951 au câștigat din nou întrecerea cu celelalte secții din combinat și au primit steagul de producție de secție fruntașă.

L-au așezat alături în partea dreaptă, lângă steagul cel mare al C.G.M.-ului luat pe primul semestru în întrecere cu Reșița.

Când, la 7 Noembrie au câștigat din nou steagul pe uzină, l-au pus tot alături de steagul cel mare, dar în partea stângă. Să-i țină gardă, a spus Pleșa, zămbind. — Să-l păzească astea mici, să nu-l șterpelească pe ăst mare, cei dela Reșița, — completă Andrășescu, în timp ce laminoriștii își dădeau coate, râzând.

Azi, dacă treci prin secția laminoriștilor, ei îți arată mândri „contragraficul orar“. Andrășescu e acum stahanovist. A fost propus de muncitori, odată cu Vasilevici electricianul, în preajma lui 7 Noembrie.

„Sunteți prima promoție și nu una obișnuită ! Ci promoția 7 Noembrie“, — le-a spus tovarășul Popet, directorul general al combinatului, în adunarea generală. — Să nu uitați asta niciodată!“

Și într-adevăr Andrășescu nu a uitat. De aceea se bucură acum ca un copil când trece peste fiecare filă a cărții lui Turtanov.

Iată-i adunați mai mulți inși în casa lui Andrășescu. Acesta citește cu glas tare capitolul „Maiștrii laminării simultane“, iar oamenii îl îndeamnă să recitească anumite pasagii, oprindu-l mereu. Cu fiecare filă întoarsă, ei pătrund în tainele metodei sovietice.

Multe din lucrurile scrise în carte le sunt cunoscute. În practica lor de zi cu zi s'au poticnit și au întâmpinat multe din greutățile și frământările povestite în cartea meșterului Turtanov.

— Cu ce să începem ? întrebă Băscuț.

— Cu cuptoarele, vezi bine, răspunse Andrășescu.

— Dar valțul, cilindrii, motorul o să suporte trecerile ?

— Să'ncercăm și om vedea, — răspunse mai departe Andrășescu. — Nu-i așa de ușor să aplici o metodă sovietică. Ei au alte mașini, frate, nu ca ale noastre, stoarse de vlagă. Și apoi, vezi cum stăm cu cuptoarele. Cuptorul cu propulsie e mereu numai în reparație. Celelalte, oricât ar încălzi, nu vor putea face față cu trimiterea blocurilor în cajele tale. Să chibzuim bine, dar eu zic să pornim. Ce zici ?

— Ii dăm drumul, ce mai încoace încolo. Tiii, dacă reușim... nu mai pun ei cei dela Reșița mâna pe steag cât îi hăul, făcu, bucuros un flăcău.

Socoteau acolo, pe marginea mesei, neluând seama că vremea trecea. Ilenuța, nevasta lui Andrășescu, caută să-l împace pe Octavian, care, neștiind de bucuria și frământările lor țipa cât putea pe toate gamele știute de el.

— Așa sunt ei, ăștia mici, — spuse râzând către toți, Băscuț. — Ce-or să știe ei cum s'a construit socialismul când îl vor primi așa, pe de-a gata, dela noi?

Băscuț și Andrășescu se gândesc la felul cum vor primi mâine în ședință propunerile și planul lor de a trece la aplicarea „Laminării simultane” sau prin „Suprapunere” așa cum îi îndrumă Turtanov.

Nu era un lucru prea ușor, de aceea frământară atât de mult planul și propunerile lor că nici nu văzură când a ieșit din odaie Ileana ca să culce copiii.

NU PLEC DE AICI PANA N'O VAD CA-I CEAS !

Când meșterul Sölkay ajunse acasă, sirena sunase de 11 noaptea. Toate merg bine în secție. Și laminarea, și sortarea, și vor merge și cuptoarele, dar un lucru nu-i tocmai așa cum trebuie. Foarfeca aia, bat-o vina s'o bată! Nu merge așa cum ar vrea meșterul Sölkay: ca ceasul. Vine bara roșie dela laminor, intră sub foarfecă și cranț! e tăiată bucățele ca o macaroană și gata. Nu hârș-hârș cum taie fereștrăul ce împroască mii de stele în hala laminoarelor.

Toate ar fi mers după voia maistrului Sölkay dacă hoții ceia de industriași belgieni ar fi trimis odată cu mașinăria „Presei-foarfece” și schița pentru montarea ei. Dar vezi, ei „cică au uitat s'o trimeată”, spune cu năduf baci-Sölkay. Meșterul n'a avut încotro și a instalat-o așa, fără schiță, cu știința lui și numai după fotografia din prospectul comercial trimes de uzina belgiană. Câte nopți nedormite, câte frământări și câtă bătaie de cap i-a mai dat meșterului Sölkay foarfeca asta.

— Las'o'ncolo, meștere, că nu-i mai dai de cap cât îi hăul, spuneau unii, chipurile a compătimire față de bătrânețea lui.

— Ieși mai bine la pensie și du-te după albăstrele colo pe deal, că ți-o fi de când tot frământăți pietrele uzinii, îi aminteau alții. Ți se cade timp de odihnă.

El tăcea, mormăia uneori și-și vedea mai departe de foarfecă. A avut nopți nedormite? A avut. S'a sbătut să-i crape capul? S'a sbătut... Dar nu s'a lăsat. Și iacă, presa începu să foarfece barele roșii de oțel, de mai mare dragul. A mers așa cum a mers, bine. Apoi într-o zi, pistoanele încremeniră și barele au fost nevoite să facă drum întors la fereștrăul circular, care începea să hârjie în oțel, improșcând cu milioane de stele.

Acum meșterul venise acasă tocmai dela o asemenea treabă și povestea necăjit cum a desfăcut-o Negură, manevrantul ei.

— A forțat-o și gata, că doar ea nu-i drac. Ia, e și ea o biată mașină. M'am muncit pân'acum s'o repar.

În casă era cald. Afară începuse o ploaie amestecată cu ninsoare, de parcă n'am fi fost în făurar, ci în zilele babii, în Martie.

Să fi fost ca la o jumătate de ceas dela venirea lui când s'auziră ciocănituri în ușa dela stradă. Venise un paznic și îl chemă urgent la uzină. Se defectase iar foarfeca, iar oamenii nu-i dădeau de rost. Nici nu știe meșterul Sölkay cum a sărit de pe scaun, cum și-a luat pelerina înverzită de vechime, și a pornit în pas repezit spre laminoare.

A ciocănit-o, a încercat-o, s'a învârtit împrejurul ei. Degeaba. Cele trei sute de atmosfere înțepeniseră și nu mișcau pistoanele, neam. Toată noaptea a tot căutat buba. A găsit-o tocmai spre ziuă, când intra la lucru celălalt schimb. Toate garniturile dela pistoane, erau roase, parcă le-ar fi frecat cineva cu șmirghel, dinadins. A înțeles pe dată de unde vine asta, când a văzut apa Cernei turburată și plină de nisip, apă care venea prin conducte până aici, la instalația de răcire a preseii.

— Hai, las-o meștere și du-te acasă. Mai hodinește, i-a spus Lăscău, organizatorul de partid, — că ți-o fi ajungând de două zile de când o tot cauți de ou!

— Cred, tovarășe, știu! Dar mașina trebuie să meargă — i-a răspuns meșterul. Uită-te cum vin blocurile la valț și cum șerpue barele pe podină. Mai poți

să mă poftești la hodină? Eu nu plec de-aici până n'o văd că-i ceas!... Și a pornit cu pas grăbit la atelier, ca să facă alte garnituri.

La vremea prânzului, pe calea spre role cu foarfecă, începură iară să șerpue barele roșii de oțel. Odată intrate în gura ei, cădeau în bucăți măsurate în gropile sortatoare. Alături, poate de oboseala nopților nedormite, poate din cauza fumului ce venea spre el înadins dela pipa unui alt bătrân laminorist, meșterul lăcătuș Sölkay Martin clipea într'una în timp ce arăta manevrantului cum să mânuie cu atenție presa-foarfecă.

După aceea, Lăscău l-a întâlnit în biroul direcțiunii tehnice, discutând organizarea săpării unui puț, așa cum este și cel dela cuptorul electric de topit oțeluri speciale, care să alimenteze presa cu apă limpede ca de izvor și nu din apele tulburi și nisipoase ale Cernei.

Obținând promisiunea directorului tehnic că se va trece urgent la săparea puțului, meșterul porni spre poarta uzinei către casa lui de peste Cerna. Pe fața obosită a bătrânului meșter înflorise mulțumirea sufletească a datoriei împlinite.

MAREA FAMILIE

Asfințise soarele când Forțu sosi acasă. Fusese la cursul școalei stahanoviste conduse de inginerul Tripșa Iosif, apoi stătuse de vorbă cu ortacii din echipă și cu Tripșa. Dimpreună hotărâseră ca luni — acum era sâmbătă — echipa lui să dea o șarjă rapidă în cadrul zilelor de practică stabilite de regulamentul școalei.

Urcase pe drumul cel mai scurt spre dealul Chirsidului, la ale cărui poale se zăreau blocurile orașului muncitoresc. Se mutase de abia de o săptămână în noua locuință, în unul din cele șase blocuri predate de I.C.S.H. combinatului, în cinstea zilei de 1 Mai 1952. Blocul e o realizare de preț a muncitorilor și tehnicienilor întreprinderii de construcții, oferit ca un dar tovărășesc și frățesc siderurgiștilor. Cum nu era încă obișnuit cu drumul, se oprise să mai răsufle nițel pe dâmbul de deasupra școalei de ucenici. „Las'că te înveți tu și cu drumul ista” — își spunea el privind luminile orașului vechi din valea combinatului...

...Mobila nouă ce și-o cumpăraseră încă de pe când stătea în cămăruța ceea de lângă poarta uzinei nu îmbrăca întru totul încăperile locuinței noi. Mai rămăseseră goluri pe ici pe colo și, intrând în casă cu gândul la cele ce-i spusese ortacii din echipă și prietenii din secție. Forțu dădu din cap a nemulțumire.

— Ce-i Petre? Ești obosit, așa-i? — îl întrebă nevasta, văzându-l că dă din cap.

— Aș, Mario, nu-s trudit deloc. Mă gândesc unde și pe ce o să stea toți câți or veni mâine la noi.

— Dar ce-i mâine și cine va să vină la noi? Spune mai pe înțeles!

— Vin ortacii, bre fimee. Ortacii, inginerul, maiștrii. Toți s'au invitat. „Hei, Petre — mi-au spus astăzi. Te-ai mutat în locuință nouă și taci chitic. Am așteptat noi să ne inviți la inaugurare, dar tu, se vede c'ai uitat obiceiurile. Măine, duminică, venim să te bem!”

— Și câți or să vină?

— Vreo cincisprezece, douăzeci!

— Păcatele mele, Petre. O să ne facem de rușine. Doar n'o să-i așezăm câte trei pe un scaun?

— Ia lasă, bre fimee, c'o să-i împăcăm noi, n'ai tu grijă. Că nu-s ei nici

os de prinț sau de niscaiva domni. Hai acum să mâncăm și om vedea noi mâine pe unde scoatem cămașa.

A doua zi, după ce la uzină sunase de schimbul II, puțin timp după sosirea lui Forțu, cele două camere se și umpluseră de lume. Fiecare venise cu câte ceva. Chinez, ajutorul lui Forțu, cu două sticle de tămâioasă. Ilea, oțelaru cu o glajă de răchie din ăl „prima”. Elena lui Petrovici, cu niște scoverzi. Masa așezată în camera cea mare se umpluse de îndată de bunătați. Problema meselor și scaunelor o rezolvaseră gazdele cu ajutorul vecinilor, care erau și ei tot oțelari, furnaliști sau laminoriști. Veselia îi cuprinsese pe toți deopotrivă, răsbătea prin ferestrele deschise larg.

Forțu, cum era și firesc, ședea în capul mesei. Deși e roșcovan de felul lui, acum părea și mai aprins la față. Poate din cauza bucuriei sau a vinului rubiniu din pahar, cine știe? Adevărul e, că arăta foarte emoționat și deaceea urmărea atent cum fata lui, Tincuța, așeza bucatele pe masă, ajutându-și mama. Forțu își trecu mulțumit două degete peste mustățile în care răsărea ici, colo, câte un fir argintiu. În ochii bărbatului, nevastei și ai Tincuței se citea deopotrivă, bucuria. Nu avuseră parte de când se știau ei nici de o casă ca lumea, nici de o asemenea petrecere și mai ales de atâția musafiri. Unde să-i fi așezat pe atâția tovarăși mai înainte de a primi apartamentul ăsta? În cămăruța unde stătuseră până mai ieri, nu aveau loc să se miște nici ei, dar mi-te să mai cheme și prieteni?

De afară se aud pocnetele unui motor de motocicletă și în ușă apare Trușcă, prim topitorul dela cuptorul cinci, cuptorul păcii.

— Pe ăsta unde-l mai așezăm? — întreabă Forțu.

— Pe prichiciul ferestrii, unde să-l așezăm? Poate că din motociclist îl facem parașutist.

La un colț al mesei se aud râsete. În mijlocul grupului râde și se foște pe scaun, Brânzei. El e tot prim topitor la cuptorul cinci unde lucrează cele trei brigăzi ale păcii conduse și formate din tineri utemiști. Brânzei conduce brigada II-a ce poartă numele lui Oleg Coșevoi. Râsetele porniră și mai tare atunci când intră noul sosit. Se auziră îndemnuri.

— Hei, tovarășe Brânzei, spune-mi cum a fost cu prima motocicletă a lui Trușcă?

Brânzei nu se lăsă mult rugat și începu, cu toată amenințarea pumnului întins de Trușcă înspre el să spună povestea asta care făcuse ocolul secțiilor.

— Încărcam cuptorul. Mă duc la troace să văd cum e fierul. Deodată, ce zării? În una din troace, un ghidon de motocicletă. Strâmb, ruginit, totuși era ghidon. Mă uit așa la el și nu știam de ce dracu mi s'au oprit ochii tocmai asupra lui! Până la urmă tot îmi amintii și-mi trecu de odată o șotie prin minte. „Ia să i-o facem lui Trușcă!” — îi spun eu ajutorului meu. Știți și voi cum aduna Trușcă bani ca să-și cumpere o motocicletă. În asta nu era nimic rău, că doar și mecanicul Ilie dela construcțiile metalice ș'o luat una. Da' cum se face, cum nu se face, hiba noastră era că Trușcă gândea prea mult la motocicletă și prea puțin, la cuptor. Ba într-o bună zi lipsi și din schimb. Am zis c'o fi bolnav. Când colo aflară că s'a dus pe la Simeria, la unul ce avea o motocicletă de vânzare. Ce mi-am zis, dând de drăcia de ghidon. Ia să-l lecuî eu de grija asta și să-i dăm noi motocicletă mai repede. Atunci, scot ghidonul din troacă și-l pun deoparte. Încărcăm cuptorul, pornim șarja și apoi mă dusei la ghidonul meu. — Ce vrei să faci cu el, Dumitre? — mă întrebă meșterul Vasîu. — O să aflu mâine. Acu cată-ți treaba, — îi spun eu de colo, mintos. Așaaa, ne apucăm noi de lucru. Cu fiare și șpan am făcut o motocicletă de

mai mare dragul. Roțile erau de la niște roabe. Motorul un bidon de tablă, iar șeaua o potrivirăm noi dintr'o nicovală mică de fierărie. Un ortac s'a repezit jos și a adus iute niște iarbă și verdeață de pe afară și așa de bine o gătirăm noi că ți-era mai mare dragul s'o vezi. Se luminase de ziuă și se apropia vremea ca să dăm drumul la șarjă. Pitirăm „motocicleta” după cuptor, acoperind-o cu două salopete de ale băieților și pornirăm la treburile noastre. Am slobozit șarja, am încărcat iar cuptorul și, iată că vine și echipa lui Trușcă la schimb. Ajutorul meu, instruit mai dinainte, comandă: „echipăăă, drepti !” Doi ortaci împing motocicleta de după cuptor, iar eu, cu mâna la șapcă, îi spun lui Trușcă, abia stăpânindu-mă să nu pufnesc în răs: — Tovarășe prim topitor Trușcă Niculae, permite-mi să-ți ofer din partea brigăzii a doua, această motocicletă în dar, pentru șarjele pe care nu le-ai elaborat încă peste plan, pentru succesele și victoriile pe care le vei obține de acum înainte, pentru...

Hohotele de răs au cuprins apartamentul, blocul, strada și parcă se răsfângeau ca un ecou pe întregul oraș muncitoresc. Trușcă îl amenință din nou cu pumnul pe povestitor.

Intr'un colț al mesei, o fată cu ochi mari și căprui, vioaie ca o svârlugă și negăsindu-și astămpăr pe scaun, îl dădăcea pe un tânăr nu prea înalt, cu ochi șagalnici și plini de o lumină caldă.

— Săndel, ajungă-ți, ce dracu, te faci de răs și nu-i bine. Te spui eu lui cumnată-tău, lasă !

Tânărul răsese înveselit parcă și mai mult de prelucrarea nevastă-si și după ce-și umplu din nou paharul, îl ridică spunând tare :

— Să'nchinăm, tovarăși, pentru locuința asta nouă, pentru locatar, — nenea Petrică Forțu, pentru partidul nostru care i-a dăruit-o ; pentru uzina și secția noastră, pentru noi toți.

Tăcuți, în liniște, au golit până la fund paharele, cu ochii plini de caldă și adevărată bucurie. Cum radio-ul începuse să-i zică un brău de prin Moldova, Petrovici Alexandru — Săndel, cum îl alintă nevastă-sa, — aducându-și aminte că-i de prin Focșani — înlănțui pe câți putu la jocul brăului și-i înghesui pe cei mai grei la joc într'un colț.

Nevastă-sa căuta s'o învelească pe Silvia, sora ei mai mică. Silvia era necăjită; Cornel al ei îi trimisese de veste că nu poate veni. El lucra pe macaraua cea mare din hala de turnare. Tocmai când să plece, primi știrea că i s'a îmbolnăvit schimbul. Rămăsese să-i țină mai departe locul.

Sunt aici, la sărbătorire, reprezentanți ai întregii secții. Dela inginerul Tripșa Iosif șeful schimbului, până la Sandu Ion, omul cinci din echipa lui Forțu. Au venit cu dragă inimă la această întâlnire și bucurie a lor.

Un meșter oțelar, care își luase angajamentul să-l învețe carte pe Forțu în trei luni, tocmai povestea mesenilor despre felul cum se luptă cu alfabetul, elevul lui, nea Petrică Forțu.

— Hoț mare ești, măi Petrule ! Auziți drăcovenie ! Observ eu de la un timp că merge altcum cu lecțiile, Petrică al nostru. Ce mi-am zis ? Bravo, bătrâne ! Bun dascăl ești, dacă ai reușit să-l înveți așa repede carte pe Petru. De unde să-mi treacă mie prin minte că Tincuța lui îi dă și ea lecții de alfabetizare acasă, înainte de a veni la mine. Așa că spuneți și voi. Mai eram eu acum dascăl, sau revizor școlar ?

Iar se pornesc răsul și glumele.

Prim topitorul Ilea Gheorghe, șef de echipă și tovarăș cu Forțu la cuptorul unu, îi necăjit rău pe aparatul de radio. Afurisitul nu-i zice și lui una de cea ardeleană ; să poată și el juca. În brăul ăsta moldovenesc nu-l prea ascultă picioarele.

Dacă cineva i-ar fi întrebat pe toți, chiar și pe Tincuța, despre bucuria acestei

sărbători, ea ar fi dat un singur răspuns : „E foarte bine că-i așa ! Așa trebuie să fie !”.

Timpul a trecut pe nesimțite. Stelele de pe podul albăstrui al cerului și lumina lunii pline, fac să se vadă până departe combinatul, furnalele deasupra cărora se înalță o vâpaie roșiatică. Furnaliștii din schimbul III slobozesc șarjele de fontă. În pragul casei, oamenii își iau rămas bun dela gazde, mulțumind cu ochii, cu inima, pentru seara petrecută împreună.

SARJA RAPIDA

Aceasta s'a întâmplat luni, a doua zi după inaugurarea noiei locuințe a lui Forțu.

Școala stahanovistă condusă de tânărul inginer Tripșa Iosif intrase într'a treia etapă — de asimilare a metodelor sovietice. Li se vorbise oțelarilor care urmau școala, despre metoda Covaliov.

Metoda șarjelor rapide cuprinsese pe toți oțelarii din secție. Dar șarjele se dădeau și acum în mod separat, la întâmplare, neorganizat, după toanele șefilor de echipă sau ale maiștrilor. Elaborarea șarjelor în lanț, adică toate echipele și cuptoarele să dea șarje în serie neîntreruptă, nu la întâmplare sau din salturi, era trecută ca țel în activitatea școlii.

La școala stahanovistă a oțelarilor luau parte primii topitori și topitorii ajutoiri ai acestora.

Așa cum se înțeleseseră cu toții, iată-i pe membrii echipei veniți azi cu un ceas mai devreme acasă, la primul topitor, să pună la cale de-a fir a păr tot planul slobozirii șarjei rapide .

Când ceasurile arătau ora două după amiază ei coborau câteși cinci drumul însoțit care ducea spre uzină.

Soarele de Mai aninat parcă de vârful turnului dela castelul feudal al Huniazilor, îi sfichiua cu raze fierbinți. După felul cum își svârleau pasul sau cum își dădeau câte un ghionț, se putea vedea în acești oameni o hotărîre ca în fața unei mari bătălii, bine chibzuită, și bine pusă la punct.

Fiecare se simțea plin de emoție deosebită, creatoare, purtat pe aripile ei, își descoperea forțe noi, în stare să săvârșească minuni. Dacă aceste forțe vor fi descoperite de cineva, neîndoios că minunile vor răsări, vor înflori ca niște flori rare bine îngrijite de vreun harnic grădinar. Ori tocmai lucrul acesta îl făcuse tânărul inginer cu școala stahanovistă inițiată de el. Cu aceste simțăminte pășeau ei acum pe poarta combinatului. Pontară spre mirarea portarului în loc de ora trei fără zece ca până atunci, la două și un sfert, deci cu patruzeci și cinci de minute înainte de luarea în primire a schimbului.

Intrară toți veseli pe platforma de turnare și făcându-le cu ochiul, Forțu reaminti echipei că astăzi va avea loc experiența șarjei rapide în cadrul zilei de practică a școlii stahanoviste.

Veniseră tocmai la timp. Echipa din schimbul întâi mai avea un sfert de oră până la destuparea și slobozirea șarjei. Cât timp Forțu a luat informații dela șeful celălalt de echipă despre felul cum merge șarja, despre starea vetrei, ceilalți din echipă începuseră pregătirea celor necesare pentru repararea vetrei. Deoparte stăteau frumos rânduite crucenele (vătraiele) iar de altă parte magnezita, dolomită, sulfură, nisip și oxid. Prim-ajutorul controla orificiul de destupare și cel de introducere a fontei.

Oamenii din echipă îndepliniseră toate aceste măsuri, întocmai ca o echipă sportivă ce-și face încălzirea înainte de a intra pe teren.

Cele două uși mari de fier ce dau spre platforma unde stau înșirate troacele cu fier vechi, s'au desfăcut înlături. Două macarale se apropie și din ele coboară cei doi macaragii. Forțu le arată ordinea în care să aducă troacele cu fier, pentru o mai bună și uniformă încărcare a vetrei cuptorului.

Totul este pus la punct cu grijă și răspundere. În timp ce așteaptă darea semnalului pentru slobozirea șarjei, oamenii se răcoresc cu apă gazoasă sau schimbă păreri și glume între ei.

Dinspre biroul secției oțelărie vin acum inginerul Tripșa însoțit de maestrul șef de schimb. Atât oțelarul prim cât și membrii echipei simt cum îi cuprinde o bucurie mult așteptată când îl văd pe inginer. Li-i tare drag acest tinerele cu ochii albaștri și limpezi ca apa unui izvor.

Când își amintesc neîncrederea cu care l-au primit atunci când a venit prima dată în secție, toți încep să zâmbească.

— Cum stăm, nea Forțule ?

— Bine ! Așteptăm s'o bușim, ce mai încolo. Ori dovedim rostul școalei noastre stahanoviste, ori ne ducem înapoi la prășit cucuruz de unde am venit, — răspunse Forțu, râzând șăgalnic.

Inginerul și maestrul își aruncară ochii spre materialele pregătite pe podul halei. Lucrurile păreau să fie în regulă, așa cum stabiliseră împreună de mai înainte. „Ar fi bine să facem ceva, așa ca niște rafturi“ pentru aceste materiale, să nu mai stea împrăștiate pe podea — se gândește tânărul inginer.

„Am să spun la partid și conducerii uzinei că-i grabă să se repare me-lan-jorul pentru păstrarea fontei de rezervă“ — gândește Forțu.

Dar iată că echipa din schimbul întâi a dat drumul șarjei. Oțelul se varsă asemeni unui șivoi de munte în oala ținută de macaraua din podul halei. Azi, se toarnă pe vagonete. Lingotierele montate câte patru în buchet pe vagonete, așteaptă, mai la o parte, oala cu oțel topit.

Munca echipei a început. Toți, instinctiv, și-au svârlit privirile spre ceas. E trei fără zece. Toți, calculați și în ordine ca servanții unui tun și-au ocupat locurile stabilite și atenți la comenzile oțelarului prim, își execută munca în liniște și într'un calm desăvârșit.

După ce a astupat orificiul de scurgere a fontei și l-a controlat de două ori cu atenție, Chinez a și sburat la masa de comandă spre a sta la deschiderea ușilor dela cuptor.

Bolot e acum lângă oțelar și-a și început să svârle cu lopata dolomită pe vatră, în timp ce Forțu dirijează cele două macarale de fier, pentru o uniformă încărcare a vetrei cuptorului. Încărcarea a decurs într'un ritm neobișnuit. Când s'au închis gurile de încărcare și au privit ceasul din perete, au dat neîncrezători din capete.

Ceasul arăta că repararea, încărcarea, încălzirea și introducerea fontei se făcuse numai în cincizeci de minute, față de optzeci cât obținuse schimbul lui Drângă Alexandru dela cuptorul doi. Iată că se poate învinge vremea ! — gândeau oțelarii.

Chinez îl chemă lângă el pe Bolot. Privea prin ochelarii albaștrui încărcătura de fier de pe vatră, spunând :

— Al dracului l-am așternut, măi ! Ia'n uită-te și tu cum se topește ! Taman ca untul în mămăliga fierbinte !

— Îi întrecem azi pe toți ! — îi striga în ureche Bolot.

Forțu, care privea și el cum se bucurau cei doi tovarăși de primul succes, deschise la limită injectorul, până obținu temperatura maximă. Cu fața aprinsă de dogoarea focului, cu buzele strânse într'o puternică încordare, el urmărea

culoarea alb-roză a bolții. Această culoare îl liniștea. Nu era nici un semn că se va arde bolta la temperatura asta. Topirea decurgea normal, așa cum scria la carte. Massa topită a metalului fierbe în clocot și are acum culoarea paiului sau albicioasă cum îi laptele. Oțelul topit urlă în cuptor și cere să iasă afară, luptându-se ca să se reverse într'un râu de foc. Dar nu-i încă vremea. Pentru oricare oțelar nu e lucru ușor să conducă fierberea metalului. Se cere deopotrivă: ochi ageri, rapiditate și îndemânare. Primul topitor ce urmărea clocotul oțelului ceru o cocioarbă și scormoni baia lăptoasă a oțelului. Cocioarba nu întâlnește nici o bucată de fier netopit. Luă o probă, o trimise în laborator și tocmai voia să răsuile ușurat... când... o șuviță de oțel topit răsbătu prin pragul uneia din ușile cuptorului. Cu ochii la bolta cuptorului, oțelarul scăpase din vedere să dea în baie fontă pentru recarburare și acum oțelul topit și sgura dădeau asalt pragurilor dela uși.

„Ai făcut-o fiartă, Petre!“ — își zise el în gând, luând măsuri pentru întărirea pragurilor și dând drumul fontei în baie.

Răsufală ușurat. Luă încă o probă pe care o trimise din nou la laborator și după ce se mai răcori nițel, sorbind dintr'o singură înghițitură cana cu apă gazoasă, se apropie din nou de cuptor, urmărind cu atenție procesul topirii.

Așa cum stătea acolo în fața uneia din ușile cuptorului, încordat, privind limbile flăcărilor, uitase parcă de tot ce era pe lume în afară de cuptorul lui. În suflet i se amestecau deopotrivă, bucuria apropiatei izbânzi, cât și teama de a nu fi uitat ceva, de a nu se face de rușine în fața partidului, în fața oamenilor. Iubea cuptorul ca pe un frate mai mare. Cuptorul făcea parte din ființa lui. Acum când urmărea atent svârcolirea metalului pe vatră i se părea că simte și mai bine tot ce-i trebuiește cuptorului. Echipa lucrase azi mai bine ca oricând. Toți vor ieși oțelari buni, de nădejde.

Nici nu știe când a dat dispoziții pentru aducerea oalei și pentru destupare.

Când văzu torentul acela de un alb sclipitor revărsându-se într'un șuvoi larg și domol pe jghiab, improșcând cu stelute scânteietoare în jur, deabia atunci se desmetici deabinelea și-și aruncă privirea înspre ceas.

Inginerul, maistrul și ceilalți topitori veniți să-l felicite, își controlară și ei ceasurile. Sarja durase exact trei ore și patruzeci de minute.

Forțu făcu semn echipei să pregătească materialul pentru o nouă reparație și el porni să ia dela cap operația de încărcare a cuptorului, mulțumind cu modestia lui obișnuită laudelor și felicitărilor primite dela ceilalți tovarăși.

Forțu se bucură sincer și-i îmbrățișă cu dragoste când află că și Drângă dela doi și Petrovici, flăcăiandrul dela trei, au dat șarjă rapidă în numai patru ore și cinci minute. Școala stahanovistă începea să dea roade. Izbânzile de azi erau cea mai bună recompensă dată de oțelărie, tânărului și inimosului inginer. Hotărât lucru. Oamenii sunt fondul de aur al patriei noastre. Când știi să răscolești în sufletul lor, să scoți la iveală toate rezervele de forță ce clocotește în inima fiecăruia, atunci ei săvârșesc lucruri minunate, cu care patria noastră poate să se mândrească oricând față de întreaga lume.

PENTRU IUBITUL NOSTRU CONDUCĂTOR

Soarele răsărise de mult. Era o dimineață de Iunie, la o lună după șarja rapidă a școalei stahanoviste, dată de Forțu. De peste dealul Chirsidului, un svon de vânt, aducea deasupra orașului și combinatului mirosul proaspăt al lăstarilor și al holdelor ce dau în pârg, acoperind cu mireasma lor reavănă aerul îmbăcsit de fum și sgură. Clocotul muncii răzbate din holdele și din întreaga întindere a combinatului siderurgic, cu o putere deosebită. De sub platforma furnalelor o lo-

comotivă micuță ce trage după ea vagonetele cu oalele de fontă încă clocotindă, cere grăbită prin signal, cale liberă spre hala cuptoarelor Siemens Martin. Echipa oțelarilor zoresc să-și termine mai repede și mai bine munca în dimineața de azi. Mai este un ceas și ceva până la schimbul de șapte, dar în hale, în secții și în curte e o forfotă neobișnuită. Peste tot, muncitori. Unii duc portrete, alții plancarde, lozinci, steaguri, verdeață și flori. Pe cawperul unui furnal, doi tineri prind o lozincă pe o pânză mare roșie de pe care literele albe își trimit înțelesul lor până hăt departe. Spre sala Oțelăriei se îndreaptă grăbiți secretarul organizației de bază și responsabilul cu întrecerile din comitetul sindical al secției. Unul duce două tablouri, celălalt câteva steaguri și lozinci. Urcă scara dela oțelăriei și când ajunge pe platforma cuptorului se opresc în loc, uimiți.

— No, tovarășe Toma, ne-au luat-o înainte oțelarii din schimbul III, — spune râzând responsabilul sindical.

Pe peretele din față al secției era tabloul tovarășului Gheorghiu-Dej, împodobit cu verdeață și flori. Petrovici Alexandru dela cuptorul trei, Cuptorul Tineretului, cocoțat pe umerii unor tovarăși, prindea o lozincă, iar jos, aplecat pe podea, inginerul Tripșa Iosif scria alta cu niște vopsea roșie, din aceea cu care turnătorii și laminoriștii însemnau blocurile și țagălele de oțel.

Vestea alegerii tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej ca președinte al Consiliului de Miniștri, sburase ca fulgerul, încă de cu seară, prin toate secțiile combinatului și umplea inimile oamenilor de o caldă și nemărginită bucurie.

Dar iată că sună sirena de șapte. Valurile de muncitori se revarsă pe porțile combinatului, asemeni unei ape vii în puternică frământare. Dinspre furnale vin în fruntea oamenilor Hăulică și Luțic. Hăulică poartă tabloul tovarășului Gheorghiu-Dej și privește mândru către Aruștei ucenicul, iar meșterul Luțic sprijină cu mânerul în piept un steag roșu ce flutură sus, deasupra oamenilor. Andrășescu, încadrat buchet de ceilalți stahanoviști dela laminoare, grăbește să o ia cu coloana lor înaintea oțelarilor. Ca și în producție vor să fie tot primii la marea sărbătoare de azi. Andrășescu clipește din ochi privind cerul, Băscuț își scutură șapca de pulpă. Inginerul Tripșa dela Oțelărie face semn cu mâna lui Forțu, oțelarul, prins într'un grup de ortaci ce nu vor să-i mai dea drumul. Brânzei și Trușcă merg la braț ca doi îndrăgostiți, iar baci-Gașpar și Sölkai-Martin șoșotesc nu știu ce, râzând apoi de parcă ar fi în întrecere..

În piața orașului meetingul a început. Tovarășul Rusu din partea comitetului de partid vorbește rar și apăsat, cu bucurie în glas. Văzduhul se cutremură de hăuie toate văile dimprejur. Siderurgistii și constructorii marelui oraș socialist fremătau, aclamau și scandau numele încercatului conducător al partidului.

Când se sfârși de citit cuvântul tovarășului Gheorghiu-Dej, ales ca prim ministru, din nou piața, orașul, văile și dealurile se acoperiră de ovații furtunoase. Vorbesc acum muncitorii. Cu mare entuziasm ei își exprimă încrederea în partid și în conducătorul lui, tovarășul Gheorghiu-Dej.

— Noi, furnaliștii, asigurăm pe tovarășul Gheorghiu-Dej că vom fi în jurul lui și-al partidului topind mai multă fontă pentru patria noastră. Vom topi fonta anului acesta în unsprezece luni...

Mai la o parte, lângă tribună, Forțu, ortacii din echipă, Tripșa și alți oțelari se sfătuiesc de zor. Tripșa s'a înscris la cuvânt și ei îi propun angajamentul lor.

— Eu cu ortacii mei dau azi încă o șarjă rapidă după metodele sovietice, tovarășe inginer, — spuse înflăcărat Forțu.

— Noi cei dela cuptorul cinci propunem să extindem metoda sovietică, a șarjelor de mare tonaj — comunică Trușcă, utemistul, hotărîrea echipelor dela cinci.

Tripșa nu mai prididea să însemne angajamentele oțelarilor din schimbul

și secția sa. Umpluse două file din carnețelul soios făcut ferfeniță de atâta purtat în buzunar.

Când se urcă la tribună privi marea mulțime de oameni și căpătând parcă un nestăvilit avânt, rosti angajamentele oțelarilor :

— ...Pentru a cinsti această măreață clipă și numele drag ce-l poartă combinatul nostru, ne luăm angajamentul de a topi oțel și de a construi Hunedoara noastră așa cum ne cere partidul și tovarășul Gheorghiu-Dej...

Acordurile Internaționalei se înălțau tot mai sus, peste fluturarea steagurilor roșii dela furnale, oțelărie și laminoare și răsbăteau peste crestele dealurilor Hunedoarei, să se unească cu celelalte cântece ale oamenilor muncii ce slăvesc partidul și pe conducătorul lui iubit.

CIUMĂ ȘI TRANDAFIRI

În spatele Casei Albe, la Washington, în mijlocul întunecatului parc secular, artiști grădinari au tăiat un pătrat de culori și lumini. E „grădina trandafirilor“. Aleele înguste par adevărate tuneluri săpate în massa de roze parfumate, roșii, albe... Pe aici, sub ochii negri ai aparatelor cinematografice, își poartă din când în când zâmbetul serafic, potrivit cadrului, președintele S.U.A., Harry Truman.

În țara Hollywood-ului, zâmbetul și cadrul sunt elemente esențiale regiei, în orice împrejurări. Este mult mai convingător, înduioșător chiar, să vorbești despre Dumnezeu și providență, printre trandafiri. Mai cu seamă despre pace. Napalm, hidrogen, bacterii, în asemenea cadru? Ciumă și trandafiri? Haida-de! Cine ar putea să creadă că de aici sau din apropiere, unde prin ferestrele deschise pătrunde parfumul rozelor, s'a hotărât în anul 1950, cu ochii ridicați cucernic spre providență, trimiterea de gândaci de Colorado? Gândaci, mai treacă-meargă. În definitiv, este vorba doar de simpli cartofi care, mai cu seamă în Germania răsăriteană sau în Cehoslovacia, n'au nici pe departe poezia trandafirilor.

Și cum providența a făcut ca într'unele regiuni ale pământului să nu crească roze, în 1949, „oameni de știință“ au realizat o mică experiență printre eschimoșii din Canada. Rezultatul: ciumă printre colibele țuguiate, înghețate, din apropierea Polului.

Pentru negrii linșajul, pentru eschimoși ciuma, având în vedere că ambii reprezintă variante ale unei „rase inferioare“. Ciuma prezintă și avantajul că poate fi folosită și ca experiență pentru aplicarea ei în stil mare pe meleagurile Asiei.

Și știm că au făcut-o. Experiența a fost pusă în practică. Peste satele și orașele coreene și chineze, aviatorii — „băeții“ sportivi ai lui Truman — au asvârlit un uriaș insectar ciumat.

Gândacii de Colorado au rămas în istoria Casei Albe ca amintirea unui joc pueril.

Oricât ar părea de ciudată împerecherea aceasta de cuvinte, trandafiri-ciumă, — acolo, în grădina umbrită de înalta cupolă a Capitolului american, a primit Truman vizita unui faimos „savant“ tip S.U.A. În boschetul mirositor o fi citit președintele cu emoție omagiile autorului, scrise, cum se obicinuieste, oblic, pe prima filă, deasupra titlului: „Pace sau ciumă“ de Theodor Rosebury dela Universitatea din Columbia.

Apoi „savantul“ Universității, al cărei rector este Eisenhower, i-o fi celit spre definitivă convingere pasajul care trebuia să-i aducă, odată cu prezidențiala recomandare către divinitate, și un tot atât de prezidențial cec:

„După părerea mea — scrie Rosebury — calificarea mijloacelor biologice sau a oricăror altor tipuri de armament ca „deosebit de groaznice“ sau „reproba-

bile“ din punct de vedere moral, nu urmărește nici un scop util și nu e intru nimie justificată“.

Ultimii canibali din insulele Polnezeiei, trebuie să se simtă grozav de jigniți. In definitiv, ei mănâncă din când în când, cu sau fără os, câte un nevolnic con-cetățean de aceeași culoare. Pentru ce să li se uzurpe titlu înaintea de dispariție, și mai ales, să fie atribuit unora ca Rosebury sau autorului din revista ameri-cană „Army Ordonance“, care constată că cheltuielile de 50.000.000 de dolari pen-tru descoperirea unei noi toxine „sunt pe deplin justificate“.

„O singură uncie din această „armă“ poate să supprime 180.000.000 de oameni“.

Și din datele înșirate în broșura „Războiul bacteriologic, armă criminală a agresiei imperialiste“, întocmită de Raghinschi, Rozenblit și Smirnov, reiese grija emoționantă a savanților și generalilor pentru „economii“ de dolari și bunuri.

In revista al cărei titlu obligă la scoaterea pălăriei, „Science Illustrated“ (Știința ilustrată) (!) „profesorul“ Gerard Vent scria cu toată gravitatea de „savant“, că, „datorită bacteriilor, populația poate fi exterminată fără pagube vizibile pentru construcțiile orășenești, pentru docurile din porturi și pentru mijloa-cele de transport. Ele pot ajunge în mâinile inamicului perfect intacte. Viitorul război mondial poate fi început cu succes fără vreo declarație prealabilă, cu aju-torul mijloacelor biologice... Pentru aceasta nu e nevoie de uzine- giganți, deoarece cantitatea materialelor ucigătoare necesare este infimă în comparație cu numărul de obuze de artilerie care ar fi necesar în acelaș scop“.

Seria declarațiilor făcute de reprezentanții unui asemenea „mod de viață“ este impresionant de lungă.

Sunt atât de numeroase mărturisirile acestei sinistre colecții de monștri ai secolului nostru, încât este de înțeles că nu au putut fi cuprinse toate în broșura „Războiul bacteriologic, armă criminală a agresiei imperialiste“.

Destul însă, pentru a smulge masca de pe fețele hidoase ale moștenitorilor lui Hitler și a marelui criminal ținut încă în viață, Hirohito, împărat al Japoniei prin grația morganilor și rockefellerilor.

Revelațiile cercetătorilor Raghinschi, Rosenblit și Smirnov, care au strâns un material bogat, arată cu limpezime că nici o regie în grădini cu trandafiri nu poate să mai ascundă stația de pornire a purecilor și șoarecilor ciumați svârliți asupra Coreei.

Generalul-maior Olden G. White, cu cinismul răposatului său coleg von Keitel, își face o adevărată profesiune de credință în atât de răspânditul „New-York Times“: „N'am nicio îndoială în ceea ce privește eficacitatea războiului bacteriologic... Cred — spune cu mândrie, în continuare, acest mititel Ridgway — că dispunem de cei mai buni savanți care lucrează în această problemă. Spre sfâr-șitul celui de al doilea război mondial am întrecut în mod simțitor pe oricare dintre adversarii noștri“. Și parcă pentru a-l confirma cu promptitudine, „savantul“ Tilman făcea după câteva zile propuneri practice în revista „Buletin of atomic scientist“: „Bacteriile care pricinuesc moartea oamenilor pot fi lansate cu ajutorul avioanelor sau obuzelor dirijate. Fără îndoială, alegerea va cădea asupra holerei, dizenteriei și a ciumei bubonice“.

Știm din istorie, că a fost o vreme în care nord-americanii nu s'au avut prea bine cu strămoșii lor englezi. Totuși, moștenirea-i moștenire, mai ales când folo-sește într'un asemenea „business“ ca războiul.

Și cum pentru ei „istoria se repetă“, experiența generalului Armhurst, guver-natorul Noii Scoții în urmă cu 200 de ani, s'a dovedit necesară, mai întâi cu „inu-tilii“ eschimoși, apoi cu atât de recalcitranții coreeni și chinezi. Iată un schimb interesant de scrisori descoperite de savantul sovietic N. F. Gamaleia. Generalul Armhurst a avut imprudența să scrie colonelului Buckett, în 1763: „N'am putea

încerca să răspândim vărsatul în rândul triburilor indiene răzvrățite ? Trebuie folosite toate mijloacele pentru a-i supune“.

Ca un disciplinat și inventiv subaltern, colonelul i-a răspuns :

„Voi încerca să răspândesc vărsatul negru cu ajutorul păturilor pe care le vom transmite indienilor prin vreun mijloc oarecare“.

La care generalul Armhurst și-a dat aprobarea de zeu al unei „rase superioare“ :

„Foarte bine ; vărsatul negru trebuie răspândit prin acest mijloc, folosindu-se toate celelalte mijloace pentru a extermina această rasă respingătoare“.

N'aveau cum să-și închipuie acești strămoși canibali că scrisorile lor vor avea soarta jurnalului intim al unui moștenitor întru spionaj, tot atât de canibal, generalul Grow.

„Ciumă, ciumă — va fi spus președintele, mirosind îndelung un trandafir — dar fără să se scrie“.

Ce confirmare neplăcută a vechiului dicton latin, „scripta manent“... Scrisul rămâne, și încă după sute de ani ! Ca și faptele. Prietenii de ieri și de azi ai președintelui american Truman (ca și ai locțiitorului de președinte american în Franța, Vincent Auriol), hitleriștii promovați azi de Adenauer, au montat prin 1934 o mică repetiție bacteriologică după cele mai bune reguli gangstero-hollywoodiene. Scenariu : de actualii colaboratori „științifici“ ai lui Ridgway ; cadru : foarte larg și variat : Londra și Paris. O bucată de vreme populația muncitoare din aceste două metropole a inhalat pe neștiute tone de bacterii fabricate în laboratoriile de peste Rin. Ca și azi în Coreea și China, coloniile de ciumă și vărsat erau lansate în stoluri sburătoare tot pe calea aerului. Numai că atunci, itinerariul a fost mai riguros ; aerul, condiționat. Aerul condiționat din sistemul de ventilație al metrou-urilor din Londra și Paris. În același timp, echipe de bacteriologi au presărat cu bogate culturi de bacili încântătoare Piața a Concordiei și Piața Revoluției (aleasă probabil pentru numele ei atât de supărător).

Toate detaliile acestea le dădea, cu competență, în „Times“, cunoscutul ziarist și agent al Intelligence-Service-ului, Wickam Steed.

Dacă se va scrie istoria pregătirilor de război bacteriologic din prima jumătate a secolului nostru, se va obține desigur o bogată colecție de tomuri groase. Cea mai desgustătoare și revoltătoare ilustrare a procesului de putrefacție a capitalismului. Bacteriile propriu zise par într'adevăr nevinovate ființe, pe lângă culturile de politicieni, miliardari, generali și oameni (!) de „știință“ care roiesc în hoitul intrat în descompunere al imperialismului.

Un proverb spune că peștele dela cap se impute. Se știe care este capul recunoscut cu toate ploconirile de rigoare : Wall-Street-ul, cu întregul său „mod de viață“.

Faptul că puroiul a țâșnit la coadă sau la pânțe, în Japonia, nu schimbă cu nimic datele problemei. Legătura asta este acum desvăluită și practică oficial, pe față. Criminalii de război, reprezentanții lui Hirohito, sunt primiți cu toate onorurile la raport, la Casa Albă, înainte de a se prezenta la post în vastele laboratorii din Camp Detrick din încântătorul stat Maryland și apoi pe vasele „sanitare“ care ancorează în porturile coreene.

Procesul dela Habarovsc a înscris în paginile istoriei unul dintre cele mai halucinante capitole ale decăderii imperialiste. Maidanek și Auschwitz, cu crematoriile lor, apar niște palide modele față de inventivitatea diabolică a proaspeților colaboratori japonezi ai neguțătorilor de moarte americani.

Cronicarii Herald-ilor și Times-urilor new-yorkezi n'au relatat cum au decurs întrevederile din „grădina trandafirilor“, între președinte și criminalii absenți din boxa dela Habarovsc. Protocolul o fi început cu un amestec duios de temenele ca

în „țara soarelui răsare“ și o puternică strângere yankee de mână. Apoi, practic, s'a trecut la „business“.

Experiența „glorioasei“ armate japoneze din Kwantung trebuia folosită pentru a se atinge idealul strămoșului Armhurst: „exterminarea raselor respingătoare“. Nu interesează că față în față, cot la cot, stau reprezentanți a două culori diferite de piele. În fond, fizicește, bătrâna mumie Rockefeller nu se deosebește de șeful trusturilor Dzaibatsu. Din toate faptele de arme — de altfel, destul de sărace — trecute în revistă, rentabilă rămânea doar activitatea detașamentului 731.

Președintele Truman trebuie să-și fi exprimat recunoștința către colegul său intru șefie de stat Hiro-Hito, cerescul împărat al Japoniei, care încă în 1936 a înființat detașamentul 731.

„ — **Decretul împăratului Japoniei** — a mărturisit acuzatul în procesul dela Habarovsc, generalul-maior Kavasima Kiosi — **I-am văzut eu însumi, în dosarele detașamentului, în perioada în care am ocupat funcția de șef al secției generale în detașamentul nr. 731.**

Apoi, aproape an de an, noi decrete ale lui Hirohiito, au reorganizat, dotat, **detașamentul nr. 731.**“

Mii de tineri, bătrâni, femei și copii din populația pașnică s'au topit în detașamentul acesta cu o titulatură atât de nevinovată — șaptesute trezeci și unu. Dube, camioane dispăreau neîncetat, lăsându-și încărcătura de ființe umane prinse cu arcanul de jandarmeria japoneză, pe câmp, pe străzi sau răpite din case.

Ofițeri „medici“ sau „biologi“, cu nelipsiții ochelari și halate imaculate, își întindeau pe mese, printre sticle și fiole, cobaii — oameni. Injecțiile, cu toate precauțiunile asepsei, administrate ca binefăcătoare vitamine, erau culturi de ciumă și holeră.

Unii oameni, simple numere, rezistau. Se însănătoșeau după chinuri indescriptibile. „Cazuri“ interesante. Experiența se repeta. Se termina cu crematoriul. Rezistența este deasemenea un capitol important în biologie. Cobaii umani, înainte de inoculare, erau trecuți prin camere de refrigerare sau ținuți ore întregi pe gheață, goi, în câmp deschis. Brațele, picioarele se desprindeau ca crengile de copac uscate, urechile și nasurile, ca frunzele vestei de toamnă. Rămânea ca trupurile de foști bărbați și femei care aveau odată identitate și familii, să primească doza de ciumă și tifos. Împăratul biolog și cele trei familii monopoliste japoneze urmăreau cu pasiune experiențele, pe care azi le-au transmis colegilor din Wall-Street. Predare de drapel. Drapelul galben al ciumei imperialiste.

Pe el e imprimată cu sânge o cifră: 731.

O copie a unei mici facturi mărturisite la Habarovsc a ajuns și la Washington. Ea arată că afacerea era destul de prosperă și că la Camp Detrick înflorește, fără îndoială.

Șeful secției de cultivare a bacteriilor din detașamentul cu cifra ciumei, Karasuva, a destăinuit — cum se spune în limbajul comercial — secrete de fabricație. Iată un fragment din stenograma interogatoriului dela Habarovsc:

„**Intrebare:** Câți microbi de febră tifoidă puteau fi produși la o încărcare maximă?

Răspuns: 800—900 Kgr. pe lună.

Intrebare: Antrax?

Răspuns: Aproape 600 Kgr.

Intrebare: Holeră?

Răspuns: Aproape o tonă.

Intrebare: Paratifos?

Răspuns: Tot atât ca și febra tifoidă.

Intrebare: Dezinterie?

Răspuns: Tot atât.

Tot atât ! Două cuvinte, laconismul crimei. Tot atâtea sute de kilograme : mii de oameni uciși, potențial de cifre astronomice, de copii nimiciți.

731 este cifra sinistă a numai unuia dintre detașamentele morții. Au mai fost și altele, ca de pildă detașamentul bacteriologic „Ei“ Nr. 1644, care opera pe lângă Nanchin, sub numele idilic „Tama“. Un raport sumar relatează că, „o subunitate a detașamentului „Tama“ răpea cu forța persoane civile și le ducea într'un laborator medical, unde se încerca asupra lor acțiunea serurilor otrăvite. Această subunitate a fost una dintre organizațiile cele mai secrete. Numărul oamenilor omoriți nu poate fi stabilit precis“.

Nu poate fi stabilit precis numărul bărbaților și femeilor răpiți și asasinați ca într'o poveste de groază !

Dar numărul și mai ales numele criminalilor principali au fost stabilite precis. O parte și-a primit răsplata. Este grupul de ofițeri superiori, în frunte cu faimosul general Iamada, judecați și condamnați în văzul și auzul lumii civilizate, la Habarovsc.

Căpeteniile însă, în frunte cu marele călău Hirohito, menținut în ciuda revoltei popoarelor împărat al Japoniei, sunt nu numai ocrotite de mikadoii americani de teapa lui Mac Arthur și Ridgway, ci transportate împreună cu „colegii“ hitleristi în apropierea grădinii trandafirilor.

Cu cel mai tipic cinism huliganic au fost primiți, cu toate onorurile, în lumea gangsterilor „savanți“ gen Rosebury : Isii, Karahara, Vakamatu, Kitano, nume care se leagă de ceea ce ziarul japonez „Akahata“ numea la 8 Februarie 1950 „Uzina subterană a morții“. Centrul de pregătire a războiului bacteriologic, se găsea la Tokio, în fosta școală medico-militară.

Șefii șefilor canibali bacteriologici (adjuncți „biologi“ ai lui Hirohito), ceruți de Tribunalul din Habarovsc, conform înțelegerilor internaționale, au devenit subit protejații lui Mac Arthur, care mărturisea candid că „nu știe unde s'au ascuns“. Până una alta, „până trece furtuna“, impunătorul general Isii devenise umilul proprietar al unui hotel, iar nu mai puțin arătosul fost șef de detașamente cu cifre, Kasahara, stăpânul unei foarte „chic“ parfumerii în centrul Tokio-ului. Ambele întreprinderi situate la comodă apropiere de cartierul general al „Mikadoului alb“.

Deși „furtuna“ n'a trecut, Isii Siro și compania au înfruntat riscurile oceanului agitat și, până când nevoile practice i-au reclamat înapoi în mările Chinei, și-au făcut sejurul în laboratoriile mult mai perfecționate din Camp Detrick.

Nerăbdarea lui Isii, Vakamatsu și ceilalți n'a fost pusă la prea grea încercare.

După eschimoșii din 1949, a venit rândul coreenilor și chinezilor.

Rezistența chinezilor fusese, cum s'a văzut, încercată cu multă migală de detașamentul 100, 731, 1644 și alte multe.

Experiența era considerată însă minoră.

În anul 1941, o încercare asupra orașului Ceude. Profesorul vienez Kent, medic șef al Crucii roșii și U.N.R.R.A. povestește în „Der Abend“ un fapt care, petrecut în 1941, seamănă leit cu altul din 1952 : „În Decembrie 1941, într'o dimineață, un avion de vânătoare japonez care zbura deasupra unui oraș fără apărare, Ceude, centrul comerțului de orez al Chinei Centrale, a aruncat dela o mică înălțime pachete mici de vată și boabe de orez. La început nimeni n'a acordat vreo atenție deosebită acestui fapt. După câțva timp, însă, în urma unei grave boli contagioase, au murit câțiva locuitori din oraș... La autopsierea cadavrelor am stabilit că pricina morții a fost ciuma...“

S'a stabilit că japonezii au pus purici infectați în vată... Curând a izbucnit ciuma șobolanilor...“

Pachete cu vată, pureci, șobolani, ciumă în 1941 peste China Centrală. Pachete cu vată, șobolani, ciumă în 1952, peste Coreea și China de Nord.

Isii și Rosebury și toți colaboratorii științifici și-au văzut visul cu ochii. Președintele președinților de consorții își freacă mâinile și se pregătește pentru un nou discurs despre „pace și umanitate“.

Cine-l mai crede? Ciuma galbenă s'a așternut peste toți trandafirii săi roșii sau albi.

De altfel „ciuma“ e noțiunea care capătă valoare de blazon. Procurorul Kinan, care la procesul criminalilor de război japonezi dela Tokio, s'a sbătut cu disperare să scoată basma curată întreaga bandă ciumată în frunte cu Hirohito, i s'a spus „avocatul ciumei“. Pe Ridgway îl cunoaște sub numele de „generalul ciumă“, până și ultimul copil din mahalalele Parisului și Neapolelui. Acheson, în turneul de inspecție pe moșiile europene, vede și aude, cu toate umbrele poliției, ciuma. În lista zecilor de Președinți ai S.U.A. va rămâne întru veșnică pomenire și un „președinte ciumă“.

La datele biografice, va fi un șir bogat de nume sonore: Kociedo, Macronisos. „Muding“, insula morții de lângă Arhangelsk, în agresiunea împotriva tinerii Puteri Sovietice în 1918—1919, a fost o bună repetiție pentru exterminarea prizonierilor de azi. N'au avut atunci timpul să folosească ciuma drept mijloc de convingere. Armata Roșie i-a svârlit cu supărătoare viteză în mare.

Când Ridgway și-a trimis „băieții“ dresați în școli speciale — cum au desvăluit cei doi aviatori americani făcuți recent prizonieri — să arunce păduchi, pureci și șobolani ciumați deasupra grădinițelor de copii din jurul Phenianului, nădăjduia multe.

Nădăjduia ca pe ruinele orașelor coreene să se ridice, în chip de predare, în loc de albe, steagurile galbene ale groaznicei epidemii. S'a înșelat. Ciuma propriu zisă a fost sugrumată de popoarele Coreei și Chinei, așa cum a fost stăvilită întreaga năvălire tâlhărească imperialistă.

Ridgway a avut totuși plăcerea să fie primit cu pompa visată pe câmpul de luptă. E drept, într'altă parte. Pe casele medievale, deasupra porticelor italiene s'a înălțat, după sute de ani, semnul groazei stârnite pe vremea lui Dante Aligheri.

Divizia motorizată a lui Scelba n'a putut să ascundă generalului ciumă înfundat în automobilul său blindat, pavoazarea galbenă.

În grădina trandafirilor, președintele va asculta pe rând ultimele rapoarte ale generalilor și diplomaților săi ciumați.

Este greu de crezut că miresmele îmbătătoare ale locului îl vor ajuta să suporte detaliile.

Trandafirii, fotografiile cucernice și de familie în jurul unui pian modest, nu mai înșeală pe nimeni. Peste toate se așterne pata galbenă a ciumei.

Hirohito, Isii, Vakamatsu și ceilalți ucigași, șefi de detașamente 731, au scăpat deocamdată de un Habarovsc.

Fără îndoială însă, că ei nu vor apărea singuri într'un nou, inevitabil și nu prea îndepărtat Nueremberg.

Actul de acuzare a început mai demult să fie redactat. Capitolele se adaugă mereu, formând un dosar voluminos. Raportul lui Yves Farge, ținut de curând în fața Consiliului mondial al păcii, constituie unul dintre aceste capitole.

Raportul arată cum în proporțiile atrocităților americane din Coreea, sunt reeditate bestialitățile detașamentelor gen 731. Delirul asasin al miliardarilor americani urmărește întinderea pe scară geografică a ciumei, holerei aducătoare de dolari și sclavi.

„Dacă războiul din Coreea este o piatră de încercare pentru războiul pe care vor să-l înceapă mâine, — spune Yves Farge —, el constituie deasemenea o piatră de încercare pentru fiecare om care vrea să judece, să-și spună părerea și să acționeze. Orașe întregi sunt rase de pe fața pământului, este exterminată populația civilă, flăcările napalmului transformă ființe omenești în torțe, se folosesc gaze toxice de care nu s'a vorbit încă suficient, se folosesc astăzi, virusuri, vibrioni și microbi, iar mâine — bombe atomice. Feriți-vă! Grozăvia care este astăzi concentrată poate să se extindă“.

Și mai departe :

„Trebuie să-i condamnăm pe vinovați. Li vom condamna pe Ridgway și pe generalul de brigadă Crawford Sames, ofițer superior care conduce războiul bacteriologic, doi neîndoelnici criminali de război“.

Condamnarea se va extinde însă fără îndoială la mult mai mulți neîndoelnici criminali de război. Ea va cuprinde pe toți acei care de 27 de ani refuză cu cinism să ratifice Protocolul dela Geneva din 17 Iunie 1925 pentru interzicerea războiului bacteriologic.

O nouă boxă Nueremberg va fi neîncăpătoare pentru figurile de șobolani ciumați care încearcă să-și ascundă hidoșenia după zâmbete serafice și candizi trandafiri.

Până atunci, încercările lor — câtă vreme mai sunt încă liberi și stăpânesc acțiunile laboratorilor din Camp Detrick — s'au frânt de eroismul, într'adevăr de legendă, al unui popor care-și apără viața și libertatea.

Au pierit Hen Son Kon și cei doi copilași ai săi din Phenian, care, după ce au trecut avioanele americane, au avut imprudența să ridice doi saci rupți, în care se aflau muște. Dar poporul coreean și cel din Manciuria au învățat să se apere și de holeră, ca și de tancuri și suprafortărețe.

Eroismul lor constituie o măreață pildă de curaj și abnegație pentru salvea vieții și civilizației oamenilor de pretutindeni.

Raportul lui Yves Farge, zguduitor document uman, va avea darul să mobilizeze, trebuie să inversuneze puterea de luptă a forței invincibile a popoarelor unite în lupta împotriva canibalilor secolului nostru.

Mai limpede ca oricând apare indicația marelui Stalin pentru găsirea căii de salvare din complotul sinistru al imperialismului ciumat :

„Pacea va fi menținută și consolidată dacă popoarele vor lua în propriile lor mâini cauza menținerii păcii și o vor apăra până la capăt“...

Da, popoarele își iau în mâini cauza păcii, a apărării căminelor și vieții împotriva napalmului, ciumei și bombelor atomice.

În zadar avocații acționarilor de microbi încearcă să mintă.

Sunt demascați. Și vor da socoteală.

De multă vreme, ciuma n'a mai rămas decât ca amintire tragică, cultivată doar în romanele otrăvite ale unui Maugham. Știința, adevărata știință, isbutise să o treacă în tratatele de medicină, ca o învinsă a ei.

Negustorii de moarte din buildingurile Wall-Street-ului o cultivă din nou, în locul conservelor și frigiderelor, care aduc prea puține miliarde beneficiu.

Napalm și ciumă peste copii înseamnă cheltueli și „pagube materiale“ puține, însă multe miliarde de dolari câștig și poate, poate o întârziere a sorocului pieirii.

Imperialismul, înecat în lacrimile văduvelor și orfanilor, roșu de sângele zecilor de milioane de morți în cele două războaie ale veacului televiziunii, se înfundă în istorie, stigmatizat și cu pata galbenă a ciumei.

E. SEREBRIACOV și B. LIȘIȚA

MAO TZE-DUN ȘI PROBLEMELE LITERATURII

La 1 Octombrie 1949 s'a proclamat la Pekin Republica Populară Chineză. Indelungată luptă eroică a poporului chinez pentru independență și democrație, împotriva forțelor unite ale reacțiunii interne și ale imperialismului internațional, s'a terminat printr'o victorie. Poporul chinez a devenit stăpânul țării sale și, sub conducerea clasei muncitoare și a avangardei sale — Partidul comunist — a pășit la construirea Chinei noi și libere. Se crează și se întărește nu numai o economie nouă, dar și o cultură nouă. Căci, așa cum a arătat conducătorul partidului comunist chinez, Mao Tze-dun: *„Noi, comuniștii, luptăm de mai mulți ani, nu numai pentru revoluția politică și economică, ci și pentru revoluția culturală în China. Scopul acestei lupte constă în construirea unei societăți noi și a noului stat al națiunii chineze. În acest stat nou și în această societate nouă va exista nu numai o politică nouă și o economie nouă, ci și o cultură nouă. Aceasta înseamnă că noi tindem să transformăm China subjugată din punct de vedere politic și exploatată din punct de vedere economic, într'o țară liberă din punct de vedere politic și cu o economie înfloritoare, totodată să o transformăm dintr'o țară a dominației vechii culturi și deaceia rămasă în întuneric și înapoiată — într'o țară a dominației noii cul-*

Cu prilejul aniversării a 10 ani dela cuvântarea lui Mao Tze-dun rostită la Consfătuirea asupra problemelor literaturii și artei dela Ienani.

turi, într-o țară înfloritoare și înaintată” (..., „Despre noua democrație”) ¹⁾

În lupta pentru China nouă, literatura chineză, una din cele mai importante părți componente ale culturii, este chemată să joace un rol mare și important.

Mao Tze-dun cerând scriitorilor și poezilor să creeze o nouă literatură, a subliniat: Noi dorim ca literatura să fie *„o parte bine organizată a întregii mașini revoluționare pentru a făuri din ea o armă puternică care să sudeze poporul, să-l educe și să-l ajute ca, unit în gând și în fapte, să înfrângă dușmanul și să-l nimicească”*.

Partidul comunist chinez a acordat întotdeauna o atenție deosebită dezvoltării noii literaturi progresiste. Partidul comunist chinez a învățat întotdeauna dela partidul nostru bolșevic politica sa în domeniul literaturii și artei. Pentru oamenii progresiști din domeniul literaturii și artei chineze, cuvântările și lucrările președintelui partidului comunist, Mao Tze-dun, au avut o importanță uriașă.

Fiind un model de îmbinare a teoriei marxist-leniniste cu experiența revoluționară a luptei de eliberare națională a Chinei, operele lui Mao Tze-dun luminează, explică evenimentele trecutului, situația din zilele noastre și căile de dezvoltare ulterioară.

1) „Bolșevic”, 1949, Nr. 19, pag. 51.

Lucrările lui Mao Tze-dun îi ajută pe scriitorii Chinei să fie conștienți de sarcinile lor, de răspunderea lor în lupta pentru libertate și democrație.

Desvoltând indicațiile tovarășului Stalin asupra problemelor revoluției chineze, Mao Tze-dun a arătat în lucrarea „Despre noua democrație”, scrisă în Ianuarie 1940, că mișcarea revoluționară de eliberare națională a poporului chinez, se împarte, începând din mijlocul secolului al XIX-lea, în două etape.

Prima etapă începe cu deceniul al V-lea al secolului trecut, și se întinde până în anul 1919. Aceasta este perioada revoluției burghezo-democratice sub conducerea burgheziei.

În anul 1919 a început „mișcarea dela 4 Mai”, apărută sub influența nemijlocită a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, care „a deschis o epocă nouă, epoca revoluțiilor coloniale, care sunt săvârșite în țările asuprite ale lumii, în alianță cu proletariatul, sub conducerea proletariatului (I. V. Stalin Opere, vol. X, pag. 234; Ed. P.M.R., pag. 254-255). Odată cu „mișcarea dela 4 Mai”, mișcare anti-imperialistă și anti-feudală, începe o nouă pagină în istoria luptei poporului chinez. Este perioada „noii democrații” care se caracterizează prin aceea că conducerea revoluției burghezo-democratice a fost luată de proletariat, în frunte cu avangarda lui — partidul comunist.

În „mișcarea dela 4 Mai” a luat naștere literatura chineză nouă, democratică. A început lupta pentru noua cultură, împotriva vechi culturii a Chinei semi-coloniale, semi-feudale.

Mao Tze-dun a subliniat legătura strânsă dintre revoluția culturală și cea politică și a arătat că particularitățile istorice ale acesteia din urmă determină caracterul și esența noii culturi a Chinei.

În Programul General al Consiliului Politic Consultativ al R. P. Chineze, noua cultură democratică este caracterizată în felul următor: „Cultura și învățământul în Republica Populară Chineză sunt învățământul și cultura noii democrații, adică ele sunt naționale, științifice și de masă”. Această definiție a noii culturi democratice a Chinei se bazează pe numeroasele indicații ale lui Mao Tze-dun. În lucrarea sa „Despre noua

democrație”, Mao Tze-dun a explicat că noua cultură democratică este națională pentru că ea este îndreptată împotriva jugului imperialist, servește la înflorirea și independența națiunii chineze. Ea este științifică, pentru că luptă împotriva ideologiei feudale și a oricăror superstiții, tinde să îmbine teoria cu practica, tinde spre un caracter realist. Ea servește masele de muncitori și de țărani, — de aici caracterul ei popular, democrat, caracterul ei de masă.

Acest lucru se referă în aceeași măsură și în noua literatură democratică, care este o parte importantă a noii culturi. De aici e clar că termenul „noua literatură democratică” nu denumește un curent literar, o metodă sau un stil literar, ci întreaga literatură pătrunsă de ideile politice ale democrației populare.

În dezvoltarea ei, noua literatură democratică a Chinei a trecut prin câteva etape. În anul 1940, în lucrarea „Despre noua democrație”, Mao Tze-dun scria că revoluția culturală, fiind o oglindire în ideologie a revoluției politice, a revoluției economice, servește cauza lor. Dezvoltarea revoluției politice și culturale în China în ultimii douăzeci de ani se împarte în câteva perioade, care oglindesc mersul progresiv al istoriei, etapele mișcării revoluționare de eliberare națională. Fiecare perioadă este marcată de evenimente revoluționare deosebite. Aceste particularități ale fiecărei etape din lupta poporului chinez s’au oglindit în literatură. Periodizarea revoluției, dată de Mao Tze-dun, îi ajută pe cercetătorii literari chinezi să creeze o istorie cu adevărat științifică, marxistă, a literaturii din ultimii treizeci de ani.

Numai pe baza metodei realiste, ideile politice ale noii democrații pot fi întrupate cu succes în opera de artă. Intemeietorul literaturii realiste a Chinei este marele Lu Sin (1881—1936). În operele sale, scrise într-o limbă apropiată de limba vie, vorbită, Lu Sin a zugrăvit în mod veridic viața grea a poporului chinez, a arătat cum forțele întunecate ale vechii societăți chinuiau, mutilau și asupreau poporul. Fiecare culegere a operelor sale, așa cum spunea el însuși

„era un glonte trimis“ dușmanilor poporului chinez : imperialismul și feudalismul.

Dușmanii se temeau de Lu Sin și îl urau. Atât în timpul vieții scriitorului, cât și după moartea lui, ei au încercat să-l calomnieze. Mao Tze-dun a dat o apreciere clară, luminoasă și înaltă activității acestui eminent scriitor chinez :

„Lu Sin este stegarul măreț și curajos al noii armate culturale. Lu Sin n'a fost numai un mare literat, ci și un mare gânditor și un mare revoluționar... El nu avea nicio picătură de spirit de ploconire și umilință și aceasta reprezintă calitatea cea mai de preț a omului din colonii și semi-colonii. Tocmai Lu Sin a fost cel mai just, cel mai curajos, cel mai hotărât, cel mai devotat, cel mai înflăcărat erou național care, în numele majorității poporului a început asaltul pozițiilor dușmanului pe frontul culturii“.

Cuvintele pătrunzătoare ale lui Mao Tze-dun despre Lu Sin ne desvăluie imensa importanță a creației și a activității marelui scriitor, legătura lui indisolubilă cu poporul chinez, cu revoluția. Spunând că *„orientarea lui Lu Sin este orientarea noii culturi a poporului chinez“*, conducătorul partidului comunist a indicat prin aceasta necesitatea și importanța studiului moștenirii lui Lu Sin. Cercetând creația lui Lu Sin, lămurim esența și caracterul noii literaturii democratice a Chinei din momentul apariției ei. Cunoașterea activității lui Lu Sin ne ajută să înțelegem acele probleme care s'au pus noii literaturi în cursul dezvoltării sale, căile de rezolvare a acestor probleme, împrejurările în care s'au rezolvat.

Astăzi chinezii, tinzând să-și însușească ceea ce este mai bun, progresist, democrat în literatura din trecut, și să folosească experiența ei, fac în primul rând apel la Lu Sin. Viața lui Lu Sin este viața unui luptător-revoluționar curajos, exemplu măreț pentru scriitorii contemporani ai Chinei. În Februarie 1949 a apărut lucrarea voluminoasă a lui Van Si-tsîn, cu titlul „Biografia lui Lu Sin“. Aceasta este prima încercare în China de a prezenta multilateral viața și creația marelui scriitor.

În ultimii ani au apărut o serie de lucrări ale lui Fân-Siue-fân, Pin Sin și ale altora, care clarifică problema legăturii lui Lu Sin

cu literatura rusă, dezvoltarea concepției sale despre lume, etc. La 19 Octombrie 1951 opinia publică chineză a comemorat 15 ani de la moartea lui Lu Sin, ale cărui opere profund populare constituie un model pentru toți scriitorii progresiști ai Chinei.

Lu Sin a fost un luptător activ pentru o literatură chineză cu caracter popular. Una din revendicările principale ale „mișcării dela 4 Mai“ 1919 era caracterul popular atât al culturii cât și al literaturii. Dar pe atunci mișcarea culturală nu s'a putut răspândi încă în masele muncitorilor și țăranilor. În deceniul al treilea scriitorii revoluționari au înțeles, pe baza experienței muncii concrete, că mișcarea literară revoluționară va putea învinge numai cu condiția răspândirii ei largi în popor. Atunci s'a pus problema transformării literaturii într'o literatură de masă. Scriitorii tindeau să creeze opere pe înțelesul poporului, tindeau să organizeze, să educe masele populare.

Prezentând o nouă treaptă în dezvoltarea noii literaturi democratice, mișcarea pentru transformarea literaturii într'o literatură de mase n'a avut totuși rezultatele așteptate. Acest lucru se explică în primul rând prin aceea că în China gomindanistă scriitorii revoluționari erau crunt asupriți, iar în al doilea rând, unii scriitori, chiar progresiști, erau încă prizonieri ai diferitelor idei mic-burgheze.

Eminentul critic comunist din China, Ciou Ian, scrie: *„Scriitorii revoluționari proveniți din mica burghezie, luau adeseori cuvântul sub steagul „literaturii proletare“, din care cauză se estompau granițele între ideologia proletară și cea mic-burgheză.“*

În luna Mai 1942, în epoca cea mai înverșunată a războiului anti-japonez, la Consfătuirea asupra problemelor literaturii și artei care a avut loc la Ienan, consfătuire convocată de partidul comunist chinez, conducătorul poporului chinez, Mao Tze-dun a ținut o cuvântare istorică care a constituit programul dezvoltării ulterioare a noii literaturii democratice chineze.¹⁾

Mao Tze-dun a dezvoltat, a aplicat la realitatea chineză învățătura lui Lenin și

1) Despre cuvântarea lui Mao Tze-dun la Ienan s'a scris în limba rusă în revista „Bolșevic“ (1949, Nr. 19), în cartea lui F. Jensen „China învinge“ și altele. Tot acolo s'a dat și traducerea unor părți din cuvântarea lui Mao Tze-dun.

Stalin despre literatură și artă. El a dat o rezolvare profundă și vie problemei caracterului popular, a caracterului de masă al literaturii. Mao Tze-dun a lămurit în primul rând ce trebuie să înțelegem prin *masse* populare. El a spus:

„Cea mai mare parte a masselor populare, care cuprinde mai mult de 90% din întreaga populație, e alcătuită din muncitori, țărani, soldați și mic-burghezi Prin urmare literatura trebuie să fie în primul rând o literatură pentru muncitori, clasa conducătoare în revoluție; în al doilea rând, pentru țărănime, care constituie cea mai hotărâtă și mai numeroasă armată de aliați ai revoluției; în al treilea rând, pentru muncitorii și țărani aflați sub arme... forțele noastre cele mai puternice în cadrul războiului; în al patrulea rând, ea trebuie să fie o literatură pentru mica burghezie, care este și ea o aliată în revoluție și care va putea colabora cu noi vreme îndelungată...” (Cuvântarea rostită la Ienan).

Mao Tze-dun subliniază în multe din lucrările sale că adevăratul creator al istoriei este poporul. Sarcina pusă de Mao Tze-dun în fața scriitorilor Chinei constă în a întruropa în operele lor viața și lupta muncitorilor, țăranilor, soldaților. Literatura și arta contemporană din China se caracterizează prin aceea că eroul lor principal a devenit poporul. Operele scrise de Tsin și Cun Tsiue „Povestirea despre noii eroi”, de Iuan Tsin și Cun Tsiue „In munții Liuilian”, de Ma Fân și Si Iun „Flăcări deasupra câmpiilor”, de Si Guan Iao, „Nurora Du”, de Cen Den-ke, versurile lui Ai Tin, Tian Tsian, Van Ia-pin, Ke Tiun-pin și ale multor alora sunt închinată luptei muncitorilor și țăranilor chinezi împotriva agresorilor japonezi și a regimului gomindanist reacționar. Viața și lupta armatei populare de eliberare este înfățișată în operele „In fața noastră sunt zorile”, de Liu Bai-iui, „In Tsin-ciun” de Han Fân, „68 de zile” de Han Si-lian, „Creșteți și vă căliți în luptă” de Huke și ale multor altor scriitori. Reforma agrară și munca depusă pentru binele patriei de țăranii deveniți stăpâni pământului lor, s'a oglindit în povestirile lui Ciao Șu-li, în romanul „In anii de foamete” de Bai Bei, în piesa „Stăvilarul” de Ke Fu, în povestirile

și schițele lui Din Lin, în versurile lui Li Tsi, Van Ia-pin, Ian Cen, Lu Dian și alții.

Mao Tze-dun a menționat că clasa muncitoare a Chinei este conducătoarea și îndrumătoarea masselor populare în lupta lor pentru libertate și independență. În prezent clasa muncitoare este în fruntea dictaturii populare a Republicii Populare Chineze și conduce țara spre o viață nouă și fericită. Dar, până în deceniul al V-lea, noua literatură democratică n'a corespuns cerințelor muncitorilor. Viața proletariatului s'a oglindit foarte slab în literatură.

Aceasta se datorește situației istorice create în China în ultimii douăzeci de ani. După înfrângerea revoluției din 1925—27, centrul mișcării revoluționare de eliberare națională din China s'a mutat dela oraș în regiunile sătești. A început o nouă etapă în revoluția chineză. Avangarda clasei muncitoare, sub conducerea partidului comunist, a creat la sate baze de rezistență ale revoluției, a revoluționat masele largi ale țăranilor, le-a unit, le-a strâns în jurul ei.

În China sunt 360 milioane țărani, iar dacă proletariatul nu le-ar fi condus, nu le-ar fi transformat în aliat, revoluția n'ar fi putut învinge.

În condițiile teroarei crunte a reacțiunii gomindaniste, scriitorii progresiști au putut crea liberi, opere revoluționare, numai în regiunile conduse de partidul comunist. Regiunile eliberate ale Chinei erau agricole, ele numărau foarte puțini muncitori, deaceia scriitorii observau și cunoșteau numai viața țăranilor și soldaților din armata populară. Natural că predominau eroii din rândurile țăranilor și soldaților.

După anul 1945, în cursul luptei de eliberare națională împotriva guvernului gomindanist reacționar, au fost eliberate tot mai multe orașe. Așa cum menționează cunoscutul poet revoluționar chinez Siao San (Emi Siao): „*detașamentul trimis de proletariatul însuși la sate și care a activat acolo 20 de ani, s'a întors din nou la oraș*”.

În zilele construirii statului democrației populare, rolul și importanța clasei muncitoare au crescut și mai mult. „De aceea — scrie Siao San — scriitorii și artiștii revoluționari ai Chinei trebuie să slujească astăzi din toate puterile pe muncitori, să se apropie de muncitori, să-i zugrăvească

pe muncitori, să descrie spiritul deosebit de activ și forța clasei muncitoare, rolul ei conducător în revoluție."

În prezent, prozatorii, poeții, dramaturgii au creat multe opere al căror conținut îl constituie munca plină de abnegație a muncitorilor pentru refacerea și dezvoltarea industriei naționale; așa sunt romanele, „Forța motrice” și „Locomotiva” de Țao Min, „Începutul transformării” de Ciao Si, piesa „În fața noului” de Du In, etc.

Țao Min, autoarea primei opere chineze inspirată din viața muncitorilor povestește în culegerea „Siaoșo” (1949) ce folosește imens i-a adus legătura strânsă cu muncitorii în ultimii ani. În primele sale povestiri apărute la începutul deceniului al III-lea, Țao Min, din cauză că nu cunoștea viața muncitorilor, i-a zugrăvit într-un mod șters și neconvincător. În anul 1945, după o ședere îndelungată la sat, scriitoarea s'a întors în oraș.

Țao Min conducea activitatea culturală la uzina metalurgică Lunian. Pentru prima dată scriitoarea avea posibilitatea de a trăi și munci împreună cu muncitorii. Dar ea nu și-a găsit dintr'odată locul în munca comună. Șezând în cabinetul ei, Țao Min aștepta ca muncitorii să vină să-i ceară sfatul. Desigur că aceasta n'a contribuit la întărirea prieteniei dintre scriitoare și muncitori. În anul 1946, ducând muncă sindicală în Harbin, Țao Min, neavând încredere în experiența și cunoștințele masselor, tinde să facă singură toată munca. Scriitoarea a ținut seama de vechile ei greșeli atunci când, în anul 1947, plecă la uzina electrică din Tsinboi. Aici Țao Min a știut să se apropie de muncitori. Ea a comunicat muncitorilor cunoștințele ei și, în același timp, a învățat dela ei. Legând strâns viața sa de viața muncitorilor, Țao Min a căpătat putere și experiență pentru crearea unei importante opere despre muncitori. Romanul ei „Forța motrice” zugrăvește în mod veridic munca liberă a muncitorilor chinezi care au devenit stăpânii vieții lor. Din creația lui Țao Min vedem ce influență binefăcătoare exercită ideile lui Mao Tze-dun asupra scriitorilor, ajutându-i să-și găsească adevăratul lor loc în lupta pentru China nouă.

Scriitorii Chinei sunt chemați să slujească muncitorii, țărani, soldații. Mao Tze-

dun a arătat că scriitorii trebuie să plece în rezolvarea tuturor problemelor dela interesele masselor populare. Meritul lui Mao Tze-dun constă în aceea că el a legat problema caracterului popular, problema caracterului de masă al literaturii de problema revizuirii concepției despre lume a scriitorilor. Opere cu adevărat populare pot fi create numai pe baza unei cunoașteri profunde a vieții masselor, a gândurilor și năzuințelor lor. De aici și sarcina trasată de Mao Tze-dun: „Gândurile și starea de spirit a oamenilor noștri de litere și artă trebuie să se contopească cu ideile și starea de spirit a masselor largi de muncitori, țărani, soldați” (Discursul rostit la Ienan).

Această indicație a conducătorului este condiționată de viața însăși, și de rezolvarea ei depinde succesul în creație al unuia sau altuia dintre scriitori. În China contemporană, unde continuă să existe burghezia și mica burghezie, există și condițiile pentru păstrarea și reînvierea ideologiei burgheze și mic-burgheze. În această împrejurare se ridică în mod acut problema concepției despre lume a scriitorilor. Dacă literatura tinde să slujească pe muncitori, pe țărani și pe soldați, ea trebuie să se conducă după ideologia proletară. Cunoscutul critic chinez Ciou Ian spune: „Numai având o platformă și o ideologie proletară, putem cunoaște cu adevărat pe muncitori, țărani și celelalte clase”.

Majoritatea scriitorilor Chinei provin din rândurile micii burghezii. De aceea problema transformării conștiinței lor este acum deosebit de importantă. În cuvântarea sa la Ienan, precum și în multe alte lucrări, Mao Tze-dun subliniază mereu marea importanță a transformării ideologice a intelectualității.

„Reeducarea ideologică în general și, în primul rând reeducarea ideologică a diferitelor categorii de intelectuali, constituie o condiție importantă pentru deplina realizare a reformelor democratice în diferite domenii și pentru industrializarea treptată a țării noastre” — a spus Mao Tze-dun în anul 1951, la deschiderea celei de a III-a sesiuni a Comitetului Consiliului Politic Consultativ al R.P. Chineze.¹⁾

1) „Pravda”. 24 Decembrie, 1951.

În lucrarea sa „Despre guvernul de coaliție”, el a menționat marele rol al intelectualității revoluționare în eliberarea națională a poporului chinez. Dar vorbind despre meritele intelectualității chineze, el a arătat că numai sub conducerea proletariatului ea a putut juca un rol important în lupta pentru China nouă. Problema lichidării de către intelectualitate a diferitelor rămășițe și influențe ideologice străine și-a păstrat până astăzi importanța și actualitatea. În special ideile mic-burheze îi împiedică pe unii scriitori să înțeleagă și să rezolve în mod just cerințele și sarcinile puse de realitatea chineză contemporană.

Mao Tze-dun a arătat acest lucru în cuvântarea sa la Lenan:

„Mulți tovarăși acordă relativ mai multă atenție cercetării păturii culte, analizei psihologiei ei, punând accentul mai ales pe ea în scrierile lor, de multe ori ascunzându-i lipsurile sau chiar luându-i apararea. Ei nu se străduiesc să îndrume pe intelectualii proveniți din mica burghezie să se alăture împreună cu ei muncitorilor, țăranilor și soldaților pentru ca, participând la adevărata luptă a muncitorilor, țăranilor și soldaților, să-i poată descrie așa cum sunt și să-i educe... Atunci când în cercetările și descrierile lor adoptă poziția proletariatului, ei procedează în mod just. Dar ei nu fac acest lucru sau îl fac numai în mod incomplet. Ei adoptă poziția micii burghezii. Ei fac din operele lor o expresie a individualității micii burghezii... Mulți dintre tovarăși n'au căutat să se apropie de muncitori, țărani și soldați, să-i studieze, să-i înțeleagă și să lege prietenie strânsă cu ei; rezultatul a fost că n'au reușit să-i descrie așa cum sunt. Personajele descrise de ei poartă, c'e-i drept, haine de muncitori, țărani sau soldați, dar înfățișarea lor este totuși aceea a unor mic-burhezi...” (Discursul rostit la Lenan) ¹

Mao Tze-dun îi cheamă pe scriitori să conștientizeze ideile și sentimentele lor cu ideile și sentimentele maselor populare, să participe la lupta activă a poporului. Numai în strâns contact cu poporul, participând la lupta și munca lui, scriitorii pot cunoaște ideile și năzuințele poporului. În activita-

tea practică, scriitorii-intelectuali își îmbogățesc cunoștințele lor din cărți, cu experiența practică a vieții. Fără legătura teoriei cu practica nu poate exista o adevărată știință. „Cunoașterea unui lucru oarecare de către un om oarecare — spune Mao Tze-dun — nu este posibil fără un contact cu acest lucru, adică fără viețuirea (practică) lui în ambianța acestui lucru”. ²⁾

Mao Tze-dun arată că scriitorii trebuie să învețe permanent dela popor, să-și îmbogățască cunoștințele, experiența vieții:

„Scriitorii și artiștii revoluționari ai Chinei... trebuie să se apropie de mase, trebuie să trăiască necondiționat un timp în mijlocul maselor de muncitori, țărani și soldați și să se avânte cu tot devotamentul alături de ei în lupta aprigă, să se inspire direct din unica și cea mai bogată sursă, — să studieze, să cerceteze toate aceste categorii de oameni și să se identifice cu viața lor, cu întreaga masă, cu toate formele de manifestare ale vieții și luptei ei, precum și cu literatura și arta ei spontană în plină dezvoltare.”

Traducerea în viață a acestei indicații a lui Mao Tze-dun contribuie la avântul și înflorirea literaturii chineze.

„Scriitorii regiunilor eliberate tindeau în diferite moduri la unirea cu masele de muncitori, țărani și soldați. Ei s'au situat pe pozițiile înaintate, la sate, în uzine. Ei au luat parte activă la lupte, la reforma agrară, au lucrat în producție și au suferit multe lipsuri” — a menționat criticul Ciou Ian în raportul său la Congresul scriitorilor din întreaga Chină, care a avut loc în luna Iulie 1949. Scriitorii Din Lin, Ciao Șuli, Ciao Li-bo, Ouian San, Cun Tsiue și mulți alții, împreună cu țăranii, sub conducerea partidului comunist, au contribuit la efectuarea reformei agrare la sate. Această i-a ajutat să creeze opere importante despre actualul sat chinez, opere care oglindesc trezirea țăranilor chinezi la luptă conștientă împotriva dușmanilor lor și îi ajută să o ducă cu succes la bun sfârșit.

Cot la cot cu soldații Armatei de eliberare națională, au luptat scriitorii Liu Bai-iui, Hua San, Tsen Ke, Si Hun și alții. Prin operele lor patriotice i-au însușit pe sol-

¹⁾ F. Jensen, „China învinge”, Ed. în limbi străine, Gospolitizdat, Moscova, 1950, pag. 198.

²⁾ Mao Tze-dun, „Cu privire la practică”, Gospolitizdat, 1951, pag. 9; Ed. P.M.U., pag. 10.

dați să înfrângă greutățile și lipsurile, au sădit în ei credința în victorie.

Operele lui Tao Min, Lu Mai, Cen Miao, Ai Min-ciji și ale altora au fost rezultatul participării active a scriitorilor la dezvoltarea industriei țării.

„...Scriitorii și artiștii noștri revoluționari trebuie să se alăture maselor, să înfățișeze în arta lor massele și să se considere adevărații exponenți ai acestora. Numai dacă reprezentăm massele, le putem educa; numai dacă învățăm dela masse, putem învăța la rândul nostru massele” — Aceste cuvinte ale lui Mao Tze-dun au devenit lege pentru întreaga activitate a scriitorilor din China noii democrații.

Slujind poporul, apărând interesele lui, scriitorii prin întreaga lor activitate socială și literară educă poporul, ridică și mobilizează forțele și energia lui pentru înfrângerea acelor greutăți și piedici care se ridică în fața poporului chinez în lupta lui pentru o viață nouă.

Laureatul premiului Internațional Stalin, scriitorul Go Mo-jo a spus la Congresul oamenilor de cultură din întreaga Chină, ținut în luna Iulie 1949: „Diferitele ramuri ale activității de stat cer sprijinul oamenilor de litere și artă, cer ca ei să caute să evidențeze, să ridice diferite probleme”. Scriitorii au început să găsească în viața mlădițele noului, a ceea ce este progresist, să le propage și să le apere, să arate căile pentru aplicarea rapidă și largă în întreaga țară, a ceea ce este nou și progresist. Scriitorii au început să demaște cu curaj tot ce împiedică poporul în drumul său spre o viață fericită.

Pentru ca scriitorii să pătrundă cu și mai mult succes în toate sectoarele activității maselor populare și să le influențeze în mod activ, era necesar ca ei să-și însușească teoria marxist-leninistă. Mao Tze-dun i-a îndemnat pe scriitori să studieze marxism-leninismul. „Marxism-leninismul este o știință pe care trebuie să și-o însușească toți revoluționarii. Literații nu pot constitui o excepție dela această regulă”.

Mao Tze-dun a explicat scriitorilor că studiul marxism-leninismului este necesar pentru ca prin materialismul dialectic și materialismul istoric să studieze mai adânc lumea, societatea, literatura. Concepția

marxist-leninistă despre lume îi ajută pe scriitori să se elibereze de influențele dușmănoase și să-și consacre poporului, revoluției, toate forțele, tot talentul lor.

Tovarășul Mao Tze-dun spune: „Noi trebuie așa dar, să ne însușim știința marxist-leninistă, să credem în masse, să ne unim strâns cu massele și să le ducem înainte — și atunci, fără îndoială, vom ști să înfrângem orice piedici și orice greutăți, atunci forțele noastre vor fi invincibile”.

Mao Tze-dun a dat scriitorilor un exemplu de aplicare creatoare a marxism-leninismului la realitatea chineză. Go Mo-jo scrie: „Ideile lui Mao Tze-dun sunt cea mai bună îmbinare a marxism-leninismului cu experiența revoluționară chineză. Oamenii de litere și artă trebuie să studieze ideile lui Mao Tze-dun, metoda sa, stilul său de muncă”.

Insușindu-și cu succes teoria marxist-leninistă, ideile lui Mao Tze-dun, studiind realitatea, scriitorii chinezi tind să devină constructori vrednici ai Chinei noi. Putem da următorul exemplu. În anul trecut a avut loc în China o discuție largă asupra noului film „Biografia lui U. Siun”. Autorii filmului au creiat o operă anti-populară, anti-realistă, anti-istorică. Filmul predică ideile reformismului burghez. Eroul filmului este U Siun, personagiu istoric, care a trăit la sfârșitul secolului al XIX-lea pe timpul dinastiei manciuriene. U Siun a fost un lacheu credincios, perfid, al cercurilor conducătoare chineze. În ciuda adevărului vieții, autorii nu au arătat că U Siun s'a îmbogățit din exploatarea maselor populare. Idealizând pe moșieri, ei au arătat importanta răscoală țărănească a tai-pingilor ca o mișcare neorganizată, haotică, care a luat naștere din dorința de răzbunare. S'au găsit scriitori și critici care să salute apariția acestui film. Dar, la discuția asupra filmului inițiată de ziarul „Jenminjibao”, organul Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez — poziția autorilor filmului și a partizanilor lor a fost supusă unei critici aspre. Discuția a arătat că apariția unor asemenea concepții anti-populare, a fost o urmare a faptului că nu s'a ținut seama de principalele indicații ale lui Mao Tze-dun asupra literaturii, și anume că scriitorii trebuie să fie

strâns legați de popor, să-l slujească, să-și transforme în permanență mentalitatea. Ciou Ian scrie: *„Oamenii noștri de litere, imediat ce se rup de popor, se rup de realitate și cad în mod inevitabil sub influența ideologiei burgheze, mic-burgheze și devin prizonieri ai acestei ideologii“*.

Ritmul rapid de creștere ideologică este o trăsătură importantă a literaturii chineze contemporane. Scriitorii renunță la concepțiile burgheze și mic-burgheze și se situează pe poziția proletariatului. Dacă mulți scriitori erau înainte preocupați numai de probleme legate de soarta intelectualității, acum, studiind marxismul, studiind viața, ei tind prin forța creației lor să contribuie la înflorirea noii orânduiri. Operele lui Lu Mei, Ai Min-ciji, Vei Lian-tsian și ale altora sunt închinată temei întrecerii masselor; romanul lui Tao Min „Locomotiva“, povestirile lui Gu Ligao și multe alte opere ridică problemele privitoare la principiile conducerii masselor, îi învață pe cititori să rezolve în mod just cele mai variate probleme ale vieții și practicii construirii Chinei noi și democratice.

În cuvântarea sa dela Ienan, Mao Tze-dun nu numai că a rezolvat problema: cui trebuie să-i servească noua literatură democratică a Chinei — dar a arătat în mod amănunțit felul în care aceasta trebuie să slujească poporului.

Înainte de cuvântarea lui Mao Tze-dun, unii dintre scriitorii chinezi rupeau în mod mecanic activitatea pentru ridicarea nivelului artistic al literaturii și artei de luptă pentru o literatură și artă accesibilă masselor. Ei au opus în mod greșit nivelul artistic al literaturii și artei caracterului lor accesibil și popular. Mao Tze-dun a rezolvat această problemă în mod just. El a subliniat imensa importanță a luptei pentru caracterul popular al literaturii, plecând dela condițiile existente din realitatea chineză, dela cerințele poporului chinez. Mao Tze-dun a explicat că astăzi mulți muncitori, țărani, soldați, din cauza dominației îndelungate a feudalilor și a burgheziei nu știu încă să citească și să scrie, sunt lipsiți de cultură. Deaceia o cerință urgentă este aceea a dezvoltării mișcării de culturalizare, răspândirea operelor de literatură și artă necesare poporului și care vor fi ușor asi-

milate de el. Mao Tze-dun a trasat sarcina de a dezvolta multilateral forme de artă accesibile tuturor, care sunt mai pe înțelesul tuturor și plăcute poporului: Gazetele de perete, panourile, cântecele de masă, schițele, „versurile pentru declamare“, piesele, afișele de cinematograf, caricaturile, etc.

Subliniind importanța luptei pentru caracterul popular al literaturii și artei, Mao Tze-dun a amintit activiștilor pe țărâm cultural, că viața se schimbă în fiecare zi, necesitățile poporului cresc pe măsura cerințelor lui. De aici decurge strânsa legătură dintre caracterul popular al literaturii și lupta pentru ridicarea nivelului ei. *„Popularizarea și ridicarea nivelului culturii privesc îndeaproape poporul... acest fel de ridicare a nivelului nu este ceva suspendat în aer... ci o ridicare a nivelului care are la bază popularizarea“*.

Rezolvând această problemă, Mao Tze-dun i-a ajutat pe scriitorii chinezi în munca lor. În prezent scriitorii și oamenii de știință chinezi acordă o mare atenție studiului creației literare populare, ale cărei forme sunt cunoscute și iubite de popor. Mao Tze-dun a trasat sarcina de a studia limba poporului și aceasta a devenit una din condițiile cele mai importante ale ridicării nivelului literar-artistic al noi literaturi democratice. În lucrarea sa „Împotriva șabloanelor în partid“, Mao Tze-dun scria: *„Trebuie să învățăm limba poporului, limba bogată, vie a poporului oglindește viața reală“*. Îndeplinind indicația lui Mao Tze-dun, oamenii de litere și artă dezvoltă multilateral acele forme artistice care sunt apropiate și pe înțelesul poporului.

Cu ajutorul lor, masele largi de muncitori, țărani și soldați participă în mod activ la crearea operelor de artă. După eliberarea orașelor a început printre muncitori mișcarea pentru organizarea gazetelor de perete, a cercurilor literare, dramatice, corale. La 1 Mai 1949 s-au reprezentat concomitent în fabricile orașului Pekin 48 piese scrise de muncitori. Peste 3000 muncitori au luat parte la montarea acestor piese. La sate, țărani înșiși crează piese care oglindesc viața lor și tot ei le montează. Aceste opere au jucat un mare rol în organizarea țăranilor, în reeducarea conștiinței lor. Astfel, în anul 1944, centrul de partid din raionul de fron-

tieră Sansi-Ceahar-Hebei a menționat în mod special una din aceste piese, „Bucuria săracilor“. În hotărâre se spunea că experiența cu succes în crearea acestei piese, pe baza unui material local, de către un colectiv de autori cu ajutorul activ al poporului, trebuie răspândită pretutindeni, deoarece asemenea piese constituie o armă importantă de educare a țăranilor.

În armata de eliberare națională se editează gazete de perete, foi volante cu evenimentele frontului, se montează piese, se scriu versuri, cântece, etc.

Astfel, în raportul său la Congresul din anul 1949, Ciou Ian a menționat imensul succes pe care l-a avut în armată culegerea de versuri „Cu arma“, care este alcătuită din cuplete, epigrame, cântece asupra evenimentelor curente, scrise de soldați pe patul puștilor. Comunistul Dun Tun-jui, soldat în armata a 4-a, a scris o piesă care a fost reprezentată la cel de al treilea Festival Mondial al tineretului și studenților pentru pace dela Berlin. O asemenea creație are o mare importanță practică și contribuie la ridicarea capacității de luptă a armatei populare.

Chiar și aceste puține exemple ne arată că indicațiile lui Mao Tze-dun au fost înșușite de scriitorii chinezi ca un îndreptar în acțiune. Scriitorii participă la viața și lupta de fiecare zi a maselor și creiază opere pentru ele. Scuturând vechiul dispreț pentru creația populară, ei o îndrumă în prezent și o ajută în dezvoltarea ei.

Totodată scriitorii chinezi folosesc larg toate realizările vechii culturi chineze, a culturii progresiste din statele străine, studiază și își însușesc în primul rând experiența culturii socialiste a Uniunii Sovietice.

China este țara unei culturi originale vechi și importante. Toată lumea cunoaște de mult monumente ca Marele Zid Chinezesc, Marele Canal Imperial, etc. Cultura și literatura Chinei, apărute cu mult înainte de era noastră, au avut o influență covârșitoare asupra culturii țărilor din Extremul-Orient.

Operele marilor poeți Țiui Iuan, Du Fu, Bo Tsiui-i și ale altora și-au păstrat până în zilele noastre forța și farmecul lor nepieritor. Culegerea de creații populare „Șitsin“

(„Cartea Cântărilor“), literatura epică creată dealungul mai multor veacuri într-o limbă apropiată de limba vie vorbită, dramele populare medievale și romanul fac parte din fondul de aur al culturii chineze.

Abia astăzi, în China eliberată, moștenirea clasică a devenit un bun al întregului popor. Dar nu trebuie să înțelegem prin vechea cultură chineză ceva unitar, unic prin caracterul ei. Bazat pe învățătura leninistă asupra existenței a două culturi în societatea împărțită pe clase antagoniste, Mao Tze-dun arată: *„În perioada îndelungată a existenței societății feudale în China, a fost creată strălucita cultură veche. De aceea condiția necesară pentru dezvoltarea noii culturi naționale, pentru întărirea încrederii națiunii în forțele sale, constă în cunoașterea procesului dezvoltării acestei vechi culturi, în îndepărtarea a tot ce este vechitură feudală, în adoptarea a tot ce este valoros din punct de vedere democratic“*.

Moștenirea culturală trebuie adoptată și folosită nu în mod mecanic, nu orbește, ci obligator în mod critic, afirmă Mao Tze-dun. Poporul chinez își însușește și prelucrează în mod critic moștenirea vechii sale culturi naționale și pe această bază construiește cultura nouă.

Scriitorii chinezi contemporani prețuiesc mult ideile patriotismului și ale caracterului popular la diferiții poeți renumiți din vremurile trecute — Țiui Iuan, Du Fu, Bo Tsiui-i, Huan Tsun-sian. Scriitorii, prelucrând în mod creator formele vechii literaturi epice, cunoscute poporului și iubite de el, tind să creeze opere emoționante pe teme actuale. Astfel, romanul binecunoscut cititorului sovietic „În munții Li-uilian“ de Ma Fân și Si Jun, care povestește despre viața și lupta țăranilor chinezi în anii războiului anti-japonez, este scris în forma vechiului roman chinezesc.

Pe baza vechii tradiții populare s'a creat o nouă montare muzical-dramatică populară „Langhe“, răspândită în întreaga Chină. Piese scrise în acest gen, „Soțul și soția învață să scrie“, „Fratele și sora desțelenesc pământul“, „Organizați-vă“, „Eroii celor 100 de tramvaie“ și altele,

1) „China populară“, 1951, Nr. 11—12, pag. 9.

sunt apropiate și înțelese de masele largi populare ale țării.

Drama este un gen larg răspândit și foarte popular în rândurile poporului chinez. Partidul comunist și personal Mao Tze-dun cheamă pe oamenii de artă să transforme drama într-o adevărată armă de educare a masselor. Unul din criticii chinezi, Lo Tin amintește în coloanele ziarului „Jenminjibao”: *„În primăvara anului 1944, după indicația lui Mao Tze-dun și a centrului de partid, eu, împreună cu dramaturgii care ne găseam la Ienan, am fost invitați la teatrul de dramă. Acolo s'a reprezentat prima dramă de gen nou, „Plecăm în munții Liansan”. Atunci Mao Tze-dun a luat cuvântul și a spus: „Istoria este creată de popor; totuși, pe scenă și în vechile drame (ca și în toată arta veche, ruptă de popor), poporul devinea partea „de jos” a societății, iar Lao-e Tai-Tai și Saio-Tsu (domnul, doamna, domnișoara) dominau scena. Această denaturare a istoriei trebuie eliminată acum și e necesar să se restabilească adevărata stare de lucruri; și din această epocă începe o nouă naștere a vechii drame. Primele voastre începuturi constituie limita între vechea epocă și noua epocă de transformări revoluționare a dramei vechi. Sper că veți monta multe drame, care să oglindească profund problemele actuale și care să ajute la progresul întregului stat”.*

Drama „Plecăm în munții Lianșan” este prelucrarea uneia din variantele vechiului roman chinez „Suihu ciuan”, foarte cunoscut poporului. Spre deosebire de vechiul roman, în noua dramă personagiul principal a devenit poporul. Transformarea vechii drame constituie o problemă de o mare importanță pentru stat. În anul 1951, Consiliul Administrativ al Guvernului Popular Central a publicat un document, „Indicații cu privire la creerea unei noi drame”. *„Se stimulează întrecerea între diferitele genuri de dramă — se spune în această indicație. — Această întrecere trebuie să scoată la iveală formele ei cele mai bune și să creeze noi forme pe baza celor vechi”.*

Astăzi poporul chinez, desfășurând o grandioasă construcție culturală, învață

dela marele popor sovietic care, primul în lume a construit în țara sa socialismul. Literatura chineză s'a dezvoltat întotdeauna sub influența inspiratoare a marii literaturi ruse clasice și sovietice.

Literatura clasică rusă a pătruns în China la sfârșitul secolului trecut. Operele lui A. S. Pușchin, N. V. Gogol, M. I. Lermontov, L. N. Tolstoi, A. N. Ostrovski, A. P. Cehov și ale multor alți scriitori sunt bine cunoscute cititorilor chinezi și capătă o tot mai mare răspândire în sânul maselor poporului.

Literatura sovietică a avut o influență deosebit de puternică asupra literaturii democratice noi a Chinei. A. A. Jdanov a spus: *„...literatura noastră, care oglindește o orânduire net superioară oricărei orânduiri burghezo-democratice, o cultură cu mult mai înaltă decât cultura burgheză, are dreptul să dea altora pilda unei morale noi a umanității”.* În cuvântarea sa la Ienan, — Mao Tze-dun, chemând pe scriitorii chinezi să se apropie mai mult de popor, să-l servească, a dat ca exemplu activitatea și creația întemeietorului literaturii realiste sovietice, Maxim Gorki. Arătând că poporul așteaptă dela scriitorii chinezi opere despre oameni noi, despre fapte noi, Mao Tze-dun a dat ca exemplu romanul lui A. Fadeev, „Infrângere”.

Scriitorii chinezi văd în literatura sovietică literatura socialismului victorios, literatura oamenilor liberi. *„Când citești cărțile scriitorilor „la modă” americani și din Europa dominată de imperiaști, simți că sunt scrise pentru gusturile pieții. Este cu totul altceva când citești operele scriitorilor sovietici. Acest lucru se întâmplă din cauză că eroul literaturii sovietice este omul nou, curajos, iar eroul scriitorilor burghezi este un individualist care are grijă numai de succesul său”* — spune Go Mo-jo. Chipurile noilor oameni sovietici i-a ajutat pe scriitorii chinezi să înfrângă greutatea și lipsurile îndurate în luptă, să păstreze credința în victoria cauzei lor drepte. Scriitorii chinezi învață din literatura sovietică arta de a crea opere profund ideologice și artistice.

Din Lin, autoarea romanului „Răsare Soarele deasupra râului Sangan”, scrie:

„Eu am învățat din operele lui Șolohov să scriu despre viața țăranilor. Metoda de lucru a lui Șolohov, modelarea amănunțită a fiecărui detaliu mi-au stârnit o admirație profundă“.

Operele lui Gorchii sunt aproape în întregime traduse în limba chineză. Cărțile lui M. Șolohov, V. Maiacovschi, A. Fadeev, A. Tolstoi, A. Serafimovici, N. Ostrovski, G. Simonov, F. Gladcov, V. Cataev și ale multor alți scriitori au fost traduse și reeditate în nenumărate rânduri. Influența literaturii sovietice îi ajută pe scriitorii chinezi să rezolve sarcinile uriașe pe care le-au ridicat în fața lor partidul comunist și poporul.

Indicația lui Mao Tze-dun a definit întreaga activitate a scriitorilor revoluționari ai Chinei, după anul 1942. Specificul literaturii contemporane a Chinei nu constă numai în aceea că tema poporului și tema muncii au devenit un bun al celei mai mari părți din literatură, dar și în aceea că ele au căpătat o rezolvare nouă. Dacă literatura progresistă din trecut arăta mizeria, lipsa de drepturi, asuprirea poporului care gemea sub jugul forțelor feudale și imperialiste și zugrăvea munca ca o povară pentru oameni, acum conținutul operelor a devenit munca liberă a poporului liber. Noua literatură democratică arată cum oamenii simpli, eliberați de sub jug, fac minuni în luptă și muncă, din dragoste pentru patria lor, pentru fericire, pentru pace pe pământ. Procesul apariției noilor eroi care, datorită încercărilor grele se eliberează de povara obiceiurilor și prejudecăților vechii societăți, este descris în multe opere închinată vieții poporului.

Una din trăsăturile fundamentale ale literaturii chineze contemporane constă în tendința de a arăta rolul conducător al partidului comunist în toate domeniile vieții poporului. În poezia lui Van Siue-bo, foarte populară în China, se spune :

*Comuniștii ne-au deschis
drumul spre victorii.
Fără comuniști
Nu există China !*

Această idee a pătruns profund în conștiința scriitorilor chinezi. Ei arată cum

comuniștii conduc poporul chinez în muncă și luptă, educă în mod perseverent masele, le ajută să înfrângă piedicile în calea lor spre fericire. Chipurile comuniștilor Siao Cien și Ian din opera lui Ciao Șu-li, Siao Sian din romanul „Uraganul“, de Ciou Li-bo, al comisarului U I din povestirea „Comisarul“, de Liu Bai-iui, au rămas întipărite în mintea cititorului.

Tinzând să-și pună arta în slujba poporului, scriitorii chinezi își perfecționează mereu măiestria lor. Limba operelor lor a devenit mai simplă și mai clară. Scriitorii tind să zugrăvească mai complet și mai viu chipurile eroilor din operele lor, străduindu-se să redea tipicul lor. Ca un exemplu de înaltă măiestrie este creația celui mai popular scriitor din China, Ciao Șu-li. Opera sa „Căsătoria micului Er Hei“, „Cântecul lui Li Iu-tai“ și altele, care povestesc despre viața țăranilor în condițiile noilor relații sociale, sunt larg răspândite în popor și se bucură de dragostea lui. În anul 1949, la primul Congres al oamenilor de litere și artă din întreaga Chină, Ciou Ian, relevând operele lui Ciao Șu-li, ca cele mai caracteristice pentru literatura regiunilor eliberate, a spus: *„Ciao Șu-li datorează succesul său neobișnuit, în primul rând faptului că a cunoscut profund satul, relațiile de clasă, întreaga complexitate a luptei de clasă la sate, ceea ce operelor sale un înalt conținut de idei, iar în al doilea rând faptului că izvorul puterii operelor sale îl constituie limba cu adevărat populară. Ciao Șu-li... lucrează asupra limbii sale literare, o șlefuește și ajunge la o simplitate și naturală neobișnuită“.*

Partidul comunist chinez a luptat și luptă pentru o literatură care să corespundă intereselor vitale ale poporului chinez în lupta sa pentru noua democrație. În cuvântarea sa dela Ienan, Mao Tze-dun plecând dela învățătura lui V. I. Lenin despre partinitatea literaturii, a spus că în societatea împărțită în clase, nu poate exista o artă deasupra claselor, deasupra partidelor, o artă pentru artă. Arătând scriitorilor că în lupta pentru China nouă și independentă, literatura nu poate ră-

mâne pasivă, nu poate să nu participe la crunta încăerare a forțelor revoluției și reacțiunii, Mao Tze-dun a cerut: „*Literatura și arta trebuie să se transforme cât mai repede în unul din angrenajele mecanismului general al revoluției, într'o armă puternică pentru unirea și educarea poporului, într'o armă cu care vom lovi în mod sistematic dușmanul, până la distrugerea lui, într'o armă de ajutorare a poporului în lupta sa unită împotriva dușmanului*”.

Noua literatură democratică a Chinei este literatura legată fățiș de proletariat, de politica lui, de politica partidului comunist. În prezent lupta pentru partinitatea literaturii are în China o deosebită importanță.

V. I. Lenin și I. V. Stalin au arătat în nenumărate rânduri în operele lor particularitățile specifice ale revoluțiilor în țările coloniale și dependente. Mao Tze-dun a aplicat principiile leninist-staliniste revoluției chineze și a elaborat singura politică justă în această revoluție — politica frontului unic. Partidul comunist chinez a luptat permanent pentru crearea unui front național unic, atât în politică cât și în economie, precum și în domeniul culturii. În discursul său ținut la Ienan în timpul războiului anti-japonez, Mao Tze-dun i-a mai chemat odată pe scriitori să creeze un front unic în literatură. În anii războiului anti-japonez, politica partidului comunist pentru crearea frontului unic, a găsit un ecou viu și un sprijin înflăcărat la toți scriitorii progresiști ai Chinei. Până la moartea sa, în anul 1936, Lu Sin, fără a-și cruța puterile, a luptat pentru unirea tuturor scriitorilor progresiști împotriva imperialismului japonez. Datorită eforturilor comune ale diferiților scriitori, literatura a putut deveni un sprijin consecvent al poporului chinez în lupta sa.

Criticul Ciou Ian, caracterizând situația actuală în domeniul literaturii și artei în China, spune: „*Literatura și arta chineză reprezintă astăzi un front unit, care include diferite curente ce oglindesc concepțiile muncitorilor, țăranilor, ale micii burghezii și ale burgheziei. Dar acest front trebuie să fie sub conducerea ideologiei proletare, sub*

conducerea marxism-leninismului și a ideilor lui Mao Tze-dun”. Atât în politică cât și în literatură, frontul unic este condus de proletariat și de avangarda sa, partidul comunist.

Mao Tze-dun a spus în numeroase rânduri că „*pentru a întări frontul unic trebuie să folosim metoda criticii și autocriticii*”. El arată scriitorilor necesitatea de a lupta permanent împotriva oricăror manifestări ale ideologiei burgheze și mic-burgheze în literatură, deoarece ele împiedică rezolvarea cu succes a sarcinilor care stau în fața scriitorilor chinezi. Discursurile lui Mao Tze-dun sunt un exemplu luminos de luptă împotriva diferitelor idei mic-burgheze în literatură. Prin sfaturile și indicațiile sale, Mao Tze-dun și partidul comunist îi ajută pe scriitorii chinezi să-și transforme mentalitatea, să-și însușească principiul partinității, contribuie la victoria noii literaturi democratice în întrecerea ei cu orientările literare dușmănoase ei, din țară.

Părăsirea principiului partinității, a ideilor lui Mao Tze-dun duce pe oamenii de litere și artă chinezi la lipsuri ideologice și artistice.

În articolul de fond al revistei „Venbao”, Nr. 52, 1951, se spune că principala cauză a apariției filmului „U Siun” și a altor opere de acest fel constă în faptul că s’au îndepărtat de orientarea literară dată de Mao Tze-dun. Revista arată: „*Desvoltarea criticii și autocriticii este metoda fundamentală de îndreptare definitivă a greșelilor și lipsurilor*”.

Partidul comunist chinez duce în prezent o politică literară bazată pe indicațiile tovarășului I. V. Stalin, date în scrisoarea către Bill-Beloțercovschi în anul 1929, că literatura revoluționară trebuie să înlăture „*de pe scenă, pas cu pas vechea și nouă maculatură neproletară pe calea întrecerii, prin crearea unor piese de teatru adevărate și interesante, cu caracter sovietic, care să poată înlocui această maculatură. Cât despre întrecere, aceasta este un lucru mare și serios, căci numai în condițiile întrecerii vom putea face să se formeze și să se cristaliceze literatura noastră proletară*”. (Opere, vol. XI, pag. 328; Ed. P.M.R., pag. 361)

În lupta sa pentru desvoltarea noii lite-

raturi democratice, critica literară are un rol de cinst. Criticii literari chinezi trebuie, după cuvintele lui Mao Tze-dun, să fie buni cunosători ai marxism-leninismului, să-l aplice în mod creator la analiza fenomenelor literare. Criticul trebuie să îmbine cunoașterea teoriei cu cunoașterea largă și profundă a realității. Formulând aceste cerințe față de critici, Mao Tze-dun a arătat complexitatea sarcinilor pe care ei trebuie să le rezolve, aplicând politica partidului comunist în domeniul literaturii: criticii literari au datoria să contribuie ca, în condițiile întrecerii libere, arta cu un nivel relativ coborât să se ridice și să devină o artă de un nivel înalt, pentru ca arta, care nu corespunde cerințelor de luptă ale maselor largi, să se transforme într-o artă corespunzătoare cerințelor maselor.

În cuvântarea ținută la Ienan, Mao Tze-dun a indicat existența a două criterii în critică: cel politic, determinat de gradul de întrupare în opere a ideilor politice ale noii democrații și cel literar, determinat de măiestria artistică a operei. Mao Tze-dun îi învață pe critici că aceste două criterii sunt legate reciproc și rolul conducător aparține criteriului politic. Criticii trebuie să-i îndrepte pe scriitori spre crearea unor opere cu un profund conținut ideologic, care să exprime interesele poporului. Dar Mao Tze-dun îi previne pe acei scriitori care, atrași numai de conținut, uită de forma literară. Operele cu adevărat realiste sunt acelea care îmbină conținutul politic just cu forma artistică superioară. „*Not... cerem — spune Mao Tze-dun — concordanța dintre politică și artă, concordanța dintre conținut și formă, dintre conținutul politic revoluționar și forma artistică cât mai desăvârșită*“.

Dând o orientare justă criticii, Mao Tze-dun subliniază în repetate rânduri că practica este măsura prin care se verifică activitatea și creația scriitorului. Aprecierea critică a acestor scriitori nu trebuie bazată în primul rând pe luarea în considerație a intenției autorilor, a declarațiilor lor, ci pe rezultatele creației lor.

Victoria revoluției a asigurat intrarea vi-guroasă în literatură a tinerilor scriitori începători din popor. Aceștia sunt mun-

citori, țărani și soldați care au o profundă cunoaștere a vieții poporului, dar al căror nivel cultural este încă scăzut. Mao Tze-dun a arătat că scriitorii și criticii trebuie să aibă o atitudine atentă și plină de grijă față de tinerele cadre literare, să contribuie la dezvoltarea lor creatoare. Mao Tze-dun a cerut ca atitudinea plină de grijă pentru scriitorii începători să fie învățată dela Gorchi și Lu Sin. Urmând indicațiile lui Mao Tze-dun, scriitorii mai vârstnici și mai experimentați, Go Mo-jo, Mao Dun, Din Lin, Liu Bai-iui, Ai Tin și alții publică în permanență în coloanele ziarelor și revistelor articole asupra problemelor măiestriei și recenzii asupra operelor tinerilor autori. Astfel, în numărul din mai al revistei „Literatura populară“, pe anul 1950, s'a publicat articolul lui Mao Dun închinat analizei povestirilor despre viața muncitorilor. Tot aici poetul Ai Tin analizează versurile scrise de muncitori. Asemenea exemple sunt multe. Un exemplu de însușire profundă a marxism-leninismului îmbinată cu cunoașterea amănunțită a țării sale, a literaturii sale, îl constituie activitatea cunoscutului critic comunist Ciou Ian. Ei răspunde la toate problemele actuale ale literaturii chineze, aplică în mod consecvent ideile lui Mao Tze-dun, răspândește experiența literaturii sovietice.

Organul central al partidului comunist, ziarul „Jenminjibao“ publică săptămânal un supliment literar în care apar articole de critică. Adeseori ziarul are articole de fond asupra problemelor literaturii și artei. Activitatea criticii chineze, condusă de partidul comunist, este orientată spre dezvoltarea mai departe a noii literaturi democratice, realiste, a Chinei.

Scriitorii chinezi definesc metoda lor creatoare ca realism revoluționar. Ciou Ian caracterizează această metodă artistică în felul următor: „*Realismul revoluționar trebuie să aibă două însușiri evidente: prima, el ia ca bază concepția marxistă despre lume. Această concepție nu este așa cum o putem scoate din cărți, ci ea cere, în primul rând, ca oamenii de artă să participe în mod nemijlocit la lupta practică a maselor; cea de a doua însușire constă în aceea că scriitorul trebuie să considere că obiectul*

principal este masa, adică muncitorii, țărani, soldații". Realismul revoluționar zugrăvește nu numai forțele întunecate ale imperialismului și feudalismului, dar arată și afirmă noile căi ale poporului chinez și acele forțe care duc China spre viitorul luminos. Situându-se pe pozițiile realismului revoluționar, scriitorii și poeții Go Mo-jo, Mao Dun, Din Lin, Cioa Șu-li, Tian Han, Ai Tân, Ciou Li-bo și alții au creat multe opere emoționante despre viața eroică a marelui popor chinez.

Realismul revoluționar al Chinei tinde de fapt spre realismul socialist. Deaceia Ciou Ian, dând realismului revoluționar o asemenea caracterizare, menționează: „*Această explicație a realismului revoluționar, desigur nu este ceva nou, definiția sovietică a teoriei realismului socialist include de mult acest conținut*".

În cuvântarea sa ținută la Ienan, Mao Tze-dun a stabilit conținutul de clasă al realismului noii literaturi democratice. El a arătat că principalul conținut al acestui realism îl constituie oglindirea de pe pozițiile proletariatului a vieții muncitorilor, țăranilor, soldaților. Astăzi scriitorii chinezi tind să-și însușească principiile realismului socialist. Ei învață dela scriitorii sovietici să vadă viața în desvoltarea ei revoluționară, să lupte împotriva a ceea ce este vechi, pe cale de dispariție, apărând cu pasiune și promovând tot ce este nou, revoluționar. Chipurile comuniștilor care au adus eliberarea Chinei, chipurile noilor eroi muncitori, țărani, soldați, alcătuiesc principalul conținut al operelor scriitorilor chinezi, care învață poporul să trăiască și să lupte. Ideile realismului socialist fecundază creația scriitorilor chinezi și le deschid orizonturi din cele mai largi.

Noua literatură democratică a Chinei are încă mari lipsuri. Unii scriitori nu s'au eliberat până acum de povara concepțiilor burgheze și mic-burgheze. Poezia chineză trebuie să depună eforturi mari pentru a se desbăra de retorica aridă, de declarațiile goale. Operele în proză suferă adesea de schematism în prezentarea eroilor și alcătuirea subiectelor. Unii scriitori zugrăvesc evenimentele mai bine decât pe oameni. Acești scriitori, zguduți de mărețele trans-

formări care au loc în China nouă, se grăbesc să le povestească și uită că creatorii acestor transformări sunt oamenii simpli ai Chinei. Alteori scriitorii zugrăvesc personagiile negative mai vii, mai pline de viață decât pe cele pozitive. Aceasta se explică prin faptul că scriitorii, cunoscând bine pe oamenii din vechea societate, nu studiază îndeajuns viața și munca noilor constructori ai statului și deaceia nu cunosc bine caracterul lor, ideile și năzuințele lor. În afară de aceasta, scriitorii nu cunosc suficient marxism-leninismul, ideile lui Mao Tze-dun, de aici incapacitatea lor de a vedea mlădițele viitorului.

Tinzând să lichideze asemenea neajunsuri, scriitorii chinezi desvoltă în toate chipurile critica și autocritica în rândurile lor, studiază ideile lui Mao Tze-dun și își îndreaptă atenția spre experiența bogată a literaturii socialiste sovietice unde găsesc răspunsuri la problemele care îi frământă.

Scriitorii chinezi acordă o mare atenție problemei limbii literaturii. În China, foarte mult timp limba literară era ruptă de limba vie, vorbită. Limba scrisă, cărturărească, plină de diferite expresii idiomatice și citate din vechile cărți clasice, era neînțeleasă și inaccesibilă masei largi ale cititorilor. Numai în ultimii treizeci de ani, limba noii literaturi democratice a devenit accesibilă unor cercuri mai largi de cititori. Scriitorii studiază limba vie a poporului având vii în față cuvintele lui Mao Tze-dun: „*Dacă nu înțelegi limba masei, atunci despre ce creație artistică poate fi vorba?*" Scriitorii care sunt legați strâns de mase, și lucrează în rândul masei, scriu într-o limbă plină de savoare, clară și simplă.

Discursul lui Mao Tze-dun rostit la Ienan a fost un eveniment istoric important pentru noua literatură democratică a Chinei. Ciou Ian vorbește despre importanța cuvântării lui Mao Tze-dun; „*Acest discurs a fost o cotitură în istoria literaturii și artei revoluționare, a fost expunerea cea mai populară a sarcinilor și teoriei științei marxiste despre literatură și a politicii în domeniul literaturii. Mao Tze-dun a sintetizat toate acestea și a creat o adevărată bază pentru desvoltarea noii literaturi chineze*".

Au trecut 10 ani dela cuvântarea istorică

a lui Mao Tze-dun, dar ea își păstrează caracterul de îndreptar pentru oamenii de artă și litere din China. Desvoltarea cu succes în ultimii zece ani a noii literaturi democratice a Chinei, a confirmat pe deplin justetea și profunda viabilitate a principiilor literare ale conducătorului partidului comunist chinez, tovarășul Mao Tze-dun. Congresul oamenilor de artă și litere din întreaga Chină, care a avut loc în luna Iulie 1949 la Pekin, a făcut bilanțul activității în domeniul literaturii și artei Chinei, începând cu anul 1942, adică începând cu epoca în care Mao Tze-dun și-a rostit discursul. Congresul a menționat că discursul lui Mao Tze-dun constituie programul de dezvoltare a noii literaturi și arte democratice a Chinei, program pe care fiecare scriitor este chemat să-l urmeze.

Lu Din-i, membru în Comitetul Central al partidului comunist chinez, a arătat în Martie 1950 că: *„Discursul tovarășului Mao Tze-dun ținut la discuția literară care a avut loc la Ienan în anul 1942, a fost însușit de oamenii de artă și litere din China ca un îndreptar principal pentru munca lor“*.

Literatura contemporană a Chinei se caracterizează prin adâncul ei patriotism și internaționalism. În zilele când imperialismul american a pătruns în Coreea și a amenințat securitatea Chinei, scriitorii au luat o parte activă la mișcarea patriotică „Rezistență față de America, ajutor Coreei“, mișcare care a cuprins întreaga țară. Grupul scriitorilor chinezi: Liu Bai-iui, Tian Han, Șu Tiun, Ian Șo, Siui Ci și alții au plecat pe front în Coreea pentru a povesti poporului chinez adevărul asupra crimelor bandiților americani. Au fost create acum în China multe opere emoționante aparținând celor mai variate genuri, care demască fața bestială a agresorilor americani, care arată prietenia seculară dintre popoarele chinez și coreean și eroica lor luptă comună. Printre ele menționăm piesa „Frontul“ de Bo Ben, schițele lui Vei Vei, povestirea „Fericirea“ de Iao Tsin și altele.

Demascând acțiunile mârșave ale imperialiștilor americani, scriitorii chinezi oglindesc năzuința fierbinte a poporului chinez pentru pace. Toate operele scriitorilor Chinei noi oglindesc tema luptei pentru pace,

Poporul chinez și scriitorii lui ocupă un loc de cinste în lupta comună a popoarelor lumii pentru pace în întreaga lume. Decernarea Premiului Internațional Stalin pentru Pace scriitorului Go Mo-jo este o dovadă vie a meritelor importante ale poporului chinez și ale literaturii sale, în lupta pentru menținerea și întărirea păcii.

Decernarea premiilor Stalin pe anul 1951 scriitorilor chinezi Din Lin, Ciou Li-bo, He Tsin-ciji și Din Ni dovedesc noile succese mari înregistrate de literatura chineză. Operele acestor autori — romanele „Răsare soarele deasupra râului Sangan“ și „Uraganul“, piesa „Fata cu părul cărunt“ sunt larg cunoscute cititorului sovietic și se bucură de o mare popularitate. Aceste opere îi ajută pe oamenii sovietici să cunoască și mai adânc viața poporului chinez prieten. În aceste opere sunt zugrăvite cu măiestrie marile transformări care au avut loc în viața oamenilor simpli ai Chinei. Romanele „Răsare soarele deasupra râului Sangan“ și „Uraganul“ ne arată procesul emoționant al transformării, sub conducerea gloriosului partid comunist al Chinei, a milioane de țărani în adevărații stăpâni ai soartei lor, ai țării lor. Tema apariției omului nou, eliberat acum de jugul secular feudal și imperialist, om nou care intră în luptă în mod conștient și activ și pășește la construirea vieții libere și fericite, o găsim în cele mai bune opere ale literaturii chineze contemporane. Din Lin, Ciou Li-bo, He Tsin-ciji, Din Ni împreună cu toți scriitorii Chinei contribuie prin activitatea lor literară la înflorirea și întărirea Republicii Populare Chineze.

Apărând pacea și libertatea popoarelor, poporul chinez și scriitorii lui își îndreaptă privirea spre Uniunea Sovietică, spre tovarășul Stalin. Dragostea pentru Țara Sovietelor și pentru înțeleptul ei conducător, I. V. Stalin, este o trăsătură caracteristică a noii literaturi democratice a Chinei.

Urmând consecvent drumul indicat de Mao Tze-dun, noua literatură democratică a Chinei crește și se întărește cu fiecare zi. Scriitorii pășesc cu încredere în primele rânduri ale constructorilor Chinei noi.

Din „Zvezda“. Nr. 5/1952

OPTIMISMUL MARII CREDINȚE

Exista acum 20 de ani o editură la Paris care se îndeletnicea printre altele, cu confecționarea „Istoriei literaturii contemporane” a diferitelor popoare din Orientul Europei. A apărut în acea editură o istorie a literaturii române contemporane în care erau proclamați drept mari scriitori oameni de casă ai autorului — Bazil Munteanu — un favorit al lui Carol de Hohenzollern; a apărut deasemenea o istorie a literaturii contemporane bulgare, în care autorul, un anume conte Stoianov — atașat cultural al Bulgariei monarho-fasciste la Paris — arăta că literatura bulgară a avut „ghinionul istoric” ca o mare parte dintre poeții ei cei mai buni să cadă de timpuriu sub influența ideilor „barbare revoluționare” potrivnice „europenizării” țării și „reformelor” înfăptuite sub conducerea dinastiei de Saxa-Coburg.

„Ghinionul istoric” îl reprezenta tocmai tradiția revoluționară a poeziei bulgare, tradiția poeziei militante, luptătoare, care dela Hristo Botev până la Smirnenschi, dela Ivan Vazov până la Nicola Vapțarov s'a ridicat împotriva oricărei opresiuni, fie că ea pornea dela împărăția otomană ce pustiise secole de-a-rândul țara, fie că venea din partea ciorbagiilor (moșierilor) bulgari, asupritori tot atât de sângeroși ai poporului ca și vizirii și pașalele din Varna și Vidin. Au luptat marii poeți bulgari și împotriva șovinistilor „velico-bulgari” care visau o moșie dela Carpați și până la Marea Egee, au luptat și împotriva monarhiștilor, militarșilor și fasciștilor, care voiau să facă din Bulgaria un câine de

pază al imperialismului prusac, iar din tinereț o armafă de ieniceri la ordinele lui Wilhelm și apoi la ale lui Hitler. Marii poeți bulgari Botev, Smirnenschi, Polianov, Vapțarov, nu au fost numai mari poeți, dar au fost și eroi naționali în lupta pentru eliberarea națională și socială, oameni care au luptat nu numai cu versul dar și cu pușca împotriva asupritorilor, oameni care au cunoscut închisorile negre, tot atât de bine ca și plaiurile și grădinile de trandafiri ale patriei.

Dacă Hristo Botev a fost poetul genial, călăuzitorul în mișcarea revoluționară de eliberare națională de sub jugul otoman și feudal bulgar; dacă poezia lui Hristo Smirnenschi purta mesajul mișcării revoluționare în perioada primului război mondial, anunțând apropierea „furtunii”, apropierea revoluției — Vapțarov este poetul inspirat al clasei muncitoare în zilele grele ale dominației fasciste, poetul inspirat de ideile partidului lui Dimitrov și care insufla credință în victoria clasei muncitoare, în victoria socialismului. Pe drept cuvânt, Vapțarov se simte în misiunea sa de poet luptător, solidar cu tradiția revoluționară a poeziei bulgare, urmaș al lui Botev. Botev l-a învățat să evite poezia formalistă, contursionată, alambicată, i-a arătat drumul spre o poezie cu un caracter adevărat popular, spre o poezie care să vorbească :

*Despre chinuri
despre sângele negru
ce-l suge țărâna,
despre cântecul robilor,*

*cântec de chinuri
ce leagănă
țarina'ntr' una.*

Strălucit reprezentant al unei tradiții revoluționare, Nicola Vapțarov este și poetul unei noi epoci, poetul unei noi etape a mișcării revoluționare. Poezia lui are calitatea acelei înalte oțeliri, pe care o dă educația primită dela partid, acelei oțeliri pe care o aduce viața de revoluționar comunist, de luptător împotriva fascismului. Uriașa lui credință în victorie, optimismul dătător de încredere și de speranță, care străbat poezia ca și activitatea sa, sunt insuflate de cunoașterea marxism-leninismului, de perspectiva pe care o poate oferi numai înțelegerea limpede a țelului, a sensului și a direcției mișcării. Perspectiva aceasta partinică aduce un element nou în poezia lui Vapțarov — romantismul revoluționar — și dă posibilitate scriitorului să cante viitorul fericit al poporului, viitorul pe care-l făurește lupta maselor pentru eliberare. În poezia lui Vapțarov, răsună glasul unui viitor constructor al socialismului :

*Vom construi uzina
Uriașă, uzina,
cu zid de piatră
și beton,
bărbați, femei,
noi construim uzina,
pentru viață.
Copiii ne mor cu zile
în bordeie umile
fără soare
în miasme otrăvitoare.
Viața-i temniță.
Bărbați, femei,
popor,
nici un pas înapoi !
Uzina noi o construim
pentru viață.*

După cum se vede din acest fragment, romantismul lui Vapțarov nu este rupt de viață, nu este un romantism rupt de realitățile aspre ale orașului și satului bulgar, cufundat în mizeria capitalistă. Poetul dorea ieșirea din preistorie, din „veacul de bronz“ în care trăia poporul. Incredzător în

forțele oamenilor care construiseră „cu mâinile și sângele lor“ orașele, uzinele — el biciuește demoralizarea și desfășoară înaintea cititorilor perspectiva măreață a viitorului, legând-o de lozincile de luptă ale momentului istoric. Astfel, departe de a fi steril, utopic, bazat pe iluzii și exaltări gratuite, romantismul ca parte componentă a poeziei lui Vapțarov este un romantism activ, întemeiat pe însuși avântul luptei poporului sub conducerea partidului, în anii cei mai grei ai înțeleșării. Este romantismul transformării vieții, al fericirii omului și al omenirii.

Invățând dela Gorki și Maiakovski, pe care i-a citit și i-a iubit cu înflăcărare, Vapțarov întruchipează prin opera și activitatea sa, figura celui mai mare poet luptător al Bulgariei contemporane, luptător la care viața și poezia, visul și realitatea, realizează o armonioasă unitate.

★

Prin activitatea, prin viața și prin destinul său, Nicola Vapțarov amintește puternic de viața altor doi mari scriitori europeni, care au luptat cu fapta și cu cuvântul împotriva fascismului, care au căzut în această luptă și care au strigat până în ultima clipă disprețul și ura lor față de cotropitori. Este vorba despre Iulius Fucik și despre Federigo Garcia-Lorca. Intocmai ca și Lorca, care coborîse plin de speranțe din munții Grenadei, unde strămoșii și părinții săi purtaseră lupte seculare pentru independența și pentru pedepsirea dreaptă a hidalgilor exploatare, Nicola Vapțarov coboară — la vârstă fragedă — de pe culmile Pirinului, în ritmul legendelor muntești, mândru urmaș al haiducilor care vreme îndelungată luptaseră în munți împotriva bașbuzucilor și ciorbagiilor :

*Pirinu-atinge cerul
deasupra
gliei mele
și freamătă pădurile de pin
când vijelii se-abat
peste vâlcele
și povestesc legende de Ilinden¹⁾*

¹⁾ Ilinden — 20 Iulie — ziua unei mari răscoale a poporului bulgar împotriva jugului otoman.

*In spre Ohrida
nepătat e cerul
nemăsurat de larg
și de albastru,
și mai departe
al Egeii țarm
scăpărător
asemeni unui astru...*

Lorca era fascinat de sclipirea verzue a apelor mării din golful Biscaya, iubind cu nesaț viața marinărească; Vapțarov căuta să intre la școala navală din Varna, atras de romantismul vieții de marinar. Dar nici-unuia împrejurările nu-i va permite să-și îndeplinească această dorință. Amândoi intră de timpuriu în lupta revoluționară, unul luptând cu arma în mână împotriva marocanilor lui Franco, iar celălalt conducând o echipă care dinamita depozitele militare construite de ocupanții fasciști pe pământul natal. Amândorura le este dat să cadă în luptă, unul în 1937 sub gloanțele plutonului de execuție în cimitirul din Medun, celălalt cinci ani mai târziu, la 23 Iulie 1942, sub rafala plutonului de execuție al tribunalului militar din Sofia. Amândoi au fost oameni modești:

*Oameni simpli, necunoscuți
am fost, din uzine, birouri,
plugari mirosind a ceapă,
îmbăiați în sudoare,
sub mustețile pleoștite
amar înjuram viața.*

Aceste strofe din bine cunoscutul poem al lui Vapțarov „Istorie”, caracterizează o întreagă pleiadă de scriitori antifasciști europeni, care au fost în primele rânduri în lupta de eliberare națională și socială. Deaceia există între acești scriitori asemenea puternice înrudiri în tematică și în atitudinea față de poezie, un apel atât de stăruitor la izvoare populare și o asemenea viguroasă asimilare a experienței moderne a poeziei progresiste, îndeosebi a poeziei lui Maiakovski.

Eroul liric al poeziei lui Vapțarov este muncitorul revoluționar care participă la luptă, stă în miezul ei și trăiește în mod intens durerile și visurile poporului. Expresie concentrată a acestui erou liric este

poemul „Credința”, adevărat manifest poetic care indică drumul întregii creații a lui Vapțarov și nu numai atât, dar chiar și sensul activității și existenței sale. Poemul este scris în perioada în care Vapțarov și-a dat în mod limpede seama că drumurile unui om cinstit în Bulgaria monarho-fascistă trebuie să ducă în rândurile luptătorilor împotriva regimului odios. După ce absolvă școala tehnică navală, adolescentul Nicola intră în fabrica dela Cocerinovo, abandonând definitiv din lipsă de lucru cariera de marinar, dându-și seama în mod limpede că locul său este în rândurile mișcării ilegale. Tema principală a poeziei „Credința”, care este în același timp tema principală a operei sale, este desvăluirea contrastului dintre viața uniformă, cenușie, istovitoare, la care exploatarea capitalistă încearcă să reducă poporul — și viața plină de bucurie, eliberată de teamă și mizerie, la care tind cei care au curajul să „lupte cu viața”:

*Iată: respir,
muncesc,
sunt viu
și scriu versuri
(în felul meu).
Ne privim față 'n față
viața și cu mine,
încruntându-ne cu ură
Și eu, lupt împotriva ei
atât cât pot.
Cu ea de mă răfui
pricepe-mă bine:
nu ura de viață
se sbate în mine.
Ba chiar dimpotrivă,
chiar de-aș muri
aș iubi încă viața
cu brațele-i grele
oșelile.*

Nu este vorba aici de viața izvorită dintr'un pur instinct de conservare. Poetul cântă setea, dorința sa irezistibilă de a se pune în slujba vieții: în slujba vieții poporului, a omenirii, în slujba vieții creatoare. Ca și Maiakovski, care i-a fost exemplu și îndrumător în viață, poetul bulgar, mobilizat în lupta pentru eliberare, a părăsit

pentru totdeauna „grădinile de baștină“ ale Parnasului și ale poeziei „pure“ și a plecat să lupte pe frontul revoluției. Optimismul, credința în triumful clasei muncitoare erau suportul puternic care-i dădea puteri în „trânta cu viața“ (titlul unui poem):

*Dar, ia hai să zicem
că-mi luați din credință
— cât? — un bob
din credința-mi curată.
Atunci aș urla,
aș urla de durere,
ca o panteră,
în piept împușcată.
Ce-ar rămâne
atuncea din mine?
Intr'o clipită
m'aș destrăma
chiar atunci, după jaf.
Și mai limpede spus,
intr'o clipită
s'ar alege,
praful din mine,
praf.*

Repetarea energică, pasionată a unor cuvinte, a unor expresii, vine să întărească afirmarea puterii credinței și a necesității ei, vine să sugereze un lucru de-o importanță uriașă, atât pentru poet, cât și pentru noi. Repetiția în aceste versuri nu este un simplu procedeu stilistic, nu este doar o expansiune verbală, ci este afirmarea forței credinței sale, expresia necesară a conținutului lirismului său original:

*Credința în piept
mi-este strașnic blindată.
Armă să treacă
prin ea,
încă nu-i inventată.*

Vom întâlni, străjuită cu îndărătnicie, aceeași credință în clipele cele mai grele ale vieții sale, în ceasurile groaznice în care, spânzurat de picioare în camera de tortură a direcției poliției din Sofia, refuză să trădeze numele tovarășilor; în momentele în care corpul său era zguduit de spasmele provocate de curentul electric, lansat de călăii monarho-fasciști. Aceeași credință străbate următoarea declarație pe care Vap-

țarov o face în fața tribunalului militar din Sofia: „Am acționat, fiind deplin conștient de faptul că am servit cu *credință* patria mea. Nu-mi pare rău. Nu cer iertare nimănui“.

Aceeași credință o vom găsi exprimată în poezia scrisă câteva ore înainte de execuție:

*Lupta e crudă, neîndurătoare
lupta — cum se spune — are o măreție epică.
Un altu-mi ia locul, când eu cad ucis —
Și-atâta tot... nu-i vorba de-un ins.*

*Un glonț — și, după aceea, viermii
Ce logică e'n marea simplitate!
Dar în furtuni alături ne vom bate
poporul meu, — și strig că te iubesc!*

Această credință nealterată a poetului în dreptatea cauzei poporului nu avea, și nici nu putea să aibă, nimic mistic. Ea era întemeiată pe cunoașterea forțelor poporului, a capacității de luptă a partidului, pe cunoașterea nemărginitei forțe a Uniunii Sovietice, patria revoluției victorioase. Mladin Isaev — care a împărțit cu el celula în închisoare, povestește că Vapțarov i-a amintit într'unul din momentele sale cele mai grele, înainte de a fi chemat în camera de tortură electrică, de cuvintele tovarășului Molotov rostite la sfârșitul cuvântării din dimineața zilei de 22 Iunie 1941, ziua când nemții au atacat mișelește Uniunea Sovietică: „Dușmanul va fi înfrânt, — victoria va fi a noastră“.

Pentru Nicola Vapțarov, Uniunea Sovietică reprezenta reazimul luptei de eliberare, far luminos care din depărtare, lumina calea de luptă a revoluționarilor de pe tot întinsul globului.

În întreaga sa poezie, Vapțarov a arătat că purtătorul revoluției care se apropie este clasa muncitoare. Dealtfel, de câte ori va vorbi despre perspectivele eliberării, el își va întoarce gândul înspre „prieteniile cei dragi“ care au scurmat cu mâinile lor muntele pentru a deschide galeriile minelor și care au amestecat sudoarea lor în temelile uzinelor. Tema dragostei de viață este nedespărțită în întreaga poezie a lui Vapțarov, de tema muncii creatoare. El a arătat

că exploatarea capitalistă înjosește omul,
transformă munca într-o povară istovitoare,
uzinele în temniță :

*O uzină. Nori de fum pun peste coș coroane.
Poporul : oameni simpli.
Viața : aspră și plictisitoare
o viață fără mască și fără de zorzoane
ca o fiară feroce rânjindu-și dinții.*

Acestea sunt versuri concise și severe („pline de mânie și scurte“, cum spune Vapțarov), versuri în care poetul spune direct lucrurilor pe nume, cu întreaga durere și indignare a omului din popor. Aceeași idee este exprimată în nenumărate poezii, în diferite momente ale vieții poetului, care a cunoscut din plin viața grea a muncitorilor bulgari sub regimul capitalist. Ea este legată de diferitele întâmplări din viața sa, cum este moartea unui bun prieten :

*Așa se'ncurcă viața'n noi
Șovăitoare...
Motorul nu merge cum trebuie
Odată,
După un pufăit suspect se și oprise.
Dece anume nu știu
Ori poate pentrucă
prietenul iubit,
prietenul, murise.
Sau poate nu de asta
Poate că 'nțometat...*

Dar asemenea suferințe nu au dus la disperare: ele au ascuțit ura împotriva exploataților, au topit toate aceste dureri în aliajul puternic al voinței de libertate :

*În trosnete
în scrâșnet de mașină,
va trebui neapărat să sbieri,
ca vorbele să vină
în cel mai mic și mai îndepărtat ungher.
Și am sbierat de ani și ani în rând,
o veșnicie-am tot sbierat...
Și auzim
că și ceilalți muncesc cu noi sbierând.
Sbieră'n uzină
oameni
și mașini.*

*Din strigăte făcurăm aliaj
cu care ne-am blindat viața, zilele.
Încât dacă-ai avea curaj
ca să ne bagi un băț în roată,
atunci, desigur, îți vei rupe mâinile.*

Forța realismului lui Vapțarov în zugrăvirea muncitorilor din uzina capitalistă își găsește izvorul în bogata sa experiență de viață ca muncitor fochist, în faptul că el însuși a împărtășit viața aspră a muncitorilor. Măinile care așterneau pe hârtie versurile despre munca grea a celor care se luptau câte 14 ore cu cuptoarele Siemens, deplasaseră ele înșile, sute de mii de tone de cărbuni. Deaceia, „Cântecele despre motoare“ apărute în 1940 pot fi considerate pe drept cuvânt fragmente de autobiografie :

*Și trebuie să lupți, să lupți cât poți
să lupți necruțător cu această fiară
pentru a-i smulge bucata de pâine.*

Vapțarov cunoaște alături de muncitori șomajul, concedierile în masă, persecuțiile, orele istovitoare ale muncii de noapte. Dar nici o clipă el nu ostenește să atragă atenția că acestea sunt condițiile în care caută să mențină munca exploataților capitaliști, că acestea înjosesc munca și viața ; poetul atacă pe acoliții narodnicilor care caută să arunce întreaga răspundere a mizeriei muncitorilor pe existența însăși a fabricilor :

*Tovarăși,
să fim bine înțeleși
progresu-i bun
și nu-l stigmatizez,
doar nu progresul
e cel ce-apasă
Noi nu vom face niciodată
calea'ntoarsă !*

În afirmarea hotărâtă a voinței de a merge înainte pe calea istoriei, în menținerea „poziției de atac“ a clasei muncitoare, Vapțarov se inspiră din patosul maiakovskian. Motoul poeziei sale sunt celebrele versuri ale lui Maiakovski, care semnifică misiunea poetului „Soldat pe frontul Revoluției“.

*Nu, chiar astăzi, chiar acum, aici,
versul meu va fi armă, baionetă și bici.*

Nicola Vapțarov cere muncitorilor să păstreze în bună stare mașinile, căci ele sunt prietenile muncitorilor și prin luptă vor deveni bunul lor, bunul poporului :

*Romantica de azi a vremii noi
o cântă-acum
 urcând albastre spații
motoarele 'n explozii și turații.
De nu 'nțelegeți acest cântec mare,
 vă încruntați sprâncenele
 zadarnic !
Pe-aripile lui
 puternice,
 de-ofer
Ea poartă optimismul
 și avântul.*

Versurile lui sunt energice și exprimă acea tonalitate optimistă pe care poetul o vedea ca o tonalitate fundamentală a „Cântecelor clasei”. La Vapțarov se poate vorbi despre ritm ca despre o „formă de energie”, ca despre cadrul cel mai important al imaginii poetice. Varietatea și alternarea ritmului său, de o puternică modelație, nu provine dintr'o simplă dorință a poetului de a evita monotonia, ci constituie un mijloc poetic de caracterizare a atmosferei, a limbajului, a „romanticii”.

Uzina capitalistă apasă, însă în același timp ea organizează pe muncitori. Uzina capitalistă lipsește pe muncitori de bucuria muncii, dar în același timp îi transformă în luptători dârzi :

*Uzină, iar te-ai arătat
îngrămădind funingine și scrum,
în limpezimi de zare
 strat cu strat...
E în zadar.
 Tu să luptăm ne-ai învățat.
Și-om cobori, în viața noastră
 soare !
Mulți muncitori apeși, uzină 'naltă !
Ei merg posaci cu fața înnegrită,
 de munca neagră...
Însă cu mii de inimi laolaltă
în toți o inimă neconținut palpită.*

Tânărul Vapțarov, intrat în fabrica fo-restieră dela Cocerinovo, a sesizat din primul moment această capacitate de organi-

zare și de strângere într'un singur mănunchi a muncitorilor din uzine, care sub conducerea partidului devin o forță revoluționară uriașă. Activând în celula clandestină de partid, el desfășoară o intensă activitate de propagandă, ceea ce-l atrage în scurt timp concedierea. De aici înainte activitatea sa de poet este nedespărțită de activitatea sa de militant. În orele istovitoare ale muncii de noapte, Vapțarov scrie poeme inspirate de lupta sa clandestină, versuri despre muncă și șomaj, despre lupta antifascistă și despre viitorul poporului. El caută neostenit miile de fire care duceau la toți truditorii de pe întinsul țării.

Anul 1936. Lupta de clasă pe plan intern și internațional se ascute. Ultimele resturi democratice sunt înlăturate de clica lui Boris ; în Spania, marocanii lui Franco, avioanele lui Mussolini și tancurile fabricate la Essen sfărtecă țara. Cruciaștorul „Deutschland” bombardează orfelinațul de copii dela Valencia. Lupta cu viața „cruntă, mucedă, înrăită” capătă o și mai mare amploare : „Acum este ciocnirea decisivă”, spune poetul. Orizontul poeziei lui Vapțarov se lărgeste. Cu toate că ofensiva reacțiunii este în plină desfășurare, Vapțarov simte că vremea în care muncitorii „posaci, cu fața înnegrită” vor păși la muncă creatoare, nu este departe. În poemul „Romantică” el scrie o odă închinată socialismului, Țării Socialismului. În acest poem, slăvind Patria Socialismului, Vapțarov slăvește imaginea de mâine a patriei sale, „cântecul motoarelor în explozie”, „ploaia de semințe roditoare” — tot așa cum în ciclul despre Spania el deplânge situația de atunci a Bulgariei. În spiritul idealului socialist, Vapțarov scrie o poezie „politică”, o poezie în care el dă expresie directă lozincilor de luptă ale partidului comunist bulgar :

*Jos teroarea !
Alianță cu U. R. S. S.*

strigă el „în gura mare” în poemul „Cronică sătească”.

Acum este momentul în care cei șovăielnici dau înapoi. Vapțarov denunță cu multă forță satirică mentalitatea micului burghez, care prin politica sa egoistă, prin atitudinea sa de pretinsă „neintervenție” și

prin aerele ridicole de așa zisă „independentă” — când în realitate se afla la remorca moșierilor și profitorilor hrăpăreți — a ușurat fascismului preluarea puterii. El se găsea astfel, și pe această cale, pe linia marii tradiții a poeziei bulgare care, dela Botev și Vazov biciuiau tactica filistinului, filosofia mediocrității netulburate. Opunându-se atât văicărelui demoralizante cât și idilismului searbăd, Vapțarov caută să exprime etica omului nou, etica omului înaintat, opusă stilului de viață „Metro Goldwyn Mayer”. Vapțarov aduce în poezia bulgară o semnificație artistică și ideologică temelor „eterne” ale poeziei: dragostea, moartea și însemnătatea vieții. Acest lucru e vizibil de pildă în poemul „Cinema”:

Afișul cinematografului anunță: „o dramă omenească”. Poetul șomer își scotocește buzunarele și găsește „banul de aramă” cu care poate intra în sală. Pe ecran, două limuzine se ciocnesc și gentlemanul strânge în brațe o fată leșinată. Poetul nu se poate reține să nu recunoască admirativ:

*Ehei, ce fată frate, ce mai fată!
Parcă-i o iapă de prăsilă'nfierbântată.*

Operatorul lui „Metro” desvăluie în fața spectatorilor decorul de bașm al acestei „drame”: unduirea fosforescentă a unei păduri californiene, dincolo câmpia verde mătașoasă, ademenitoare; sus, albastrul liniștit al cerului spre care diva își ridică, pierdută, ochii. În sfârșit se produce mult regisatul și inevitabilul sărut final.

Ajunge — strigă poetul din stal și reacția se stârnește în mod spontan, violent, ca o izbitoră de pat de armă:

*Ajunge!
Asta-i oare soarta noastră?
Asta-i drama?
Povestea asta searbădă, dulceagă?
Pistolul vremii îndopat cu plumbi
ne stă proptit în piept gata să tragă.*

*Oare-am putea iubi
și suferi
cu o naivitate tâmpă ca a voastră?
Ni-e pieptul plin de fum,
plămânii ciuruiți.
Oare așa,*

*în limuzini, trântite,
le'ntâlnim noi
pe fetele iubite?
Nu. Iubirea noastră
se zămislește'n muncă,
în fumul ce se'nalță din uzină,
se zămislește'n funingini
și'n sgomot de mașini.*

*Iar mai departe, viață cenușie,
și goană după pâine...*

Versurile exprimă brutal, fără menajamente, indignarea omului din popor față de stilul de viață american, față de licoarea parfumată și otrăvită pe care o produce Hollywood-ul, față de minciuna propovăduită de arta decadentă.

Poetul se ridică cu tot atâtea înverșunare și împotriva spiritului de castă, împotriva snobismului. Muntean sănătos, cu dragoste de natură, el detestă atât în viață cât și în poezie exotismul țipător, reclama sgomotoasă făcută naturii „dichisite” de societățile de turism cosmopolite. Dragostea lui pentru natură se exprimă în mod năvalnic, în acel elan sentimental irezistibil și sincer, atât de caracteristice poeziei sale. Se pot cita în această privință tablourile primăvăratice, strălucitoare, care sunt de regulă destinate să contrasteze cu urîtenia și suferințele vieții în societatea capitalistă:

*Și primăvara a sosit
Turburătoare
Cu adiere caldă
Și cu flori;
Pe cerul limpede parcă plutesc
Arome de brânduși
Și micșunea.
Dar inima mocnea
Intunecată
Strivită,
Apăsată.*

Dragostea față de pământul natal nu este la Vapțarov o dragoste pasivă, o idilă de peisaj. Pământul pe care poetul îl iubește a fost cutremurat de răzcoalele generațiilor, adăpate de sângele insurgenților care au luptat în tainicele trecători ale Pirinului sau sub cerul albastru dinspre Ohrida. Freamătul pădurilor îi aduce svonul vechilor răzcoale, a vechilor fapte legendare:

*Imi e deajuns doar să-mi aduc aminte
că sângele dă buzna 'n inimă, fierbinte
și încărcat de-un dor răscolitor.*

„In inimă port mereu cuvântul *Patrie*“
— scrie Vapțarov în poezia „Pământ“. Ero-
ul lui liric se găsește întotdeauna în miezul
luptei pentru eliberarea Patriei, în miezul
luptei pentru o Bulgaria socialistă. Patrio-
tismul lui Vapțarov este patriotismul revo-
luționar al comuniștilor, patriotismul pă-
truns de spirit internaționalist. Poetul se
simte solidar cu toți cei ce luptă împotriva
exploatării. Poemele sale nu sunt numai
simple declarații de dragoste, ci o vigo-
roasă trecere în revistă a acțiunilor și
victoriilor proletariatului internațional și o
profundă identificare cu lupta și suferin-
țele muncitorilor de pe cele cinci continente.
In poemul de o mare intensitate „La trântă
cu viața“, poetul dă glas neîmpăcării sale
cu moartea, exprimă dorul său infinit de
viață, valoarea acesteia în ciuda durerii și
suferințelor. In minerii omorâți într'o explo-
zie de grizu, în muncitorul care se sinucide
într'un moment de disperare, în luptătorul
spaniol secerat de mitraliera avionului fas-
cist, în metalurgistul parizian care cade pe
baricade, respingând atacul lui La Rocque,
— poetul simte în toți aceștia :

*un dor nestăvilit de viață
un dor înfrânt
în timpul cel de ghiafă.*

El simte că moare odată cu fiecare erou,
odată cu fiecare om simplu al cărui „caier
al vieții“ este tăiat în mod arbitrar. Desti-
nul lor îi pătrunde în ființă, devine propria
sa esență :

*In mină,
jos în galerii,
un val de gaz
îi podidi,
și cincisprezece dintre ei
zăceau
sub bolovanii grei ;
dar unul fu sub cel mai greu :*

mineru-acela

eram

eu.

*Dar la Paris,
în luptele de stradă*

*cu fioroasa hidră retrogradă,
cum a căzut, atunci, cântând,
îți amintești de el,*

pe baricadă ?

*Iar sângele'n obraji
când îi pieri,
din ochi mai spuse :*

Liberté chérie... !

Cum a căzut

atunci

ștrengaru-acel

*cuprins de 'nghețul morților, mișel,
acum aș vrea*

aminte să-ți aduci,

căci eu eram,

tot eu eram și-atunci !

Cuvintele poetului sunt insistente, revol-
tate. Aici poezia lui Vapțarov se inspiră
din gândirea marelui Gorki, care vedea în
fiecare jertfă adusă pe altarul luptei împo-
triva capitalismului, o jertfă comună, o
părticică ruptă din propriul suflet, din
propria conștiință. Versurile sale realizau
ceeace Gorki socotea că sunt datori să
spună poezii, să cânte ei : ideea prelungirii
vieții, distrugerea mitului consolant al
morții pașnice, foarte util societății bur-
gheze. In acest sens, ca o sfidare asvârlită
morții, sunt acele versuri maiestose, so-
lemne, larg desfășurate, care vorbesc des-
pre épopeea echipajului sovietic condus de
Cecalov, care a sburat deasupra Polului
Nord, învingând ghețarii și sfidând banchi-
zele. Din pricina cenzurii, poetul nu-i nu-
mește direct pe curajoșii aviatori sovietici,
dar cititorul înțelege cu ușurință :

Motorul depe cer,

înalta navă,

ridică trudei mele cânt de slavă !

iar cântecul aprins ce s'a pornit

e sânge cald

din inima-mi fășnit.

Îți amintești de omul din nacelă

sburând cu ochii la compas

și velă,

spre pol

sfidând banchizele

prin geam ?

Tot

eu

eram.

Adunate într'un ciclu intitulat „Cântece despre o țară”, versurile sale despre Spania sunt versuri de dragoste și ură: prin conținutul lor revoluționar, prin caracterul lor popular, prin avântul lor liric, ele sunt printre cele mai bune versuri ale poetului:

Ce-ai fost tu pentru mine?

Nimic:

Pierduta țară

de cavaleri romantici

prin zări fierbinți de vară.

Ce-ai fost tu pentru mine?

Sălaș al unor patimi

de sânge aprig pline,

sclipire de pumnale

și cântec de gitară,

de psalmi în catedrale,

de dragoste și ură,

acuma știu anume dece mi-ești așa dragă,

acuma știu că soarta

de soarta ta mă leagă,

de-a libertății tale

neconținută luptă,

din bucuria-ți vie

și inima-mi se'nfruptă.

În aceste versuri se străvede talentul poetului de a da o caracterizare succintă dar completă a subiectului de câteva rânduri, utilizând cu mare sobrietate mijloacele de expresie. În ciclul despre Spania, Vapțarov exprimă ceea ce el nu putea să spună în mod deschis în condițiile cenzurii, despre poporul său și despre lupta sa revoluționară. Fie că a cântat dragostea, fie că și-a pus problemele morții și ale vieții, fie că a știut ca nici un alt poet în țara lui să vadă sub burniți, sub cerul sumbru al uzinei, înflorind viitoarea Bulgarie socialistă, Vapțarov a trăit și a împărtășit contemporanilor săi toate acestea, cu conștiința omului comunist, cu îndrăzneala și forța marelui poet ce se avântă la înălțimea proletariului revoluționar:

Tot eu

aici și-acolo

'n foc sau ger,

hamal,

poet,

în Texas,

în Alger,

te 'nfrunt neconținut,

mă iau la trântă.

Ce crezi?

Nu ard

mi-e inima ne 'nfrântă

viața tristă,

mucedă

'nrăită,

ne batem iar,

dar simt că te-am răpus

și nu mă uit că muști înveninată.

Acuma șovăi

s'a sfârșit

te-ai dus.

De azi clădi-vom noi,

spre culmi,

mai sus

o viață nouă

bună

minunată!

Dela Maiakovski, Vapțarov a învățat mult și acest lucru se simte în întreaga sa poezie. Poetul sovietic a fost maestrul său în versificație. Pentru a exprima noul conținut, poetul bulgar, urmând exemplul lui Maiakovski, a simțit nevoia de a sparge tiparele tradiționale și de a inova și forma artistică. Dar ceea ce este încă mai important, ceea ce este mai esențial, este faptul că el a învățat dela marele poet sovietic să selecționeze din realitate acele teme dramatice care exprimă gândurile și sentimentele ce frământă poporul. Dela Maiakovski, Vapțarov a învățat să utilizeze limba bogată și colorată a poporului. Fraza sa poetică seamănă mult cu cea a limbii vorbite, iar fiecare poem este un dialog liric cu un auditor imens, format din mii și mii de oameni ai muncii manuale și intelectuale, o conversație despre lucruri importante, chiar atunci când versurile sale iau un caracter mai intim. Dela Maiakovski, Vapțarov a învățat să stea de vorbă cu oamenii simpli, să toarne în suflet optimismul mării credințe, să transforme moartea eroică într-o tragedie optimistă, să găsească în momentele cele mai dramatice ale poemelor sale acel cuvânt direct, uman, revoluționar, care exprimă în mod fulgerător

și cu vigoare solidaritatea oamenilor muncii. Pe străzile Madridului, poetul, ștergându-și mâna însângerată, îi șoptește muncitorului din Lancaster care moare cu arma în mână, răpus de un glonte fascist :

*A noastră este lumea,
tovarășe,
amândoi
o știm la fel de bine.
Tu,
dormi
și crede 'n noi.*

Chiar în poemele intime în care tonul liric exprimă suferința provocată de moartea celor dragi, stingerea ființei iubite din pricina mizeriei, poetul știe să schimbe otrava durerii în clocotul luptei.

Din fragmentele citate am văzut că, deși opera sa este puțin voluminoasă, Vapțarov utilizează un imens număr de mijloace poetice, de procedee stilistice rea-

liste, care dau viață ritmului, rimei și celei mai neînsemnate punctuații. Preciziunea detaliului viguros se îmbină cu marea sforțare lirică în cele mai frumoase poezii ale sale. Este adevărat că în primele sale poeme din ciclul „Cântecele motorului”, versurile se mai resimt din pricina lipsei de cultură poetică. Însă efortul pe care-l face fochistul Vapțarov în anii următori pentru a ajunge la o înaltă măiestrie, dau poeziei sale, începând mai ales în perioada dominației fățișe a reacțiunii fasciste, un caracter puternic, aproape desăvârșit. Fruntaș al poeziei bulgare revoluționare, Vapțarov a dovedit prin viața și prin scrisul său, așa cum își propusese în poemul „Istorie”, că viața nemiloasă nu l-a sdrobit și că „orice ar scrie filele de mâine” — din dosul literelor dintre rânduri, va țipa suferința, ura, durerea și speranța poporului. Istoria literaturii povestește oamenilor viitori că poetul bulgar a murit la post :

„că ne-am luptat pe viață, vitejește”.

O MANIFESTARE VIRULENTĂ DE FORMALISM

Comparând volumul „Horea nu mai este singur” cu volumele anterioare ale poetei Nina Cassian, observăm că autoarea a realizat progrese pe drumul debarasării de formalism. Dar dacă situăm volumul în frontul creației noastre literare — și aceasta este perspectiva obiectivă — constatăm că el constituie o serioasă rămânere în urmă.

Poeziile cuprinse aici sunt inegale. Unele dintre ele sunt succese ale poetei, reprezentând o apropiere de realitate; altele exprimă sentimente vechi, ignorarea realității și a luptei de clasă. Cu alte cuvinte, ele sunt expresii ale ideologiei burgheze.

Această dualitate reflectă faptul că Nina Cassian s'a orientat spre realitate, dar că această orientare este frânată de vechiul balast formalist al poetei.

Nina Cassian face parte dintre aceia care nu au înțeles pe deplin că o coexistență pașnică a ideologiei clasei muncitoare și a ideologiei burgheze, este cu neputință de realizat. Incercarea de integrare pașnică a concepției burgheze despre artă în literatura construirii socialismului vădește existența unor puternice rămășițe ale concepției burgheze despre lume. Această concepție o împiedică pe poetă să vadă ascuțirea luptei de clasă, să vadă oamenii noi, munca și sentimentele lor. Concepția burgheză despre lume, care mai dăinuie încă la Nina Cassian este cauza dăinuirii și a concepției burgheze despre artă.

Creдем însă că între prima și a doua categorie de versuri nu trebuie să așezăm o idilică stelută, care ar marca prezența unui vid izolator.

Trebuie să semnalăm încă dela început că în versurile scrise din 1948 și până azi, poeta dovedește a nu fi observat — decât într'o neînsemnată măsură — faptul că lupta de clasă se duce împotriva unui dușman de clasă concret, activ, primejdios.

Atât în „Sufletul nostru” cât și în „Horea nu mai este singur”, se exprimă în cele mai realizate poezii cuprinse acolo, bucuria omului liber, dragostea de viață, ura împotriva reprezentanților morții: imperia-liștii anglo-americani și lacheii lor din Spania, Grecia și Jugoslavia.

Dar în patria noastră toate problemele par a fi rezolvate. Nici un dușman nu mai încearcă să năruie edificiul socialist pe care-l ridicăm.

Această ignorare a dușmanului de clasă din țara noastră face ca realitatea să fie deformată iar combativitatea volumului ca ansamblu, să fie scăzută. Poeta nu cunoaște viața și acest volum este manifestarea concretă a nedorinței de a o cunoaște. Ea poate scrie o poezie de idei, în vers limpede, ca „Adânc îți mulțumim, Caragiale”, atunci când își manifestă ura față de lumea lui Trahanache. Dar când încearcă să transpună în versuri viața noastră de azi, scrie poezii care dovedesc sărăcia de idei, necunoașterea vieții.

Apariția unor poezii cu un vădit caracter formalist nu poate fi izolată de această lipsă generală a întregului volum. Și în același timp, faptul că materialul concret de viață este sărac, duce la o tratare, într'o bună măsură abstractă a temelor incluse în volum.

Poeta a abordat în genere, teme juste. Dar acestea sunt adeseori doar *pretexte* pentru a introduce imagini formaliste. Nina Cassian crede — în mod fals — că își poate însuși metoda realismului socialist printr-o prudentă și înceată adaptare. Calea adaptării prin concesii succesive duce la acele versuri reci, abstracte, care te înghiață în loc să te înflăcăreze. Nu adaptare și concesii, ci participare intensă! Dragoste, ură, conflict puternic din care să țâșnească lumina vie a viitorului!

În condițiile construirii socialismului, cu sprijinul neîncetat al Partidului, poeta poate lichida formalismul din creația sa, dacă va rupe definitiv și până la capăt cu falsele idei burgheze despre lume și artă.

Analizând poeziile cuprinse în acest volum, vom vorbi mai întâi despre realizări, apoi ne vom ocupa despre versurile tributare trecutului formalist, încercând să stabilim și rădăcinile din care aceste versuri s'au ivit.

În ceea ce privește realizările, trebuie spus lămurit că ele reprezintă succese ale poetei față de creația sa din trecut și nu succese de seamă ale frontului nostru literar.

Poezia care deschide cartea și-i dă numele se intitulează „Horea nu mai este singur”. Nina Cassian pornește dela un fapt de viață. În școala elementară din satul Gura-Văii învață — în clasa I-a — un singur elev. Întâmplarea nu este emoționantă din pricina rarității faptului, ci cauza însăși care a determinat-o este impresionantă: Horea s'a născut în anul dramatic 1943.

Singurătatea lui Horea amintește de război, de moarte, de jalea femeilor rămase acasă, de mizeria în care se scufundase cătunul.

Poezia este centrată, așadar, pe ideea că războiul înseamnă moarte, distrugere. Poeta nu s'a mulțumit să versifice această idee, ci a transpus-o artistic prin imaginea împunătoriei vieții, a uscării izvorului ei :

*Și în anii ceia grei,
n'au venit pe lume prunci.*

Dar poezia este intitulată „Horea nu mai este singur”. În partea a doua, este expri-

mată o altă idee care o continuă pe cea dintâi: în patria noastră se dezvoltă un sentiment nou, minunat, al solidarității umane, al relațiilor de colaborare și ajutor reciproc între cei care construiesc — sau vor construi — socialismul, viața. Solidaritatea reprezintă o forță în muncă, o forță în apărarea rodului acestei munci. Oamenii își amintesc trecutul, „vreme fără primăvară”, pentru a-l împiedica să se reîntoarcă.

Am văzut că pentru a exprima prima idee, poeta a găsit o imagine artistică luată din realitate.

Pentru a transpune artistic ideea solidarității, a înlăturării singurătății, Nina Cassian nu a mai folosit această metodă. În locul imaginii artistice emoționante, întâlnim versificarea discursivă. „Măestria artistică” devine aici o chestiune de tehnică în potriviri potrivite de cuvinte.

Deaceea, partea a doua a poemului „Horea nu mai este singur”, nu emoționează, deși ideea rămâne valoroasă. Dece? Credem că pentru a fi realizat acest lucru, trebuia să găsească — așa cum făcuse în prima parte — o imagine centrală, ruptă din realitate. Pentru a exprima ideea solidarității trebuiau să apară oameni, să se arate ce se petrece în conștiința acestor oameni, în acel sat. Dar pentru noi Gura-Văii rămâne un nume. Oamenii se feresc să apară.

În prima parte a poemului, poeta dovedește că a avut încredere în viață, în bogăția de fapte cu înaltă semnificație a realității. Dar încrederea s'a oprit la mijlocul drumului. Poeta nu a căutat să-i cunoască pe acești oameni, să-i înțeleagă, să-i aducă în fața noastră, ci s'a mulțumit cu un singur fapt pe care l-a prelucrat în laboratorul său poetic. Deaceea poezia este numai parțial realizată. Nina Cassian nu a valorificat tot ceea ce conține ca bogăție, fragmentul de realitate analizat. Pentru a ne da acest poem, Nina Cassian nu a prelucrat tone de minereu. Și oamenii din Gura-Văii, ignorați — se răzbună.

Dar cangrena formalistă nu se localizează, după cum nici igrasia nu se mulțumește cu un singur perete, ci cuprinde treptat, întreaga clădire. Chiar în prima parte

a poeziei, apar imagini formaliste. Iată un exemplu. Bărbații sunt luați la război :

*Când a fost pârjol, atunci,
au plecat bărbații, roi.*

Ce ne sugerează „roiul“ ? Un roi de albine, zumzăind în soare (iarna, albinele nu umblă, roi, pe-afară). Albinele se duc să culeagă dulceața florilor spre a o transforma în miere dulce, de culoarea chihlimbarului. Așadar: muncă, viață, veselie. Se potrivește această imagine cu ceata de oameni triști, mănioși, lăsându-și nevestele și copiii în jale și mizerie ? Nicidecum. Sau poate fi un roi de muște, imagine scârbavnică, care deasemeni, nu redă ideea justă.

Dar iată că un mare poet folosește același cuvânt despre o ceată de bărbați în război : „*Călăreții implu câmpul și roesc după un semn. — Și în caii lor săbatici bat cu scările de lemn*“. Imaginea este — literal — aceeași, dar e o deosebire profundă în conținut. Eminescu, în „*Scrisoarea a III-a*“, descrie un război just în care oamenii participă la luptă cu *alte* sentimente. Nina Cassian ne vorbește însă despre un război criminal, la care oamenii din țara noastră mergeau siliți, neștiind ce apără.

Se poate spune: dar de ce atâta vorbă despre o vorbă... Totuși, acest cuvânt (roi), prost așezat, vădește două lucruri importante: mai întâi, că Nina Cassian se apropie de o dramă zguduitoare cu ușurătate. Este, ca și cum ai scrie: pe front, obuzele vâjâiau zburdalnic. În al doilea rând, și decurgând din prima observație, Nina Cassian arată o credință — specifică formalistilor — în „forța imagistică autonomă a cuvântului“. După această teorie, cuvântul nu ar trebui să exprime adevărul, ci ar conține o „forță poetică“ în sine. Asemenea exemple se găsesc cu duimul în acest volum.

Pe calea legăturii cu viața, a încrederii în realitate, se situează poezia „*La „Tractorul Roșu” într-o seară*“. Vom vedea că imaginile sunt expresia artistică reușită a unor idei juste.

Faptul se petrece într-o seară de toamnă, într-o gospodărie agricolă colectivă. Nu e toamna umedă a ftiiziilor literare, a „sufle-

tului nostru doritor de moarte“ (Arghezi), ci toamna rodului greu, îmbelșugat. În jurul unei lămpi cu „sticlă afumată“, înconjurați de noaptea care se depune în mari cristale de întuneric, trei oameni vorbesc despre lumină. Și lumina se răspândește din planul de electrificare pe care organizatorul de partid îl deslușește celorlalți. Sunt trei oameni și ei simbolizează trei dimensiuni ale realității. Un țaran vârstnic, purtând pe umerii lui amara greutate a trecutului :

*Unul e-un țaran cu timpu'n spate.
Snopii din sprâncene i-au albit.*

El e martorul acuzator al trecutului și totodată reprezentantul acelor oameni care ieșind din beznă, tind, cu toate forțele, spre lumină. Și acest om discută despre electrificare.

Al doilea e „un plod“. Acest plod — pe care-l ghicim ascultând cu ochi mari și serioși — aude cel mai fantastic și real basm pe care copiii din țara noastră l-au putut asculta în două milenii de întuneric: basmul despre lumina cea mare. Acest plod va mănui mâine tractorul, seara va asculta știri din întreaga lume la radio, sau va fi un tehnician bun la uzina satului, sau va construi — ca inginer — uzine în întreaga țară.

Cel de al treilea este organizatorul de partid, un fost electrician, care aduce lumina în „casele și sufletele“ oamenilor. El aduce viitorul în fața lor :

*Mlaștina bolnavă și ursuză
Vom seca-o. Iară apa vie
I-o vom da pustiului la buză
Setea să și-o stingă pe vecie.*

*Vom lucra mașini... Iar la Stejarț,
Bistrița-și va dărui năvala
Ca să clocotească albul jar
In cuptor înalt — Hidrocentrala.*

Imaginea centrală — a oamenilor care visează și realizează lumina — este servită de imagini care întăresc ideea.

Astfel, omul bătrân, uscat de vântul neprielnic al trecutului, cu fața brăzdată de mizerie, e comparat cu acele trunchiuri

bătrâne scorburoase, dar prin care seva primăverii găsește încă destule artere ca să-și urce sucurile mustind de viață.

Seva va fi transformată, cu ajutorul soarelui, în verdele greu al frunzelor și în fructe.

Cei trei discută despre electricitate la lumina unei lămpi nevolnice; dar în perspectiva viitorului, lampa prezentă devine *de fapt*, trecutul, împinsă fiind, înapoi, în timp, de forța luminii viitoare. Deaceia, când bătrânul își va evoca suferința, o va compara cu această lampă care amintește trecutul. Poemul în care oamenii, în noaptea, discută despre lumină, sfârșește astfel:

*E târziu. S'au cam întins la vorbă.
Tac trei oameni prinși de visul mare.
Ceru-și scoate stelele din torbă
Și le-aprinde tare, tot mai tare...*

„Torba“ se leagă de vis, de basmul real care ține deschiși ochii somnoroși ai copilului de șase ani. Dar lumina tot mai puternică a stelelor este prevestirea certă a unei lumini — mai puternice — viitoare.

Dar și în această poezie există imagini care nu servesc ideea conținută. Iată un exemplu: organizatorul de partid este omul care luptă pentru realizarea viitorului: „*Ochii parcă sfredelesc prin zid — Spre un proaspăt, însorit imaș*“. Imaș înseamnă pășune. Cuvântul i-a plăcut poetei, dar oricât ar fi fost de însorită o pășune nu poate constitui imaginea minunatului viitor care se deschide patriei noastre. Este un exemplu de imagine formalistă — care nu servește ci deserveste ideea exprimată.

Poezia conține însă o gravă deficiență de ansamblu.

Acești oameni stau de vorbă despre viitor, dar nu reese de nicăieri că pentru realizarea lui e nevoie de muncă, și mai ales de luptă. Totul apare ușor, lin. Greul a trecut. Munca a încetat. Nu ne mai rămâne decât să răsucim comutatorul. Și dușmanul? El nu este cu totul uitat, dar se află departe, peste graniță.

În poemul liric „Străzile din București“, poeta își manifestă dragostea pentru orașul de frunte al Republicii noastre. Expri-mându-și acest sentiment personal, scriitoarea exprimă un sentiment al nostru:

„*Ni-s străzile din București atât de aproape...*“ Bucureștiul iubit de noi, nu este un „cuib de piatră și legumă“ „dat în alb ca o raia“ turcească, un „târg temut, hilar și balcanpeninsular“, ca în poezia lui Ion Barbu; noi îndrăgim orașul în care s'au desfășurat atâtea bătălii pentru libertate și socialism.

Dar poezia prezintă o deficiență însemnată. Ultima imagine a orașului este aceea a străzilor pline de oamenii muncii, defilând victorios. Bucureștiul apare ca orașul luptelor *trecute*, în care orice fel de luptă împotriva dușmanului de clasă a încetat. A uitat oare Nina Cassian că pe „străzile din București“ se află încă indivizi care ar dori să vadă orașul nostru prefăcut într'un mor-mor de ruine fumegânde, în care viața s-a devină scrum, iar bucuria, vaiet?

Iubim Bucureștiul luptelor trecute, dar iubim și orașul marilor uzine, străzile pe care se revarsă cetele de elevi și studenți, constructorii vieții noi. Iubim deasemenea Bucureștiul nopților albe — o cu totul altă viață de noapte decât cea de ieri — în care activiștii de partid veghează; și în orele reci al dimineții, când orașul se deșteaptă, acești activiști deabia ies — se întâmplă adesea — dela lucru, purtând în mapele lor germenii viitorului.

Acest oraș al muncii socialiste, al luptei — date în condiții noi, dar nu mai puțin grele — lipsește din poem.

Noi nu trăim într'o societate prelung festivă, în care toate ornicele au stat iar oamenii nu fac altceva decât să-și reamintescă trecutul. Nu trăim numai într'un oraș al amintirilor. În țara noastră ceasul viu bate ca o inimă trează, minutele sunt iuți și fosforescente. Lupta continuă în condiții noi, împotriva unui dușman concret și primejdios. Nina Cassian nu vede nici aici acest dușman, nu poate vedea deci nici lupta grea pe care o ducem împotriva lui.

Arătând ce ne leagă azi de Bucureștiul de ieri, Nina Cassian a exprimat liric sentimentele noastre; dar poezia nu este un îndemn la luptă, pentru că nu arată ceea ce ne leagă de vastul șantier socialist — București 1952.

Trecutul de luptă devine îndemn de luptă, se integrează viu în prezent, în frumoasa

baladă a „femeii care și-a pierdut iubitul în război“. Durerea femeii care a suferit din pricina războiului vorbește convingător conștiinței umane :

*Hei !...
Era 'nalt flăcăul meu...
Voi, tovarăși, îl știați.
Ochii lui de-un verde greu,
Dinlăuntru luminați...*

Portretul fizic se împletește cu cel moral. Tânărul ne devine dela început drag, tocmai prin trăsăturile lui morale. Culoarele portretului le pun în lumină.

Iubirea băiatului și a fetei se desvoltă în condiții grele și — ca în orice poveste de dragoste — tinerii au de înfrânt greutăți. Acestea nu sunt însă orice fel de greutăți, ci acelea ale luptei comune.

Stelele nu mai priveghiază doruri de însingurare ; iubirea lor este a unor oameni noi, tovarăși de viață și luptă. Măinile scriu aceleași lozinci de luptă pe același zid. Ochii lor urmăresc paginile aceleași cărți.

Apar aici calitățile morale ale celor doi tineri, țăria, caracterul lor, capacitatea de a subsuma un sentiment personal, interesului colectiv.

Bombardamentele tâlhărești și disperate ale hitleriștilor au căutat să întunece prin moarte bucuria eliberării, să întoarcă poporul nostru din drum, prin intimidare. Nu au reușit. Dar ziua revederii îndelung așteptate nu a mai sosit pentru cei doi tineri :

*N'am strigat și n'am jelit.
Doar, adânc, de bun-rămas,
Vua bocet fără glas.*

Durerea fetei ia calea străvechii plângeri populare, cânt aspru și gingaș de dragoste și iremediabilă despărțire :

*Cine mi l-a sfărțecat ?
Cine mi l-a'ntunecat ?
Negrule, pământule,
Greule, flămândule,
Ai intrat în ochii lui,
Le-ai stins fulgerul verzu,
Părul i l-ai năclăit,*

*Mijlocul i l-ai strivit,
Râsul i l-ai astupat,
Brațele i le-ai surpat...*

Citind aceste versuri, gândul ne poartă spre o veche jelanie : „Unde este acum frumusețea obrazului ? Iată, s'a înnegrit. Unde este rumeneala feții și buzelor celor roșii ? Iată, s'au vestejit. Unde este vederea ochilor ? Iată, se topi. Unde sunt grumajii cei netezi ? Iată, s'au frânt. Unde sunt mâinile cele albe și frumoase ? Iată, s'au dez-nodat“. (Neagoe Basarab — Invățăături către fiul său Teodosie ; text apocrif).

Șoptesc dușmanii literaturii noastre — și unii naivi se lasă convinși — că noi am interzis să se vorbească în literatură despre moarte. Spuseseră — la timpul potrivit — aceleași minciuni despre dragoste sau despre descrierea naturii. Literatura sovietică infirmă și această dușmănoasă născocire. Vom da doar două exemple : „Tânăra gardă“ și poemul „Primăvara în colhozul Pobeda“. În romanul lui Fadeev, cei mai mulți eroi cad în luptă, în poemul lui Gri-baciov, primăvara izbucnește în colhoz, în vreme ce partorgul trage să moară. Un exemplu recent din literatura noastră îl constituie romanul lui Al. Jar „Undeva pe Dunăre“ : eroul Asandei Constantin este ucis de agenții titoiști. Poemul „Lazăr dela Rusca“ de Dan Deșliu cuprinde tocmai momentul morții lui Lazăr Cernescu.

Literatura noastră nu poate ignora nimic din ceea ce e real. Dar felul în care înțelegem noi dragostea, natura, moartea, este fundamental opus concepției burgheze, după cum opus este modul în care înțelegem munca, educația, literatura. Toate acestea fac parte din concepția despre lume a scriitorului care poate fi sau una reacționară, burgheză, sau una științifică, concepția proletariatului revoluționar. Literatura decadentă slujește moartea, literatura noastră stă în slujba vieții, a forțelor creatoare. Eroii noștri cad uneori în luptă, dar ei iubesc viața până la ultima clipă. Ei cad apărând viața, nu caută moartea, dar nu se tem de ea. Ei trăiesc mai departe, în amintirea tovarășilor lor, fiind pentru aceștia îndemn la curaj și spirit de sacrificiu. Pentru noi tot ceea ce apără viața e *bun* și tot ceea ce o frânează sau o ame-

nință e rău. Deaceea dorim distrugerea definitivă a tot ceea ce amenință viața.

Dacă fata din balada analizată s'ar fi izolat cu iubitul ei într-o insulă a amorului, într-o singurătate în doi, moartea lui ar fi găsit-o singură și ar fi strivit-o sub povara amărăciunii. Dar cei doi tineri făceau parte din marea armată a speranței și fata n'a rămas singură; solidaritatea umană a ajutat-o să îndure mai ușor. Viața atotbiruitoare a învins.

Dar imperialiștii americani, moștenitorii lui Hitler, ar vrea să-și mai prelungească urâta lor existență, slobozind asupra lumii moartea: bombe, șobolani ciumați — orice!

Dar amintirea trecutului sprijină viitorul. Moartea luptătorului cheamă la luptă pentru apărarea vieții:

*O femeie sunt. Dar câte
Nu-s la strigătu-mi pârtașe?
Nu pot haite mohorâte,
Nu pot haite ucigașe
Lupii codrului, turbații
Botu'n sânge să-și întingă,
Frații noștri și bărbații
Să ni-i surpe, să ni-i stingă!*

Prin această indignare ruptă din realitate, poeta a înfățișat artistic, emoționant, ideea justă: apărătorii păcii sunt apărătorii vieții, iar imperialiștii americani și slugile lor sunt dușmanii vieții, emisarii distrugerii, ai descompunerii, ai morții. Dar și în acest poem găsim urme ale unei concepții care nu este a noastră. Flăcăul (termenul e folosit în lumea satului, iar băiatul e muncitor dela oraș) îi vorbește astfel fetei:

*Uite, lumea îmi spunea.
E a mea și e a ta!*

A mea, a ta — dar a noastră a tuturor, nu? Să fie această omisiune întâmplătoare? Contextul volumului — și în deosebi poezia „Cântec în zori” ne dovedește că nu.

O altă lipsă semnificativă este următoarea: poeta reușește să ne emoționeze atunci când vorbește despre trecut, de moartea iubitului sau când își strigă sincera chemare spre pace. Dar între 23 August 1944 și azi, se află opt ani. Despre acești ani se vorbește general, abstract, neemoționant.

Lupta noastră împotriva dușmanului de clasă, în condițiile noi ale construirii socialismului, lipsește consecvent din poeziile Ninei Cassian.

Am analizat câteva realizări ale volumului, subliniind totodată și deficiențele însemnate care fac ca ele să fie numai realizări parțiale, nu constituie succese ale frontului nostru literar. Succesele poetei au fost obținute pe linia apropierei de viață, (apropiere prudentă!) și a luptei — nu totdeauna înflăcărate — împotriva imperialismului.

Dar ea a luptat firav împotriva ideologiei imperialismului, împotriva concepției burgheze.

Concepția burgheză a împiedecat-o pe Nina Cassian să vadă frumusețea construirii socialismului, să-i vadă pe eroicii constructori ai lumii noi. Existența unor puternice rămășițe ale concepției burgheze are și alte consecințe în creația Ninei Cassian: lipsa de combativitate a celor mai multe poezii, sărăcia de idei, recrudescența formalismului. Nina Cassian și-a dat seama că există luptă în Coreea sau în Grecia: era prea evidentă bestialitatea imperialismului american, prea desigur servilismul lacheilor din țările marșalizate. Dar existența dușmanului de clasă în țara noastră, lupta noastră împotriva lui lipsesc aproape cu desăvârșire din volumul „Horea nu mai este singur”. Aceasta este explicația lipsei de combativitate a poeziilor despre viața noastră de azi. Ideile înaintate sunt înlocuite prin sentimente mici, solidaritatea, prin egocentrism, metoda realistă, prin cuvinte potrivite. Deaceea formalismul reapare, și în acest volum, cu aceeași dăunătoare consecvență.

Astfel, poezia „Cântec în zori” exprimă dragostea egoistă, strâmtă, a unei femei pentru bărbatul ei. Acest bărbat doarme și femeia îl privește.

Am văzut în „Balada femeii care și-a pierdut iubitul în război” că poeta era preocupată de portretul moral al celui iubit, dorea să scoată în relief calitățile morale ale celor doi tineri. În schimb ce aflăm aici despre „El”? Că are părul „ca dintr'o carafă turnată”. Atât. Dar și un

dușman și un ticălos poate avea păr (afară de cazul când e chel). Este aceasta o trăsătură caracteristică a omului nou? În „Baladă“, faptul că cei doi participau la lupta de eliberare reiese din conținut; scriu împreună lozincile partidului, înfruntă împreună primejdia, iar el este acela care îi luminează mintea, o ajută ca un ade-vărat tovarăș:

*Hei, ce mai flăcău era!
Din păduri mă descurca,
Din hățiș de gânduri vechi,
Din pustiul multor veghi —
Sterpe, neprietenoase —
Mă ducea'n câmpii mănoase.*

În „Cântec în zori“, bărbatul săvârșește o singură acțiune: doarme. Evident, nu e rău că „El“ are păr bogat și că doarme noaptea. Gândurile și sentimentele de veghe ale unei femei privind-și bărbatul care doarme, ar putea să ne emoționeze. Dacă acesta ar fi un soldat coreean, venit în permisie, sau un patriot grec, întors din închisoare, atunci odihna lui, veghea femeii, ar avea un sens emoțional, puternic. Dacă acesta ar fi un constructor al vieții noi, gândurile femeii ar putea deasemeni evoca trăsăturile lui morale, idealurile de viață care-i unesc. Dar ce altceva decât simple necesități fiziologice îi leagă pe cele două personaje din poezia Ninei Cassian? Or, nu acestea pot defini un om cu o mentalitate înaintată.

Nina Cassian însă vrea să facă și „concesii“... realismului socialist. Deaceia ea adăogă câteva strofe în care este vorba de a trăi și de a munci, etc. De ce nu sunt convingătoare strofele adăogate, de ce nu emoționează? Pentru că ele nu izvoresc din situația faptului redat. Femeia îi vorbește (în gând) bărbatului (care doarme) despre muncă și viață. Ar fi putut să-i vorbească și despre altceva, despre orice altceva. Situația epică nu cere în mod necesar acest comentariu și la drept vorbind nu îl cere deloc.

Din comentariul verbal mai aflăm că bărbatul care doarme ar fi ca să zicem, în „câmpul muncii“. Dar el ar putea fi foarte bine un negustor din Londra, un fost S.S., un aviator american întors în concediu după

ce a aruncat bacterii asupra satelor coreene. Cum să-l distingem, după ce semnalmente? În odaie e noapte și nu vedem nimic!

E drept, la sfârșitul poeziei, vom mai afla un amănunt: bărbatul are „ochi de lucernă“. Dar nici această imagine din lumea ierbivorelor nu lămurește problema. În „Baladă“, culoarea ochilor „de-un verde greu, dinlăuntru luminați“, făcea parte dintr'un portret în care accentul cădea pe moral, și apoi, omul acela săvârșea o serie de acte care-l defineau.

Imaginea părului „ca dintr'o carafă turnat“, nu e reprobabilă „în sine“, ci prin faptul că singură nu poate fi definitorie. Poate că un augur roman care putea — contemplând poziția în care se afla ficatul unei găini — ghici viitorul unui om (după care mânca ficatul și găina), ar putea, după poziția firelor de păr răsturnate din carafă, ghici cine era omul care dormea. Dar cititorul nu-și poate da seama, iar comentariul formal adăogit de poetă, e neconvincător. Oamenii muncii din țara noastră resping o asemenea poezie în care sentimentele cele mai înaintate sunt înlocuite cu cele mai înapoiate.

Construirea socialismului, viața noastră reală, nu constituie un „lucru“ de care să-ți aduci aminte la „urmă“ și să-l adaogi fără nici o legătură, numai așa, ca să fie...

Vechile poezii de dragoste vorbeau despre desnădejde și moarte. Faptul de a adăuga un final optimist i se pare Ninei Cassian o „concesie“ destul de însemnată, care-i „dă dreptul“ să păstreze, în bună măsură, concepția burgheză despre dragoste. Prin poezia „Cântec în zori“, ea ne spune: iată, am mai făcut un „pas înainte“, mă adaptez în-cetîșor. Ce mi se poate cere mai mult?

Dar ceeace așteptăm dela un scriitor nu este să mai facă o concesie, un mic pas înainte — ci participarea totală, pasionată în luptă. Și aceasta este cu neputință fără ruperea curajoasă de concepția decadentă despre artă, fără o renunțare sinceră și profundă la formalism, fără lupta hotărîtă cu recrudescențele lui.

În poezia „Mă 'ncumet“, Nina Cassian anunță că se încumetă să cânte partidul. După ce citește șapte strofe, cititorul ar dori ca poeta să se'ncumete într'adevăr. Se în-

treabă: poate e doar prefața unui mare poem epic, al unui ciclu?

Dar nu, poeta spune că se'ncumetă, și pe urmă nu se mai încumetă. Atunci recitești poezia și înțelegi de ce e numai atât: Nina Cassian caută partidul „în străfund“, coboară adânc în sine. Dar partidul nu e acolo sau, în orice caz, nu e numai acolo; el se află în uzinele noastre, în minele de cărbuni, pe marile șantiere ale construcției socialismului, în școli și universități, — pretutindeni unde este muncă și viață.

Poeta se aseamănă cu un miner care — și el — coboară în străfunduri. Dar comparația nu e valabilă în cazul de față. Minerul coboară în mină pentru a smulge muntelui cărbune sau minereu, iar *nu pentru a fugi de realitate*. El muncește din greu, dând poporului cărbune pentru ca locomotivele să poată transporta oameni și rod, dă fier pentru industria grea, aur pentru visteria poporului. Pentru Nina Cassian introspecția este un prilej de a ignora viața și munca — între altele și munca minerului cu care se compară.

În volumul „Horea nu mai este singur“ sunt publicate patru poezii care ar trebui să constituie o „artă poetică“. Această ne amintește de perioada 1945—47, când o serie de poeți, devotați clasei muncitoare, dar încă tributari formalismului, luau mereu „atitudine“ și anunțau: Hei, am să cânt... Ehe-hei, am să cânt... Și nu cântau. Dar acești poeți au început apoi să cânte! Nina Cassian s'a împotmolit și a rămas în urma frontului nostru literar cu... cinci ani.

Prin aceste insistente „luări de poziție“, Nina Cassian anunță că vrea să se adapteze, să facă concesii, dar e tare greu, e dramatic să te desparți de... concepția burgheză.

Pentru a fi poet luptător, nu e suficient să folosești metoda introspecției, ci trebuie să participi la realitate.

Dar iată că în „Puișor de Craiovean“, Nina Cassian vrea să se apropie de realitate, să cânte uzina. Mai întâi, drumul până la uzină e tare lung. Partea a doua, îndeosebi, („Ce spune Jiul“), se caracterizează prin sărăcia de idei. Versurile bat pe loc, se repetă. Versul popular e folosit formal; imaginile se succed fără a aduce idei noi, numai din plăcerea de a face imagini:

*Spre luncă 'nainte,
Pe iarbă cuminte,
Pe căi și poteci,
Cu foșnete reci,*

*Prin săbii de soare
Și teci de răcoare,
Dacă oi porni
Și nu m'oi opri...*

Și într'adevăr, poeta nu se oprește:

*Pân' n'ajung la Jii.
La Jii 'nvrăjbiți,
Și iar înfrățiți,
Mereu răzvrățiți
Și nepotoliți...*

Versurile se rostogolesc mereu, mereu, ca apele unui râu care nu duce nicăieri, purtând imagini pe care le-a rupt din șuvoiul verbal, imagini „în sine“, care plutesc la întâmplare, duse de colo-colo.

Nina Cassian, căutând să învețe dela poezia populară, a ignorat conținutul și concizia ei. Atât poezia populară cât și zicalele, dovedesc că poporul folosește puține vorbe pentru a exprima multe idei.

Iată-ne — înșfârșit! — ajunși la o uzină din Craiova (Cântul III, Uzina). Dar aici, o altă deziluzie (a cititorului): nu vedem decât bobine și șuruburi, iar dacă ne uităm mai atent vedem și niște mâini (probabil de oameni). Ce ne arată poezia? Într'o uzină e ca într'o „farmacie“. Mașinile sunt ca niște flori, iar șuruburile sunt de fapt stamine. Bobina e ca un fuior, iar transformatorul e format din... oase. Fără îndoială, acestea sunt comparații poetice. Dar dacă refacem imaginea, aflăm că o uzină este o farmacie, în care se găsesc flori și oase.

Evident, în ansamblul ei, imaginea este formalistă. Și aceasta pentru că Nina Cassian nu s'a străduit să ne redea imaginea uzinei, ci s'a aplecat asupra șuruburilor, pierzând perspectiva de ansamblu. Dar într'o uzină se află și oameni. Aceștia sunt lăsați la urmă și ca o altă „concesie“ realismului socialist, se vorbește despre ei *în general, abstract*, așa dar rece.

Un singur muncitor se detașează din blocul abstracției și nu prin faptele sale, ci prin faptul că are ochii... verzi. Plecăm din

O MANIFESTARE VIRULENTA DE FORMALISM

uzină nemulțumiți : n'am văzut nici oamenii, nici faptele lor. Atunci de ce a scris Nina Cassian despre o uzină ? Răspunsul trebuie căutat tot în spiritul de „adaptare”. Ea socotește că făcând această „concesie” tematicii poeziei noastre luptătoare, și-a manifestul destul de puternic dorința de adaptare. În „schimbul” concesiei făcute, putem face și noi una — crede poeta — anume aceea de a nu „băga de seamă” că uzina și muncitorii care lucrează acolo, nu constituie „tema” ci *pretextul* poeziei. Ori, poezia noastră, cititorul nostru, n'au nevoie de „adaptări”.

În această poezie se manifestă concepția ideologiei burgheze însoțită de o reverență formală făcută tematicii construirii socialismului, prin câteva versuri de circumstanță. Necunoașterea vieții, a omului nou, este evidentă. În locul omului — mașina văzută ca ceva „nostim” și „drăguț”. Caracterul omului nou, ideile sale înaintate, bogata sa viață intelectuală și sufletească — înlocuite prin ochi verzi. Bogăția de idei — înlocuită prin „cuvinte ce din coadă au să sune” — cum ar spune Eminescu. Ideologia burgheză se manifestă în lipsa de încredere în bogăția vieții noastre. Trecând disprețuitoare pe lângă poezia cuprinsă în realitate, poeta ia de acolo „tema” și confecționează apoi (de data asta „curat”, ca într-o „farmacie”) în laboratorul său propriu, o poezie care, după ce face o reverență realității, îi întoarce spatele. O asemenea metodă de creație nu are nimic de a face cu metoda realismului socialist. Este o poezie anti-realistă, folosind mijloace formaliste de expresie.

Citind în ziare scrisorile deținuților politici revoluționari din Grecia monarho-fascistă, ura noastră împotriva imperialismului sângeros crește și ia forma hotărârii de a lupta. Poezia „Makronisos să piară”, nu reușește însă să ridice în cititori ura justă împotriva criminalilor sadici, înnebuniți de frică, a ucigașilor lui Nikos Beloiannis și a altor mii de patrioți greci. Versurile sunt reci, distante, lipsesc faptele concrete care să justifice afirmațiile poetei. În lagăr nu sunt arestate afirmații generale, ci oameni vii, torturați, înfomețați, dogăriți de soare și de febră.

Atunci când cititorul cinstit află că Ma-

kronisos înseamnă oameni, chinuri, luptă — nu se poate să nu fie cuprins de indignare împotriva călăilor. Dar și în această poezie oamenii lipsesc, faptele lipsesc. Viața este înlocuită prin abstracții și prin reci întortocheri verbale. Sârmele ghimpate sunt în poezia Ninei Cassian năpârca care își furișează (?) colții în cârcă. Ciomegele cos cu trăsături de mare artă, dichisuri pe carnea libertății; eroii-deținuți, sunt — pentru Nina Cassian — șoimi închiși în cuști ca să nu poată mușca hidoasa labă de capitalist ! Yancheii taie în oameni inițiala barbariei !

Asemenea „imagini” nu pot emoționa cititorul, nu pot mobiliza la luptă.

Luând atitudine autocritică față de versurile ei formaliste din trecut, Nina Cassian spune în „Versuri vechi și versuri noi” :

*Socoteam pe formulare
Câtă patimă să cheltui.*

Dar ce puțină patimă „cheltuieste” încă Nina Cassian !

Scriind despre un lagăr fascist, ea nu are încredere că exprimarea simplă, directă, a adevărului vieții este infinit mai emoționantă decât niște imagini formaliste. Aceste imagini minimalizează tema, jignesc suferința și neînduplecarea eroilor ferecați în lagăr.

Oamenii sunt chinuți, bătuți, și roaie de sânge se preling pe trup. Cu ce să-i comparăm ca să fie mai... ciudat ? cu niște zebre :

*Să'ncue ca'n menagerii, cu dungi
De cnuturi pe spinare, oameni-zebre.*

Evident, această imagine nu are rostul să „exprime adevărul”, să comunice ideea, ci să-l „epateze” pe cititor prin ciudătenia împerecherii de cuvinte. Dar cititorul nu este epatat, ci profund indignat. Lagărul, suferința, eroismul nu constituie decât un pretext prin care poeta, prin viza tematicii juste, își poate strecura, prin contrabandă, imaginile formaliste. Trebuie subliniat deasemenea că poezia nu redă înălțimea morală a eroilor, ci caută să creeze o atmosferă de spaimă, de groază. Probabil că

„macabrul“ i s'a părut Ninei Cassian mai poetic decât eroismul.

Spre deosebire de „Makronissos să piară“, poezia „Cântec de luptă pentru Manolis Glezos“ aduce în fața noastră figura eroului grec și exprimă sentimentul de solidaritate al poporului nostru față de cauza Greciei libere. Aici, faptele pregătesc izbucnirea de indignare din final. Manolis Glezos apare în fața noastră ca unul dintre acei oameni care suferă, luptă și vor învinge. Poeta a reușit să transforme un cântec de suferință într'un cântec de speranță, fiindcă a realizat un cântec de luptă.

Fuga de realitate, pe care am observat-o în unele poezii cuprinse în acest volum, se manifestă în „Sașca“ prin căutarea pitorescului. Sașca e un tânăr lipovean care știe să chiuie și să prindă pești. După ce află aceste lucruri „esențiale“, cititorului i se mai rezervă — în final — o surpriză: *deși e lipovean, Sașca și-a ras barba, fiindcă: „utemist cu barbă s'a mai pomenit vreodată?“*

Autoarea nu uită să ne semnaleze că Sașca are ochii — nu de lucernă — ci de iarbă.

Oare ce are comun această poezie cu viața noastră, cu sbuciumul și marile ei bucurii? Dece e Sașca utemist? Atât a reținut Nina Cassian din viața pescarilor noștri? Cum ar zice Caragiale, „e puțin, stimabile!“

Trăsăturile morale, munca în colectiv, lupta împotriva dușmanului de clasă, lupta împotriva obscurantismului sunt înlocuite printr'o poantă de calitate îndoielnică. În poezia „Sașca“ lupta de clasă a încetat cu desăvârșire.

Nu vom analiza fiecare poezie în parte și nu vom cântări farmaceutic dacă numărul versurilor realizate întrece sau nu pe acela al imaginilor formaliste. Nu este vorba în acest volum de „lipsuri“, ci de manifestări ale ideologiei burgheze.

Nu este just ca atunci când un scriitor tipărește o carte, criticul să enumere toate păcatele literare pe care acesta le-a săvârșit în volumele anterioare. Dar când este vorba de consecvențe în greșeli, el are datoria să urmărească și în tre-

cut lina nejustă a scriitorului, rădăcina activă a greșelilor prezente.

Primul volum de versuri al Ninei Cassian — „La scara 1/1“ — era o manifestare crasă a formalismului. Versurile ermetice mascau prost sărăcia de idei. Cartea nu avea nimic comun cu lupta pe care clasa muncitoare o ducea împotriva claselor exploatare care dețineau încă poziții importante economice și politice. Nu vom face recenzia aceluia volum. Partidul, prin organul său central, „Scântea“, a luat atitudine hotărâtă arătând caracterul formalist, ermetic, străin de ideologia clasei muncitoare, al cărții.

Vom aminti numai — pe scurt — câteva elemente din „La scara 1/1“ care ne ajută să înțelegem mai bine recrudescenta formalismului în recentul volum, „Horea nu mai este singur“.

În poezia „Muntele cu dragoste“, se vorbește despre sentimentele a doi îndrăgostiți:

*Am rupt covorul, rușele și ce mai rămânea
Noi amândoi umpleam toată odaia.*

*Noi amândoi. Era vânt. Nu era
(Cine ține minte? Cine vrea să mintă?)
Strâns ne-am ținut ca un om în oglindă,
Unul în abruptul Țrig al altuia.*

...Noi amândoi, numai noi doi — ce ne pasă ce e afară? Poate „e vânt, poate nu era“, ce importanță poate avea pentru noi doi ce se întâmplă dincolo de zidurile odăii noastre?

Această idcie, tipică pentru concepția burgheză despre dragoste — care este izolare egoistă, rudă cu pornografia — apare și în „Cântec în zori“. Acolo, ideea este mai voalată, dar în fond e aceeași: Noi doi. Relațiile dintre cei doi îndrăgostiți sunt de un egoism suprem: „celălalt“ nu e decât imaginea „mea“, după cum tot o imagine a „mea“ este și cea din oglindă. Ca și în „Cântec în zori“, iubitul nu are chip — este o singură imagine ireală, o proiecție a eului. Deaceia nu ni se vorbește în „Cântec“ despre înfățișarea sa, despre calitățile sale morale și intelectuale; pentru poetă, ele n'au importanță!

În poezia „Controverse“, se afirmă părerea Ninei Cassian despre artă:

*Am scris un poem oblic
O caligramă.
Cineva spunea : e o direcție
Rezolvită dincolo de ramă.
Unul râdea : e o mătură,
Vă jur că e o mătură și-atât !
Altul plângea : Pomul, pomul
Cu portocale la gât !*

Așa dar, creația artistică — în concepția scriitoarei — ar fi pur subiectivă. După cum crede poeta, în fața operei de artă omul are reacții diverse, nu poate exista o analiză științifică. Despre o poezie cineva poate spune : e o enigmă, o invitație la mister; trebuie să cauți rezolvarea dincolo de sensul strâmt al cuvintelor. Altul — care nu pricepe „semnificația profundă” a poeziei formaliste (lipsită de idei) va râde : e ceva fără rost, e o „mătură” nu un poem. Iar un sentimental va visa, cu sughițuri de plâns) : „Pomul, pomul, cu portocale la gât”. În fond conchide Nina Cassian, poezia e un joc pur, în care nu trebuie să cauți nici o idee. Nu putem crede că poeta a părăsit definitiv această concepție. Versurile cu hăinuță populară din „Puișor de Craiovean”, dovedesc — tot într-o formă mai voalată — aceeași fugă după „imaginea pură”.

Si ca ultim exemplu semnificativ, vom cita poezia „Vacanță” (tot din volumul „La scara 1/1”) :

*Marea lasă la mal două trupuri albastre
Ar fi putut răsări multe stele din ele.
Erau — mi s'a spus — trupurile noastre.
Și oameni buni încercau să ne spele.*

Pe românește, am putea traduce așa : poetul este o ființă aparte (cu trupul albastru — culoare a visului). Din el pot răsări opere de artă. Dar poetul se izbește de cruda realitate. Oamenii încearcă să înlăture acel „ceva” care e misteriosul talent :

*Decolorați, înfine, ne trezeam, ne iubeam.
Marea scotea din vestă portocaliul geam.
Era timpul să ncepem să semănăm cu alții.*

Aici poeta devine ironică : după ce ne-au luat talentul, am început să acționăm ca oamenii banali. Acțiunea se petrece însă în

tr'un cadru funebru : vine noaptea ! Apune soarele ! Apusul soarelui aruncă peste mare, adică peste mister și poezie, lumina portocalie a asfințitului.

În încheiere : „Și în orașul cu becuri și arborii rari — Ne-am îmbrăcat la fel și ne-am pus ochelari”.

Apoi, poeta a intrat în orașul în care luna a fost înlocuită prin becuri (surogat!), în care totul e trist și monoton, arborii sunt rari, devenind — exterior ! — ca și ceilalți oameni, „banali”.

În volumele „Sufletul nostru” și „Horea nu mai este singur”, formalismul și-a pus ochelari de soare, ca să nu fie recunoscut. Nu ne gândim să facem proces de intenție poetei că ar fi vrut să ne înșele. Dar când „sufletul nostru” e tipărit, trebuie să examinăm faptele, iar nu intențiile.

Or, faptele arată că Nina Cassian nu a renunțat decât în mică măsură la concepția analizată mai sus, concepție tipic burgheză, decadentă, despre artă și poet, și în bună măsură despre lume.

Am arătat că Nina Cassian fuge de realitate, caută pitorescul. Dece, aflată într-o fabrică, ea n'a văzut decât șuruburile și bobinele ? Dece în „Sașca” n'a văzut munca, lupta, oamenii, ci doar faptul că un lipovean și-a ras barba ? Dece în „Horea nu mai este singur”, n'a văzut satul ?

Observăm deasemenea că în versurile sale — din 1948 și până acum — viața nouă se desfășoară festiv și nu în luptă împotriva unui dușman concret. Oare întâmplător a „uitat” poeta dușmanul de clasă ?

În „Versuri vechi și versuri noi”, Nina Cassian ne anunță ce fel de versuri ar dori să scrie :

*Să-mi împart la oameni cântul
Ca pe-un braț de crengi în floare
Încă fragede sub vântul
Devenirii viitoare.*

Imaginea patriei noastre apare în volumul „Horea nu mai este singur” în felul următor : mari mulțimi de oameni defilează cântând, iar poeta — în rochie albă — împarte flori fragede.

Deficiențele poeziilor cuprinse în volum sunt manifestări ale concepției burgheze.

Conform acestei concepții, dragostea este „un egoism în doi”, opera de artă ceva ciudat și inexplicabil, iar poetul o ființă „aleasă” prin har, care nu poate semăna cu „vulgul” și nu poate trăi ca ceilalți oameni. Poeta nu mai stă, desigur, integral pe pozițiile din primul ei volum. Aceasta o dovedesc succesele obținute. Dar nici nu putem spune că ea și-a însușit concepția despre lume a clasei muncitoare. Și o asemenea „lipsă” nu poate fi înlăturată printr’o „documentare”, chiar dacă aceasta ar dura... trei zile. Având o concepție greșită, treci printr’o uzină fără a vedea nimic — așa cum reiese din „Puișor de Craiovean”. Este nevoie de o profundă cunoaștere a vieții: a trăi în mijlocul oamenilor, a participa la lupta lor, a-ți ridica neîncetat nivelul ideologic. Numai printr’o cunoaștere profundă a realității va putea Nina Cassian să lepede integral otrava formalismului care își are cauza în concepția burgheză. O condiție esențială a câștigării acestei bătălii, este aceea că trebuie să învățăm neobosit dela marii clasici ai marxism-leninismului — cum spune chiar Nina Cassian :

*Tovarășe! Deschide carte de carte
Și vei privi descătușat mai departe.
Largi ne sunt zările, darnic pământul,
Dacă ne e sigur și limpede gândul.*
(12.000.000, „Sufletul nostru”)

Din nefericire, volumul „Horea nu mai este singur” a dovedit că gândul poetei nu este nici sigur, nici limpede.

Poezia noastră a dobândit în anul acesta noi succese. Ne mândrim cu versurile acestea. Ne cheamă la luptă, la viață, poeziile lui M. Beniuc, Dan Deșliu, Veronica Porumbacu, E. Frunză și a altor poeți ai noștri.

Dar volumul Ninei Cassian, deși conține și versuri realizate, nu poate fi încorporat acestor succese. În el se găsesc de multe ori versuri înghețate despre teme fierbinți, iar alteori manifestări primejdioase ale unei concepții străine de clasa muncitoare.

Necunoscând viața, Nina Cassian a ignorat primejdia pe care o reprezintă dușmanul de clasă, nu a văzut lupta pe care poporul nostru, condus de partid, o duce împotriva foștilor moșieri și capitaliști, împotriva chiaburimii și a agenților imperialismului, și nu a înțeles conținutul efortului de a construi o viață nouă, de a forma oameni noi. Ea a ignorat legea fundamentală a dezvoltării societății noastre: lupta de clasă. În loc să lupte serios împotriva otrăvitoare concepții burgheze, Nina Cassian a crezut că poate „rezolva” problema prin „concesii” făcute tematicii vieții noi, iar la adăpostul lor să poată păstra cât mai mult din vechiul bagaj formalist. Încercând să mascheze sărăcia conținutului, a recurs la imagini formaliste, la întortocheri elaborate în laborator. Deaceia, în viitorul ei volum, Nina Cassian trebuie să mai facă nu „un pas înainte”, ci trebuie să realizeze un mare salt pentru a se încadra definitiv — e timpul! — în frontul poeziei noastre luptătoare.

CU PRIVIRE LA „STELELE PĂCII”

S'a discutat într-o recentă consfătuire a „Esplei” cu scriitorii, despre profilul unui volum care nu trebuie să se mărginească a fi doar o culegere a poemelor apărute, ci un întreg arhitectonic. Fără ca aceasta să însemne necesitatea abordării *unei singure teme*, volumul, în totalitatea lui, e necesar să aibă o țintă unică.

Volumul lui Miha Dragomir are un profil clar și o țintă nu mai puțin limpede, exprimată chiar în poezia care a dat titlul volumului : „Stelele păcii”. Este vorba de *apărarea păcii*, pe care „moartea (ar) vrea s'o acopere”. E vorba de răspunsul ce-l dau fiii patriei noastre „fiilor vestitului gangster Capone” :

*Viața-ne liberă, munca și cerul,
vă vor izbi mai năpraznic ca fierul,
armele morții din mâini să vă lunece.*

Stelele noastre — nu pot să se'ntunece !

Cu alte cuvinte volumul vrea să ne prezinte pe deoparte viața și munca noastră liberă (ciclul I), pe de alta lupta împotriva acelor care ne-o amenință (poeziile anti-imperialiste).

Față de „Prima șarjă”, „Stelele păcii”, descriu un cerc tematic ceva mai larg, și au un centru de greutate schimbat. De unde prietenul „Bălți” și al stepii dobrogene era atras aproape exclusiv de aspectele îngenuncherii naturii rebele sub mâinile dibace ale construcțiilor socialismului, acum privirea sa poposește îndelung și mândru în preajma vieții noi, ca să înglobeze treptat aspecte ale luptei antiimperia-

liste de pe restul încă însângerat al lumii, din Jugoslavia și Franța până în SUA. Și cum construcția orânduirii libere se integrează în ofensiva păcii, separarea poeziilor în două cicluri este doar aparentă.

Calitatea „Stelelor păcii” stă în unitatea țintei, într-o anumită varietate a temelor — atâtea câte sunt prezente în acest volum — teme al căror ascuțit este îndreptat spre dușman, stă în încrederea ce ți-o transmit în victoria luptei.

Optimismul poetului se alimentează în primul rând din succesele muncii și luptei eroilor săi. Oamenii patriei noastre sunt cei care-i dau siguranța, cei care se schimbă și cresc în luptă pentru construirea socialismului. Ei sunt eroii primului ciclu din volum.

Sectorul agrar căruia îi este dedicată majoritatea poeziilor acestui ciclu, este una din vechile preferințe ale poetului. De aceea gândurile și cânturile sale le închină gospodăriilor colective.

Calea membrilor acestora nu este netedă. S'o luăm, de pildă, pe Sanda. Ca o țărancă neștiutoare de carte să ajungă socotitoare fără știința căreia „bob în colectiv nu mișcă”, ea a trebuit să străbată un drum greu. Asperitățile drumului, contrastul grăitor între ieri și azi, sunt sugerate întocmai cum o schiță în desen prefigurează dimensiunile și coloritul unui tablou. Femeii care cu patru luni în urmă nu știa decât să toarcă,

*sau cu sapa'n mîni
brazda s'o întoarce.*

femeii pătrunsă până în măduva oaselor de teamă, rostul ei actual i se pare ca o întâlnire de „adevăr și povești“ împletite într'un spic simbolic :

*Adevăr, povești,
într'un spic se leagă.*

Cui i se datorează însă prefacerea Sandei ? Numai meritelor personale ? Ea a fost doar „om bun“ și înainte de a i se fi uscat umerii obrazilor de lipsuri. Transformarea ei se datorește Partidului care a trimis la învățătură cu încredere, o femeie ce va fi fost înainte cu patru luni cam cum erau țărancele din satul ei înainte cu patruzeci ori patru sute de ani ! De aici și recunoștința mîinii „ce-a asprit — ani în lutul tare“ pentru căldura ce a pătruns-o, strângând „mîna muncitoare“.

Unul din meritele volumului de față este prezența temei alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, în care rolul conducător îl deține clasa muncitoare în frunte cu Partidul. Poetul n'a zugrăvit cu amplexare și adâncime această temă, care apare doar sub un singur aspect — al colectărilor — dar trebuie să subliniem prezența ei. Dacă în „Sanda“, tema alianței este comunicată oarecum indirect, în „La colectare“, ea este miezul întregii poezii. Instantaneul surprins este luat la predarea cotelor, când țăranii, simțind nu numai drepturile ci și îndatoririle lor față de stat, aduc sacii de cereale, citindu-și chitanțele în „gășăitul ritmic de balanțe“, în preajma cărora delegatul vîntură avuția grea a câmpurilor fără haturi.

Rîndurile ritmice tind spre acelaș punct culminant : încrucișarea frățească a mîinii delegatului cu mîna țăranului : pe care :

„chiaburii- o simt prin inimă, ca jarul“.

Ultimele versuri :

*E-o mână aspră. Mână de țăran.
Ea ține secera lângă cioșan.*

pot sta ca o inscripție simplă, dar adânc săpată. Și ele sunt caracteristice

pentru una din însușirile fundamentale ale lui Mihai Dragomir : concizia. Nu e întâmplător că acolo unde ideea este puternică, cele mai serioase calități ale poetului vin firesc s'o ilustreze. Odată cu eroii plămădiți în gospodăria colectivă, se nasc concepții și atitudini noi de viață. De unde fata fără zestre încerca o soartă amără — deplînsă nu odată și în literatură — azi bogăția, averea ei se socotește după zilele muncă. În poezia „Zestrea“, cunoaștem o altă trăsătură a poetului : umorul. Mijloc de cunoaștere a oamenilor, ca și a situațiilor, umorul are un avantaj de care Mihai Dragomir trebuie să țină seama, pentru a-l folosi mai des : descreșind frunțile, el dă versurilor o culoare proaspătă și un caracter popular, amintind de Coșbuc :

*Grâu, și bani, și aur face
munca ei, doar vara asta.
Spune oare cui nu-i place
zestre-așa să-i dea nevasta ?*

„Amintirea“ lui Coșbuc nu este o imitare formală. E însușirea creatoare a experienței dela clasicii noștri ; este continuarea tradiției hazului robust al poporului — mai bogat, mai miezos în împrejurările în care, eliberându-se pentru totdeauna de robie, devine cu adevărat stăpânul pămîntului lui.

Versurile „Zestrei“ și „Cîntecul tractoristului“ parcă ar cere firesc melodia. În cele din urmă, revine refrenul mobilizator, adresat miilor de tractoriști care, răsturnând brazdele gospodăriilor colective, ale gospodăriilor de stat, ale țăranilor întovărașiți, fac legătura directă între clasa muncitoare și țărănimea muncitoare. Cu ce ecou puternic ar răsună pe câmp cîntecul :

*Hai, tractorist ! Volanul ține-l strîns !
Tractorul tău, Republicii dă pîne.
Atâți țărani acest pămînt l-au plîns,
tu fă-l să rădă'n nesfârșit de grîne !*

Iar „Zestrei“, i-ar corespunde un cîntec hazliu care ar putea îmbogăți programul căminelor noastre culturale.

Dar, în treacăt fie zis, există un fenomen care ar trebui să dea de gîndit și compozitorilor noștri. Asemenea texte parcă destinate spre a fi puse pe muzică, nu sunt

încă îmbrățișate și nici măcar căutate de unii dintre ei. Cele două poezii din „Stelele păcii“ fac parte dintre lucrările din care Uniunea Compozitorilor ar putea alege noi materiale valoroase, ca texte de muzică.

Dacă evoluția Sandei a fost grea, cu atât mai dramatică este formarea unei noi concepții de viață în mintea țaranului mijlociș — eroul poeziei „Fostul mijlociș“. Omul care, devenit colectivist, mai are încă de „*cosit în îndoilei ca'n grâu*“, este frate cu Răchișeanu, descris cu atâta vervă în fragmentul de roman al lui Semion Babaevschi, apărut acum câteva luni în ziarul „Scânteia“. În Răchișeanu, colhoznicul Ragulin, venit cu o delegație în patria noastră, întâlnește peste granițele Uniunii Sovietice șovăielile propriului său trecut. Mijlocișul lui Mihai Dragomir dă încă în fiecare zi și... în fiecare strofă, piept cu trecutul, pe care și-l rupe din conștiința sa. Contrastele între gândurile care-l trag înapoi și faptele care-l duc înainte, între „*firul fierbinte*“ care-l urcă'n tample și pumnul strâns „*mai avem de furcă*“, între reflecția sa supărată când e ales brigadier: „*ai naibii, îmi aruncă greu'n spate*“ — și plecarea lui la muncă „*de cu noapte*“, ca să se întoarcă „*ăpă ce-a apus*“, fac din această poezie un interesant desen în alb și negru, o ilustrație a unei figuri vii a satului nostru.

Tipici însă pentru țaranii care au biruit îndoielile, sunt cei trei președinți de gospodărie la consfătuire. Cadrul este însă același: o casă în care — ca în fiecare an — „*miroase a dughii trecute*“. Dar, odată cu „*cuvintele ieri necunoscute*“ care răsună în încăpere, simți în cele câteva distihuri ale poeziei, însemnă'tea grea a fostului pâlmaș, a fostului rânđaș, a fostului văcar care croiește și hotărășc cu pricepere, ca încercați oameni de stat, destinul a sute de tovarăși de muncă. Sunt oameni care nu vor mai da înapoi, nici dacă li s'ar ridica munți în cale, odată ce au văzut că-și pot clădi pe propriul lor pământ o altă viață. De aceea concluzia finală nu cade ca o întrebare, ci ca o amenințare la adresa dușmanilor:

*Și mă gândesc, limbușii din New-York
mai cred că-acești țărani din drum se'n-
torc?*

S'ar putea spune că Mihai Dragomir este un rapsod al pâinii. Și, dacă vom analiza mai amănunțit cele două poezii care cântă pâinea ieșită din „*grâul înfrățit*“, precum și însăși poezia „Stelele păcii“, o vom face pentru că sunt caracteristice, odată cu calitățile poetului, și pentru limitele acestui ciclu.

În „Prima șarjă“ (1950), poetul întrezărea rodul neistovit pe care-l anunța începutul transformării socialiste a agriculturii:

*Bărăgan, albie de legănat pruncii
plămada neagră răsuflă ușor
sub streșina zării,
vei fi mare, întreg și fecund
uger al țării.*

Visul de atunci dispare ca vis, deoarece se înfăptuiește. Poetul o declară direct și mai precis decât în „Bărăgan“, în care nu include și cauzele prefacerii acestuia într'un „corn al abundenței“:

*Pământul colectivei e încă nou și crud,
dar varsă val de grâne'n pâlule și silozuri.*

Fertilitatea țarinii fără haturi, răscolite de tractor, e figurată în termenii cantităților prea mari ca să le măsoare cu unitățile. Recolta sosește de pe lanuri ca niște „*grămezi de aur proaspăt*“ în „*legănat de care venite de departe*“. La colectare „*grâul și secara*“ se prăvălesc în „*saci grei*“, în care delegatul satului „*își infundă mâna*“ ca într'o mare. Balanța, la rându-i „*gâfâie*“ sub povară! Poetul nu e totuși mulțumit. El dorește, în spiritul urărilor folclorice de bunăstare „*bobulu gras, roșcat*“, să sporească „*cât gândul nostru*“, deci nelimitat. Utopie? Nu. Mihai Dragomir sugerează hiperbolic doar că, în curând, grâul nostru va dobândi dimensiuni micu-riniene. De altfel, mai ieri, o fotografie a „Scânteii“ îl arăta pe acad. Tr. Săvulescu explicând unui grup de țărani norme

agrominimului, înconjurat până la umeri de spicele cultivate după metode științifice.

Circumscrie însă la productivitate, viața revoluției agrare în curs ar rămânea unilaterală, săracă, în ciuda tablourilor... bogăției „colectivei“.

E adevărat că diversele faze ale pâinii dela sămânță până la jimblă, inspiră poetului pofta de a pipăi „mușetele bălane“ ale spicului, de a strivi „bobul plin“ ce lasă în palmă un „foșnet de lapte și răcoare“, de a se înfrupta din pâinile rânduie în brutării ca straturile de „flori rotunde, grele'n miez“, de a le mângâia „obrazul dulce“ și „trupul fierbinte“ sau de a admira fata care „mușcă sănătos din alb coltuc“.

Dar Miha Dragomir simte gustul nu numai fizic, ci și social al pâinii — dacă putem spune astfel — gust esențial, altul în 1950. Miezul ei îi e mai dulce și alb decât oricând. El cheamă în minte, prin contrast, amintirea neagră a suferinței — de care vorbea odată A. Toma în „Pâinea amară“ — după cum cheamă și amintirea urii și a revoltelor „foștilor iobagi“. Făina cernută azi, închipuie „primele bucurii“ obținute de oropsiții de ieri.

Pâinea, odată întoarsă la cei ce o zămislesc și care nu mai sunt „nici iobagi sau sclavi din colonii“, e mușcată cu bucuria zilei de azi și cu siguranța izbânzii depline de mâine. Perspectiva apare ca o scară triumfală străbătând repede nu spațiul, ci timpul :

*Culegem noi recolta — și facem din ea scări
să ne urcăm mai iute spre anul primăverii.*

Insufărșit, semnificația „hranei cea de toate zilele“ se extinde până la confundarea cu tot ce se plămădește azi. E însăși „pâinea vieții noi“.

Iar relația dintre oamenii muncii și opera lor apare strânsă ca o legătură de sânge. Așezat în postura naivă — obișnuită liricului — poetul întreabă pâinea despre autorii ei, așa cum întrebi pe un copil despre părinții săi :

*Păint cu-obrazul dulce, trup fierbinte,
Care mâini răsadul vi l-au pus ?*

incluzând în răspuns unanimitatea efortărilor oamenilor muncii :

*Mâna ei, cu-a ta și-a tuturoră
a trudit din greu, și an cu an.*

Miha Dragomir apreciază totodată nuanța patriotică a grijii paterne a poporului pentru pruncul său :

*Care glas și trudă de părinte
în cămara țării v'a adus ?*

Patriotismul care însuflețește multe din versurile sale, așa cum apa se infiltrează în pământ, nu se comunică numai prin mijloace clasice, ca imboldul adresat tractoristului de a mâna mai iute volanul spre a „da Republicii pâine“ („Cântecul tractoristului“) sau prin scrutarea, de o mândrie înduioșată, a orizontului patriei :

*Bun e pământul sub bolta albastră.
Țara aceasta bogată — e-a noastră !
Limpede-i cerul Republicii mele.*

Fără a fi formulată expres, ci prin notații scurte, afecțiunea pentru țara bogată se degajează ca aburii subțiri dar calzi depe o arătură proaspătă, din variate manifestări sufletești : din atenția gospodărească ca „nici un bob să nu se piardă“ la colectare („Recolta“) din fericirea, statornică, însă exprimată „țărănește“ adică sobru. Aceeași dragoste se reflectă în imaginea celor trei președinți de colectivă ce-și planifică activitatea, în opoziție cu isteria războinică yankee :

*Și mă gândesc : limbuții din New-York
gândesc că-acești țărani din drum se'ntorc ?*

Insistând asupra încrederii în viitorul luminos al Republicii, ce colorează în același ton toate atitudinile eroilor săi, dragostea de țară devine astfel o componentă a conduitei obștești și poetul are meritul de a fi surprins caracterul activ și organic al patriotismului de tip nou ce se înrădăcinează conștient printre țărani muncitori, ca în general în rândurile poporului. Atașamentul pentru țară capătă prin aceas-

ta tăria și vibrația tândră a sentimentelor familiare. Ca urmare, în poezia lui Mișu Dragomir, tabloul țării apare ca interiorul unei gospodării mănoase, pe care „gospodarul“ o întreține cu un aer ocrotitor și voios, iar natura o încinge ca o grădină prielnică.

Chiar toamna este binevoitoare omului muncitor :

*Cerul de-octombrie pe țară își trece
buna-i mireasmă de pașiște rece.
...pânza-i învăluie-n stele spuzite
satele-orașele neadormite.*

Citind însă poeziile din primul ciclu, ai sentimentul clar că poetul n'a spus tot. Eroii săi pozitivi! — tractoristul, mijlocasul, Sanda, cei trei președinți, merită în întregime acest nume? Sunt ei reprezentativi pentru forța reală care împinge istoria înainte? Patriotismul poetului cuprinde imaginea adevărată a patriei noastre, a cărei dezvoltare are ca motor al istoriei lupta de clasă dusă cu fermitate de clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare ?

În expunerea sa la Congresul Învățătorilor, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a arătat că, în țara noastră, dragostea de patrie se împletește cu lupta pentru apărarea păcii. Iar în expunerea sa la Consfătuirea muncitorilor mineri, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, a subliniat din nou că : „*Partidul nostru duce o politică proletară de clasă, o politică neșovăitoare de construire a socialismului bazată pe ofensiva neîntreruptă împotriva capitalismului. Credincios învățături marxist-leniniste, învățând din marea experiență a slăvitului Partid Bolșevic, partidul nostru se întemeiază în politica sa pe ideea lui Lenin și Stalin că dezvoltarea industriei grele este cheia dezvoltării întregii economii, veriga principală a operei de construire a economiei socialiste*“.

Industrializarea deschide deci un nou orizont patriei noastre, menținută cu tot dinadinsul de către imperialiști, timp de decenii, în faza „eminamente agricolă“. Este o industrie la a cărei dezvoltare participă oameni care posedă și-și dezvoltă conștiința nouă, nu doar fiindcă lucrează într-o fabrică, ci fiindcă fabrica este a

lor, a poporului. Dar dacă poezia are rolul să oglindească realitatea, atunci e firesc ca tematica unui volum să cuprindă în primul rând pe acești oameni noi, pe muncitorii din industria grea ; și nu pentru a descrie o hală sau o șarjă, ci pentru a încuraja și crește prin vers noul în conștiința celor care dețin cheia construirii socialismului.

Or, Mișu Dragomir nu are în volum decât o singură poezie în acest sens : „Cazangiul“. Și dacă ea este interesantă pentru ilustrarea ideii vigilenței necesare în muncă, trebuie să spunem că povestea cazangiului e de fapt un îndemn la încordare, adresat — nu atât muncitorului — cât poetului. Lipsa temelor privitoare la viața și lupta muncitorilor din industrie, lipsa unor chipuri de stahanoviști în versurile sale, ne impune să-i cerem lui Mișu Dragomir — autorului poemului „Nava“ din „Prima șarjă“ — să-și îndrepte de acum înainte privirea în dessebi spre acest sector gâlgâind de viață. Ignorarea luptei muncitorimii se răsfrânge răsunător și asupra oglinzii însăși a luptei țărânimii înaintate, contribuind la persistența notei idilice, antirealiste. Și aceasta, chiar în ciclul închinat gospodăriei colective. Mugurii socialismului, care se îndesesc nu s'au ivit și nu se ivesc ușor. Frământările, ciocnirile în ajunul construirii gospodăriilor nu încetează după întemeierea lor. Și ele nu se petrec numai în conștiința oamenilor, cum ar fi de exemplu în aceea a fostului mijlocas. Ciocnirea cea mai ascuțită, mai aspră, o au de dat membrii gospodăriei, — și, odată cu ea, țărânii muncitori al căror drum se îndreaptă spre această țintă — cu clasa exploatare încă numeroasă, a chiaburilor.

Pentru demascarea vehementă a exploatare a tovarășilor trebuie să militeze și poezia. În această privință, volumul lui Mișu Dragomir are lipsuri serioase. În poezii ca „Pâinea albă“, „Recolta“, ciocnirea ar fi trebuit să existe. Oglindirea lor în suficientă măsură lipsește în ciclu. Și se știe doar că în gospodăria colectivă nu merge totul bine. Viața la țară, de azi, e adânc frământată, nu odihnitoare, recreativă. Articolul redacțional al organului Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, arată cum devierea de dreapta dela linia revoluționară

a Partidului, a permis nu numai trecerea chiaburilor pe tabelul mijlocașilor, ci și strecurarea lor în gospodăriile colective și chiar cocoțarea lor la posturile de conducere. Și tot „Scânteia“ a relatat și relatează cazuri grăitoare în care chiaburii sunt demascați și alungați în urma unor acțiuni hotărâte a membrilor gospodăriei conduși de comuniști. Sunt aspecte esențiale ale luptei pe care poetul le-a înțeles mai târziu, dar care în volum lipsesc aproape cu totul, lăsând loc unei atmosfere de succes și izbândă. Or, ocolirea greutăților luptei duce la micșorarea proporției reale a eroilor contemporani care se călesc și ciocnindu-se în luptă cu dușmanul. Diminuând intensitatea luptei, Mihai Dragomir a micșorat și intensitatea poeziilor sale, a dat o imagine incompletă a vieții, văduvind-o de aspecte esențiale, a scăzut deci și din interesul cititorului pentru ele.

Neavând încă rădăcini adânci în conținutul poemelor, incandescența luptei nu străbate nici în expresie. Deaceia ciocnirea are loc mai ales între simboluri: în poezia „Sanda“, de pildă, lupta de clasă este exprimată astfel:

*Ochi-i vulturești
în chiaburi sunt grindeni.*

*Câte Sande crești
fară, pretutindeni.*

Realitatea e sărăcită astfel de patosul luptei. Abuzul de simboluri abstractizează poezia, răcește versul. Simbolul nu poate înlocui faptele fierbinți ale vieții, ale luptei. Cauza acestor deficiențe stă în insuficiența cunoaștere a vieții, a complexității, bogăției și intensității ei. Pentru a fi pe deplin glasul poporului său, poetul are datoria de a cunoaște în profunzime realitatea. Și numai zugrăvirea patosului luptei împotriva dușmanului din țara noastră, îl va duce firesc pe poet la demascarea legăturii acestui dușman cu dușmanul din afară, imperialismul, dând mai multă adâncime versurilor viitoare ale lui Mihai Dragomir.

S'ar putea spune că poezia care închipuie puntea de trecere dela un ciclu la altul, e „Mama“. Într-o consfătuire a

poetului cu cititorii la Uzinele „Mathyas Rakosi“, o tovarășă a spus: „Mi-a plăcut poezia fiindcă dă glas gândurilor și sentimentelor mamelor dela noi și din toate țările“. Delicateța și durerea cu care poetul privește femeia plângându-și fiul mort în război, „fărămițat de așchii de sânge și noroi“, dă mai mult relief îndemnului final:

*Dar alte mame ca să nu mai plângă,
din plânsul tău un vifor să se strângă,
neiertătoare ură să desferici
spre cioclii slăpânind peste Americi!*

*Cu-atâția fii și mame împreună
să fim o sfântă, aprigă furtună,
și să izbim în inima urgiu —
ca mamele să nu-și mai plângă fiii!*

Ca mamele să nu-și mai plângă fiii, ca munca liberă a poporului nostru să se poată desfășura, nimănui, cu atât mai puțin poetul nu poate omite necesitatea apărării cuceririlor noastre împotriva dușmanilor externi:

*Acestor ziduri tinere urcând,
și apelor ce le mănăm prin pietre,
îndrăgostiților mereu răzând,
acestor de nespuse iubite vetre,*

*le trebuie un braț ocrotitor
pe armă încordată ca pe unelte.*

Și dacă scutul cuceririlor noastre este pe plan internațional întregul lagăr al păcii în frunte cu Uniunea Sovietică, „Străjerul puternic“ al „bucuriilor noastre“ este în patrie armata populară. De aceea versurile lui Mihai Dragomir vibrează cald la vederea ostașilor Republicii noastre populare:

*Deaceea când soldații trec, adie
o forță nouă'n mândri noștri ani.
Nu-s doar soldați — ci o uzină vie
ce-i gata foc să verse în dușmani.*

Nimic, în această poezie sobră, din declamațiile patriotarde ale celor ce au făcut în trecut, din armată, Marea mută. E sinceră dragostea poetului pentru apărăto-

rii vieții noastre pașnice. Aluzia la „Uzina vie“ a lui Sahia are un dublu înțeles: pe de o parte ea reprezintă unitatea armatei noi cu poporul, pe de alta o leagă cu tradiția de luptă a acestuia. Poezia merită cu atât mai mult remarcată, cu cât unii poeți consideră zugrăvirea acestui aspect scump inimilor noastre, drept un apanaj numai al poezilor activi în armată. Vibrația poeziei „Când trec soldații“ ca și a altor balade grănicerești (Niculae Tăutu, Cicerone Theodorescu, Ioanchie Olteanu) poate îndrepta ochiul scriitorilor și pe această poartă tematică deschisă încă de prea puțini.

E ceea ce face Mihai Dragomir și în poezia „Mitrălieră“. Simbolul alungării războiului, figurat prin copilul ce calcă în picioare o mitralieră găsită la joacă, capătă putere și inspiră încrederea tocmai prin prezența pe celălalt mal a oștenilor Armatei populare, cheazășia acestui simbol:

*În ochii lui e soare și e cer.
Și parcă nu doar el, ci 'ntreg poporul
cu talpa 'n ceafa monstrului de fier
privește, cu un cântec, viitorul.*

*Și ca să nu învie monstru-ascuns,
să nu-și mai poarte iar războiul pașii —
cântarea întregind-o, dau răspuns
în mânuirea armelor, ostașii.*

Desigur însă, cel dintâi braț ocrotitor al poporului nostru ca și al celorlalte națiuni ce zidesc socialismul, în fața intențiilor prădalnice și sângeroase ale monopolistilor de peste ocean, este Uniunea Sovietică.

Celebrând în „Cântecul pentru Stalin“, răspândit pe melodia lui Anatol Vieru în masă și chiar dincolo de granițele patriei, pe cel mai bun prieten al țării noastre, pe tovarășul Stalin, poetul spune:

*Sunt vorbe prea puține 'n grai,
și flori sunt prea puțin în plai,*

ca să-i aducă celui mai iubit dintre oameni, prinosul dragostei noastre. Este un cântec ce și-a tras din poezia populară seva și frumusețea. Valoarea versurilor nu stă însă numai în imnul de laudă, ci în ima-

ginea țării în construcție, dovada vie a înfăptuirii în patria noastră, a țelurilor păcii și socialismului:

*Lui Stalin, slavă cântăm,
pe drumul lui mai dârz ne-avântăm,
cu brațe libere clădim un imn lui Stalin,
lumii noi conducător și 'nvățător.*

Avântul muzicii, susținut de căldura versurilor, a fost astfel recunoscut, prin acordarea premiului de Stat compozitorului Anatol Vieru.

Insuflețit de un cald sentiment de recunoștință, Mihai Dragomir se oprește la „Monumentul ostașului sovietic“. Evocarea acestuia e mai degrabă o baladă ori cântec, decât o odă cum s'ar crede după titlu. Accentul cade nu numai pe majestatea chipului turnat acolo sus, ca o strajă solemnă:

*Pășești ca'n clipa de asalt
pe soclul alb de marmori grele.
Te văd mereu veghind, înalt,
în capitala țării mele.*

ci mai ales pe umanitatea eroului, impunătoare prin idealurile ce o alimentează și forma spontană sub care se revarsă. Ostașul nu este un anonim încremenit abstract în bronz, înaintea căruia te reculegi cu recunoștință smerită, ca în multe din vechile imnuri. El e în special un tovarăș care a coborât de pe soclu ca să rămână pururi viu și activ printre noi, indicându-ne țelul. De aceea Mihai Dragomir îl interpelează respectuos și cald totodată:

*Ești viu, mărețule soldat,
deapururi neatins de ceață;
pășind ca'n clipa de asalt
tu drumul ni-l arăți spre viață.*

E remarcabil că tălmăcitorul încercat al poeziilor lui Alexei Surcov a învățat creator din versurile aceluia care a spus atât de lapidar:

*Noi viața o cântăm și când murim,
Căci viața-i tare și nebiruită.*

Acesta e de fapt și sensul poeziei „Fericirea“, sensul puternic al imagini

scriitorului Pavlenko, mort ca un ostaș la postul său :

*Cum poți să mori, când nu poți fi învins, —
când, chiar și-atunci, ești viață și chemare,
ca un gornist căzut ce, mai aprins,
atacu-l cântă'n ultima-i suflare.*

Sunt versuri amintind de inima lui Danco, smulsă din piept spre a arăta drumul semenilor săi. Durerea pierderii eroului ca și admirația pentru sfârșitul său pe măsura faptelor, fac din poezie o mică „tragedie optimistă“. De unde și faptul că nu se referă numai la cartea lui Pavlenko, ci la sensul existenței lui. „Fericierea“ se adaugă la cântul de recunoștință al poporului nostru față de făclieri progresului, față de cei care prin viață și moarte, ne stau pildă a celui mai înalt ideal uman.

O trăsătură caracteristică pentru activitatea poetului și pentru volumul de față este prezența sa în frontul literar ca rapsod al lumii ce o construim azi, și ca ostaș care luptă împotriva dușmanilor acestei lumi.

La ședința extraordinară dela Berlin a Congresului Mondial al Partizanilor Păcii, s'a subliniat din nou, împotriva „fataliștilor“, pentru care războiul e inevitabil, și împotriva defecștilor care, demoralizați de mârșăviile crescânde ale imperialiștilor, părăsesc până și speranța — șansele de victorie a unei lupte unite a popoarelor pentru pace.

În poezia sa, Miha Dragomir propagă sentimentul de încredere, opunând sistematic suitei macabre de fărdelegi yankee, perspectiva „păcii pe pământ“ (cum spune Mihail Eminescu într'un vers luat de poet drept motto al volumului). Oricât de deasă ar fi bezna lăsată pe alocuri de imperialiști, „stelele păcii“ continuă să scapere, luminând drumul înainte. Iată sensul poeziilor dedicate cauzei celor care, din Apusul Europei și până în Asia Centrală resping cu îndârjire atacurile noilor hitleri.

Antiteza, procedeul favorit al poeziei noastre antiimperialiste, este și cel al lui

Miha Dragomir. El permite înfierarea forțelor întunericului și totodată evidențierea succeselor forțelor luminii asupra celor dintâi.

Evident, chipul monștrilor omenirii este zugrăvit cu mijloace felurite, în raport direct cu masca pe care o arborează într'o parte sau alta a globului pe care tind s'o înghită.

Pretendenții la hegemonia universului se comportă perfid în Egipt, deoarece trebuie să salveze aparențele „independenței“ gurilor Nilului. De fapt, după cum se știe, suveranitatea țării Suezului este pur formală. Ironia rece, voit „britanică“, des-velește cu o singură suflare în aerul afa-bil și de o eleganță impecabilă a lorzilor, mentalitatea lor de stăpâni. Egiptul pentru ei nu este o țară de muls, ci doar o ...mo-șie bine îngrijită, înzestrată cu un teren de tenis, și pe care nu o exploatează ci o ...vizitează :

*Când vin să-și vadă albele plantații
și porțile bănosului Suez,
aici vin de pozează diplomații,
zâmbind sportiv, ca niște buni englezi.*

Dar ascuțișul armei este tocit de aceeași predilecție pentru simbol, de care am amintit. Poezia care vrea să cuprindă lupta poporului egiptean împotriva imperialismului britanic și american, este redusă la un simbol facil — Sfinxul ! Miha Dragomir nu a avut încredere în bogăția faptelor. Folosirea simbolului a amortizat violența conflictului, abstractizând poezia.

Trustmenii își consideră vizuina din New-York drept o citadelă a democrației perfecte, care garantează toate drepturile omului. Cu același surâs amar, poetul notează că Eugen Dennis, secretarul partidului comunist american, se bucură de „tot confortul“ într'o „chilie de beton armat“, iar libertatea însăși, „se sbate ca o pasăre în cușcă“.

În lagărele din Franța, Iugoslavia, Grecia ori în Coreea, monopoliiști anglo-ame-ricani au lepădat masca, fie pregătind fățiș războiul cu ajutorul slugilor locale, fie des-lănțuindu-l. Poetul părăsește calea de atac piezișă, care este ironia, spre a adopta tonul indignării și instrumentele ascuțite

ale sarcasmului sau ale caricaturii grotești, imprecăția sau apostrofa violentă. Astfel comparația vapoarelor americane purtând armament în pânțec, revarsă o culoare sinistru peste aspectul neutru de tablou marin pe care-l ia din depărtare convoiul de vase :

*Pe legănatul drum marinăresc
— rechini deprinși tot anul să migreze —
în câduri, către coastele franceze
vapoarele bancherilor sosesc.*

Aceeași ură nestăvilită străbate și poezia „Pe malul Adriaticei“. Poetul ne prezintă imaginea Iugoslaviei titoiste, stat fascist, închisoare a celor mai buni fii ai poporului, bază de atac a imperialismului american.

Din memoria noastră, ienicerii și bașbuzucii n'au dispărut. Poate tocmai de aceea și poetul caracterizează clica lui Tito cu aceste epitețe, neuitând însă că stăpânul lor nu mai este Poarta otomană, ci Wall-Streetul .

*Re'noie ieniceri și bașbuzuci,
Pistolul însă-i nou, american.
In miezul Europei, la răscruci,
bancherii-au pus o gardă și-un ochian.*

Toate elementele vizează să ne înfiozeze de scârbă și revoltă. Contrastând cu calmul malului adriatic — ca și apa Oceanului Atlantic cu corăbiile piraților yankei (din poezia „Intr'un port francez“) — nefericita țară pe care Tito caută s'o sugrume, e un „castel cu zidul otoman“, peste ai cărui „pereți suri“, „păianjeni groși otrăvurile-și țeș — din munte'n șes și'n apele din port“ — și pe care-l păzesc „ciorchini de mercenari“. Câteva detalii semnificative : „re'noie ieniceri și bașbuzuci“ sau „ieri jejuiau aici bandiții S.S.“ — „azi Tito poartă-acelaș cap de mort“, ne înlesnesc descoperirea trăsăturilor hidoase ale fascismului, pe fețele de strigoi ale titoiștilor.

Scrutată îndeaproape, fizionomia criminalilor se revelează nu numai amenințătoare ca un spectru, dar și „încrunțată în sânge“ — cum spune Mihail Sadoveanu după cronicari, adică „muiată 'n sânge“.

Masacrele organizate de ambasadorii bombe atomice în Grecia și Coreea îl fac pe poet să recurgă la limbajul direct, „vorbit“, și la apostrofă și imprecăție violentă.

Dacă, spre a figura pofta nebunească a expansioniștilor, el folosește exagerarea retorică :

*Ca'n Grecia să prade, opriți de nimeni,
hoții,
s'o care, de se poate, întreagă peste-ocean,*

în înfățișarea războiului criminal din Coreea, Mihai Dragomir consemnează foarte concentrat, în versuri cu cadența vie, ploaia atacurilor armatei de mercenari cu steagul pângărit al ONU-lui :

*Pe țărături vin vase cu trei cuirase,
bat stoluri de bombe pe câmpuri, pe case.*

sau :

*Incearcă'n nori de avioane
în țară să-și deschidă vad
armatele americane.*

cu intenția de a ne face să ne cutremurăm prin ceea ce se numește graiul faptelor.

Care este însă reacția victimelor imperialismului, în viață și în poezia lui Mihai Dragomir ? Este încrederea în victoria forțelor păcii. Chiar în ziua solidarității internaționale a oamenilor muncii, de 1 Mai, în plina și dârza noastră sărbătoare, neuitând închisorile de care ne desparte o graniță, poetul, cu o siguranță a luptei cu atât mai puternică fiindcă nu subapreciază teroarea, afirmă :

*Și temniți lângă temniți de-ar zidi,
și mii de ochi de-ar iscodi, vicleni,
tot vine focul dreptelor mâinii...*
.....
*Și nu vor fi castele, nici dolari,
să mai ascundă rânjetul dușman !*

Iar finalul „Sfinxului“ — „chipul miilor de sclavi“, în concepția poetului, are o rezonanță de profecție .

*Dar vai de ziua când, schimbându-și chipul,
din somn se va trezi, necruțător,
și va'ngropa stăpânii, ca nisipul,
cu laba-i grea trecând nimicitor.*

Din păcate însă, Mihai Dragomir nu este totdeauna convingător. El nu dă în vileag temeiurile încrederii nețărnută în victoria finală, și care de fapt se pot sintetiza în unul singur: rezistența crescândă, înregistrând succese hotărâtoare, a popoarelor. Mihai Dragomir nu a găsit cele mai sugestive imagini care să concretizeze toate formele active ale uriașei lupte duse de partizanii păcii. Urmele idilismului se vădesc și aici izbitor. Fie că mânia sa se consumă în descriții, în finaluri uneori retorice, nelegate de restul poeziei (ca în ultima strofă din „Pe malul adriatic”) în tropi greoi și chiar ermetici (ca în „Pe Acropole”), fie că manevrează aceeași tehnică a simbolurilor, acolo unde nu se potrivește, (ca în „Seul” unde împotriva ciotopitorilor se înversunează străzile, pietrele și... sufletul Coreii, sau în „Scrisorile lui Dennis”, poezie ale cărei semnificații se epuizează în comparația lor cu niște „spade”), Mihai Dragomir n'a fost în stare să răsfrângă toată intensitatea clocotului de ură ce fierbe în inima omenirii, ridicată să înfrunte imperialismul ucigaș. Deaceia în asemenea versuri nu pulsează cu bătaie egală spiritul de partid. Poetul trebuie să se confunde cu eroii lui, să trăiască „fără a-și ține răsuflarea”, tot sbuciumul și ardoarea cu care aceștia combat. El însuși trebuie să îndrepte versurile spre inima dușmanului, transformându-și scurtele rafale de mitralieră într'un tir susținut de artilerie. Or, adesea, Mihai Dragomir se situează în postura unui soldat, care în loc să tragă în plin și să țină pasul cu ofensiva întregului front, se mulțumește să îmbărbăteze tovarășii și să vestească biruința. Fixat aici, nu vede cum se desfășoară mai departe bătălia, ce fac ostașii spre a izgoni și nimici vrăjmașul. De aci și impresia că, în unele din poeziile sale, popoarele nu au inițiativa, mărginindu-se să țină piept năvalei și să creadă mai mult instinctiv în triumful cauzei lor. Este o perspectivă în care forțele păcii sunt prezentate în defensivă și nu în ofensivă,

asa cum cere adevărul vieții. Această perspectivă duce la scăderea combativității.

Ciclul antiimperialist, care începe cu poezia „Pe malul adriatic”, nu întâmplător se sfârșește cu „Mister King”. Mister King reprezintă activitatea spionajului organizat de ambasadele apusene din țara noastră. Figura diplomatului „bun pentru orient”, care și-a învățat odată rolul „ce-i grâul și petrolul”, pe care ar fi trebuit să pună mâna în Balcani, nu e nou în galeria hoților internaționali. Zeci de ani, alți „misteri King” și-au purtat „spiritele fine englezești” pe pavajele Capitalei, târguind în culise ori la bursă avuțiile unui popor sărac în țară bogată. Dar nouă este în literatură demascarea chipului său slut, din trecutul apropiat. Nota satirică trezind în cititor nu numai râsul, ci și ura — leagă această poezie de una din primele creații însemnate ale lui Mihai Dragomir, „Prințesa Ciocolată”.

E o linie pe care trebuie să înainteze cu încredere poetul, căci dacă în „Mister King” a putut demasca pe „sforarul” diplomat, cu atât mai vădit va putea lovi prin satira sa în dușmanii din interiorul țării, în „slugile rămase-azi”.

Din analiza volumului, reies calitățile poeziei lui Mihai Dragomir. Tematica nu ar fi putut fi pusă în valoare fără imagini artistice. Una din caracteristicile măiestriei poetului, cum s'a văzut din numeroase exemple, este concizia. Poezia „Ședință” e în acest sens edificatoare. În nouă distihuri sunt creionate trei tipuri și o nouă realitate din patria noastră. În alte versuri, ca „Intr'un port francez”, concizia capătă un caracter direct, lapidar. Faptele sunt rezumate sau creionate pentru ca imprecizia directă să încheie sensul povestirii lor. Uneori însă imprecizia nu face corp cu poezia, și de aceea, fiind mai puțin convingătoare, scade combativitatea versurilor. Alteori ai impresia reținerii, parcă te-ai afla în fața unui motor electric care nu descarcă întreaga sa capacitate de lumină, ci o trece printr'un transformator care o micșorează. Cu alte cuvinte, inima poetului bate mai cald decât scrie el. Și aceasta nu

e doar o presupunere. Ea e confirmată de unele izbucniri împrăștiate chiar în cursul volumului și altele în poezii apărute ulterior în reviste. Ori, ceea ce am vrea e ca aceste izbucniri să fie mai dese și versul său să ardă ca flacăra, pentru a înflăcăra inimile cititorilor.

Poemul „Munții Măcinului“ e edificator pentru această reținere a poetului. „Munții Măcinului“, departe de a fi un peisaj în sine, sunt o evocare a propriei copilării. În care „piciorul sângera pe lespede golașă de granit“. E o copilărie însoțită de poveștile „Pescarului Nichita cu vocea mai mlădie ca răchita“, despre haiducul care a împărțit odată dreptate prin ținuturile inundate de stufăriș, tabloul contrapus copilăriei de astăzi în aceleași locuri. Acolo unde „W“ — probabil inițiala unei firme engleze — mărturisea încă trecuta stăpânire colonială a trusturilor, pe țărmul Dunării unde se măcina piatra scoasă cu trudă de muncitorii din cariere, copiii creșteau într-o stare de neștiință voită în care foștii stăpâni din țările de „W“ — est, mențineau în treg poporul. Câtă diferență între puștii ce credeau că izolatorii albi de pe stâlpi, erau cești, și între tinerii care, stăpâni pe munca lor, „învârtesc motoarele pe un deșt“! Dar dacă Mihăi Dragomir se află „în elementul lui“, în plin peisaj de haltă, dacă pensula sa poate alege toate culorile paletelor, există o îngustare a realității prin minimalizarea dușmanului de clasă, minimalizare care are ca efect tonurile reci din tablou. Căci dacă măiestrie înseamnă trecerea bogatului conținut tematico-ideologic în imagini artistice de înaltă valoare, atunci negreșit o eroare de cunoaștere va cauza o viziune și deci o poezie... cu lipsuri, deseori cu greșeli. În „Munții Măcinului“ nu înțelegi cui se datorează toate schimbările survenite pe plaiurile de decenii exploatate, de decenii sălbătice: haiducul împușcat de domni fiindcă împărțea dreptatea, poate oare fi asemuit soției meșterului Manole, zidită în piatra clădirii ca să poată rezista monumentul? Nu. Și tot contextul volumului ne dovedește că nici Mihăi Dragomir n'a putut crede asemenea lucruri. Dar fiindcă poemul de față nu ne sugerează elementele patetice ale luptei a zeci și sute de oameni, a Partidului pentru schimbarea aspectului

locurilor și deci a copilăriei, poetul se menține încă la o atitudine contemplativă.

Această atitudine are însă și alte urmări. În „Seul“, de pildă, durerea este reținută într-atât încât înseși versuri ca: „*Inima ni-e una cu cei ce luptă în Seul*“, nu conving și nu ne mobilizează îndeajuns. Să ne gândim, de pildă, la „Actul de acuzare“ al lui Eugen Frunză, la patetismul ecoului trezit de cifrele unui raport — care cer fiecare, ca un răspuns, acel „*protest al secolului meu*“ — și vom vedea diferența de temperatură!

Și pare ciudată, pentru autorul poemului „Ochii“ de mai târziu, teama de explozii lirice, care caracterizează „Munții Măcinului“, bogați în culori. De aceea o indicație pentru viitoarele sale poeme este pentru Mihăi Dragomir aceea de a-și valorifica propriile resurse exact cum se cere oricărei unități productive să-și valorifice resursele locale, cu intensitatea din poezia „Ochii“. Contrastul impresionant între avioanele care aduc moarte și epidemii în Coreea și avionul nostru sanitar aterizat într'un fund de sat spre a salva viața unei brigadiere, este realizat cu pasiunea dragostei și a urii. Măreția simplității umane în cătunul românesc apare cu atât mai în relief, cu cât i se opun, expuse în imagini convingătoare, crimele yankeilor din țara „Dimineților liniștite“. Poetul nu și-a trădat personalitatea: e același bun desenesor și colorist. Dar este ca o apă revărsată din albia ce va face mănoasă o întregă luncă. Pe de o parte sunt ochii demni și plini de încredere ai țăranilor noștri:

*De mult pierise avionu'n zare,
Dar mai priveau țăranii în tărie.
Era pământul sub picior mai tare,
Era mai drag, tot largul de câmpie.*

iar pe de alta distrugerile înfiorătoare prin nedreptatea și inumanitatea fascistă, caracteristică cotropitorilor Coreii:

*Aici e un templu vechi de mii de ani.
Alături e o creșă. Un parc cu iarbă
și — nu mai sunt. Rânjind din bolovani
privește'n sus enorma groapă oarbă.*

*Diagonal se'ntoarce stolul, calm.
Spitalul... Bombele se-aștern, covor.*

*Bolnavii ard ca jarul în Napalm.
Gravidele-au murit de două ori.*

Acest contrast este, după cum spuneam, caracteristic creației lui Miha Dragomir. Punctul culminant al poeziei este invectiva crescândă, ura cu care el sigmatizează pe ucigași. Iată de ce finalul — convingerea poetului în judecata apropiată a popoarelor, în victoria păcii — poate convinge mai adânc decât versurile din „Seul“:

*Încă priveau țăranii (dela noi, n. n.). Și
tăceau.
Sburaseră după-avionul sanitar și norii.
Iar casele modeste străluceau
Mult mai înalte ca sgârie-norii.*

În fața privirilor adânci, în care stăpânea „necruțătoare singura tăcere“, vinovații nu se vor mai putea ascunde:

*O, regi ai aurului, cât ați vrea
De ochii-acești tăioși a vă ascunde.
În fața lor nu prea târziu veți sta
și pentru toldeauna veți răspunde.*

Volumul „Stelele Păcii“ este fără îndoială o realizare de merit a lui Miha Dragomir, cu toate că suprafața tematicii sale are o anumită — importantă — limitare,

prea puțin deosebită față de „Prima Șarjă“; cu toate că el conține o viziune în bună măsură idilică a raporturilor de forțe în țara noastră în condițiile actuale și cu toate că poetul încă nu s'a eliberat cu totul de acea șgură formalistă, care a fost criticată adesea în discuțiile cu scriitorii. Poetul are de luptat pentru lichidarea acestor lipsuri.

Oglindind cu intensitate, în poeziile sale, conflictul esențial al realității noastre — lupta de clasă — Miha Dragomir va crea o poezie dinamică, combativă și vibrantă. Lichidarea șgurii formaliste este o problemă pe care el trebuie s'o rezolve cu hotărîre și curaj; îndepărtarea șgurii acestuia care-i acoperă uneori versurile, va îndepărta primejdia abstractizării prin folosirea exagerată a simbolului. Dar pentru toate acestea este neapărat necesar să cunoască profund viața și să fie permanent legat de oameni, de constructorii socialismului. El trebuie să se apropie cu curaj și hotărîre de realitate.

Desfăcându-se din lanțurile reținerii, lărgindu-și orizontul tematic, Miha Dragomir va ajunge astfel să privească lumea noastră cu „Ochii“ mai plini de căldură ai ultimei sale poezii, să lupte cu arme și mai puternice și mai eficace, pentru apărarea celui bun de preț, căruia îi este închinat tot volumul, — pacea.

POPORUL FRANCEZ LUPTĂ

Piața din centrul Bucureștilor devenise neîncăpătoare. Și totuși, din toate colțurile Capitalei, noi coloane de muncitori continuă să sosească. Oamenii nu-și puteau reține indignarea. Pasionați, revoltați, discutau între ei ca despre o problemă ce-i interesa în mod direct, deși era vorba despre fapte ce se petrecuseră în celălalt capăt al Europei, la Paris. Guvernul marshalizat arestase pe Jacques Duclos, André Stil și alți patrioți francezi care se ridicaseră la luptă pentru libertatea și independența Franței, pentru pace, opunându-se imperialismului americani și slugilor acestora, care vor să transforme Franța într'un cap de pod pentru un viitor război agresiv îndreptat împotriva popoarelor libere, împotriva Uniunii Sovietice în primul rând. Oamenii adunați la meetingul din centrul Capitalei ca și acei ce și-au manifestat indignarea în alte numeroase întruniri ce s'au ținut în toată țara, noi toți am înțeles clar și am simțit până în adâncul inimii că arestarea luptătorilor francezi este o măsură îndreptată împotriva noastră, a tuturor; căci lupta patrioților francezi este lupta noastră, a tuturor. Zădărniciind acolo, în Franța, realizarea planurilor agresive ale imperialismului, ei ne ajută pe noi, aci, să ducem mai departe munca de construire a socialismului, înțărăsc pacea în lumea întreagă.

Gândurile întregului nostru popor au fost concretizate în telegrama trimisă Comitetului Central al Partidului Comunist Francez de către tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej,

secretarul general al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român :

„Tradiția de luptă patriotică a poporului francez este o cheazășie că va ști să zădărnicească și de astă dată josnicele provocări ale lacheilor imperialismului și va impune eliberarea imediată a tovarășului Jacques Duclos.

Adresăm un cald salut de solidaritate frățească Comitetului Central al Partidului Comunist Francez și tovarășului Jacques Duclos, neînfricat luptător pentru pace, democrație și libertatea Franței.“

Aceleași sentimente de solidaritate frățească au fost exprimate în moțiunea adoptată de Marea Adunare Națională : „Poporul francez va învinge pentru că lupta sa este dreaptă, pentru că alături de el se află toate popoarele iubitoare de pace și libertate. Infierând cu mânie lașă provocare fascistă a guvernului dela Paris, ne exprimăm solidaritatea deplină cu lupta poporului francez, condus de eroicul Partid Comunist Francez.“

Glasul poporului nostru se împletește cu acel al tuturor popoarelor care luptă pentru pace, încadrate în puternicul front condus de Uniunea Sovietică. Din uriașa Republică Populară Chineză și din țările de democrație populară din Europa, de pretutindeni, se ridică — asemenea valurilor unei mări în furtună — strigătul de mânie și de luptă al popoarelor ce și-au cucerit dreptul de a-și făuri un viitor fericit, construind socialismul.

Insuflețiți de cuvintele marelui Stalin: „*Pacea va fi menținută și consolidată dacă popoarele vor lua în propriile lor mâini cauza menținerii păcii*”, oamenii cinstiți din țările marshalizate își exprimă și ei solidaritatea cu lupta poporului francez, acționând sub conducerea partidelor comuniste cu hotărîre și curaj, înfruntând măsurile represive ale guvernelor reacționare, organizând greve, meetinguri de protest.

Toate aceste acțiuni exprimă convingerea fermă, înțelegerea tot mai largă și mai adâncă a unui adevăr esențial: măsurile samavolnice ale guvernului trădător Pinay nu sunt îndreptate numai împotriva lui Jacques Duclos, André Stil, și altor luptători pentru cauza păcii; nu sunt îndreptate numai împotriva Partidului Comunist Francez, ci împotriva poporului francez, împotriva tuturor popoarelor iubitoare de libertate și pace. Răspunzând acuzației absurde cu care guvernul Pinay încerca să înșele opinia publică, Jacques Duclos declară: „Complotul de care mă învinovați nu a existat niciodată. Există doar un singur complot și anume: acela pe care îl urzesc împotriva patriei guvernanții aflați în slujba străinătății.”

Un complot împotriva patriei, un complot împotriva păcii și libertății popoarelor, un complot pentru reînvierea fascismului sub forma „perfecționată”, „made in U.S.A.”

Arestarea lui Jacques Duclos, André Stil, și a altor patrioți nu constituie decât o verigă într'un lanț întreg de măsuri economice, politice și polițienești al căror caracter fascist a devenit încă și mai evident acum în urmă, când acțiunea hotărîită a poporului a silit pe guvernanți să-și lepede masca, dedându-se la atacuri deschise, ja-furi, incendieri ale sedilor organizațiilor democrate, atacuri armate împotriva activiștilor partidului comunist sau ale organizațiilor democrate, atacuri încercând să sugrume libertatea de exprimare a gândirii prin arestări ilegale și brutalizarea celor ce promovează sau măcar acceptă idei înaintate (de pildă, atacul fascist ce a avut loc cu ocazia reprezentării la teatrul Ambigu a piesei „Colonelul Foster își recunoaște vina”).

Erou al rezistenței împotriva hitlerismului, crescute la școala partidului comunist,

luminat de învățătura marxist-leninistă, André Stil — acest tânăr care la vârsta de numai 30 ani este membru al Comitetului Central al Partidului Comunist Francez și a primit sarcina de răspundere de a conduce ziarul partidului, „L'Humanité” — a văzut cu claritate caracterul fascist, sensul politicii trădătoare a guvernului vândut Wall-Streetului.

În declarația sa la interogatoriu, André Stil spunea: „*Scopul urmărit este de a înfrimida și de a reduce la tăcere poporul, pentru a duce țara noastră spre un regim care să semene leit cu regimul lui Hitler, sau cu cel al lui Franco. Această mișcare spre fascism nu poate fi separată astăzi, cum nu putea fi separată nici ieri, de politica războiului, de accelerarea pregătirilor pentru un al treilea război mondial în vederea căruia se și fac de altfel aceste încercări de a aduce poporul nostru la supunere.*”

Printre cele mai serioase manifestări ale acestor pregătiri de război sunt ocuparea țării noastre de către armata americană, începută cu multe luni în urmă și care ia proporții tot mai mari, alegerea teritoriului nostru ca sediu pentru statul major al generalului Ridgway, care nu ascunde că vrea să folosească în Franța, pentru aceleași scopuri, aceleași mijloace cu care și-a câștigat faima în Coreea. Așa dar, când sunt întemnițați comuniștii pentru faptul că îndeamnă poporul să se împotrivească acestor măsuri de violență, se săvârșește un atentat la libertatea întregii națiuni și este periclitată independența ei, sunt amenințați toți partizanii păcii care, independent de convingerile lor, vor să preîntâmpine o nouă catastrofă și totala ruină a țării noastre.”

Înțelegerea clară a evenimentelor la care asistă, participarea directă, de pe pozițiile cele mai înaintate, la lupta ce se desfășoară astăzi în patria lui și în lumea întreagă, i-a îngăduit scriitorului francez să scrie o carte ca „Prima lovitură”, distinsă cu Premiul Stalin: cartea unui luptător comunist scrisă pentru a servi luptei, arătând cu claritate obiectivul precum și drumul pe care acesta poate fi atins. El a știut să discearnă care este în momentul de față problema cea mai acută ce stă în fața poporului său: lupta im-

potriva ocupantului american, formă concretă de manifestare a luptei pentru independență națională și libertate socială, pentru pace. Pentru a înfățișa această temă deosebit de importantă, tema majoră a literaturii franceze progresiste din zilele noastre; pentru a oglindi în toată complexitatea ei acțiunea tot mai largă și cu forme tot mai variate care cuprinde „massa poporului francez din ce în ce mai strâns unit în jurul partidului comunist, André Stil a simțit nevoia să treacă dela forma povestirilor scurte din volumele sale anterioare („Cuvântul miner“, „Sena a ieșit în larg“) la o formă epică amplă, „Prima lovitură“ este întâiul volum al unei trilogii din care de curând a apărut și partea a doua, „Lovitura de tun“.

Cartea lui André Stil înfățișează viața de suferință și luptă a oamenilor muncii dintr-un port francez, în care ocupații americani încep să se instaleze, sub oblăduirea autorităților care au primit ordine precise în acest sens din partea guvernului de trădători cocoțați la cârma țării. În centrul atenției scriitorului stau comuniștii. Urmărind viața acestora, înfățișând din interior felul cum se desfășoară munca în organizațiile de partid, autorul ne arată în mod concret cum este dusă lupta împotriva ocupanților, cum dela acțiuni mai restrânse se trece treptat la acțiuni din ce în ce mai puternice și mai cuprinzătoare, pe măsură ce comuniștii organizează forțele poporului și le conduc la luptă hotărâtă împotriva dușmanului. André Stil izbutește să ne arate convingător cât de mare și imediat este pericolul agresiunii imperialiste, cum invazia americană înseamnă înrobirea poporului, distrugerea civilizației și a culturii umane, a tot ce ne este scump, a vieții și fericirii noastre. El ne arată însă tot atât de convingător că lupta împotriva acestor urmași ai hitleriștilor este nu numai posibilă, dar că ea constituie o datorie a fiecărui om cinstit și că, îndrumată de partidul comunist, încadrată în uriașul front condus de Uniunea Sovietică, ea va duce în cele din urmă la victoria forțelor păcii și ale progresului. Și tocmai pentru că militează cu pasiune pentru aceste idei, tocmai pentru că lucrarea scriitorului francez constituie o armă puternică în lupta popoarelor pentru pace, ea a fost încununată cu Premiul Stalin. Aceasta

este semnificația înaltei distincții acordate lui André Stil și ea trebuie să ne fie mereu prezentă în minte atunci când ne apropiem de opera lui, care constituie și pentru cititorii din țara noastră un sprijin efectiv, un imbold puternic să-și sporească mai mult eforturile în munca și lupta pentru construirea socialismului, pentru pace.

Deși aparent insuficient legate între ele, capitolele cărții sunt sudate printr-o unitate profundă ce izvorăște din unitatea și claritatea obiectivului de luptă urmărit de scriitor. Ca apele unui fluviu ce cresc prin aportul afluenților, diferitele capitole se însumează și se contopesc într'un șuvoi din ce în ce mai puternic și mai larg. Într'un fel sau într'altul, totul servește pentru a înfățișa suferința poporului, pentru a arăta cauza acestor suferințe și necesitatea ca întreg poporul să se strângă în jurul partidului comunist, singura forță care luptă consecvent pentru înlăturarea acestor suferințe.

Alegerea locului unde se desfășoară acțiunea nu este întâmplătoare. Situarea ei într'un port din sudul Franței cedat americanilor, îngăduie scriitorului să înfățișeze aspecte și mai crase ale mizeriei în care sunt ținute masele muncitoare, îi îngăduie să arate mai palpabil legătura directă dintre această mizerie și ocupația americană, îi îngăduie să indice necesitatea și valoarea acțiunii imediate, sub conducerea partidului, în probleme aparente locale, dar care au repercusiuni pe plan național și chiar internațional.

Tabloul mizeriei în care au ajuns să trăiască docherii este cutremurător. Ostracizați la periferia orașului într'un fel de ghetto, înghesuiți în barăcile dărăpănate dela marginea mării, n'au nici un colț uscat unde să se adăpostească. Când plouă, apa pătrunde prin tavane și pe sub uși, inundând locuințele. Rămăși singuri acasă, doi copii de patru ani, un băiat și o fetiță privesc cum în balta care crește în mijlocul odăii, plutește și apoi se scufundă capacul unei cutii de cremă. Apa îi înconjoară din toate părțile. Incepe să le fie teamă, să se simtă răsiți, neputincioși. Dar vecinii le vin într'ajutor: nimeni nu e singur în cartierul acesta muncitoresc. (Capitolul „Plouă“).

În tot cartierul nu există decât o singură casă cu tavanul întreg. E locuința lui

Guillon, pe care scriitorul ne-o înfățișează într'un alt capitol, intitulat „Zidul Atlanticului”. După ce vântul din larg i-a furat într'o bună zi acoperișul de deasupra capului, Guillon cu soția și cu doi copii adoptivi s'au acuiat într'o cazemată de pe țărmul Oceanului Atlantic, lăsată în părăsire și îngropată, în decursul vremii, sub un strat gros de pământ. Dar înainte de a fi cu totul acoperită, cazemata devenise un fel de closet public. Pentru a se adăposti acolo, familia Guillon a fost obligată să zvârle afară nu numai metri cubi de pământ, dar și murdărie rău mirositoare. O cazemată transformată în closet public și apoi devenită locuință omenească! Ce imagine grăitoare a mizeriei și desconsiderării omului într'o societate bazată pe exploatare!

Mai puțin brutale, dar nu mai puțin dureroase sunt consecințele exploatării înfățișate în alt capitol. Pentru că docherii au refuzat să încarce și să descarce vapoare cu destinația Vietnam, Americanii au făcut așa fel ca traficul portului să scadă brusc. Docherii șomează, îndură foamete. Emoționantă este scena despărțirii în familia docherului Lucien: își trimit unul dintre copii printre străini. Câtă duioșie și sentiment adânc omenesc în gestul mamei care prelungește cât mai mult spălatul și pieptănatul fetei (avea „un extraordinar păr blond” de unde și titlul capitolului), sau în puținele cuvinte rostite de Lucien cu un surâs amar: „La vârsta ta, omul n'are dreptul să sufere de foamete”. După ce Ginette pleacă și rămân singuri, femeia își dă seama că durerea bărbatului e poate mult mai grea de suportat, decât a ei :

«— Lucien !

O privește în față, impietrit. Toată forța i s'a adunat în ochi. Și pentru prima oară în viața lor, ea vede ochii lui umezindu-se.

— *Lasă ! spuse ea blând. Lasă, Lucien...*

Nu se mai gândește la ea însăși, femeia. Numai el contează acum. Buzele lui tremură puțin. El spune în sfârșit ceva :

— *Pe mine... nu atât că o văd plecând... Gândul că nu ești în stare să-ți întreții pe ai tăi. Mi-e rușine Georgette, mi-e rușine...*”

Prin astfel de scene, scriitorul izbutește să ne arate convingător și concret cum acționează regimul de exploatare, cum apasă

el viața și gândurile oamenilor, tinzând să-i înjosească, să-i umilească, să le răpească mândria de a se simți oameni, bucuria de a trăi.

Impresionantă din acest punct de vedere este tragedia lui Jacques. În societatea burgheză, plină de contradicții, prost orânduită, până și dreptul de a munci îi este răpit omului. În loc să se bucure că a primit în sfârșit de lucru, Jacques, care este un om cinstit, are un sentiment de vinovăție:

„Mizerie este și asta, să-ți fie rușine că ai fost ales mereu să fi se dea de lucru în timp ce ceilalți șomează.”.

Jacques știe că nu a făcut nimic de care să-i fie rușine, că nu a făcut nici un gest care să însemne o desolidarizare de ceilalți muncitori ; bănuiele unora dintre camarazii săi sunt cu totul neîntemeiate. — Dar, gândindu-se mai adânc, se întreabă cu spaimă: de ce m'au ales tocmai pe mine să-mi dea de lucru ? Nu cumva au simțit un punct slab, ceva care se clatină ? Și, în orice caz, situația pe care au creat-o dându-mi mie de lucru, nu mă desparte de ceilalți, nu ridică o barieră între ei și mine ?

Și Jacques, care începuse să resimtă munca în aceste condiții ca „un viciu”, o boală rușinoasă, își zdrobește intenționat brațul, simulând un accident, acolo, în cala vaporului în care muncea la încărcarea orzului: așa nu va mai fi silit să muncească și, cel puțin câțeva vreme, soția și copilul nu vor muri de foamete.

„O pată mare, roșie, pătrunde în orz. Va fi sânge undeva în berea oamenilor liniștiți.”

O imagine puternică, concretă. Un comentariu discret, și cititorului i se deschid largi perspective pentru o înțelegere în adâncime a relațiilor dintr'un regim bazat pe exploatare.

Scriitorul face însă mai mult decât atât. El îndreaptă atenția spre veriga principală, spre obiectivul imediat asupra căruia trebuie concentrate eforturile luptătorilor. Ca dușmani principali ai poporului, ca o cauză imediată a mizeriei în cadrul acesta cuprinzător al regimului bazat pe exploatare, el îi demască pe imperjaliștii americani, care, în complicitate cu guvernanții trădători ai intereselor patriei, se pregătesc să ocupe Franța transformând-o în cap de pod pentru un viitor război de agresiune.

Dacă oamenii muncii suferă, dacă docherii somează și dacă mizeria ia toate acele forme diverse, mai brutale sau mai subtile de care ne-am cutremurat citind diferite capitole ale cărții, cauza este că stăpânii zilei duc o politică de înrobire și de intimidare, încercând să frângă rezistența poporului în fața ocupației americane, în fața reînvierii fascismului.

În dramaticul capitol intitulat „Procesul Verbal al B.P.” (Biroul Politic al C.C.) în care ne este înfățișată o ședință lărgită de partid, Guillon ajunge să pună degetul pe rană: *„Mizeria, mizeria n'a căzut din cer... americanii au trimis-o în chip de cercetaș, în chip de avangardă, mizeria asta”*.

Desfășurarea acestei ședințe este pasionantă. Gilbert, secretarul organizației de partid superioare promisese că va participa la această ședință la care fuseseră convocați comuniștii din cele două celule de docheri și un număr de muncitori nemembri de partid. Vremea trece, dar Gilbert nu mai sosește. S'a întâmplat desigur ceva. Ședința trebuie începută fără el. Pe Henri, faptul acesta îl îngrijorează, dar îl și bucură. Mai târziu, în discuția tovarășească pe care o va avea cu Gilbert, el va recunoaște, puțin jenat: *„Când am văzut că nu vii, aproape că mi-a făcut plăcere... Eram convins că tu ai fi condus ședința mai bine decât mine. Dar uite, așa-s eu, poate pentru că nu-s încă destul de obișnuit; dacă ar fi trebuit să conduc ședința în prezența ta, m'aș fi simțit intimidat, n'aș fi fost în largul meu”*.

Și totuși, omul acesta care mai are încă unele slăbiciuni în muncă, se dovedește de pe acum un adevărat comunist. Felul cum conduce el ședința, precum și celelalte acțiuni și atitudini ale sale (chiar când nu e prezent, oamenii se gândesc: „Ce-ar spune Henri despre asta?”) conving pe cititor că secretarul celei Dimitrov este un om care știe să aplice în viață linia partidului, știe să vadă cu claritate ce anume trebuie făcut în împrejurările date și cum poate mobiliza pe toți cei din jurul său pentru acel lucru să fie perfect îndeplinit. Pentru el, Procesul Verbal al Biroului Politic nu rămâne un material pe care te mulțumești să-l citești pentru documentare, ci devine un îndrumar în viață, un îndrumar în care cauți și găsești răspuns la problemele practice de

fiecare oclipă, la tot ce te frământă. Deaceia, după ce l-am văzut stimulând pe vorbitori, lăsându-i să-și spună părerile, pentru ca din înfruntarea aceasta a opiniilor să poată culege ceea ce e valoros, nu ne miră intervenția lui hotărâtă atunci când președintele adunării, secretarul sindical Robert, alunecă pe o pantă greșită. Nu ne miră nici felul cum rezolvă el problema aplicând pe viu principiile formulate în Procesul Verbal al Biroului Politic și făcând aceasta nu cu ostentație, ci în mod firesc, cu simplitatea unei obișnuințe ce ți-a devenit a doua natură.

Prezentându-ni-l pe Henri prin faptele și atitudinile sale, înfățișându-ni-l în toată complexitatea lui sufletească, așa cum aceasta se desvăluie în muncă, în luptă, în relațiile sale cu soția și copiii, în relațiile cu vecinii, arătându-ne care sunt problemele care-l frământă, autorul crează o figură veridică de activist comunist. Apare astfel deplin justificată artistică promovarea lui Henri într'un post de mai mare răspundere, în locul lui Gilbert, atunci când acesta, grav bolnav, trebuie să fie internat în spital.

Ca și ședința amintită mai sus, pasionantă este și discuția ce are loc la spital între Henri și Gilbert — discuție ce se prelungește pe numeroasele pagini ale capitolului „Doi tovarăși”. Nu se întâmplă în tot cuprinsul capitolului nici un eveniment „senzational”. Vorbesc între ei doi comuniști. Atât. Dar ei vorbesc despre viața de partid, care este însăși viața lor, desbat chestiuni practice care au însă implicații teoretice, vorbesc cu dragoste și adâncă înțelegere despre oamenii cu care lucrează, vorbesc și despre ei înșiși, criticându-se și sprijinindu-se tovarășește unul pe altul pentru ca munca să meargă cât mai bine, pentru ca lupta în care sunt angajați să triumfe. Vorbesc doi oameni, doi tovarăși, doi luptători revoluționari.

Dece urmărim cu interes paginile acestor capitole? Pentru că — și într'un caz și în celălalt — André Stil izbutește să prezinte din interior viața de partid și viața comuniștilor, arătându-ne în mod concret cum valorifică partidul inițiativele venite din sânul masei, cum le îndrumază pe făgașul unei acțiuni cu largi perspective luminate de învățătura marxist-leninistă, cum se

desfășoară critica și autocritica, cum problemele ideologice și politice devin probleme practice de viață, ale fiecăruia în parte și ale tuturor împreună.

Acesta este un merit de seamă al cărții lui André Stil. Unul dintre personagiile sale spune la un moment dat: „Nu există nimic mai politic decât caracterul“. Prin felul cum își prezintă eroii, Stil izbutește într-adevăr să ne convingă în mod concret de adevărul acestei aserțiuni. Eroii săi sunt oameni vii, care trăiesc din plin și au o bogată viață sufletească. Dar înfățișându-ne caractere complexe și bine individualizate, scriitorul nu pierde nici o clipă din vedere implicațiile politice. În fiecare gest, în fiecare atitudine, în fiecare trăsătură de caracter, el descoperă cauzele și efectele politice, făcându-ne să înțelegem cum de se poate comporta astfel personajul respectiv, ce urmări are comportarea sa pentru societatea întreagă și deci cum trebuie ea apreciată în mod just.

Emoționanta carte a acestui scriitor militant devine astfel o prețioasă călăuză în practica vieții, în luptă. Pe această bază este rezolvată aci, în mod fericit, și problema de ordin artistic a înfățișării raportului dintre viața personală și cea obștească. Pretutindeni și neconștient, autorul pune în plină lumină problema responsabilității, contribuind astfel la promovarea unei mai adânci înțelegeri a ceea ce trebuie să însemne spiritul de răspundere.

De spirit de răspundere dau dovadă în primul rând comuniștii. Sunt în cartea lui Stil admirabile figuri de comuniști: Henri Leroy, secretarul de celulă promovat mai târziu la postul de secretar al unei „secții“, (organizație de partid mai cuprinzătoare) tânărul și neînfricatul Kleber, inimosul Guitton și atăția alții, pe care nu-i putem uita, pentru că ne-au devenit prieteni dragi.

Să ne amintim o singură scenă, deosebit de semnificativă. Infruntând toate pericolele, patru tovarăși: Henri, Kleber, Youssef, Papillon, au pornit într-o noapte întunecoasă să zugrăvească pe frontonul bazei de submarine lozinca: „Americani în America“. Măreția curagioasei lor acțiuni este subliniată de autor și prin felul cum folosește peisagiul, insistând asupra anumitor aspecte semnificative pentru desvăluirea stării

sufletești a eroilor. Încărcați cu ustensilele și materialele necesare, cei patru se cațără pe o macara uriașă din port. Suișul e dificil și în orice clipă pot fi descoperiți de paznicii portului; conștienți de pericolul care-i amenință, ei resimt totodată măreția acelei nopți, măreția care ne sugerează indirect pe aceea a acțiunii lor.

„Cu cât urci mai sus, cu atât devine mai puternică impresia că te afli în lumină. Mai cu seamă după ce depășești nivelul bazei submarine. Toate micile lumini ale portului par să te privească. Noaptea îți face impresia că s'a culcat asupra pământului, așa cum se depune pe fundul unui pahar, substanța dintr'o soluție. Deasupra e mai mult o masă cenușie, turbure, în care siluetele celor patru oameni se disting aproape precis pe fundul stelelor, mai cu seamă dacă privești de pe pământ, unde — atunci când vezi așa de departe — e surprinzător cât de multe cocioabe sunt încă luminate la miezul nopții“.

Riscându-și în fiecare clipă viața, cei patru tovarăși se lasă să alunece în jos pe cabluri și apoi, profitând de balansul acestora, fac un salt în gol pentru a se agăța pe marginea de 50 centimetri a tavanului bazei de submarine. Au isbutit chiar să nu verse prețiosul conținut al găleții cu vopsea. Acum, legați cu o frânghie susținută de un tovarăș, ei stau pe rând suspendați deasupra abisului în fundul căruia se aude vîind marea, și pictează pe fronton literele uriașe. Când unul a înghețat de tot și nu-și mai poate mișca brațele amorțite, altul îi ia locul și pictează mai departe. În momentul în care mai lipsesc numai câteva litere, își dau seama că funia s'a ros și se poate rupe dintr'un moment în altul. Ce să facă? Să renunțe? Să sacrifice viața unui tovarăș? Henri se oferă să coboare el. Youssef nu primește! socotește aceasta o insultă; e rândul lui și apoi el e cel mai ușor. În orice caz nici unul nu acceptă gândul că s'ar putea renunța la îndeplinirea sarcinii asumate. Youssef spune:

„Oamenii care ar trece mâine ar vedea lucrul pe jumătate făcut; asta ar face tot mai impresia contrară. Ar însemna că ai-lalți au învins... Trebuie să încercăm, încet, încet“.

Și într'adevăr, Youssef coboară. Unul din-

tre tovarăși, alungit pe tavanul bazei submarine, susține cu brațele sale partea roasă a frânghiei pentru a încerca să-și rețină camaradul în momentul când frânghia ar ceda. "Clipele trec, încet. O literă e gata. Încă una. S'ar putea sări o vocală, tot s'ar înțelege cuvântul. Youssef nu acceptă însă: „Fără U-spune mai târziu Youssef — s'ar fi spus că nu știm franțuzește". (E vorba de vocala U din cuvântul francez *Amérique* — America, vocală care se scrie dar nu se pronunță).

Oamenii aceștia iubesc viața și totuși sunt gata să și-o riște pentru a scrie fără greșală inscripția. Dece? Pentru că au un înalt simț al răspunderii: față de ei înșiși, față de partid, față de poporul întreg. Ei au conștiința însemnătății acțiunii lor, știu că de îndeplinirea ei până la capăt depinde câștigarea sau pierderea unei bătălii împotriva dușmanului de clasă, împotriva criminalilor ce atentează la libertatea și independența patriei, la pacea întregii lumii. Acțiunea lor este acțiunea unor adevărați revoluționari, angajați în lupta condusă de partidul clasei muncitoare.

Sub altă formă, simțul acesta de răspundere față de colectivitate, de solidaritate cu clasa muncitoare, se manifestă și la bătrânul Leon. Adânc înduioșător este, de pildă, faptul că acest bătrân, care nu mai poate îndeplini altă muncă, și-a asumat singur sarcina de a păzi pe copiii muncitorilor din cartier, atunci când traversează strada. În fiecare zi, la ora întoarcerii lor dela școală, îi așteaptă și priveghiază „transbordarea". Nu lipsește niciodată dela datorie. Când vine „ora copiilor", întrerupe orice și pleacă să-i întâmpine. Așa s'a întâmplat și în ziua când camioanele americane, mănate nebunește de șoferi cu mentalitate de cuceritori în țară învinsă, îl sdobesc sub roțile lor. Dar Leon și-a făcut și de astă dată datoria: copilul ce era gata să fie călcat, a fost salvat.

Conștiinți de misiunea istorică pe care o au de îndeplinit, conștiinți de răspunderea lor față de viitorul patriei și al omenirii întregi, comuniștii — luminați de învățătura leninist-stalinistă — știu să găsească întotdeauna cele mai juste căi pentru a realiza obiectivele de luptă, în condițiile istorice date.

Arătând în mod concret cum muncesc comuniștii pentru a aduna laolaltă și a organiza toate forțele poporului, André Stil militează cu arma scrisului pentru îndeplinirea uneia dintre sarcinile esențiale ale partidului comunist francez în condițiile actuale ale luptei, sarcină asupra căreia Maurice Thorez insistă într-o cuvântare a sa din 1949. Vorbind despre victoriile câștigate de partid prin organizarea Frontului popular și apoi a Frontului național al rezistenței împotriva cotropitorilor hitleriști, el spunea: „Oare voim noi să trăim numai între noi și să nu contăm decât pe acei care vorbesc și gândesc ca noi? Trebuie să facem un nou pas, și veți înțelege aceasta. Trebuie neapărat să strângem laolaltă, să organizăm toate forțele păcii. În momentul de față nici o altă sarcină nu este mai urgentă. Continuând totodată, după cum ne învață Stalin, să combatem iluziile, erorile, slăbiciunile și să ne aducem aminte neîncetat că esențialul este acțiunea".

În cartea sa, André Stil ne arată că, pentru a duce la îndeplinire această „cea mai urgentă sarcină", comuniștii nu țin predici inoperante despre o morală abstractă. Munca lor se bizue și pornește dela fapte concrete, reale, dela existența — până la un anumit punct — a unor probleme și chiar scopuri comune.

Sugerând neconținut, prin diferite mijloace artistice, paralelismul pe care realitatea îl impune și pe care partidul îl evidențiază mereu, între hitleriștii de altădată și fasciștii americani de astăzi — scriitorul urmărește procesul de strângere a tuturor forțelor poporului în jurul celor mai buni lui ai patriei, comuniștii.

Dacă muncitorii au fost cei dintâi care au resimțit efectele invaziei americane și au înțeles importanța pericolului, treptat, treptat, și alte pături sociale sunt lovite în viața, în interesele lor, încep să fie nemulțumite, chiar dacă nu se hotărăsc sau nu îndrăznesc încă să-și manifeste nemulțumirea.

Plin de adâncă semnificație este de pildă episodul cu Monsieur Ernest. După o viață întreagă de muncă, după ce inflația și războiul le-au zădărnicit de câteva ori planurile, soții Ernest și-au realizat însfârșit

visul: au acum o căsuță a lor. Pentru că nu aveau bani de-ajuns, au construit-o cu propriile lor mâini acolo, pe țărmul oceanului, ajutați din când în când — cu sfaturi binevoitoare sau chiar cu contribuție efectivă la lucru — de către vecinii lor, muncitorii din barăcile cartierului Castelul de Apă. De atunci au trecut ani. Închiși în căsuța lor, mândri că au intrat în rândul lumii, că sunt proprietari, s'au izolat de muncitorii din vecinătate. Intr'o bună zi însă, ocupanții americani, sprijiniți de autoritățile franceze, pornesc să înconjoare cu sârmă ghimpată un teren uriaș, viitor depozit de arme și muniții ale armatei americane. Și iată-i astfel amenințați să fie închiși înlăuntrul aceluiași lagăr înconjurat cu sârmă ghimpată — atât pe izolatul proprietar Monsieur Ernest, cât și pe muncitori. Imagine concretă și totodată cu o mare capacitate de generalizare, ea ne vorbește nemijlocit, convingător, atât despre soarta oamenilor de tipul lui Monsieur Ernest, care cred că-și pot păstra fericirea închizându-se în găoa- cea preocupărilor individualiste, și chiar despre soarta pe care ocupanții americani o pregătesc Franței și în genere țărilor marshalizate.

Pus în fața acestei noi situații, văzând că toate demersurile lui pe lângă autoritățile franceze sunt inutile, deoarece guvernul — inclusiv partidul socialist — e de conivență ca invadatorii, Monsieur Ernest se apropie de muncitori. El dă urmare apelului lansat de comuniști și acceptă să facă parte din Comitetul de apărare al locuințelor, inițiat de aceștia. Mai mult: se simte atât de bine că poate acționa laolaltă cu alți oameni, că poate să-și manifeste în sfârșit în mod deschis nemulțumirea, încât își părăsește atitudinea de rezervă și pasivitate. Cu multă pătrundere psihologică notează autorul prima victorie pe care noul Ernest — cel în care sentimentul patriotic și al demnității umane s'a trezit — îl repurtează asupra vechiului „Monsieur” Ernest, care credea în posibilitatea de a fi fericit izolându-se în găoa- cea individualismului. Ernest face un gest mărunț, încă timid, dar semnificativ pentru începutul de transformare prin care trece: își ia nevasta la braț, părăsește pentru o clipă sala de adunare și din proprie inițiativă,

se duce să-l roage pe prietenul său André să adere și el la Comitetul de apărare. Deși nu știe încă să vadă clar și să vorbească răspicat, îl convinge. E primul lui succes pe drumul nou pe care a pornit, e micul lui aport la o cauză mare, cauza întregului popor, a luptei pentru pace.

Extinderea lagărului american pune în primejdie și pământurile unor țărani din apropiere, cum este acel atât de uman Noel, la care găsește adăpost copilul, fugit de acasă, al docherului Guilton. Comuniștii îndrumă revolta anarhică a acestor țărani pe făgașul unei acțiuni organizate, solidare, încadrând-o în lupta tot mai cuprinzătoare a întregului popor.

Doamna Duquesne nu a fost lovită în interesele ei materiale. Dar nemulțumirile mai vechi și mai noi ale acestei femei cu sentimente cinstite, din „înalta societate”, se adună, cresc, până când, într'o bună zi, simte că trebuie să facă și ea ceva. Și când la poarta casei ei se oprește o mașină elegantă din care coboară, îmbrăcat în uniformă armatei americane, același ofițer hitle-rist de a cărui cruzime se înfiorase altădată, ea nu mai poate tăcea: înfrângând interdicția formală a soțului care o amenința cu divorțul, ea confirmă în cadrul unui proces de presă intentat unei gazete comuniste cele văzute de ea. Mai târziu semnează — împreună cu alți oameni cinstiți, de credințe, convingeri și profesii diferite — o scrisoare de protest împotriva ocupației americane.

Toate aceste forțe le mobilizează, le îndrumază și le organizează partidul. Realitatea aceasta se oglindește în compoziția romanului, în felul în care este alcătuit subiectul. Pentru a înlesni înțelegerea clară a acestei acțiuni a partidului, autorul imaginează situații corespunzătoare: Henri, cel care poate fi socotit într'o anumită măsură eroul principal al cărții, primește un post de mai mare răspundere. După ce a fost o bucată de vreme secretarul unei celule comuniste din port, i se încredințează mai târziu sarcina de a conduce o întreagă „secțiune”. În această calitate, el are de rezolvat probleme mult mai complexe, are de a face cu oameni de diverse profesii și din diferite medii sociale. Astfel, urmărind în mod concret drumul și munca acestui erou, cititorul ca-

pătă o imagine din ce în ce mai cuprinzătoare cu privire la acțiunea partidului. Pe măsură ce ocupanții americani provoacă nemulțumirea, indignarea și revolta unor pături din ce în ce mai largi, asistăm la o luptă din ce în ce mai îndârjită și de amploare din ce în ce mai mare. Mersul acesta ascendent al acțiunii, creșterea aceasta continuă de la primele către ultimele capitole ale „Primei lovituri” și apoi dela acest volum până la al doilea volum al trilogiei, nu este un artificiu al scriitorului, ci oglindește veridic realitatea însăși. Și tocmai deaceia este mai pasionant și mai edificator să urmărești dealungul paginilor drumul parcurs dela cutezătoarea acțiune cu caracter demonstrativ întreprinsă de un grup restrâns de comuniști care zugrăvesc pe frontul bazei de submarine inscripția «Americanii în America», și până la acțiunea de masă a „Comitetului de apărare”, sau aceea a ocupării unei clădiri destinate unui serviciu militar american, dela sfârșitul primului volum, și, mai departe, până la acțiunea cu caracter de masă dar și cu efecte practice sensibile pentru însăși desfășurarea luptei, cum este aceea care constituie punctul culminant al volumului „Lovitura de tun”: zădărnicierea încercărilor făcute de americani ca să-și debarce tunurile.

Prin întreaga desfășurare a cărții sale, André Stil arată deci clar cum organizează partidul un front din ce în ce mai larg și mai puternic de luptă împotriva ocupației și deci împotriva imperialismului în genere, împotriva declanșării unui nou război. Căci — așa cum precizează Henri, combătând idei greșite ce-și făcuseră loc chiar în cadrul unei ședințe de partid — în condițiile concrete de luptă ale momentului, problema acțiunii directe împotriva debarcării armamentului american nu are numai o importanță locală, ci una națională, și se încadrează în lupta pentru pace a tuturor popoarelor: *„Toate celelalte aspecte ale luptei noastre pentru pace, lupta împotriva reînarmării germane, împotriva celor 18 luni, lupta împotriva fascizării, lupta pentru pâine, toate astea trebuie să se învârtă pentru noi în jurul acestei preocupări centrale, lupta contra ocupației americane și în special arganizarea bătăliei împotriva vapoarelor cu arme care sunt anunțate”*

Cartea lui André Stil ne arată cum izbuște partidul să crească în toți oamenii cinstiți spiritul de răspundere față de colectivitate, cum îi învață să treacă la acțiune directă sub conducerea partidului, făcându-i să înțeleagă că într’un regim de asuprire „libertatea e numai ceea ce ai curajul să faci”.

Promovând cele mai frumoase tradiții de luptă ale poporului francez și trăsăturile sale naționale cele mai prețioase (dragostea înflăcărată pentru libertate, îndrăzneala cu care s’a ridicat întotdeauna pentru apărarea ideilor celor mai înaintate, omenie și delicatețe sufletească), preluând și dezvoltând tradițiile literaturii progresiste franceze, prin ridicarea lor la o nouă treaptă pe baza metodei realismului socialist și folosind din plin experiența literaturii sovietice, André Stil a creat o operă ce reprezintă un pas înainte în dezvoltarea literaturii progresiste franceze pe calea realismului socialist, o operă cu adevărat patriotică și care servește totodată luptei pentru pace a tuturor popoarelor.

Așa se explică faptul că lucrarea lui André Stil a fost distinsă cu premiul Stalin, cea mai înaltă cinstire ce poate fi acordată unui scriitor. Furia guvernanților trădători din Franța, arestarea lui André Stil, nu erau îndreptate pur și simplu împotriva unui gazetar care a publicat un articol ce îndemna poporul să participe la o demonstrație, ci împotriva comunismului, împotriva patriotismului André Stil, care, prin întreaga lui activitate politică și prin scrisul său militant, preia cele mai frumoase tradiții de luptă ale poporului francez și luptă cu dârzenie pentru libertatea și independența patriei sale, pentru pace, contribuind astfel din toate puterile sale la întărirea uriașului front condus de Uniunea Sovietică și la zădărnicierea planurilor criminale ale imperia-liștilor.

Dar furia aceasta, oricât de violentă, a dușmanilor, se dovedește până la urmă neputincioasă în fața ofensivei tot mai energice a popoarelor dornice de pace și libertate. Nu a trecut mai mult de o lună și guvernul Pinay, vândut americanilor, a fost silit să cedeze în fața presiunii masselor. Jacques Duclos a fost eliberat. Nu a trecut multă vreme și, tot prin luptă îndârjită au fost

smulși din închisoare André Stil și alți patrioți arestați samavolnic. Și nu va întârzia nici vremea când, prin lupta solidară a tuturor popoarelor, prin acțiunea organizată a uriașului front al partizanilor păcii din lumea întreagă în frunte cu Uniunea Sovietică, toate planurile agresive ale imperialiștilor vor fi de-

finitiv zădărnicate, așa cum e pe cale de a fi zădărnicită în momentul de față încercarea guvenului Pinay de a înscena un proces monstruos celor mai buni fii ai Franței, executând și în aceste privințe ordinele Wall-Streetului, hotărît să folosească orice mijloace pentru a sugruma libertatea popoarelor și a-și deschide drum spre dominația mondială.

GORKI, CONTEMPORANUL NOSTRU IN LUPTA PENTRU PACE ȘI DEMOCRAȚIE *)

Marele Gorki, fiul credincios al Patriei Socialismului, titanul literaturii universale este contemporanul nostru în lupta împotriva ațățătorilor la război, pentru pace în întreaga lume. Patriotismul său fierbinte, dragostea nemărginită pentru Țara Sovietelor, lupta dărză împotriva reacțiunii imperialiste, marele său umanism, înflăcărata credință în oameni și în viitorul lor, constituie o pildă minunată, un îndemn viu la acțiune, care însușește pe rus și pe chinez, pe mongol și pe francez, pe bulgar și pe român, pe negru ca și pe americanul cinstit, pe oamenii simpli de pretutindeni.

În urmă cu câteva decenii, Gorki a demonstrat în opera sa sensul adevărat al politicii războinice a imperialismului, a adresat mesagii pasionate chemând la lupta neînfricată pentru pace. Demascarea bestialității imperialismului lipsit de scrupule, indicarea modului în care urzelile criminale ale exploatatorilor pot fi împiedicate — sunt idei prezente în întreaga operă a lui Gorki, idei care o fac să aibe o mare actualitate, o nemărginită utilitate socială, în grandioasa luptă întreprinsă de partizanii păcii.

O parte din textele marelui clasic sovietic oglindind lupta sa împotriva ațățătorilor la războaie, sunt cuprinse în volumul „Gorki, pentru pace și democrație” apărut recent la „Cartea Rusă”.

Vorbind acum mai bine de 15 ani, la moartea genialului scriitor, tovarășul Molotov sublinia marea, permanenta actualitate a operei sale, faptul că Gorki rămâne contemporanul viu al ziditorilor zilei de mâine

a omenirii. „Gorki a trăit până la ultima suflare cu aceleași sentimente și gânduri ca și cei care construiesc acum cu atâta entuziasm, sub conducerea partidului lui Lenin și Stalin — noua societate socialistă. În ochii lui au strălucit până la sfârșitul vieții flăcările luptei și ale neîmpăcării față de dușmanii celor ce muncesc, față de fasciști și față de toți ceilalți asupritori, față de sugrumătorii culturii și față de ațățătorii la război”.

Și într'adevăr ce rezonanță actuală, convingătoare, au apelurile calde, hotărâtoare, la lupta pentru pace, lansate de Gorki cu atâția ani în urmă! Ele vorbesc în limba zilelor noastre, ele însușeșc de parcă ar fi fost scrise astăzi, ele sunt tovarășele noastre bune de luptă, ele sunt marile noastre contemporane.

În 1930, adresându-se muncitorilor și țăranilor din toate țările lumii, Gorki spunea: „Ei (imperialiștii n. n.) s'au pregătit pentru un război mult mai groaznic ca cel din 1914—18... Voi și toți oamenii care sunt încă în stare să înțeleagă nebunia și criminalitatea unui nou război mondial, puteți să loviți peste mâni pe aventurieri. Pentru aceasta veți avea toate mijloacele”.

...Ei vor din nou să distrugă, să nenorocască milioane de oameni.

...Oare doriți voi aceasta? Voi aveți puterea de a împiedica războiul”.

În prefața la cartea lui Locknér „Henry Ford și a sa „Corabie a păcii”, Gorki chema, printr'un vibrant apel, femeile să se încadreze în lupta activă pentru pace. Și aceste cuvinte scrise în 1925, sună cât se poate de actual, păstrându-și și astăzi marea lor valoare convingătoare, mobilizatoare :

„Mame! Femei! Vouă... vă aparține dreptul de a crea legi. Viața emană dela voi, și toate ca una trebuie să vă ridicați în apă-

*) Gorki, pentru pace și democrație, Ed. „Cartea Rusă”, 1952.

rarea vieții, împotriva morții. Voi disprețui dintotdeauna moartea. Voi sunteți acea putere care luptă și învinge necontentit.

De ce atunci, în aceste zile ale apropierii unei noi nenorociri, nu-i opriți pe fiii voștri dela blestematul război? De ce nu vă ridicați glasul în apărarea vieții, împotriva acelor care aspiră la distrugere și pieire? De ce?”

Vorbind la fel cu intelectualitatea de pe întregul glob pământesc, Gorki, în celebra lucrare „Cu cine sunteți voi „maestri ai culturii”? cere un răspuns categoric, așteptând din partea cârturării luminate, progresiste, o solidaritate frățească cu cauza proletarietului, cu lupta pentru pace a popoarelor: „...E timpul să luați o hotărâre și în această simplă problemă: Cu cine sunteți voi, „maestri ai culturii”? Cu salahorii culturii, pentru crearea unor noi forme de viață sau împotriva acestei forțe și pentru apărarea castei de jecmănitari iresponsabili, a castei ce a putrezit, începând din cap, și care continuă să acționeze numai prin forța inerției?”.

În diverse împrejurări, adresându-se diferitelor categorii de oameni, Gorki nu a uitat nici o clipă că una dintre condițiile esențiale, cele mai importante, pentru dezvoltarea, înflorirea civilizației și progresului uman, o constituie asigurarea păcii. Și neobosit, plin de căldura dragostei de om care l-a însușit dealungul întregii sale vieți, Gorki a luptat pentru pace, a înarmat pe oameni pentru această importantă acțiune, i-a mobilizat în ofensiva nobilă a garântării unei păci trainice.

Unul dintre mijloacele cele mai eficace în munca de apărare a păcii, este acela de demascare a mașinațiunilor lor nebunești, care pun în primejdie viața și fericirea oamenilor. Nu poți lupta cu succes pentru pace, fără să combați viguros războiul și pe inițiatorii lui, măcelurile mondiale și pe părinții lor spirituali și materiali.

Gorki a subliniat în nenumărate rânduri că autorul războaielor contemporane este imperialismul, care încearcă prin provocarea conflagrațiilor să-și prelungească existența periclitată. În același timp, el descoperă adevăratul fond al imperialismului și exploatații, arătând legătura strânsă pe

care pontifii burgheziei o au cu ațășarea, alimentarea, declanșarea, susținerea războaielor. Caracterizând lumea capitalistă, el spunea: „Sistemul economic capitalist — devine tot mai fățiș și mai impertinent un sistem al banditismului...”

Zugrăvind portretul moral al exploatatorului, Gorki scotea în evidență caracterul său prin excelență inuman: „Capitalismul își apără dolarul, iar pentru el dolarul e totdeauna mai scump decât omul, indiferent de calitățile acestui om”. Analizând situația din lumea cârmuită de burghezie, marele scriitor explica legătura dintre fenomene, descoperind cauza diverselor tare ale acestei orânduiri sociale. Astfel, vorbind în 1931 despre existența unei armate de douăzeci milioane șomeri în țările capitaliste, Gorki menționa: „Aceasta e o dovadă limpede a falimentului sistemului bazat pe exploatarea hrăpăreață, nestăvilită, inumană, a trudei muncitorilor, este o mărturie incontestabilă a caracterului criminal al orânduiri capitaliste”.

Combătând capitalismul în general, Gorki subliniază formele inițiale pe care sistemul exploatații le capătă în Statele Unite ale Americii. El vorbește în tot soiul de ocazii despre: „America celor obtuși”, despre împărăția sinistră a „diavolului galben”, despre „cea mai monstruoasă civilizație de pe planeta noastră”.

Foarte frumos, în imagini sugestive, prezintă marele scriitor „orașul diavolului galben”, care capătă semnificația întregii „civilizații” americane; „Nimerind în el, simți că ai nimerit într’un stomac făcut din pietre și din fier, în stomacul care a înghițit câteva milioane de oameni și care tot îi mai mistue. În acest oraș, aurul e stăpânul neincoronat al vieții. Fierul, readus la viață datorită puterii aurului, înconjoară omul în păenjenisul său, îl năucește, îi sughe sângele și-i stoarce creierul, îi macină mușchii și nervii, și crește, crește mereu...” Tot în „Orașul diavolului galben”, Gorki creiona în câteva cuvinte caracterul sumbru al exploatații nemiloase, tristețea vieții americane, care este „o viață fără soare, fără cântece și fără fericire, în robia celei mai grele munci”.

Și ca o concluzie a tuturor celor pome-

nite despre calitățile morale, atitudinea față de viață și de oameni a capitalismului american, Gorki vorbește limpede, categoric, în „Răspunsul la ancheta unei reviste americane”: „...se înțelege că ceea ce voi numiți civilizația Statelor Unite nu trezește și nu va trezi în mine simpatie. Cred că civilizația voastră este cea mai diformă civilizație de pe planeta noastră, pentru că ea a exagerat în mod monstruos toate variatele și rușinoasele diformități ale civilizației europene”.

Toate aprecierile genialului artist proletar asupra monopolismului american, asupra psihologiei și filosofiei diversilor „regi industriali” din America, își păstrează o mare valabilitate. Cu trecerea timpului, prin adâncirea procesului de descompunere a capitalismului, defectele inumane ale exploataților yankei au căpătat proporții și mai mari, ajungând la paroxism. Evenimentele de astăzi din Coreea, agresiunea mișlească a imperialismului, au împrăștiat orice îndoială asupra adevăratelor intenții și obiective urmărite de „cea mai monstruoasă civilizație de pe planeta noastră.” Cuvintele lui Gorki, caracterizările sale pline de claritate, adâncă înțelegere psihologică a mobilului acțiunii diversilor „businessmeni”, sunt foarte actuale, ajutând pe omul de la mijlocul veacului XX să se orienteze în noianul de fapte contradictorii, care-i învâluie adesea existența.

Continuând analiza legăturilor strânse dintre capitalism și pregătirea războaielor nedrepte, Gorki arată avantajile materiale pe care le obține burghezia de pe urma morții milioane de oameni simpli. El descoperă lumii întregi ipocrizia exploataților, care au transformat măcelurile mondiale într-un „business” foarte convenabil: „Războiul e o afacere avantajoasă pentru capitaliști. Ei fac comerț cu armele și realizează beneficii mari, strânse din sângele muncitorilor... Capitaliștii nu vor ezita să mai extermine două sau trei milioane de muncitori și țărani...”

„Capitaliștii din Europa, America și Japonia pregătesc de zor un nou măcel mondial. Asta înseamnă că vor fi nimicite din nou zeci de milioane de muncitori și țărani, că se vor cheltui pentru uciderea oamenilor

milioane de tone de metal, că vor fi otrăvite cu gaz și cu otrava cadavrelor câmpiile roditoare ale pământului și că vor fi dărâmate o mulțime de orașe... Fiecare om inteligent care ar îndrăzni să se gândească cinstit la sensul relațiilor dintre muncă și capital, ar trebui să recunoască în mod inevitabil că în sfârșit capitalismul „a și făcut tot ce a putut” și că acum el nu mai e decât o tumoare canceroasă a omenirii muncitoare, iar capitaliștii sunt o organizație internațională de bandiți și asasini.”

Făcând toate aceste constatări, marele luptător pentru pace și democrație trage o concluzie, care arată că popoarele nu pot fi înfrânte de isteria războiului a reșchinilor imperialiști, că ele nu vor dispărea sub presiunea monștrilor, asasinilor, aduși la disperare de spectrul inevitabilului lor sfârșit: „Omenirea nu poate pieri, pentru că o neînsemnată minoritate din mijlocul ei și-a epuizat forțele de creație și se descompune, cuprinsă de spaimă în fața vieții și pentru că această minoritate suferă de o bolnăvicioasă și incurabilă sete de profituri.”

Demascând diferitele manevre ale reacțiunii, Gorki se oprește la una din ticăloasele ei diversiuni, care e lansată în scopul de a acoperi adevăratele feluri exploatare, războinice, ale capitalismului. Vorbind despre absurdă idee a superiorității unei rase asupra celorlalte, marele scriitor arată esența retrogradă a fascismului, aruncând o lumină edificatoare și asupra „teoriilor” contemporane ale yankeilor însetați de dominație mondială:

„...Imperialismul și fascismul seamănă sămânța rea a discordiei naționale, a disprețului și urii de rasă... teoria raselor este ultima rezervă „ideologică” a capitalismului muribund.” Cât de actual sună aceste cuvinte; dacă ne referim la sălbateca discriminare rasială din Statele Unite ale Americii, la linșajele sinistre, care readuc omenirea la vârsta ei primitivă!

Toate aceste nelegiuiri sunt cu puțință, deoarece sadicii ațățători la război păstrează în mâinile lor pătate de sânge frânele conducerii unor guverne, care există pentru a sugruma viața și libertatea popoarelor. Acești indivizi nu merită numele de

oameni, ei au coborât pe scara animală până la limita sălbăteciei. Gorki zugrăvește sugestiv profilul psihic al pirașilor, care deslănțuie războaiele: „Iată-l, de pildă, pe Winston Churchill: bine înțeles, el nu mai este om, ci ceva cu mult mai rău: el e deosebit de elocvent, ca o ființă al cărei caracter de clasă se manifestă cel mai bine în forma conservatorismului său și a urii sălbatece față de poporul Uniunii Sovietelor... Milioanele de oameni muncitori din țările capitaliste sunt guvernați sau de niște cinici mărginiți, de tipul conservatorilor Angliei, sau de tipul fostului președinte al S.U.A., Hoover, pe care chiar presa americană îl numea fără sfială „un om lipsit de inteligență“... Ei nu pot trăi fără să organizeze exterminarea în masă a popoarelor, căci sunt asasini de profesie ai maselor muncitoare.“

Gorki nu se oprește la stigmatizarea sistemului capitalist, fără a vedea vreo posibilitate de ieșire din cercul vicios al ticăloșilor burgheziei. El privește cu o mare dragoste mlădițele noului, urmărind cu cel mai mare interes elementele progresiste ale vieții. Nicio clipă demascarea reacțiunii, zugrăvirea mijloacelor infame întrebuințate de aceasta pentru strivirea clasei muncitoare, nu se asociază în opera lui Gorki cu un sentiment de depresiune. Dimpotrivă, desvăluirea adevărului, luminarea veridică a lumii exploatarelor sunt mobilizatoare, cheamă proletariatul la sancțiuni dârze împotriva asupririi. Marele scriitor spunea: „Dacă dușmanul nu se predă, el trebuie distrus“. Și această lozincă de luptă a înconjurat lumea, însuflețind clasa muncitoare în înțeleștarea ei istorică cu burghezia: ea a luminat calea oamenilor sovietici, a adevăraților patrioți din toate țările, în opera nobilă de nimicire a fascismului.

Descoperind existența nefastă a Churchillilor, a diverșilor „businessmeni“, a capitalismului american și din alte părți, marele artist proletar aduce mereu aminte că prezența în istorie a acestor figuri sinistre nu poate opri în loc viața popoarelor, care, măturând din calea lor vestigiile trecutului, vor dura o lume nouă. Astfel, criticând violent „America celor obtuși“, „cea mai monstruoasă civilizație de pe planeta noastră“,

el nutrește în același timp o mare simpatie față de America oamenilor muncii. Gorki a scris în America o frumoasă nuvelă despre bătrânul vânător Charlie Man; acest erou întruchipa trăsăturile bune ale poporului american, îndrăgostit de libertate, el era prototipul oamenilor care nu ینگننche, ci își cuceresc dreptul la viață. Charlie Man, alături de stăpânii din „Orașul diavolului galben“, aduc semnificația existenței a două Americi: una a oamenilor simpli, cinstiți, dornici de libertate, alta a miliardarilor, a trustmenilor, setoși de sânge și arginți.

Și în alte împrejurări, Gorki vorbește despre prezența în istorie a două lumi, cu interese specifice, cu psihologii diferite, cu perspective de dezvoltare radical opuse. Încă pe la începutul veacului nostru, Pavel Vlasov, eroul romanului „Mama“ vorbea despre atitudinile deosebite a două clase — proletariatul și burghezia — care se înfruntă în arena istoriei: „Ideile noastre cresc, ele se aprind tot mai luminoase, cuprind masele populare, organizându-le în lupta pentru libertate... Voi nu puteți opri cu nimic acest proces de înnoire a vieții, decât prin cruzime și cinism.“

Energia voastră — energia mecanică a acaparării aurului, vă unește în grupuri destinate să se devoreze unele pe altele; energia noastră este o forță vie a conștiinței crescând de solidaritate a muncitorilor...“

Dovedind existența a două lumi, Gorki subliniază prezența a două culturi, care reprezintă concepțiile diferite de viață ale inspiratorilor lor. Așa, referindu-se la istoria contemporană a burgheziei agresive, ațățătoare la războaie, el îi desvăluie nimicnicia: „Cu ce talente se poate mândri ea în timpul nostru? Nu se poate mândri cu nimic în afară de diverși hitleri, în afară de pigmei bolnavi de grandomanie“.

În același timp, genialul scriitor vorbește despre marea valoare a culturii ruse, ale cărei tradiții progresiste luminează calea celor mai buni creatori de artă din întreaga lume: „Marea forță a literaturii ruse constă în caracterul ei democratic, în tendința ei pătimașă de a rezolva problemele vieții sociale... în cântecele ei în cinstea

libertății, în profundul interes față de viața poporului...”

In articolul „Rusia Sovietică și popoarele lumii”, scris în 1918, genialul artist proletar arată cine înfăptuiește societatea nouă. pe pământul rusesc, calitatea deosebită a acestui om nou, a luptătorului neînfricat, care dă o pildă minunată tuturor popoarelor: „Muncitorul socialist rus a tras asupra sa atenția lumii întregi. El parcă dă în fața omenirii examenul maturității sale politice, el se prezintă în fața tuturor oamenilor de pe pământ în calitate de secretar al noilor forme de viață... E lesne de înțeles de ce întreaga omenire muncitoare își îndreaptă atenția încordată asupra Rusiei: noi înfăptuim o cauză mondială, a întregii planete.”

Construirea, consolidarea puterii sovietice, înflorirea ei pentru binele omenirii muncitoare din întreaga lume, se înfăptuiește sub conducerea minunatului partid al lui Lenin și Stalin, care chează zidirea lumii noi. Dragostea de om este o trăsătură caracteristică a marelui Partid bolșevic, a partidului de tip nou care însuflește proletariatul în lupta lui istorică. In „Despre realismul socialist”, Gorki își manifestă admirația pentru omul nou, constructorul socialismului, pentru partidul care a făurit pe noul erou al istoriei: „La noi dragostea de om trebuie să se nască și se naște din sentimentul de uimire în fața energiei lui creatoare, din respectul reciproc al oamenilor, din respectul față de puterea nestăvilită a muncii lor creatoare, și din dragostea față de partid, care este educatorul poporului muncitor, al întregii țări, și învățătorul proletarilor din toate țările.”

Talentatul scriitor arată, în altă parte, plin de dragoste și mândrie patriotică, internaționalistă, profilul psihic al ziditorilor lumii noi, al bolșevicilor, inspirați de geniul celor mai buni oameni pe care i-a cunoscut istoria noastră contemporană: „Ei sunt oameni cu o înaltă energie creatoare, discipoli, tovarăși și prieteni de luptă ai lui Lenin. În frunte cu Iosif Stalin, om cu o uriașă forță organizatorică, ei educă în fosta țară „barbară” și „săracă” pe noul stăpân — socialist și civilizat... De fapt, munca organizată de energia partidului lui Lenin

și Stalin în Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste este începutul istoriei noi, socialiste, a omenirii.”

Gorki manifestă o nemărginită dragoste, admirație și încredere în genialii conducători ai proletariatului internațional, care asigură viitorul omenirii muncitoare. El spunea, într'un rând: „Noi trăim în țara luminată de geniul lui Vladimir Ilici Lenin, în țara unde lucrează neobosit voința de fier a lui Iosif Stalin.” Gândindu-se la soarta clasei muncitoare de pretutindeni, el subliniază marele adevăr, uriașa forță a ideilor revoluționare leniniste, menite să elibereze proletariatul mondial: „Numai... ieșirea indicată de geniul lui Vladimir Lenin ...poate salva poporul muncitor din lumea întreagă dela robie și pieire.”

Gorki arată că oamenii sovietici, muncitorimea din toate țările pășeste astăzi cu siguranță și încredere înainte, luminată de geniul celui mai demn urmaș al lui Lenin, celui mai mare om al zilelor noastre: „Voința minunat organizată, mintea pătrunzătoare a unui mare teoretician, îndrăzneala unui talentat gospodar, intuiția unui autentic revoluționar, care se orientează cu ușurință în complexitatea însușirilor omenesti, și care educând cele mai bune din aceste calități știe să lupte fără milă împotriva acelor care pun piedici celor dintâi de a ajunge la înălțime — toate acestea l-au așezat pe locul lui Lenin.

Proletariatul Uniunii Sovietice e mândru și fericit că are asemenea conducători ca Stalin și alți adevărați urmași ai lui Ilici...”

Gorki este marele nostru contemporan și în munca sânguitoare pe care poporul din Republica Populară Română o duce pe șantierele socialismului și ale păcii. Opera genialului scriitor este de aceea foarte iubită și prețuită în Patria noastră.

Comemorarea a 15 ani dela moartea întemeietorului realismului socialist s'a sărbătorit la noi într'un cadru deosebit. S'au ținut conferințe în sălile publice din orașe, în fabrici, la sate ; s'a vorbit aici, cu dragoste, despre viața și opera neobositului luptător pentru pace și democrație. N'a fost gazetă centrală sau locală, publicație săptămânală sau lunară, în care să nu se

încine pagini de cinste comemorării titanului literaturii universale.

Maestrul Mihail Sadoveanu, care l-a cunoscut demult pe Gorki și s'a bucurat de înrăurirea sa minunată („Între 1900 și 1904, pe când nu mai eram la Iași — spune talentul nostru prozator — primeam dela un modest publicist de acolo, C. Săteanu, traduceri din Maxim Gorki, pe care le publica în gazetele locale. Erau traduceri după traduceri germane. Tălmăcirile acestea de mână a doua, păstrau totuși în ele forța acestui geniu al marelui pământ slav, și-i mulțameam prietenului meu că mă face să cunosc un sol nou din Răsărit al umiliților și obijduiților vieții.“), scria de curând, cu prilejul aniversării întemeierii realismului socialist: „În această a cincisprezecea pomenire a morții scriitorului, sutele de milioane de oameni ai muncii de pe tot pământul își aduc aminte de povestea minunată a vieții lui. A fost într'adevăr ca niciodată... Cel mai umil copil al sărmanilor lumii a ajuns cel dintâi între scriitorii lumii noi: și ceeace se cheamă obișnuit moarte, e pentru el viață de-apururi.“

De mai multă vreme, Uniunea Scriitorilor din R.P.R. a inițiat publicarea „Operelor complete“ ale lui Gorki. Un colectiv lucra-ză cu sârg pentru realizarea unor izbutite traduceri în românește a romanelor și pieselor de teatru, articolelor și povestirilor genialului scriitor.

Niciun prilej nu e pierdut pentru a se manifesta marea dragoste, admirație a poporului nostru pentru marele dramaturg și prozator. Așa, de pildă, în cinstea Lunii prieteniei româno-sovietice din 1951, în cadrul Săptămânii cărții sovietice, s'a publicat pentru prima oară în românește volumul I din „Viața lui Clîm Samghin“.

În stagiunea 1951—52 o serie de teatre dela noi au pus în studiu și pregătesc spectacole cu piesele marelui Gorki. Așa, Teatrele Naționale din București și Iași. Teatrul Maghiar de Stat din Cluj studiază capo d'opera „Dușmanii“. „Micii burghezi“ s'au jucat anul acesta la studioul actorului de film „Nottara“ din București, la Teatrul Secuiesc de Stat din Târgu-Mureș și Teatrul Național din Cluj. „Vasea Jeleznova“, „Egor Bulâciiov și alții“ sunt repre-

zentate la Cluj și București. Alte teatre se apropie cu cea mai mare dragoste și interes de opera genialului dramaturg, care vede din ce în ce mai des lumina rampei scenelor noastre.

Toate aceste manifestări mărturisesc prețuirea deosebită de care se bucură scrierile lui Gorki în țara noastră. Muncitori și intelectuali, elevi și militari, țărani și femei, sorb cu nesăț învățătura umanistă a marelui artist proletar, uriașa experiență de viață cuprinsă în paginile operelor sale. Scriitorii noștri se străduiesc să urmeze pilda marelui artist-cetățean, a genialului întemeietor al realismului socialist. Ei învață dela el nu numai măiestria artistică, ci și felul în care un artist trebuie să știe să se integreze în eforturile colective ale poporului său în lupta pentru o viață mai bună.

Participarea activă la viața obștească, politică, nu este numai o datorie de onoare. Viața și opera lui Gorki dovedesc că numai acei scriitori care se aruncă în vâltoarea vieții alături de popor, rămân pentru totdeauna iubiți și prețuiți de popor. Din această participare isvorăsc operele mari.

Exemplul lui Gorki nu este folositor numai scriitorilor; el constituie un model, pe care fiecare om constituit vrea să-l urmeze. E vorba despre modelul omului, care și-a pus întreaga viață, capacitatea de muncă, talentul, în slujba înnoirii lumii, în serviciul eliberării proletariatului și a zidirii zilei de mâine a oamenilor, în slujba luptei neobosite, de clipă de clipă, pentru pace și democrație în întreaga lume.

Urmând steagul de luptă al lui Lenin și Stalin, el a fost un îndârjit partizan al vieții și adevărului, un dușman neîmpăcat al războaielor nedrepte și exploatării. Cântărețul lumii noi a luptat cu marele pașos al convingerii pentru pace și fericirea popoarelor, considerând că aceasta este sarcina cea mai însemnată a unui scriitor. Arătând oamenilor superioritatea regimului socialist, măreția cauzei partidului lui Lenin și Stalin, el și-a făcut datoria de cetățean al lumii progresiste. Desvâluind descompunerea capitalismului, ridicând masca de pe obrazul fardat al așa zisei civilizații americane, stigmatizând burghezia în calitatea

ei de ațățătoare a războaielor contemporane, el și-a adus aportul considerabil la apărarea „cauzei celei mai minunate din lume — lupta pentru eliberarea omenirii” (cum s'a exprimat atât de frumos Nicolae Ostrouski în „Așa s'a călit oțelul”).

Indurmat de marele partid bolșevic, Gorki a reușit să se situeze totdeauna în miezul preocupărilor celor mai arzătoare.

Combaterea activă a imperialismului provocator de noi măceluri mondiale, lupta dărză pentru pace, sunt caracteristicele întregii opere a lui Gorki. De aceea oamenii cinstiți de pretutindeni au găsit în scrierile marelui artist proletar învățămintele și îmbărbătare, îndemnuri calde de acțiune pentru pace, pentru viață. De aceea, întreaga lume progresistă îl consideră pe Gorki un scriitor al său.

Toate acestea fac ca opera lui Gorki să constituie un exemplu minunat de luptă, care dă și astăzi un ajutor extrem de important mișcării mărețe a partizanilor păcii, contribuind la înflorirea vieții fericite a popoarelor. Gorki este contemporanul nostru în toate acțiunile duse în folosul omului, în slujba vieții, în sprijinul păcii.

Opera lui — proza, drama și celelalte genuri abordate, — care se distinge printr-o înaltă măiestrie artistică, determinată de aplicarea creatoare a metodei realismului socialist, își păstrează actualitatea, forța, valoarea, prin faptul că a abordat cele mai importante probleme ale existenței umane: pacea, libertatea, democrația. Atacarea acestor aspecte esențiale ale vieții sociale a oamenilor, investimântarea lor într-o formă artistică excepțională, condiționează marea valabilitate și permanenta actualitate a operei unuia dintre cei mai mari și mai drepți scriitori ai lumii.

„Omul moare, Poporul e nemuritor și nemuritor e Poetul, ale cărui cântece mișcă inima Poporului său”, spunea cândva Gorki. Și această afirmație e în primul rând valabilă pentru marele scriitor sovietic, care a întemeiat realismul socialist deschizând — sub îndrumarea Partidului — drum nou întregii literaturi universale.

Marele Gorki e nemuritor! Indemnul și exemplul lui vor întovărăși și de acum înainte, ca de atâtea ori până azi, dealun-

gul anilor, pe cei mai buni fii ai omenirii, cele mai înalte năzuințe ale lumii. Contemporanul minunaților revoluționari ruși în pregătirea și dobândirea istoricei lor victorii, contemporan al nostru astăzi în lupta pentru pace și democrație, Gorki va rămâne, în depănarea vremii, contemporanul tuturor luptătorilor pentru o viață mai bună, pentru fericirea oamenilor.

Horia Deleanu

UN RAPSOD AL POPORULUI UCRAINEAN *)

Cu prilejul decadei ucrainene a apărui o frumoasă traducere din opera marelui poet revoluționar Taras Șevcenco, înflăcărat cântăreț al prieteniei dintre popoare, în ale cărui stihuri răsună fără încetare, chemarea la unire și la lupta comună de eliberare națională și socială a tuturor celor asupriți.

Volumul „Cobzar” îngăduie în bună măsură cititorilor să-și facă o imagine destul de cuprinzătoare despre opera marelui poet.

Taras Grigorievici Șevcenco este unul din cei mai prețuiți scriitori ai poporului sovietic. Trăind de mic copil toată suferința, tot greul vieții de rob sub care gemeau iobagii ucraineni — contrast atât de izbitor cu bogăția și frumusețea pământului ucrainean — Taras Șevcenco se pătrunde de atunci de revolta poporului său, de glorioasa lui tradiție de luptă întruchipată în eroi ca Bogdan Hmelnițchi, Nalivaico, Taras Triasilo, Pavliuk (Pavlo But), Gonta Jelezniac și alții. Chiar bunicul lui Șevcenco luase parte în 1769, la răscoala „haidamacilor”, a țăranilor iobagi, împotriva panilor polonezi, răscoală ce i-a inspirat mai târziu poetului una din cele mai puternice creații ale sale, poemul „Haidamacii”. Arta populară ucraineană, poezia populară și mai ales eposul ce cântă istoria acestei lupte

*) Taras Șevcenco: Cobzar, Ed. „Cartea Rusă”, 1952.

neîntrerupte a poporului pentru libertate, întăresc revolta copilului iobag și contri-
buie în cea mai mare măsură la formarea
artistului revoluționar de mai târziu. Fire
neobișnuit de înzestrată, Șevcenco reușește
să învingă toate greutățile, toate opreliștile
pe care autocrația țaristă le pune în calea
culturalizării masselor. Datorită excepționa-
lului său talent de pictor și poet, a dra-
gostei sale puternice pentru cultură și a
voinței neclintite, pe care nu reușesc s'o
înfrângă nici mizeria, nici umilințele îndu-
rate în copilărie, nici anii grei de surghiun
de mai târziu, nici teroarea polițistă a re-
gimului țarist, ce l-a urmărit o viață întreagă,
Șevcenco devine un pictor de vază și
cel mai mare poet al Ucrainei.

În anul 1840 apare prima culegere de
versuri a lui Șevcenco, intitulată „Cobza-
rul”, cuprinzând numai opt poeme. Această
carte însemna începutul unei noi orientări
în literatura ucraineană. În recenzia sa,
Belinski arată o înaltă prețuire poeziei lui
Șevcenco: „Poemele lui Șevcenco se ase-
măna cel mai mult cu cântecele populare;
ele sunt atât de lipsite de artificii, încât
ușor le poți lua drept cântece și legende
populare ale ucrainenilor. Chiar acest fapt
vorbește în favoarea lor... În versurile lui
Șevcenco e mult foc, mult sentiment adânc,
în ele respiră dragostea fierbinte pentru
Patrie. Imaginile lui sunt credincioase na-
turii și strălucesc în culori aprinse și pline
de viață. În general, autorul acestor versuri
ucrainene vădește un autentic talent.

Acest talent puternic își trage seva din
legătura organică a poetului cu pământul
său, cu țărânimea iobagă pe care o viață
întreagă a slujit-o prin arta sa, prin parti-
ciparea sa directă la mișcarea revoluțio-
nară democratică. Într-o scrisoare scrisă în
preajma morții, Șevcenco exprimă astfel
legătura sa organică cu clasa din care face
parte „Cu trup și suflet eu sunt fiul și
fratele poporului nostru obidit”.

Patriotismul lui Șevcenco, umanismul său
combatant, ura poetului față de autocrație,
de samavolnicia aparatului birocratic și a
moșierimii, lupta sa împotriva aspirării na-
ționale, îl apropie de marii creatori ai artei
și gândirii progresiste din timpul său:
Pușchin, Griboiedov, Lermontov, Gogol,
Glinka, Brialov, Belinski, Herfen, iar mai

târziu de Cernășevski, Dobroliubov, Necra-
sov, Saltăcov-Scedrin. Aproximarea de va-
lorile nepieritoare ale poporului rus îl ajută
pe poetul ucrainean să-și închege experien-
ța sa de viață și vederile sale artistice în-
tr-o concepție unitară despre lume, democra-
tică și revoluționară.

Șevcenco își închină nu numai întreaga
sa operă cauzei mărețe a eliberării fără-
nimii iobage de jaf, mizerie, întuneric și
asuprire, dar și viața sa de revoluționar,
consacrată luptei pentru cauza celor mulți
și exploatați.

În călătoriile sale prin Ucraina, cu toată
teroarea polițistă, poetul pătrundea adânc
în rândurile țăranilor ucrainieni, cărora le
aducea nu numai versurile sale înflăcărâte,
dar și cuvântul său luminat de democrat
revoluționar, luptător consecvent împotriva
țarismului, a jefuitorilor feudali, ruși, polo-
nezi și nemși, a bisericii catolice, sprijin
al reacțiunii și al obscurantismului, împo-
triva negustorilor și cămătarilor, împotriva
politicii țariste de învrăjbire și desbinare a
popoarelor.

În „Caterina”, scrisă în 1838, Șevcenco
zugrăvește soarta tipică a unei tinere fă-
rânci, care, victimă a unui aristocrat des-
frânat, mamă nefericită a unui copil bas-
tard, este împinsă la sinucidere de inegali-
tatea socială, prejudecățile și cruzimea „mo-
ralei” țărnice a unei societăți bazate pe
exploatare. În comentariul liric al acestei
balade, poetul exprimă protestul celor a-
supriți și tot odată desvăluie cauzele socia-
le ale tragediei Caterinei:

Urlă 'n cel sărac
Bezna și năpasta.
Și se sting cei robi
Legănați în funii.
Dar deși-s neghiobi,
Au avere unii.
Stăpânesc pe cât
Ochii văd pământul.
Alții n'au decât
Lanțul și mormântul..

...Am să'nec în lacrimi
Soarta rea, stihia —
Și cu tălpi desculț
Voi călca robia.

Mi-o fi traiul vesel,
Zilele bogate,
Doar când libertatea'n
Inimă va bate.

Încă din prima perioadă a creației lui Șevcenco, odată cu tema relațiilor de clasă din societatea feudală, — tema dominantă a întregii opere a poetului, — se cristalizează și tema luptei eroice a poporului ucrainean împotriva cötropitorilor și asupritorilor. Această luptă pentru libertate și independență, dusă de popor dealungul veacurilor, ocupă un loc de frunte în poezia lui Șevcenco. În „Ivan Potcoavă”, poetul înfățișează un episod din viața cazacilor, strâns legat de istoria poporului nostru, și anume: lupta comună împotriva turcilor, ce nu odată au cötropit atât țara noastră cât și pământul Ucrainei. De acest poem amintește și maestrul Sadoveanu în prefăța la traducerea „Cobzarului”, subliniind înrudirea sa cu poetul revoluționar ucrainean, de care-l leagă aceeași „pasiune pentru trecut și pentru epocile cântecului bătrânesc”, pentru vremurile când „moldovenii și cazacii au avut adesea contact prietenesc în luptele pentru ființa lor ca neam, în această margine de lume bântuită de furtunile istoriei”.

În „Noaptea lui Taras”, (1839) Șevcenco evocă un episod al luptei împotriva nobilimii poloneze, care, timp de secole a exploatat și a asuprit poporul ucrainean. Reînviind tradițiile eroice ale trecutului, poetul îndeamnă poporul său să sfarme lanțurile robiei moșierești și țariste:

Fost-am fost noi liberi
Și stăpâni odată.
Căzăceasca slavă
Fi-va neuitată.
Ucraina, țară,
Dragostea-mi cea mare,
Când îți văd ursita
Inima mă doare.
Unde-i căzăcimea,
Măndre buzdugane?
Unde-s volnicia,
Steagul și hatmanii?

Apropierea lui Șevcenco de masele țărănești, răsunetul pe care aspirațiile acestor

masse îl găesc în opera poetului, fac ca versurile lui să pătrundă adânc în popor, care și le însușește, le include în comoara artistică a propriilor sale creații. La rândul său, contactul viu și continuu al artistului cu suferința și frământările țărănimii iobage, îmbogățesc opera poetului cu noi teme, îi dau un conținut social tot mai adânc, un patos revoluționar din ce în ce mai puternic.

Deosebit de rodnică este activitatea plastică și poetică a lui Șevcenco între anii 1843—1845, ani petrecuți în Ucraina, care se oglindesc în ciclul de poeme intitulat „Trei ani” și înglobat apoi în edițiile ulterioare ale „Cobzarului”, ediții al căror material a fost folosit la alcătuirea volumului prezentat astăzi cititorilor din țara noastră.

Acest ciclu dovedește deplina maturitate politică și poetică a lui Șevcenco. Opera sa capătă un caracter social mai adânc, mai revoluționar. În puternice imagini realiste, poetul demască și biciuește cu sarcasm întreaga orânduire iobăgistă, cheamă față de revoluție:

Cu sânge de tirani mișei
Stropiți a voastră libertate!
Loviți cu ură-adâncă'n ei
Și rupeți lanțurile toate!

Acelaș îndemn răsună și în versurile sale lirice intitulate „Când voi muri...” (1845), care constituie un fel de testament al poetului, în care acesta cere prietenilor să-i sape'n stepă un mormânt, ca el să-și poată apăra patria și după moarte:

Peste întinderile largi,
În al Ucrainei pământ.

De acelaș cald și viu patriotism, de un umanism adânc sunt străbătute nu numai poemele eroice sau baladele, dar și toată lirica intimă a lui Șevcenco, a cărei tematică cuprinde amintiri din dureroasa-i copilărie, tipică pentru un fecior de iobag, sentimentele lui estetice despre rolul social al artei și artistului. Pe drept cuvânt Maxim Gorchi caracterizează astfel opera poetului: „...Marea sa valoare constă tocmai în faptul că a fost cel dintâi poet cu

adevărat popular, care n'a denaturat gândurile și sentimentele poporului prin adăugiri subiective... Atunci când își deplânge propria soartă, deplânge întreaga Malorusie, iar atunci când își aduce aminte de libertatea cazacilor, simțim amintirile întregului popor“.

In poemul „Caucaz“ (1845), inspirându-se din lupta popoarelor caucaziene, poetul își exprimă credința nestrămutată în victoria finală a celor asuprași:

Viața-i neînfrântă.
Viața moartea'nvinge.
Sufletul nu moare!
Libertatea-i vie!
Poți să faci din mare
Pântec de câmpie?
Lanțul n'o să'ndoaie
Sufletul, cuvântul.
Nalta'n slăvi văpaie
N'o va stinge vântul.

Optimismul lui Șevcenco, izvorit din încrederea în forțele poporului, din nădejdea că toate popoarele asuprașite se vor uni într-o luptă comună împotriva Țarismului, a moșierimii, a bisericii, a nedreptății sociale și a obscurantismului — optimismul acesta combatant nu-l părăsește pe Șevcenco nici în cei zece ani cumpliți de surghiun, la care-l condamnă Țarul și clasa dominantă, înspăimântată de influența crescândă a operei și activității revoluționare a poetului în rândurile masselor muncitoare și a intelectualității progresiste din Rusia. Rarele accente de tristețe din opera lui Șevcenco, ca și din aceea a marelui său îndrumător și prieten Cernâșevski, se datoresc nu unor cauze personale sau descurajării, ci numai amărăciunii poetului la gândul că poporul mai lăncezește încă în suferință, că nu se ridică mai repede, mai hotărât la lupta revoluționară. Alteleori jalea poetului e inspirată de contrastul izbitor dintre bogăția și măreția Patriei sale și mizeria, umilințele în care se sbate poporul, de contrastul între trecutul eroic al Ucrainei și prezentul ei cenușiu sub robia țaristă.

In cea de a treia perioadă a creației sale, în anii de surghiun dintre 1847—1857, cu toate că Țarul Nicolae I i-a interzis categoric

de mai scrie sau de a desena, Șevcenco izbutește totuși să se ridice în operele sale la un nivel și mai înalt. Generalizările și tipizările scriitorului din această perioadă iau o deosebită amploare. In poemele din această epocă sentimentul dominant al poetului e dragostea fără margini pentru Ucraina lui „nefericită“. Dar acest patriotism e cu adevărat democratic, fără o umbră de naționalism burghez sau șovin. In anii aceștia, Șevcenco are prilejul să vadă suferințele poporului cazah, ale revoluționarilor ruși și polonezi surghiuniți, și, deaceia, poetul cântă în stihurile sale prietenia dintre popoare, unirea tuturor celor asuprași, lupta de eliberare a masselor muncitoare de pretutindeni. Incă în 1845, în poemul „Ereticul“ închinat lui Ioan Huss, poetul arătase lupta poporului ceh împotriva ocupanților germani și a bisericii catolice. In anii exilului, Șevcenco înfățișează mișcarea de eliberare a poporului cazah în povestirea „Gemenii“, oglindește în nenumărate desene și în stihuri munca grea, mizeria cruntă a poporului cazah, viața îngrozitoare a copiilor săi flămânzi și goi.

In poemul intitulat „Pe vremea când eram cazaci“, poetul se adresează cu prietenie poporului polonez, pe care niciodată nu l-a confundat cu panii:

Pe vremea când eram cazaci
Și n'auzisem de unie
Cu polonezii în frăție
Trăiam și nu eram iobagi.

...Am fi trăit și azi ca frații
Prieten polonez iubit,
Dar cruzii preoți și magnații
Ne-au desbinat, ne-au învrăjbit.
Hai, mâinile să le unim!

Șevcenco a știut deasemenea să vadă antagonismul dintre poporul rus și intelectualii săi, exponenți ai masselor asuprașite pe de o parte — și tirania țaristă, moșierii și aparatul lor de represiune, pe de altă parte. Scriitorul ucrainean, totodată scriitor de limbă rusă, a purtat toată viața o prietenie plină de admirație și recunoștință reprezentanților străluciți ai culturii ruse înaintate, revoluționarilor democrați

precum și o mare dragoste țăranilor iobagi din Rusia, care au participat alături de iobagii ucraineni la marile răscoale țărănești conduse de Stepan Razin și Emilian Pugaciov.

În poemul „Țarii” sau „Sora căruntă a lui Apollo”, Șevcenco își manifestă simpatia față de valul revoluționar ce a cuprins Europa în 1848 și își exprimă ura tot mai adâncă față de autocrație, de orânduirea feudală și cheamă la doborîrea lor.

În poemele „Marina”, „Prințesa”, „Fântâna soldatului”, poetul redă cu o mare putere de evocare chipurile hăde ale asupritorilor, demască putreziciunea morală și fățărnicia întregii clase dominante, caracteristice oricărei orânduiri bazate pe exploatare.

Însă poetul găsește accente calde, pline de dragoste și gingășie atunci când arată omenia, demnitatea celor ce muncesc, sentimentele lor de o mare înălțime morală, incontestabila lor superioritate față de clasa dominantă compusă din paraziți ce-și acoperă cu masca perfidă a religiei desfrăul, jaful și crimele.

Cu deosebită simpatie și duioșie ne înfățișează Șevcenco minunate chipuri de femei ca: Ocsana, din „Haidamacii”, Caterina, sau Marina, din poemele cu acelaș nume, mama soldatului din „Bufnița”. Aceste femei își păstrează toată măreția și frumusețea sufletească atunci când li se răpesc și cele mai firești drepturi ale omului: dreptul la dragoste și bucuriile maternității. Cele mai multe dintre aceste femei pier, ucise de neomenia unei societăți în care singura lege e bunul plac al celor avuți. Însă moartea lor tragică e un protest și un rechizitoriu împotriva orânduirii întemeiate pe sărădelegi. Unele dintre aceste victime se ridică până la protestul activ împotriva nedreptății sociale. Marina dă foc conacului moșieresc ca să-și răzbune demnitatea ei de om, demnitate călcată în picioare de boier. Gestul de revoltă al Marinei ia amploare de simbol, de chemare la luptă a celor jefuiți și obidiți, pentru cucerirea dreptului lor la viață. O mare putere de pătrundere politică dovedesc cele câteva versuri intitulate „Iar vremuri grele bat la ușă”:

Ni's primăverile amare.
Am vrut să sfărâmăm cătușe,
Să-i scoatem pe ocnași din fiare.
Dar, curge sânge țărănesc
Și-atâtea frunți-or să mai cadă...
Coroanele se hârjonesc:
Vor osul patriei să-l roadă.

Demascând pe dușmanii fățiși ai celor ce muncesc, Șevcenco demască și biciuiește și pe falșii prieteni ai poporului, pe liberalii ieșiți din rândurile moșierimii și ale burgheziei ce urmăresc să frâneze avântul revoluționar al masselor și totodată să tragă foloase de pe urma reformelor obținute dela guvernul țarist printr'un compromis realizat pe spinarea poporului. Iată în ce culori respingătoare îi înfățișează Șevcenco pe liberali, în satira intitulată „Lui P. S.”.

Nu mi-e necaz pe-un om hain:
Îi merge vestea, faima-i sboară.
Dar mi-e necaz pe cel blajin,
Ce-o lume'ntreagă-a tras pe sfoară.

...E bun creștin: pelerinagii
La Chiev face an de an.
Printre boieri umblă'n sumane,
La crâșmă'n rând cu toți țăranii
Bea liberul cugetător.

În 1858, întors înșfârșit la Petersburg, cu toată urmărirea și persecuțiile poliției țariste, Șevcenco își reia lupta activă în rândul mișcării revoluționare conduse de Cernășevski și Dobroliubov. Sub influența directă a scrisorii lui Herțen, publicată în „Clopotul”, în care acesta îndeamnă țăranii iobagi să pună mâna pe topoare și să-și facă singuri dreptatea ce în zadar o așteaptă dela țar, Șevcenco scrie un mare poem revoluționar, „Neofiții”. Sub alegoria transparentă a luptei primilor creștini împotriva lui Neron, acest poem zugrăvește chipuri de luptători împotriva țarismului, scutul intereselor de clasă și al samavolniciei fără de margini a celor avuți. Șevcenco adresează poporului lipsit de drepturi o chemare fierbinte să răstoarne regimul țarist prin revoluție:

A adormit Nicolae.

Toți laolaltă să sărim,

De vrem din somn să se trezească

Secura bine s'ascuțim,

Oțelu'n foc să se călească.

Opera lui Șevcenco se ridică până la cele mai înalte culmi ale realismului critic prin adâncul ei caracter popular, prin conținutul ei de idei revoluționar-democrat, prin ascuțimea politică cu care răspunde la cele mai arzătoare probleme ale timpului său, prin atitudinea sa critică față de realitatea iobăgistă pe care o zugrăvește în imaginile cele mai tipice, în foarte variate genuri literare, cu ritmuri și cu mijloace stilistice de o mare perfecțiune artistică, într-o limbă de o bogăție și strălucire neobișnuită.

La temelia acestei opere atât de puternice și atât de apropiate tuturor celor ce luptă împotriva exploatării, pentru democrație și progres, stau principiile estetice ale marilor revoluționari-democrați ruși Belinschi, Dobroliubov și Cernășevski, al căror însușește adept a fost Șevcenco. Pornind dela principiul că arta trebuie să fie „un manual al vieții” și o „sentință” a ei, Șevcenco demască racilele societății feudale în descompunere, de pe poziția de clasă a fărănimii iobage, înfațșează realitatea privind-o cu ochii masselor împilate spre care se îndreaptă chemarea sa la revoluție exprimată în mijloace artistice izvorite direct din poezia populară.

Atât într-o serie de poeme ca: „Soarta”, „Muza”, „Slava” cât și în „Jurnalul” său, redactat în ultimii ani ai vieții, Șevcenco își expune concepția sa estetică materialistă, formată pe baza experienței unei vieți de luptă și îmbogățită de influența rodnică a marilor critici revoluționari-democrați ruși, precum și de contactul permanent cu operele celor mai străluciți reprezentanți ai realismului critic rus, îndeosebi a lui Pușchin și Gogol. Impreună cu Herfen, Belinschi, Cernășevski și Dobroliubov, Șevcenco întărește pozițiile înaintate ale realismului critic, îndemnând scriitorii să se apropie de viață: „Spre a cunoaște oamenii, trebuie să trăim printre ei. Iar pentru a scrie despre ei, trebuie să devenim noi-înșine oameni și nu sim-

pli mângăitori de hârtie. Abia atunci veți putea scrie și numai atunci munca voastră va fi o muncă cinstită”. *Realismul lui Șevcenco se formează în lupta împotriva esteticii idealiste, a „artei pentru artă”, a cosmopolitismului și a naturalismului. La prefața „Cobzarului”, din 1847, prefață ce constituie o expunere a principiilor sale estetice, poetul își alege drept epigraf câteva versuri din „Prea multă minte strică” a lui Griboiedov, în care acesta batjocorește ploconirea în fața modelor venite din Apus: „Când ne vom elibera oare din robia modelor străine? Ca bunul și înțeleptul nostru popor măcar după limbă să nu ne mai ia drept nemți?” — iată, în proză, ideea exprimată în versurile lui Griboiedov din pasajul respectiv.*

Cu alt prilej, Șevcenco ia atitudine împotriva naturalismului, a reproducerii servile a realității: „Eu nu vorbesc de imitarea realității, ca într'un dagherotip. Atunci n'ar mai exista nici artă, nici creație, nici artiști adevărați...”

Șevcenco îndrumază literatura ucraineană spre un drum nou, strâns legat de mișcarea revoluționară, drum pe care vor merge scriitori progresiști de frunte ca Marco Vovcioc, Ivan Franco, Mihailo Coțubinski, Lesia Ucrainca și alții, ce au contribuit la dezvoltarea mișcării revoluționare a poporului ucrainean, în noi condiții istorice, de pe pozițiile marxist-leniniste ale clasei muncitoare, alături de proletariatul rus.

Popoarele Uniunii Sovietice, eliberate de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, clădesc azi societatea comunistă, sub conducerea Partidului bolșevic, în frunte cu genialul conducător al oamenilor muncii de pretutindeni — tovarășul Stalin.

Urmând învățăturile clasicilor marxism-leninismului, sub directa îndrumare a lui I. V. Stalin, oamenii sovietici au făurit cea mai înaintată cultură din lume — socialistă în conținut și națională în formă. În temelia acestei culturi, ei au înglobat bogata moștenire a culturii progresiste din trecut, strâns legată de mișcarea de eliberare din Rusia, în toate etapele ei.

Opera lui Șevcenco, prin conținutul ei revoluționar, expresie a intereselor maselor oprimite, a jucat un rol important în lupta pentru doborârea țarismului, pentru demascarea întregii orânduiri bazate pe exploatare. Deaceia Șevcenco se bucură de o adâncă prefiuire și de o mare popularitate în Uniunea Sovietică. Profunzimea și patosul cu care el înfierează naționalismul burghez, armă înveninată a claselor parazitare, ura lui Șevcenco împotriva exploatare, a putreii lor culturi și a „moralei” lor fățurnice, disprețul lui sarcastic față de cozile de topor ale burgheziei, față de falșii „prieteni” ai poporului — liberalii de ieri, social-democrația de dreapta de azi — demascarea necruțătoare a uneltirilor Vaticanului din toate timpurile — iată trăsăturile esențiale ale operei marelui poet ucrainean. Aceste caracteristici fac ca el să ne fie un aliat în lupta pentru pace, democrație și progres, pe care popoarele lumii, în frunte cu Uniunea Sovietică o duc azi împotriva imperialismului american și a complicității sale.

Totodată, opera lui Șevcenco este un instrument de educare a oamenilor muncii în spiritul patriotismului revoluționar, al prieteniei și unirii dintre popoare pentru doborârea definitivă a oricărui regim de exploatare și asuprire, în spiritul democratismului consecvent și al umanismului militant, pentru libertatea și fericirea celor ce muncesc.

Deaceia traducerea unei culegeri de versuri din „Cobzarul” *) are o deosebită importanță pentru țara noastră în această perioadă de ascuțire a luptei de clasă în interior, legată de ascuțirea pe plan internațional a contradicțiilor dintre lagărul păcii și al socialismului și lagărul imperialismului aflător la un nou război. Este prima dată când oamenii muncii dela noi fac cunoș-

tință, într-o măsură mai largă, cu opera lui Șevcenco. Prin realitatea cumplită pe care o înfățișează, versurile lui Șevcenco vor ajuta oamenii muncii dela noi să prefiuască și mai adânc, să apere și mai dârz cuceririle regimului nostru de democrație populară împotriva tuturor dușmanilor ce vor să întoarcă acele vremuri de teroare, mizerie și întuneric. Atât prin arta sa cât și prin exemplul vieții lui de luptă, închinată dezrobirii țărănimii iobage, Șevcenco întărește admirația și recunoștința față de revoluționarii din trecut, față de marea Țară a Socialismului victorios ce a ridicat pe o nouă treaptă tradițiile glorioase ale mișcării revoluționare și ale culturii progresiste din trecut.

Traducerea de față are o incontestabilă valoare artistică, reușind să redea conținutul de luptă al poeziei lui Șevcenco și năzuințele spre libertate ale poporului ucrainean pe care el le exprimă. Totuși, volumul nu reușește să dea o idee deplină despre toată bogăția și varietatea tematicii lui Șevcenco, nici să valorifice în întregime puterea mobilizatoare a „Cobzarului” în lumina sarcinilor ce stau în fața poporului nostru muncitor. O viitoare ediție, complexă, ar trebui să cuprindă câteva din poemele mari, cum sunt, de pildă „Haidamacii”, „Slujnica”, „Visul”, „Marina”, „Călugărul”, „Irvaveț”, satira „Rugăciune” și altele. Într-o nouă ediție ar mai trebui înglobate și acele versuri în care Șevcenco își expune principiile sale estetice înaintate, de pildă „Soarta” sau „Muza”, din care reiese limpede rolul social al artei. Deasemenea ar trebui să ocupe un rol mai important versurile lirice din ultimii ani ai poetului, ce coincid cu perioada avântului revoluționar din preajma anului 1860. În aceste ultime versuri ale sale, de pildă în acele din 14 Februarie 1861, ce încep prin cuvintele: „Oare n'a sosit vremea...” se afirmă cu putere credința poetului într'un viitor liber și fericit și optimismul care constituie nota dominantă a operei lui Șevcenco, trăsătură ce nu reiese totdeauna limpede din versurile cuprinse în culegere.

Traducerea lui V. Tulbure și Val. Cordun are marele merit de a reda aproape în întregime bogăția de idei a versurilor

*) Nota: Culegerea ar trebui să poarte titlul „Cobzarul”, iar nu „Cobzar”, ca atât mai mult cu cât acest cuvânt există în limba română. Și ediția germană, scoasă de „Editura pentru limbi străine” din Moscova e intitulată „Der Kobzar”, folosește deci articolul cu toate că, în limba germană cuvântul respectiv se introduce abia cu acest preilej.

originale, uneori în imagini foarte apropiate, alteori prin echivalențe ce nu răpesc puterea de evocare a originalului. Problema fidelității unei traduceri în versuri nu se poate pune la fel ca pentru o traducere în proză, prima prezentând mult mai multe dificultăți în ceea ce privește redarea stilului textului original. Totuși nu se pot omite acele imagini care exprimă componente esențiale ale conținutului de idei. Asemenea omisiuni se întâlnesc în traducerea „Cobzarului”, ce-i drept, rar. Astfel cităm mai jos poemul „Caucaz” și dăm alături traducerea exactă în proză a versurilor corespunzătoare:

Al bibliei cuvânt ne mișcă
Noi bobi de stele numărăm
Și pe franțuji îi înjurăm,
Și semănăm culturi de hrișcă.
Nu târguim lucru furat.
Combatem sfinte superstiții.
Nu chinuim în închiziții,
La cărți de oameni am mizat.
Creștini și ei, nu africani,
Dar oameni simpli. Proști țărani.

Iată și traducerea literală a textului original:

La ce nu ne pricepem oare,
Numărăm stele, numărăm hrișcă,
Injurăm pe franțuji și vindem
Sau pierdem la masa de joc, iobagi.
Oameni botezați... dar simpli.
Noi nu suntem plantatori, nu
Cumpărăm lucruri furate
Ca acei negustori!
Noi ne ținem de lege!

În aceste versuri, Șevcenکو demască societatea care permite, ba și legitimează vânzarea oamenilor ca pe a unor obiecte sau vite. El arată toată minciuna și ipocrizia bisericii ce acoperă cu fraze mieroase despre omenie și frație — numai întru Domnul, se înțelege — toată această barbarie cu pretenții de civilizație, indiferent dacă ea se desfășoară în Rusia țaristă până în 1861, sau în America până la războiul de Secesiune.

Lipsind tocmai ultimul vers din original, textul e sărăcit de marea sa putere de generalizare, deci, în parte și de actualitatea sa. S'a mai omis și comparația dintre negustori și moșieri, dintre burghezia în desvoltare și feudalitatea în descompunere. Prin această comparație, Șevcenکو redă rivalitatea, lupta pentru puterea dintre burghezie și moșierime, demascând atât noua clasă exploataătoare, cât și pe cea veche. Prin aceasta, Șevcenکو se situează pe poziția politică a revoluționarilor democrați care duc o luptă consecventă împotriva moșierimii, în numele poporului, al țăranimii iobage și nu al burgheziei, în folosul căreia s'a soldat lichidarea feudalismului în apus. Revoluționarii democrați au biciuit fără cruțare atât viciile burgheziei ruse cât și ale celei din Europa apuseană, au arătat caracterul de clasă al democrației burgheze, dușmană intereselor maselor muncitoare.

Iată de ce această omisiune în aparență neînsemnată, schimbă sensul ideologic al versurilor lui Șevcenکو. De altfel, nu este singura omisiune de acest gen. De aceea, la o a doua ediție, traducătorii vor trebui să dea o deosebită atenție conținutului de idei ale operei lui Șevcenکو, privită în întregime. În alte cazuri, Victor Tulbure și Val. Cordon adăugă imagini care introduc o notă disonantă și strică armonia generală a poemului original. Astfel, în „Caterina”, la pag. 45 citim:

Alerga'n pădure
Goală, Caterina...

În original, pentru a sublinia mizeria cumplită a Caterinei, disperarea care o împinge la sinucidere, ea este arătată fugind desculță, prin zăpadă și viscol.

Imaginea folosită de traducători este o reminiscență literară, înrudită mai degrabă cu poezia formalistă decât cu cea populară în spiritul căreia e conceput poemul lui Șevcenکو.

Unul din meritele traducerii „Cobzarului” constă în aceea că, deși nu respectă todeauna ritmul versului original, isvorit din folclorul ucrainean, găsește ritmuri

populare românești apropiate, ceea ce contribuie la păstrarea caracterului popular al operei lui Șevcenco. Totuși ar fi de dorit să se respecte mai mult ritmica originalului, mai ales că modele pentru aceasta se găsesc în poezia noastră populară. Așa de pildă, pentru a reproduce fidel ritmul poemului „Caucaz“, ar fi putut recurge la ritmul folosit de Eminescu într'unul din cântecele fetelor din „Călin Nebunul“:

Greeruș ce cântă în lună.
Când pădurea sună,
Cum nu știi ce am în mine,
Greere, străine ?

Ritmul acesta, inspirat și el din folclorul nostru, redă exact pe cel în care Șevcenco a scris cea mai mare parte a poemului „Caucaz“.

Traducătorii folosesc limba bogată a cântecului nostru popular, izbutind astfel să redea prospețimea și simplitatea măiestră a versului, caracteristica poezilor cu adevărat legați de popor și de arta lui. Și, prin aceasta, Victor Tulbure și Val Cordun croiesc versurilor un drum nemijlocit spre inima cititorului, făcându-l să se simtă într-o atmosferă care nu-i este deloc străină — ci, dimpotrivă — trezește ecouri ale baladelor și ale doinelor din propriul nostru folclor.

Totuși, și în această direcție traducerea are unele lipsuri. De pildă, tot în „Caucaz“, un cuvânt al cărui echivalent ar fi: flectari sau palavragii, este tradus prin „jăvritori“, cuvânt inventat pe semne de traducător, și care îngreunează înțelegerea textului. Sau, în „Al treilea cântat de cocoș“, traducătorul întrebuințează următoarea expresie: „Parema merge amărui“, folosind în mod cu totul impropriu adjectivul amărui, în locul cuvântului amărit, care corespunde și atmosferei generale a fragmentului respectiv din „Haidamaci“.

Și în privința traducerilor, scriitorii și traducătorii noștri au multe de învățat dela traducătorii sovietici, deoarece atât traducerile în limba rusă cât și traducerile în

limbi străine redau întotdeauna cu o conștiinciozitate exemplară și o mare măiestrie artistică conținutul de idei și stilul originalului, până în cele mai subtile nuanțe, ca să nu mai vorbim de imagini, ritm, sau rimă.

Traducerile noastre suferă uneori din punct de vedere calitativ, datorită faptului că mulți dintre scriitorii noștri de talent și cu o mare experiență artistică nu se apropie îndeajuns de spiritul originalului pe care-l traduc, de locul și poziția scriitorului în dezvoltarea literaturii ruse. Firește că cea mai sigură cale pentru rezolvarea dificultăților de acest ordin esențial ar fi însușirea limbii ruse. Astfel ea ar da traduceri de calitate superioară, contribuind pe această cale la ridicarea nivelului cultural al masei muncitoare dela noi, ce manifestă atâta dragoste față de comorile literaturii ruse și sovietice. În această direcție, editura „Cartea Rusă“ și-a îmbunătățit simțitor munca în ultima vreme, lucru pe care-l dovedește nu numai traducerea valoroasă a „Cobzarului“, dar și prezentarea grafică excepțional de îngrijită a cărții. Atât prin interesanta biografie a lui Șevcenco, scrisă de Deutsch, cât și prin reproducerea unei serii de tablouri în ulei, gravuri și desene ale marelui artist ucrainean, ediția românească a „Cobzarului“ permite cititorului din țara noastră să-și facă o idee multilaterală asupra vieții și operei acestui artist revoluționar.

Într'un articol consacrat memoriei lui Șevcenco, publicat în „Pravda“ bolșevică, înainte de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, V. M. Molotov scria că revoluționarul-democrat ucrainean are „dreptul la glorie veșnică și la amintirea recunoscută a urmașilor, pentru binele și fericirea cărora el a luptat toată viața“.

Prin apariția „Cobzarului“, Șevcenco își va câștiga mai din plin în rândurile poporului nostru muncitor, dragostea și prețuirea pe care o merită acei artiști revoluționari ce au menținut vie, dealungul secolelor de tiranie, flacăra luptei pentru libertate.

Emma Beniuc

ADEVARUL ASUPRA RAZBOIULUI PENTRU INDEPENDENȚA *)

Istoriografia întocmită de burghezie își făcuse o specialitate din practica falsului, din furtul și măsluirea documentelor. Specialiștii acestei „științe” care ținea ȋsonul oligarhiei, se străduiau să eternizeze eroismul domnesc și cel episcopal, să portretizeze „bărbații de stat” de talia Brătienilor și, în ultimă instanță, să expedieze în fraze convenționale puterea constantă și hotăritoare a contribuției poporului la făurirea propriei lui istorii. Ei urmăreau să scrie o istorie care să bată diamante de glorie și eroism în spătarele domnilor slugarnici ce plăteau la zi haraciul, ori în tronul regesc al unei dinastii care a vândut bogățiile țării trusturilor imperialiste, și să ridice în slavă așazisul sprijin neprecupețit pe care, în decursul vremii, ni l-ar fi acordat nouă puterile occidentale. Această știință a tămădierii stăpânilor dinăuntru și din afară, ruptă de masse, de contribuția lor la dezvoltarea istoriei țării, a ținut ascunse în sertare și în mape documentele potrivnice ei. O astfel de istorie închinată sacului cu bani al stăpânilor a cântat doar ode monarhice și a văzut în despotul prusac Carol I de Hohenzollern „înfăptuitorul independenței” dela 1877, iar în Brătieni „făuritori ai României moderne”!

Relațiile strânse, prielnice dezvoltării noastre, relațiile româno-ruse, care străbat ca un fir roșu istoria patriei noastre, când nu au fost ascunse, au fost răstălmăcite dușmănos, ori „interpretate” cu „erudiție” academică. În această frățească legătură pecetluită din cele mai vechi timpuri, istoriografia burgheză nu dorea să vadă ajutorul dat de marele popor rus pentru cauza neatârării poporului nostru.

Adevărata noastră istorie a pus în lumină această activă colaborare și în sprijinul ei a adus documente și fapte. Cercetătorii de prestigiu și oameni de știință au arătat, după un studiu atent, că istoria re-

lațiilor româno-ruse se adâncește dela o epocă la alta, că ajutorul marelui popor rus este determinant în momentele noastre de răscruce care împing înainte dezvoltarea țării noastre, că istoria noastră modernă, de care se leagă independența noastră statală dobândită la 9 Mai 1877, se împlinește prin aportul esențial în aceeași luptă a marelui popor rus vecin. Subliniind vechimea acestei legături permanente, istoricul sovietic I. Zviaghin, în „Prefața” la „Istoria României” arată: „Stabilirea relațiilor de prietenie între poporul rus și poporul român datează din timpurile cele mai vechi, dela începutul secolului XV, când tânărul stat moscovit și cnezatul Moldovei recent format s’au aflat în fața aceeași sarcini, aceea de a-și apăra independența de stat împotriva dușmanului dinafară: tătarii și apoi turcii la răsărit, nemții și panii polonezi la apus.”

Vechea istorie s’a mărginit să înregistreze întâmplător hotărîtoarea colaborare, ori să păstreze o „științifică” tăcere asupra războiului de independență dela 1877, în care armata română, înfrățită în focul reductelor cu puternica armată rusească scutură secularul jug otoman ce apăsa țara.

Poziția ostilă față de însemnatul act al independenței și față de ctitorii lui era comandată de către patronii occidentali, care, după ce s’au arătat dușmani față de independența noastră și ai războiului just purtat de popor, au boicotat apoi victoria noastră, la care poporul român năzuise de veacuri.

În cinstea aniversării a 75 ani dela proclamarea independenței noastre de stat, editura Academiei R.P.R. a publicat un număr însemnat de documente adunate de un colectiv alcătuit din tovarășii: Mihail Rol’er, V. Cheresteșiu, V. Maciu și S. Strihan. Ideea de bază care se desprinde din lectura acestui număr însemnat de documente, datând dela 1 Ianuarie 1877 până la 9 Mai 1877, este aceasta: Anglia, Franța, Germania, Austro-Ungaria sunt de-adreptul dușmanoase independenței noastre, în timp ce Rusia sprijină cu hotărâre lupta pentru libertate a popoarelor asuprite din Balcani și, încă înainte de proclamarea oficială a independenței noastre, încheie cu România tratată ca stat independent, o convenție specială (Documentul 101).

*) Documente privind Istoria României, Războiul pentru Independență, vol. II. (1 Ianuarie 1877—9 Mai 1877) Ed. Academiei R. P. R.

Poziția de adversari intransigenți ai independenței noastre, pe care s'au menținut puterile occidentale, era dictată de interesele lor de state capitaliste care aveau nevoie de colonii în sud-estul european. Anglia și Franța — statele capitaliste cele mai puternice în acea epocă — urmăreau prelungirea agoniei imperiului otoman, pentru a se putea introduce ele în țările înrobite de Poartă, pentru a se infiltra și în țara noastră, socotită „parte integrantă a imperiului otoman“. Alături de Franța și de Anglia, celelalte puteri occidentale au luptat împotriva independenței noastre, au luptat pentru adâncirea exploatării poporului nostru, prin întărirea jugului anglo-franco-turc. Poporul nostru, în ciuda sforțărilor istoriografiei burgheze, nu a uitat și nu va putea uita că Anglia a fost și dușmanul unirii Țărilor Române și dușmanul independenței sale. Anglia și celelalte puteri apusene s'au servit de coaliția burghezo-moșierească pentru a zăgăzui desvoltarea noastră, pentru a aduce suferinți cumplitе clasei muncitoare și țăranimii muncitoare. Poziția claselor exploatatoare dela noi, înainte și după 1877, trebuie văzută în lumina analizei pe care a făcut-o tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej: „In perioada desvoltării capitaliste a României, burghezia a căzut la înțelegere cu moșierimea pentru a înăbuși lupta poporului. La baza acestei înțelegeri stătea menținerea marii proprietăți moșierești asupra pământului, ceea ce a determinat păstrarea unor puternice rămășițe feudale în economia noastră și înapoierea economică și socială a țării. Acest caracter specific al evoluției României a adus suferințe înzecite clasei muncitoare și țăranimii muncitoare.“

Lupta poporului nostru, care avea în poporul rus un credincios și puternic aliat, a isbit prin sacrificii de neuitat să deoace planurile Angliei și ale celorlalte puteri care își găsiseră în coaliția patronată de Carol I de Hohenzollern un slugarnic aliat. Împotriva Angliei, Austriei și Turciei, la Viena (1855) și la Paris (1856), Rusia sprijinise idealul unirii Țărilor Române; odată împlinită, prin sprijinul guvernului rus, unirea Țărilor Române atrăgea după sine dorința firească de neatârnaire față de Poarta oto-

mană, ca o condiție necesară propășirii Principatelor-Unite.

Anglia, dușmanul Unirii devine și dușmanul de moarte al independenței. Încă din timpul conferinței dela Constantinopol (Decembrie 1876), agentul diplomatic al României în Turcia „generalul Ghika, este nevoit să constate „opoziția Angliei față de țările înrobite de Turci în Balcani“, și în schimb sprijinul dat porții coteropitoare: „Sir Elliot, delegat al Angliei susține teza Porții cu mai multă insistență chiar decât otomanji.“ Documentul 64, un raport al agentului diplomatic la Paris, Ștefan C. Sendrea, ne arată acțiunea pe care a desfășurat-o personal lordul Derby, ministrul de externe al Angliei, împotriva scuturării jugului otoman, împotriva unei convenții cu Rusia, care, dacă s'ar realiza, „ne-am pierde simpatia statelor garante“. (Documentul 34).

În fața acestei presiuni directe, guvernul burghezo-moșieresc și agentul lui Bismarck, Carol I, se cramponează pe ideea neutralității și, prin intermediul lui D. Brătianu, delegat la conferința dela Constantinopol, subordonează interesele politice ale României intereselor politice ale Angliei și ale celorlalte guverne apusene. În timp ce guvernul coaliției dela noi fac jocul diplomatic ascuns de formule perfide ca „provincie autonomă“ sau „neutralitate“ și trimis la vatră trupele concentrate, stăpânul din afară se bucură și încuviințează această măsură dușmănoasă intereselor poporului: „Lordul Lyons — co.nunică agentul St. C. Sendrea — mi-a exprimat plăcerea ce a avut de a afla că guvernul nostru a trimis rezervele ce erau concentrate la căminurile lor.“

În ciuda presiunilor anglo-franceze, în ciuda Germaniei, Austro-Ungariei și a coaliției trădătoare din țară, România intră în război determinată de hotărârea de a lupta pentru scuturarea jugului turcesc pe care o arătau masele populare, sprijinite în năzuința lor arzătoare de poporul rus și de faptul că armatele rusești trecuseră Prutul înainte ca guvernul român să fi ratificat convenția dela Livadia. În urma ratificării acestei convenții de către Mihail Kogălniceanu, guvernul englez nu-și poate stăpâni furia și amenință: „Nouri groși se

adună din partea Angliei; treizeci de mii de oameni sunt gata să se îmbarce în douăzeci și patru de ore. Răspunsul lordului Derby la circulara Gorciacov este aproape amenințător" (*Documentul 781 — telegramă cifrată semnată Bălăceanu*).

Dar în timp ce diplomația engleză turba de mânie, în țară se auzea glasul străvechii prietenii ruso-române prin proclamația comandantului trupelor rusești: „...Vă declar că venim la voi ca vechi prieteni și voitori de bine; nădăjduiesc să găsim la voi aceeași sufletească primire pe care au arătat-o străbunii voștri în trecutele războaie ce le-am avut cu Turcii.” In poiză atitudinii vrăjmașe a puterilor occidentale, trupele rusești intră în București și sunt salutate de primarul Capitalei, de către poporul nostru dornic de libertate și neatârănare: „Devenind numai de ieri, capitala unui stat independent, orașul București e mândru să deschidă astăzi porțile sale liberatorului popoarelor din Orient. El m'a însărcinat a ridica vocea în numele său, pentru a saluta pe acei care au binevoit de a face îndoit memorabilă noua Românie liberă și independentă.” In versuri calde, alături de poezii consacrate, stihuitori modești desfac brațe frățești pentru primirea armatelor rusești:

...Rusie ferice
C'ai venit pe-aice
Zău, rău n'ai făcut,
Că de-o vreme'ncoace
Nouă nu ne plac
Anii ce-au trecut.

Fost-au ani de jale
Tristă'nghenunchiare
La negrul Sultan;
Nici o sărutare
din buzele sale:
Serviam un tiran.

Iar tu, o Rusie
Cu-a ta vitejie
Ai adus la noi
Dulcea libertate
Ce-o s'o cânte toate
Muzele'n cimpoi.

Astfel se restabilește, prin tăria documentelor, adevărul asupra unui moment cru-

cial de istorie națională. Potentații apuseni, în fruntea căror triumfa atunci bancherul englez, stăteau la mesele diplomatice sub fumul gros al trabucurilor, ca să zădărnicească lupta noastră pentru independență. Agenții diplomați, slugoi înveterați ai Angliei, intraseră în panică. Ei erau neliniștiți de adâncă neliniște a stăpânului și proferau sentințe de ajurisire împotriva poporului nostru dornic de libertate. Dar în timp ce mașinațiunea engleză se credea pusă la punct până în ultima ei piesă, în timp ce personalitățile diplomatice se îngrijeau să salveze „viața și bunurile tuturor consulilor”, în parlamentul țării răsună glasul lui Kogălniceanu, care demonstra că guvernul rus ne-a recunoscut independența statală. Peste capul lui Derby, zdrobind jocul ticălos al tacticei capitalismului englez, poporul nostru a știut să acționeze. Mâna mârșavă a diplomației engleze care ținea morfiș să taie legăturile noastre de prietenie cu puternicul stat răsăritean, nu a putut învinge. Diplomația engleză care și-a întins în față hărțile intereselor ei de bătrân exploatator, cu toată faima ei, cu toată consecvența ei în mașinațiune, a fost isbită de dorința arzătoare pentru libertate care clocotea în conștiința poporului nostru. Și astfel, în timp ce lordul Derby mesteca blesteme, în redute, în tranșee și la parapete, ostașii români, cot la cot cu ostașii ruși, făureau un vis care ne însușeșea de veacuri.

Documentul 211, datat: Berlin 6 Aprilie 1877, arată care era poziția Germaniei: „Ministrul Afacerilor Străine declară că se va informa, dar dacă războiul este iminent, el nu poate promite intervenție în favoarea noastră din partea guvernului german.” Acelaș guvern german, al cărui agent în țara noastră era prințul Carol I de Hohenzollern, își preciza atitudinea față de lupta noastră numai prin prisma intereselor consorțiului Strussberg-Bleichröder: „Excelența Sa (ministrul de externe al Germaniei — n.n.) a binevoit a vorbi cu această ocaziune și de neplata fatală a intereselor lichide a datoriei către consorțiul Strussberg-Bleichröder. Dece — observa Excelența Sa — ați plătit în zilele acestea de preferință un milion de franci în Engli-tera, lăsând în suferință numai pretențiile legitime ale creditorilor germani? De re-

gularea acestei chestiuni va atârna în mare parte atitudinea guvernului german față de Balcani."

La rândul său, guvernul francez, direct interesat în prelungirea agoniei imperiului otoman, se declară „absent” și își declină competența când se pune problema să-și lămurească atitudinea față de justa revendicare a României. În raportul său din 2 Februarie 1877 (documentul 83), acelaș Ștefan C. Sendrea vestește și „neutralitatea” Franței: „Cu toate acestea Franța nu poate lua nici o inițiativă în politica externă, căci se crede ținută la cea mai mare rezervă față cu intențiunile presupuse ale guvernului german”. Despre sprijinul pe care l-au acordat Porții guvernele Austro-Ungariei și Italiei, stau mărturie documentele ce poartă în culegere numerele 83, 140, 261, 323, 1256 și altele.

Din aceste câteva extrase care desvăluiesc atitudinea statelor capitaliste apusene față de momentul crucial al istoriei noastre, se desprinde cu limpezime falsul practicat pe scară întinsă de către istoriografia burgheză. Această istoriografie a falsificat brutal, sau a camuflat caracterul ajutorului rusesc, condițiile obiective ale acestui ajutor determinant în lupta împotriva jugului otoman, în timpul războiului dela 1877, care ne-a adus independența de stat.

Această istoriografie s'a prefăcut a uita un adevăr de evidență istorică: dintre toate statele Europei, numai Rusia a sprijinit lupta noastră pentru neatârnnare, numai Rusia a stat alături de lupta pentru eliberarea națională a poporului nostru.

Dar în afară de această istorie oficială, poporul își are istoria lui vie, nepieritoare, pe care și-o scrie el singur, ori i-o scriu exponenții lui adevărați. În această istorie se citește recunoștința noastră față de ajutorul neprecupețit al singurului și marelui nostru aliat în lupta pentru independență și suveranitate națională. În timp ce, de pildă, guvernul englez profera amenințări, iar guvernul german își fixa poziția după interesele consorțiului Strussberg — guvernul rus oferea țării un împrumut bănesc, pentru a ajuta poporul român. (O scrisoare a lui Stuart, agent diploma tic rus la București, adresată Ministerului de externe român).

Un document grăitor asupra tratatului frățesc, asupra egalității în tratativele purtate, este textul convenției încheiată la 4 Aprilie 1877 între guvernul imperial rus și guvernul român, socotit independent și suveran înainte ca noi să fi ieșit de sub stăpânirea otomană: „Pentruca nici un inconvenient sau pericol să nu rezulte pentru România din faptul trecerii trupelor ruse pe teritoriul său, guvernul Majestății Sale Imperatorul tuturor Rușilor se obligă a menține și a face a se respecta drepturile politice ale statului român, astfel cum rezultă din legile interioare și tratatele existente, precum și a menține și a apăra integritatea actuală a României”.

Odată cu intrarea triumfală a oștilor rusești eliberatoare, se aprinde și năzuința fierbinte care mistue de veacuri poporul nostru. În acest moment istoric se împletesc din nou destinele a două popoare unite printr'o sinceră înfrățire de arme ce va continua o tradiție și ne va duce la dobândirea independenței noastre. Eroismul legendar al dorobanților, al căciularilor, al „vultanilor de câmpuri” și „șoimilor de munte”, eroismul călărașilor pe care Rușii îi numeau „cerchezi români” și-i asemănau în luptă și vitejie cu cazacii, își trăgea puterea din credința poporului că scuturarea jugului otoman va aduce și libertatea lui reală, scuturarea jugului feudal. Deși bolnavi de friguri și înfometați, cu o pincile sparte, cu vestoane și mântăi sdrențuite, soldații români, alături de compactele cotoane rusești prăbușesc redută după redută și în focul bătăliei lor pe viață și pe moarte, în șueratul obuzelor, în ploaia deasă a gloanțelor, aud cum se împletesc în istorie două porunci ale aceluiași ideal: „Înainte!” strigau comandanții români; „vperiod!” strigau comandanții rușilor. În amintirea poporului rămâne neștearsă această frăție de arme, în dragostea și recunoștința față de viteazul nostru aliat prețuire veșnică:

Este ea mărinimoasă
E Rusia care vede
Rana aspră, dureroasă
Viața dulce să redea
Și să șteargă mii suspine
E Rusia.. Este Ea!

In toiul luptei, înfrățirea de arme româno-rusă, așa cum ne este ea prezentată de amintirea vie a istoriei, crește și se adâncește. Eroismul soldaților noștri, împletit cu jertfa de arme a ostașilor ruși, faptele legendarilor dorobanți care au luptat la Calafat, Rahova, Grivița și Plevna, bărbăția și curajul „curcanilor” care alături de aliatul lor puternic au dobândit, la baionetă, neatârhnarea noastră, au intrat în prefiura veșnică. În luptă aprigă, în șuieratul gloanțelor și la sclipirea baionetelor în vișornia, ostașii noștri, cot la cot cu bravi soldați ruși, cu gândul la victorie și la ogorul lor, la părinții și copiii lor, cu mândria de a apăra cauza dreaptă a eliberării patriei, au săvârșit fapte de epopee, pe care poporul nostru le-a încununat cu admirație și recunoștință. Dar de pe urma acestei lupte eroice, nu apărătorii tranșelor, nu luptătorii redutelor, nu acei care au stat la parapet au tras foloasele. Hohenzollernii și oligarhia au încasat tributul brazdelor amestecate cu sângele dorobanților români, cu sângele soldaților ruși, până când tot marele popor rus ne-a ajutat, la 23 August 1944, să ne câștigăm adevărata noastră independență.

Documentele înmănușate în acest volum ne vorbesc deopotrivă de condițiile și mijloacele de luptă ale soldatului român. Prin aceasta, litera lor capătă tăria unui act de acuzare împotriva coaliției burghezo-moșierești care cârmuia țara. Roșiorii și dorobanții noștri care s'au pornit bărbătește să descătușeze vetrele lor sărace, în pragul lui Mai, au îndurat chinuri fără de margini. Documente ale vremii traduc în scris oficial această suferință izvorită din totala nepăsare a conducerii oligarhice. „Ți se strânge inima de durere când privești codrul de pâine ce se dă bieților soldați și când ți-arunci ochii într-o căldărușă cu fier-tură, care, dacă s'ar da unor condamnați la moarte, tot ar fi ceva revoltător!” — scrie un jurnal al timpului. Clocotitor de mânie izbucnește un alt ziar care demască lipsa oricăror urme de patriotism, a oricărei elementare omenii din partea clasei guvernărilor: „Am văzut femei sărace aducând scamă; am văzut scriitorai dela osebite autorități oferind jumătate din leafa lor, am văzut până și streini trecători, care nu

se opreau decât o zi în Capitală, contribuind pentru răniți. Numai pe miniștrii noștri nu i-am văzut contribuind măcar cu un ban, fie chiar din acei 1500 franci care-i au pe lună!”

În toiul iernii, la începutul lui Ianuarie 1877, ostașii eroici pe care i-a uitat făclărica istoriografie burgheză, păzeau frontierele și fortificațiile dela Dunăre, sub viscol năpraznic, în înghețuri crâncene, îmbrăcați doar în vestoane și cu opinci sparte. Tere-nurile mocirloase, gârlele satelor, foame-tea și frigul au copleșit rezistența ostașilor și au întins bolile în rândurile lor. Documentul 18, un raport făcut unui comandant de unitate, de către medicul șef al brigăzii, desvăluie cruzimea cu care erau tratați ostașii, eroii viitoarelor lupte: „Domnule Colonel, pentru un moment nu pot a vă arăta decât că numărul bolnavilor a crescut simțitor în aceste din urmă zile, mai cu osebi-re între dorobanți, care stau mai toată ziua cu picioarele în apă. Opinca, care este minunată la gerul uscat, este cu totul contrarie la frigul umed, căci se îmbibă de apă substanța ei și obiala de flanelă, așa că soldatul stă continuu cu picioarele reci și ude, trist isvor al tuturor maladiilor adăugând la aceasta și munca obositoare în condițiilor atmosferice actuale”, etc.

Și în timp ce dorobanților le degerau picioarele, în București, în saloanele drapate și în lumina policandrelor, protipendada huzurea în legănarea valsului și a șansonelelor și pune la cale prada de după război. Îmbogățirii de război, acei care juraseră cămașa, flanela și obiala dorobanților, deschideau acum tratativele cu capitaliștii săngeroși ai Apusului, cu acei ce se opuseseră intrării României în lupta pentru cucerirea independenței. Astfel a fost scrisă istoria! Despre dorobanții care, sub vișornia gloanțelor turcești, apărau pozițiile întărite dela Dunăre, despre ostașii care au rebit de frig în tranșee umplute cu apă, istoricii de ieri nu au avut decât „obiectivitate științifică” și ipocrită compătimire. În schimb, aceeași istorici care au trucat istoria războiului nostru de independență, au ridicat stăvi spionului prusac Carol I și impresarului capitalismului apusean, Brătianu.

Saloanele, cluburile și cafenelele bucureștene gemeau în lenevia desfrăului. La Ca-

lăfat însă, după cum raportează colonelul Cercez, „Infanteria și călărașii au câte 75 de cartușe; după o luptă, armele lor vor rămâne bastoane. Artileria n'are decât cartușe pentru două zile de foc, în caz când ar începe bombardarea pozițiilor noastre. În cazul unei mișcări de trupe, oamenii n'ar avea mâncare nici pe o zi măcar, căci trăim de azi pe mâine cu pâinea ce-o putem procura prin sate”. (Documentul nr. 770). Corbii de pradă decapsau sticlele de nectar și benchetuiău din zi în noapte sub înaltul patronaj al prințului trușăș, dar la Dunăre diviziile flămânzeau: „Pâinea ce ni se trimite pentru trupă este mucedă și soldații o aruncă, neputând s'o mănânce” (Documentul nr. 994). Despre mizeria îndurată de ostașii noștri, despre lipsa hranei și a echipamentului vorbesc și alte documente: No. 18, 93, 970, 1000, 1192 și altele.

În mintea multor ostași a început să se aprindă lumina. Masele muncitoare au prins a înțelege cine duce greul războiului și cine trage foloasele jertfelor dela Plevna, dela Grivița, dela Prahova și Smârdan. Cercurile revoluționare socialiste, pătrunse de concepția gânditorilor revoluționari ruși și de mișcarea revoluționară rusă, au călăt voința nestrămutată a poporului pentru a-și dobândi neatărnarea și au demascat banda oligarhică a proșitorilor războiului.

Lupta pentru independență, dusă de

veacuri de popor, a dobândit, în urma războiului din 1877, purtat alături de bravele armate rusești, independența noastră ca stat. Dar aproape șaptezeci de ani poporul nostru a înfruntat dușmanii din afară și din țară și s'a jertfit pentru independența lui reală, politică și economică, pe care ne-au vestit-o la 23 August 1944, armatele staliniste eliberatoare, pe care am consolidat-o pentru vecie la 30 Decembrie 1947, când am sfărâmat tronul ultimei progenituri a Hohenzollernilor.

Documentele privitoare la războiul pentru independență confirmă justetea aprecierilor făcute de istoria științifică asupra unui capitol însemnat din istoria noastră. Ele sunt piesele doveditoare ale dușmăniei crunte a puterilor apusene și piesel de mărturie istorică a prieteniei marelui popor rus. Măsluirea și falsul vechii istoriografii au căzut. În lumina adevăratei noastre istorii, aceste documente recent publicate, demonstrează adâncimea prieteniei poporului nostru cu popoarele sovietice. „Prietenia popoarelor noastre — a subliniat mareșalul K. Vorosilov — are o bază solidă, ea își trage rădăcinile din adâncimea veacurilor și a fost stropită cu sângele comun, cu sângele nobil al celor mai buni fii ai popoarelor noastre în lupta pentru independență, împotriva împilatorilor și înrobitorilor.”

G. Mărgărit

CĂRȚI NOU I

Iunie — Iulie 1952

EDITURA P. M. R.

I.V. STALIN, Despre lipsurile muncii de partid și despre măsurile pentru lichidarea troțchiștilor și a altor fățarnici (52 pag., 0,50 lei)

I. V. STALIN, Despre proiectul de Constituție a U.R.S.S. (48 pag., 0,40 lei.)

*** Constituția, (legea fundamentală) a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste (48 pag., 0,40 lei)

*** Proiectul de Constituție a Republicii Populare Române, (56 pag.)

*** Constituția marilor drepturi și libertăți (Despre proiectul noii Constituții a Republicii Populare Române) (40 pag., 0,20 lei)

GH. GHEORGHIU-DEJ, Expunerea la consfătuirea pe țară a muncitorilor mineri din industria carboniferă (68 pag., 0,30 lei)

AL. MOGHIOROȘ, Întărirea Partidului clasei muncitoare, cheazășia victoriei socialismului în România (24 pag., 0,20 lei)

M. CONSTANTINESCU, Criza economiei iugoslave (16 pag., 0,20 lei)

M. A. CRAEV, Artelul agricol ca formă de bază a mișcării colhoznice în etapa actuală (64 pag., 0,75 lei)

EDITURA C. G. M.

VL. IUREZANSCHI, Omul învinge, Ed. III-a (132 pag., 2,95 lei)

I. P. PEȘCHIN, Oameni și oțel (192 pag., 3,50 lei)

VASILE INOAN, Cluburile și colțurile roșii, mijloace importante de popularizare a metodelor de muncă înaintate (48 pag., 0,55 lei)

*** Metodele sovietice, cheazășia succesului nostru. Metodele Covaliov și Cuznețov (92 pag., 1,38 lei)

*** Stahanoviștii din Moscova, Ed II (220 pag., 4,63 lei)

*** Indreptar statistic pentru activiștii sindicali, Ed. II (160 pag., 2,12 lei)

*** Cum îndeplinim noi Hotărârile celui de al X-lea Congres al Sindicatelor Sovietice (88 pag., 1,00 lei)

*** Muncitorii americani despre Uniunea Sovietică (80 pag., 1,51 lei)

*** Tehnica securității în industria sticlei (80 pag., 0,96 lei)

*** Tehnica securității în turnătorie (128 pag., 1,66 lei)

EDITURA „CARTEA RUSA“

A. PERVENTEV, B. CRISCOV, P. PAVLENCO și M. CIAURELI, A treia lovitură; Cotitura cea mare; Căderea Berlinului (226 pag., 5,52 lei)

N. VIRTĂ, De unul singur, Ed. II (264 pag., 5,10 lei)

M. SALTACOV-SCEDRIN, Povestiri (230 pag., 5,17 lei)

B. CHERBABAIEV, Aisoltan din țara aurului alb (146 pag., 3,84 lei)

A. S. FEODOROV, De ce ruginesc metalele (64 pag., 0,82 lei)

V. CURILENCOV, A. S. Serafimovici (108 pag., 3,59 lei)

D. MELNICOV și L. CIORNAIA, Generalii hitleriști sub steagul american (64 pag., 0,85 lei)

S. P. PODIACEV, Scrisoarea (64 pag., 1,06 lei)

A. PROTOPOPOVA, Maxim Ilici (82 pag., 2,05 lei)

G. GULIA, O primăvară în Sachen, Ed. II (140 pag., 2,98 lei)

M. GORCHI, Nuvele (346 pag., 11,68 lei)

A. N. RADISCEV, Călătoria dela Petersburg la Moscova, Ed. II (162 pag., 7,96 lei)

S. V. OBROZTOV, Profesiunea mea (320 pag., 11,88 lei)

B. MEILAH, A. S. Pușchin (176 pag., 7,07 lei)

*** Probleme ale teoriei artei plastice sovietice (424 pag., 12,67 lei)

EDITURA TINERETULUI

POLITICE

- *** Lupta tineretului coreean (112 pag., 2 lei)
 M. V. CROPACIOVA, Profesorul și organizația de Comsomol în școală (112 pag., 2,10 lei)

LITERATURA PENTRU TINERET

- T. LEONTIEVA, Al lor este viitorul (256 pag., 4,74 lei)
 V. IGHİȘEV, Minerii (288 pag., 5,50 lei)
 I. LAPONOGOV, Prin Republica Populară Ungară (133 pag., 3,45 lei)
 B. TARTACOVSKI, Elevii din ultimele clase (128 pag., 2,85 lei)
 V. OHOTNICOV, În lumea cercetărilor (256 pag., 4,35 lei)

LITERATURA PENTRU COPII

- I. CREANGA, Harap alb (80 pag., 1,17 lei)
 M. SADOVEANU, Povestiri din război (72 pag., 1,80 lei)
 V. ALECSANDRI, Ostașii noștri (40 pag., 0,95 lei)

- J. GRIVA, Povestiri din Spania (128 pag., 2,47 lei)
 I. HAVCHIN, Mereu împreună (280 pag., 4,25 lei)
 M. MARENCOV, Semnul prieteniei (120 pag., 2,20 lei)
 P. GAVRILOV, Egorca (208 pag., 3,50 lei)
 F. CANONIDIS, Povestiri despre un copil grec (56 pag., 1,40 lei)
 J. BRONIEWSCA, Kraystek din Varșovia (152 pag., 2,60 lei)

E. S. P. L. A.

- I. SLAVICI, Opere, Vol. I (400 pag., 9,45 lei)
 I. SLAVICI, Opere, Vol. II, (264 pag., 5,90 lei)
 N. DUNAREANU, Nuvele și schițe (195 pag., 3,10 lei)
 J. AMADO, Secerișul roșu (312 pag., 7,10 lei)
 L. KRUCZKOWSKI, Kordian și țăranul (280 pag., 5,10 lei)
 NAZIM HIKMET, Poeme (86 pag., 4,70 lei)
 LENAU, Poezii alese (164 pag., 4,75 lei)

CĂRȚI LITERARE ÎN LIMBA RUȘĂ

IMPORTATE DIN U.R.S.S. DE CATRE C.L.D.C. „I.M.E.X.”

N.V. GOGOL. — *Mirgorod*. — Goslitizdat, 252 pag., lei 3,17.

N.A. NECRASOV. — *Izbrannâie proizvedenia*. — (Opere alese) Moscovschii Rabocii, 490 pag., lei 4,56.

I.S. TURGHENIEV. — *Izbrannâie proizvedenia*. — (Opere alese) Moscovschii Rabocii, 454 pag., lei 6,08.

M. GORCHI o detscoi literature. — (M. Gorchi despre literatura pentru copii). Detghiz, 252 pag., lei 2,43.

NICOLAI SIDORENCO. — *Pogojii deni*. — (Zii plăcută). Sovietschi Pisateli, 128 pag., lei 2,26.

GUMER BAȘIROV. — *Cesti*. — (Cins-

tea). Traducere din limba tătară. Sovietschi Pisateli, 336 pag., lei 5,43.

M. GORCHI. — *Rascazâ*. — (Povestiri). Goslitizdat, 70 pag., lei 0,90.

SOVIETSCAIA LITERATURA. — (*Literatura sovietică*). Goslitizdat, 512 pag., lei 4,56.

A.S. SERAFIMOVICI. — *Gorod v stepi*. — (Un oraș în stepă). Goslitizdat, 214 pag., lei 2,43.

RAHIM DJALIL. — *Rulat și Gulru*. — (Traducere din limba tadjică).

MIH MATUSOVSCII. — *Ul'fa mira*. — (Strada păcii) Sovietschi Pisateli, 126 pag., lei 1,20.

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
PROIECTUL DE CONSTITUȚIE A REPUBLICII POPULARE ROMÂNE	3

VERONICA PORUMBACU : Aveți cuvântul ; Darul lui Muszka Imre	19
ZELK ZOLTAN : În Palatul Pionierilor	22
LACEZAR STANCEV : Dela Doftana la Sinaia	23
MIHU DRAGOMIR : Instăritul ; Răsplata	24
EMILIA CALDARARU : Țărniuri fericite	28
DRAGOȘ VICOL : Viori	33
LUCIAN MIRCEA : Crimă în Brooklyn	35

NAGY ISTVAN : La cea mai înaltă tensiune (Roman, III)	37
---	----

NICOLA IONCOV VAPȚAROV : Pământ (În românește de Virgil Teodorescu) ; Botev ; Gorki ; Vis (În românește de Maria Banuș) ; Cinema (În româ- nește de Vlaicu Bârna) ; Istorie (În românește de Mihai Dragomir)	117
CONSTANTIN SIMONOV : Trei puncte (Scrisoare unui prieten din America) (În românește de Mihail Andrei)	128
TZO-SIAN : Luptătorii pentru pace (În românește de Eugen Anghel)	130
PAUL ELUARD : Luiz Carlos Prestes	132
LOUIS ARAGON : Protectorul (În românește de Tașcu Gheorghiu) ; Complotul (În românește de Mihnea Gheorghiu)	134
JOHANNES R. BECHER : Poezie de dragoste (În românește de Demostene Botez) .	137

OAMENII ȘI FAPTELE ZILELOR NOASTRE

VASILE IOSIF : Oamenii cresc odată cu uzina	139
---	-----

PUBLICISTICA

PETRE IOSIF : Ciumă și trandafiri	173
---	-----

TEORIE ȘI CRITICA

E. SEREBRIACOV și B. LIȘIȚA : Mao Tze-dun și problemele literaturii	180
HORIA BRATU : Optimismul marii credințe	195
PAUL GEORGESCU : O manifestare virulentă de formalism	205
MIHAIL PETROVEANU . Cu privire la „Stelele păcii”	217
EUGEN CAMPUS : Poporul francez luptă	229

RECENZII

HORIA DELEANU : Gorki, contemporanul nostru în lupta pentru pace și democrație	239
EMMA BENIUC : Un rapsod al poporului ucrainean	245
G. MARGARIT : Adevărul asupra războiului pentru Independență	254
BIBLIOGRAFIE	260

Bibliotecă Centrală

Regională

Hunedoara-Deva

Rugăm stăruitor pe cititorii și colaboratorii noștri să ne comunice observațiile lor critice, privitoare la materialul publicat de noi și să ne facă sugestii și propuneri referitoare la cele ce doresc să găsească în cuprinsul revistei.

Ne vom strădui să răspundem tuturor corespondenților noștri în cel mai scurt timp.

REDACȚIA : Bd. Ana Ipătescu Nr. 15, Raionul
I. V. Stalin, București
Tel. 1.88.85, 1.94.91 și 2.20.40.

ADMINISTRAȚIA : Bulevardul Ana Ipătescu No. 15
Raionul I. V. Stalin
Telefon : 1.17.92

ABONAMENTE ANUALE : lei 60.

Abonamentele se primesc numai prin CENTRUL
DE DIFUZARE A PRESEI, București, str. C. Mille,
14. tel. 5.28.90 și în provincie direct la CENTRU DE
DIFUZARE A PRESEI, din raionul d-voastră.